MIHAIL SADOVEANU

NICOARĂ POTCOAVĂ

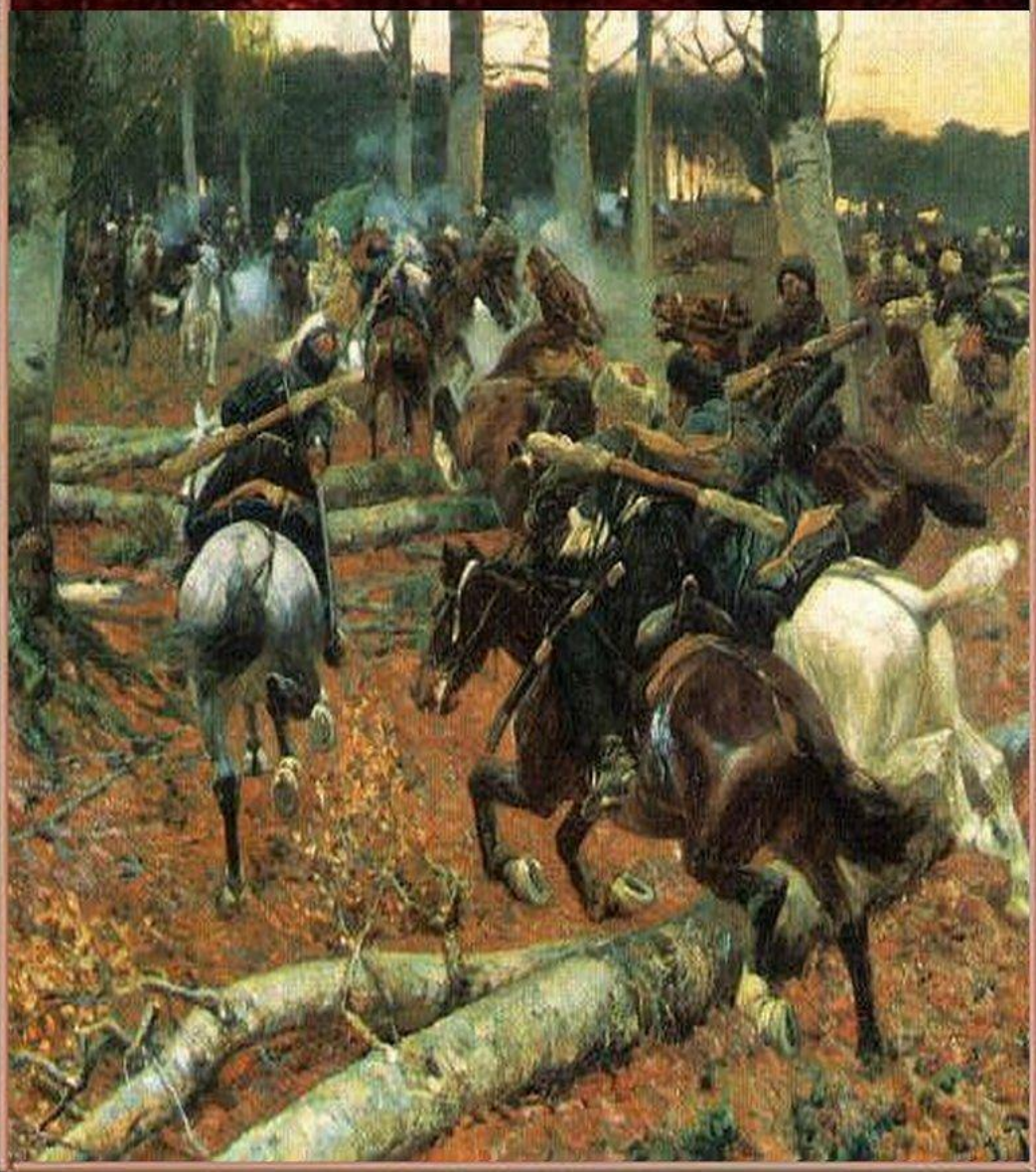

MIHAIL SADOVEANU

MIHAIL SADOVEANU

NICOARĂ POTCOAVĂ

1952

ROMAN ISTORIC

E-Book realizat după
volumul apărut la
Editura Tineretului
Bucureşti, 1952

CUPRINS

Capitolul 1
La hanul lui Goraşcu Haramin…. 7
Capitolul 2
Sfat în doi şi întîlnire cu mai mulți …. 15
Capitolul 3
Popas la apa Moldovei… 19
Capitolul 4
Casa mazîlului… 23
Capitolul 5
Presvitera Olimbiada… 28
Capitolul 6
Vorbe, la casa logofătului Iorgu… 36
Capitolul 7
Poveşti vechi… 43
Capitolul 8
Vînătoare sub piscul Bourei… 48
Capitolul 9
Badea Ghiță şi căpitanca… 54
Capitolul 10
Nicoară Potcoavă şi visurile nepoatei… 59
Capitolul 11
Județul lui Alexandru mezinul… 65
Capitolul 12
Ospăț de plecare… 71
Capitolul 13
Sfat de drum… 77
Capitolul 14
Mănăstirea cea din pustie… 84

Capitolul 15
Curtea lui Iurg… *89*
Capitolul 16
La Siret şi la Prut… *94*
Capitolul 17
Căprioara… *100*
Capitolul 18
Răzăşi moldoveni…. *106*
Capitolul 19
Solia căpitanului Negrea… *111*
Capitolul 20
Mezin cel viteaz…, *118*
Capitolul 21
Amintiri de la apa Moldovei …. *125*
Capitolul 22
Domnia sa Roman Barbă-Roşă… *131*
Capitolul 23
Cubi Lubiş filosof…. *138*
Capitolul 24
La Zid Negru… *147*
Capitolul 25
Moş Elisei Pokotilo… *153*
Capitolul 26
Nălucire… *159*
Capitolul 27
Vînătoare de cai sălbatici… *165*
Capitolul 28
Carte de la Olimbiada presvitera… *171*
Capitolul 29
Ostroveni…. *178*
Capitolul 30
Cigala… *184*
Capitolul 31
Steaua cu coadă şi alte semne…. *189*
Capitolul 32
Boierul de la Iampol… *196*
Capitolul 33
Sotniile trec Nistrul… *204*

Capitolul 34
La scaunul țării Moldovei… *210*
Capitolul 35
Temelii ale puterii domneşti… *215*
Capitolul 36
Divan de judecată…. *222*
Capitolul 37
Prietinul şi cumătrul Neculai Strămurare … *226*
Capitolul 38
Aici, la cartea veche... *231*
Capitolul 39
Istorisirea cumătrului Neculai…. *239*

Capitolul 1

La hanul lui Goraşcu Haramin

De la adormirea bătrînului Ştefan-Voievod, părintele Moldovei, trecuseră şaptezeci şi doi de ani. Urgii felurite se abătuseră asupra țării: foametea şi ciuma se dovedeau tot aşa de cumplite cît şi războaiele pentru stăpînirea țării. Ca şi cu un veac mai nainte, se perindaseră feciori legiuiți ori copii din flori ai Domniei, care rîvneau să ia puterea, stîrnind tăieri, pustiiri şi pojaruri, cu ajutor de la munteni, leşi ori tătari, şi gloabele le plăteau bieții pămînteni. Aceştia de mult scorniseră vorba potrivită pentru asemenea împrejurări despre schimbarea domnilor şi bucuria nebunilor. Sărăciți şi prigoniți de poghiazuri şi bulucuri de pradă, se îngrețoşau şi moldovenii de asemenea viață; puneau şi ei mîna pe sabie şi se amestecau în războaiele timpului. Ajutau la ieşirea în asemenea treburi şi asupririle cnejilor care îşi sporeau tot mai mult lăcomia de a apuca silnic ocinile răzăşilor şi storceau fără nici o cumpătare pe țăranii plugari.

În acea vreme s-a stîrnit o altă zicală a norodului:

Lăcomia
Vinde neamul şi moşia.

Cătră sfîrşitul primăverii anului 1576, la hanul lui Goraşcu, poreclit Haramin, se găsea, ca într-o zi de sărbătoare ca aceea a Rusaliilor, adunare de oameni în trecere.

Hanul lui Haramin se afla aşezat la o răspîntene de drumuri care apucau spre Roman şi Piatra, spre Baia, spre valea Siretului şi scaunul țării. La Tuchilați, unde era şi pod pe şăici la apa Moldovei, fusese în acea zi iarmaroc; şi unii dintre oamenii de prin sate făcuseră popas la Goraşcu Haramin, în calea întoarcerii; deshămaseră caii de la căruțe şi stăteau la sfat, unii în soarele amiezii, alții sub nişte nuci vechi ce împodobeau dîmbul oblu de la cotitură. Hanul, care era în acelaşi timp şi cinstită crîşmă, fusese bine adăpostit şi dinspre miezul nopții şi dinspre răsărit: îl durase, din bîrne şi vălătuci, bunicul lui Goraşcu — unul popa Ilie. Îi mai zicea Popa-lui-Vodă, pentru că ieşise c-o bute de vin în calea alaiului lui Ştefan-Voievod şi-o închinase măriei sale şi curtenilor săi. Atunci măria sa i-a mulțămit zîmbind şi l-a bătut pe spate. Goraşcu Haramin se fudulea că seamănă la vrednicia băuturii cu bunicul său Popa-lui-Vodă.

În adunare petreceau, cu minciuni înțelepte culese de la iarmaroc, vreo zece-doisprezece gospodari; şi, pe lîngă minciuni înțelepte fără de care nu poate fi divan

în țara Moldovei, nu uitau să-şi împărtăşească veştile din primăvara aceea despre năcazurile țării, pomenind şi patimile din altă vară ale lui Ion-Vodă, cel ce se prăpădise în războiul cu ismailitenii.

Goraşcu Haramin închinase a treia oară ulcica lui cu vin acru, vărsînd încă o picătură intru pomenirea Voievodului Ion. Picăturile închinate i se prelingeau pe barbă şi apoi în sîn pe pîntece, căci era un bătrîn mare, spătos şi gros. La a treia închinare, cu picăturile de vin i s-au prelins şi lacrimile aducerii-aminte. Gospodarii l-au împresurat şi au ridicat spre el ulcelele de lut.

Moş Leonte Spînu de la Miroslăveşti, ştergîndu-şi cu mînica ochii înroşiți de alean şi obrazul uscățiv, a gîngăvit cu jale:

— Măria sa Ion-Vodă a fo-fost Domnitorul norodului. Dumnezeu să-l ierte pentru cîte va fi păcătuit; că multor asupriți le-a dat carte dreaptă de judecată şi pe mulți sărimani a miluit. Un an şi nouă luni s-au petrecut de la pieirea lui. Îl mai pomenesc popi la biserici ferite.

— Numai la domnia lui Ştefan-Voievod a fost tot astfel, s-a împieptoşat, foindu-se cu mărire, Haramin. Sabia lui Vodă a ocrotit pe mişei. Dar eu aş putea spune cu dreptate că a lui Ion-Vodă sabie a tăiat mai mulți boieri decît a bătrînului. Căci în vremea bătrînului, boierii n-au cutezat să facă atîtea blăstămății cîte se văd săvîrşindu-se în zilele noastre.

— De-drept, drept cuvînt, a gîngăvit mazîlul de la Miroslăveşti.

— Bun şi drept! au încuviințat alți gospodari trăitori pe lîngă apa Moldovei.

Savu Frăsinel de la Miteşti a bătut cu talpa ciubotei în pămînt. Pe cît era de mic şi de tupilat, pe atît mai tare i se zbîrlise ariciul bărbii pe care i-l tuşina baba Cireaşă în fiecare săptămînă.

— De aceea mi s-au dus în pribegie doi feciori ce-am avut! Se mai afla pe lume un capăt de răzăşie din partea bătrînului nostru Ipate. Şi toți ceilalți răzăşi Ipăteşti fiind împresurați şi călcați de cneazul Bîrlădeanu, vornicul lui Petru-Vodă, numai eu am stat în picioare. Şi cînd a venit şi asupra mea cneazul Ursu Bîrlădeanu cu poruncă şi călăraşi de la vornicie ca să mă scoată din ocina părintească, feciorii mei Gavril şi Naftanail au ieşit la codru. Toată lumea ştie de pătimirea mea. Şi plîngea baba mea Cireaşă de cîte ori îşi aducea aminte că feciorii noştri trăiseră împăcați în pămîntul rămas de la bătrînul nostru Ipate. iar acuma umblă prin lume cîştigîndu-şi pînea cu baltagul. Amară pîne în țară străină, oameni buni. Ş-au umblat ei, în vremea lui Bogdănuț-Vodă, să-l răpuie cu puterea pe cneaz; dar erau să-şi piardă capetele. Pînă ce, iaca, a adus Dumnezeu stăpînitor în țara Moldovei pe Ion-Vodă al nostru; el ne-a fost frate; la dînsul am găsit ascultare. S-au sculat feciorii mei şi l-au pîrît pe Bîrlădeanu, şi ne-a venit poruncă să ne ducem tot satul la Domnie; şi ne-am înfățişat la scaunul lui Ion-Vodă toți Ipăteştii. Aşa că a ieşit pentru noi dreptate şi pieire pentru cneaz. Dacă n-ar fi fost atunci pieirea lui, apoi s-ar fi întors iar acel Bîrlădeanu asupra Ipăteştilor. Căci acuma nu mai avem cu noi puterea săbiei lui Vodă Ion; căci Vodă Ion al nostru şi-a pus capul pentru țara Moldovei.

— Ş-acuma unde ți-s feciorii, Savule? a întrebat Haramin privind de sus, din trufia lui, pe răzăşul cel mărunțel.

— D-apoi unde pot fi? S-au pustiit prin Țara-de-Jos, unde l-au urmat pe măria sa Ion-Vodă. Poate s-or întoarce, poate nu s-or întoarce. Dacă s-or întoarce, bine ne-a părea mie şi babei Cireaşă. Dacă nu s-or întoarce după război cum a fost acela de anțerț, apoi pomeni-i-va şi pe dînşii norodul, alăturea cu toți credincioşii care s-au

prăpădit cu măria sa.

— Fost-a mare cumpăt, creştinilor... s-a dezumflat crîşmarul, clătindu-şi fruntea pleşuvă la dreapta şi la stînga.

— Într-adevăr, cum spui... s-a umilit bătrînelul de la Miteşti. Spune baba mea Cireaşă, că aşa i-i dat ţării aceştia şi norodului din ţara asta, să aibă hodina vîntului şi tihna valurilor. Dacă nu ni s-or mai întoarce feciorii, ne-om duce şi noi, eu şi eu baba Cireaşă, unde se duc toate... unde se duc ş-aceste frunze de frasin zburate de vînt...

Moş Savu a privit cu mîhnire pe fratele său copacul, care îşi scutura în boarea vîntului de asfinţit frunzele pălite de seceta acelei primăveri. Privirea lui s-a dus mai departe, spre oglinzile rîului, care scînteiau printre lunci şi spre munţii încununaţi de ceţuri albăstrii.

Coborîseră de sub nuci şi ceilalţi gospodari, ascultînd tînguirea bătrînelului de la Miteşti.

Moş Savu Frăsinel a oftat şi a rămas tăcut; apoi, ridicînd nasul, a zîmbit cu blîndeţă oamenilor din jurul său, frecîndu-şi cu palmele negre şi arse ariciul bărbii.

— Mă îndeamnă azi baba Cireaşă, a urmat el, să mai ies la iarmaroc, ca s-aud ce vorbe mai umblă prin lume. Eu ştiu că, în lipsa mea, baba îi boceşte în voie pe feciori. Din cîte am auzit la Tuchilaţi, nu-i pot duce nici de data asta veste bună. De un an şi nouă luni tot aşteptăm.

Oamenii păstrau tăcere; se auzea numai susurul frunzelor arse pe care vîntul le purta în vîrtej spre culmea dîmbului.

— Zice baba mea Cireaşă, a suspinat moş Savu: cine oare ne-a putea spune nouă cîte s-au petrecut acolo unde au picat feciorii noştri şi ţara, cu măria sa? Nu s-a găsi nimene să ne spuie, se tînguie ea; — nu s-a găsi nimene să ne spuie cum s-au petrecut toate! A trecut atîta vreme şi noi tot ne întunecăm, fără a şti.

S-a auzit răspuns de la un bărbat, după cîte se vedea, străin:

— Ba, dacă este întrebare, se va răspunde.

Acel bărbat înalt, bine legat şi cu mustaţa porumbă nu vorbise pînă în acea clipă cu oamenii din partea locului. Ţinuse tainic sfat cu tovarăşul său, om mai tînăr decît el, sprinten, smead la faţă şi cu puf creţ de barbă neagră. Nu se depărtaseră de căruţa ferecată şi de cei doi cai roibi bine hrăniţi cu care sosiseră la vremea prînzişorului. Păreau a duce marfă şi se înţelegea că aveau pentru paza ei arme la îndămînă.

Oamenii din popas au întors ochi holbaţi către acel drumeţ străin care vorbise.

— Prietine drumeţ, s-a umflat din foale Goraşcu Haramin, dacă ştii, nu ne pedepsi; spune, ca să ne izbăveşti de neştiinţă. Om umplea iar ulcelele şi te-om asculta ca pe un proroc. Poate ai trecut prin acele locuri din Ţara-de-Jos şi ai cules vorbe.

— Ba am fost cu acest soţ al meu la Roşcani şi la Cahul şi am văzut cu ochii toate cîte s-au întîmplat.

— Fost-aţi poate chiar în oastea lui Ion-Vodă?

— Fost, şi Dumnezeu a binevoit să nu ne prăpădim.

— Ş-acuma unde vă duceţi?

— Acuma ne ducem la ale noastre. Să nu întrebaţi unde.

— După cîte bag de samă, s-a poticnit cu voce mai moale Haramin crîşmarul, domnia ta nu eşti moldovan de-ai noştri; după viersul vorbirii, pari muntean.

— Ai ureche bună, nene Grigoraşcule, a zîmbit străinul. Eşti cîntăreţ la biserică?

— Sînt şi nu mă laud. Glas ca al meu nu se află în nouă hotare.

— Ai ghicit; sînt de subt Întorsura Buzăului, mă chiamă Radu Suliţă şi am stat

ucenic la episcopie. Iar după aia, umblînd după procopseală prin lume, am fost oştean în leafă la Domnia Moldovei, şi am ajuns în vremea lui Ion-Vodă diac la logofeția cea mare. Ascultați, oameni buni, povestea mea adevărată.

— Spune-ne, prietine străine, a mai strigat un glas subțiratic; însetați sîntem, ca cerbii depărtați de izvor.

Cel care strigase a venit la Radu diacul şi s-a părut că vrea să-l împungă cu nasul; dar numai l-a cuprins de după grumaz şi l-a sărutat pe tîmplă.

— L-ai sărutat pentru noi to-toți, bade Ghiță, a gîngăvit Leonte răzăşul de la Miroslăveşti.

A făcut rînduială Goraşcu Haramin:

— Bine este, înainte de toate, să bem vinul. Să curgă picuşul pentru măria sa şi luptătorii măriei sale, care toți se află acum în loc de verdeață şi tihnă, cu sfinții. Al doilea, să-i spunem prietinului nostru drumețul că acest vrednic bărbat care l-a sărutat la tîmpla stîngă sub cuşma domniei sale brumărie are nume Ghiță Botgros şi trăieşte singur ca un monah schivnic în sat la Dăvideni subt aripa unui mazîl. Badea Ghiță n-are nici casă, nici jupîneasă. Şi vine uneori la mine şi-mi spune unde ar vrea el să se ducă, să se oştească cu Alisandru Machidon în țara lui Por-împărat. Să se ştie că e mare viteaz, dar nu s-a urnit mai departe decît tîrgul Romanului.

Bărbatul deşirat cu numele Ghiță şi-a mîngîiat puțina barbă bălaie; zîmbind, după aceea, a apucat în palmele lui mîna dreaptă a străinului drumeț.

După ce rînduială închinării vinului s-a săvîrşit, străinul a stat un timp parcă privind cu ochii deschişi o nălucă. Apoi a grăit astfel:

— Să ştiți domniile voastre că Ion-Vodă a fost dintre acei viteji care ies rar în lume şi apoi îi pomenesc în veac noroadele. Dar măria sa n-a ținut numai sabie în mînă; ci a fost vrednic şi cu înțelepciunea. Ani şi ani, chibzuind să agonisească aur cu neguțătorie de pietre scumpe, a ținut să ajungă stăpîn în moşia Moldovei nu pentru vinovat folos al său, ci ca să dea țării slobozenia ei cea veche şi ca să scoată de sub sabia boierimii pe birnicii şi credincioşii săi. Uitați de Dumnezeu, asemenea obijduiți numai la un voievod al lor puteau găsi milă.

„Cei mulți care robotesc sînt sarea pămîntului", a zis măria sa la praznicul cel mare de Sfîntu-Ion Botezătorul în mitropolia de la Iaşi. Iar la ospățul de la palatul domnesc din aceeaşi zi ar fi spus rîzînd o prorocire, cum că va veni o vreme cînd va să schimbe Domnul Dumnezeu oaspeții raiului, şi vor fi acolo numai boieri, iar mişeii se vor bucura aicea pe pămînt de bunurile acestei vieți.

„Sula de aur zidul străpunge", mai spunea măria sa în pofida turcilor. Le-a vărsat aur şi a încăput la domnie. Şi cum a venit în țară n-a avut stare pe loc nici cu stăpînirea dinlăuntru a boierilor, nici cu stăpînirea dinafară a ismailitenilor.

Dădea tot ce avea la sine năimind oşteni, şi degetul său amenința pe gîde să nu ostenească, să-i fie paloşul totdeauna gata şi cu tăiuşul ager. Pe unii cneji i-a scurtat, pe alții i-a surghiunit. Averile lor le-au scris diecii vistieriei în condicile țării. Şi astfel, în doi ani a dobîndit puterea ce rîvnise. Şi cînd a adunat oştenii în leafă şi țara în jurul său, şi cînd a alungat beii şi beglerbeii şi a închis vadurile Dunării, s-a cunoscut că s-a ridicat un leu la miazănoaptea împărăției.

—...un leu la marginea împărăției... a mormăit cu înfiorare moş Savu bătrînelul.

— Ion-Vodă îşi punea nădejdea în norod, care se sculase de pretutindeni la chemarea măriei sale. Ion-Vodă avea o credință şi o socotință: că țara-i mai tare decît ostile năimite. Acestea se împrăştie ca pulberile; țara rămîne statornică, ştiind că-şi

apără ale sale. Astfel măria sa a biruit multe oşti ale asupritorilor, albind cu oasele lor cîmpurile de bătălie de la Jilişte, Bender, Brăila şi Cetatea Albă.

Dar împărăția ridica alte puhoaie de oşti din Rumelia şi Anadol, îmbulzindu-le la noi în Țara-de-Jos. Ahmed-paşa aducea o sută de mii de ismailiteni şi Adel Ghirai altă sută de mii de crîmleni, şi măria sa cu aceiaşi luptători, mai puțini şi mai îndîrjiți, legase tabără între codri şi smîrcuri, într-o pustie, în domnia zimbrilor.

Moşnegelul a şoptit iar:

—...babă Cireaşă, în domnia zimbrilor au stat şi feciorii noştri...

— Mai era cu măria sa şi un steag de călărime a boierilor de țară care juraseră credință; şi şaptesprezece sotnii de zaporojeni de la Pragurile Dniprului. Cu aceştia venise şi Nicoară Potcoavă hatman, frate de mamă al măriei sale, viteaz tare, căruia îi stîrnise cîntece de slavă căzăcimea. Au venit şi alte săbii vestite de la Praguri, ca să se bată împotriva păgînilor asupritori.

Înaintea bătăliei de la Cahul, Vodă chemase la sfat de război căpiteniile şi au stat alături față de măria sa „neamurile" cot la cot cu vatamanii țărănimii.

A şoptit la urechea lui Ion-Vodă reimentar Buzenchea:

— Potrivit ar fi fost, mărite stăpîne, să nu ne pui alături de aceşti țărani cu mînile ciotoroase.

— Într-adevăr ciotoroase, a răspuns măria sa; dar bine mînuiesc sulița şi coasa, şi dacă n-ar fi țara, n-ar fi nici boierii.

Poate de la aceste vorbe ar fi luat aminte pîrcălabul Irimia să se ajungă prin solii ascunse cu pagînii; şi cînd a pălit Ahmed-beglerbei tabăra legată a creştinilor dinspre partea Cornului Dumbrăvii, călărimea boierilor a trecut cu flamurile fîlfîind la năvrapii împărăției.

Cu mare mînie atunci măria sa, numai cu zaporojenii şi răzăşii, a pălit din săbii pe năvălitori, despicîndu-i, iar pedestrimea a proțăpit sulițele într-o parte şi-n alta, stropşind bulucurile şi dîndu-le îndărăt. Cînd s-a făcut seară, Domnul s-a găsit cu ai săi mai împuținați, iar în zare s-au aprins focurile ordiei, clipind ca stelele cerului.

—...babă Cireaşă, focurile ordiei erau ca stelele cerului...

— Aşa-i, Savule uncheşule; şi-atunci a poruncit măria sa credincioşilor săi să se tragă către Roşcani.

Cînd s-au oprit în Fința, la parcane de mai nainte pregătite, au venit la Vodă Ion prietenii săi asaulii zaporojeni şi țăranii şi l-au sfătuit să-şi scape capul, pe cărări ascunse, ştiute de ei.

— Doamne, du-te şi ne lasă au zis. Oşteni ca noi se mai găsesc; voievod ca măria ta, ba.

— Ba cu voi am să mor, fraților. Cadă capul meu unde vor cădea capetele voastre!

Aşa, ordiile au legat împresurare de pretutindeni.

Şase zile şi şase nopți a stătut oştirea creştinilor fără pită şi mai ales fără apă. Oamenii îşi întindeau, noaptea, cămăşile pe iarbă, ca să se moaie de rouă, să-şi poată umezi buzele arse.

Vodă a încercat ieşiri năprasnice. N-a izbîndit. Ş-atunci, la soliile ce-i tot trimitea beglerbei Ahmed, s-a înduplecat, ca să-şi scape pe credincioşii săi.

Pe măria sa Ion-Vodă să-l ducă viu la împărăție, în fața lui Sultan Selim.

A intrat măria sa în cortul lui beglerbei.

— Ai jurat, Ahmed-bei, să-mi laşi viața.

— Am jurat să nu te ating, viteazule... a zîmbit Ahmed, pe cînd Cigala turcitul,

blestemat să fie în veci, îl pălea pe la spate cu jungherul.

—...blăstămat să fie în veci şi să nu mai putrezească; atunci vor fi pierit şi feciorii noştri, babă Cireaşă...

Răzăşul bătrînel de la Miteşti lăcrăma cu fruntea plecată pe umărul stîng, ca un răstignit.

— Astfel a pierit Ion-Vodă al nostru, şi Ahmed-beglerbei a poruncit să-i fie legat leşul cu patru odgoane şi patru cămile să tragă în patru părți, sfîrtecîndu-l

Cînd glasul străinului drumeț a contenit, oamenii din popasul lui Haramin au rămas un răstimp tăcuți, ascultînd parcă din fundul ființii lor un vechi cîntec al întristării.

S-a auzit o muiere suspinînd şi bocind mai la o parte.

Badea Ghiță cel spînatic a sughițat cu amar şi, cuprinzînd pe străin de după grumaz, l-a sărutat pe umărul drept; părea scăzut şi cu neputință de a ajunge mai sus.

— Atîta-i? a întrebat el cu glasu-i subțiratic. Diacul a tăcut, cu sprînceana nouroasă.

— Dar noroadele, şi zaporojenii, şi fratele lui Ion-Vodă ce-au făcut?

— Au petrecut fiecare după norocul său; mulți şi-au lăsat acolo capetele. Cele şaptesprezece sotnii au ajuns în bună stare la Pragurile Dniprului; cu ele a hălăduit şi Nicoară, fratele lui Ion-Vodă, şi celălalt frate mai mic, Alexandru; au ajuns acolo şi alți puțini credincioşi ai măriei sale.

— Apoi stăi, frățioare dragă, a răsărit zbîrlindu-şi ariciul bărbii Savu Frăsinel. Ce zvonuri am auzit eu în iarmaroc la Tuchilați? Că Nicoară Potcoavă, fratele măriei sale, a pălit acum patru zile la Iaşi...

— Se poate... a răspuns diacul, zîmbind subțire.

— Ar fi pălit la Iaşi cu multă oaste.

— Ştiu eu?

— Ar fi tăiat străjile palatului domnesc, şi au cătat pe Petru-Vodă, care ar fi uneltit la împăratul turcesc pieirea lui Ion-Vodă al nostru.

— Poate fi şi asta. Se vede că Vodă, oricît de şchiop ar fi, a scăpat şi nu l-au putut ajunge; a intrat la cetățuia Galatei, speriind din somn bulucul de ismailiteni care-l păzesc. Dar poate să fi căutat Nicoară Potcoavă pe domnia sa pîrcălabul Irimia.

— Numai asta poate fi! s-a dezumflat cu uimire crîşmarul Haramin; căci pîrcălabul Irimie a vîndut pe Domnul său.

— Întocmai precum spui, nene Goraşcule, a lămurit străinul. Pîrcălabul Irimia l-a vîndut pe Domnul său turcilor pe treizeci de pungi... ca Iuda, carele a vîndut pe Hristos fariseilor pe treizeci de arginți. Dar nu s-aude să fi fost prins Irimia, cum n-a fost prins nici Vodă Şchiopul.

— Atuncea cum? s-a mirat crîşmarul cu măreție; n-a pălit Nicoară, fratele măriei sale, cu oaste la Iaşi? De şase săptămîni umblă zvon cum că va să vie voievod de la Praguri...

— N-aş putea să-ți răspund bine, neică Haramine... şi-a încrețit fruntea diacul.

— Nici tovarăşul domniei tale nu ştie? Poate să fi oblicit el ceva.

Crîşmarul băgase de samă că tînărul cel smead scapără de neastîmpăr în chilna de dinapoi a căruții căzăceşti, unde stătea ascultînd.

— Cine-i dumnealui şi cum îl chiamă? stărui Haramin.

— Asta-i Ile Caraiman de la Runc, tovarăş de cărăuşie cu mine. Dar el cunoaşte mai mult cîntări din gură şi strune, decît veşti care vă trebuiesc domniilor voastre.

— Apoi de ce nu spui aşa? Dacă nu ne poate spune veştile de care avem nevoie, măcar să ne zică din alăută.

Bărbatul cel tînăr din căruță a părut a alunga o muscă supărătoare de dinaintea ochilor.

— Ba! a îngînat el c-un glas dulce de cîntăreț. Nu mi-i inima a cînta, mi-i inima a plînge. Să nu spun minciună: ştiu că a pălit la Iaşi măria sa Nicoară cu puțini tovarăşi.

Adunarea a ciulit urechile, ascuțindu-şi auzul.

— Ei? l-a îndemnat crîşmarul.

— Atîta ştiu.

— Cît de puțini tovarăşi?

— Apoi cam cîți ar fi mers în petrecere, la o vînătoare.

— Ce spui, omule? a strigat cu spaimă Haramin.

— Spun ce-am auzit, a urmat Caraiman cu acelaşi viers de blîndeță; zice că la Praguri s-ar fi aflînd voinici care uneori se mînie că nu le-a izbîndit bine o treabă, şi apoi trag cu săgeata în nouri.

— Împotriva pajurilor?

— Ba împotriva lui Dumnezeu.

— Maică-măiculiță, aşa de păgîni să fie?

— Ba nu-s păgîni; îs drept-credincioşi; fac cruce ca mine şi ca dumneata; da-s aprigi ca sănețele care au ieşit acuma la curțile crailor şi împăraților: iau foc dintr-o scînteie.

— Am auzit. Să fie adevărat? Ai văzut dumneata cu ochii dumnitale?

— Văzut.

— Au cumva şi cazacii asemenea meşteşuguri?

— Au. Dobîndite cînd au fost cu dubasurile lor dincolo de mare, la Anadol.

— Măi, măi — poznă mare! Dacă au venit cu sănețe de acelea, cine să le steie împotrivă? Şi după ce-au pălit la Iaşi ce isprăvi au mai săvîrşit?

— N-aş putea nici eu spune.

— Apoi dacă n-au găsit ce căutau, s-or fi întors înapoi, şi-or veni altădată.

— Aşa socot şi eu.

Sfatul a contenit un răstimp la popasul de la Haramin şi gospodarii cei mai grăbiți au măsurat vremea trecută privind chiorîş soarele de amiază. S-au scîrbit, socotind cît e de scurtă acea zi a vieții lor. Toate trec ca ceasurile, toate curg ca apa Moldovei, numai codrii rămîn în putere pe opcina zării.

Bătrînelul de la Miteşti a prins a se foi.

— Mai stau un pic, a hotărît el, ş-apoi mă duc la surul meu să-i strîng chinga tarniței.

Leonte de la Miroslăveşti a rîs:

— Da' acel pic-pic de ce-l mai zăbovești?

— Mai zăbovesc, căci vreau să mai întreb ceva pe aist prietin drumeț. Vreau să-l întreb dacă Ion-Vodă, Domnul nostru, fost-a au ba arman.

— Asta-i o vorbă, a răspuns diacul cel străin. Maica măriei sale a fost pămînteancă.

— Aşa e, după cum spune şi baba mea Cireaşă: că feciorul e drept al mamei, iar pe tată îl cunoaşte numai ea şi ades lunca înflorită.

Badea Ghiță Botgros a dat şi el semn că vrea să se ridice, cumpănind în sinea lui graba. Diacul i-a atins umărul cu palma.

— Aş vrea să te întreb ceva, prietene.

— Întreabă-mă cît de multe, ca să mai pot sta.

— Aş vrea să ştiu dacă este în acest colţ de lume un loc care se chiamă Boura.

— Este; îl vezi în piscul codrului, cînd ajungi drept semnul de hotar al Păstrăvenilor, pe acest drum mare, care duce la Baia şi la Gura-Humorului.

— Mulţumesc frumos, prietene, şi rău îmi pare că ne despărţim. Eu şi tovarăşul meu Ile ne-om duce spre Boura.

— Apoi, dacă n-aş avea treaba blăstămului, m-aş întoarce cu domnia ta, să-ţi arăt calea. Căci şi eu mă aflu trăitor în acele locuri cătră care te duci. Pe lînga treaba blăstămului, mai am de adus şi anafura de la vlădica Istatie. De ce aduc anafura, ştiu unii dintre gospodarii de faţă. Căci popa nostru Ciotică e oprit de vlădica Istatie să săvîrşească taina împărtăşaniei, fiind neştiutor de carte. Bun slujitor popa nostru, nu avem ce spune; ştie pe de rost toate slujbele: le-a învăţat la mănăstirea Neamţu; însă nu cunoaşte buchile. Pentru evangheliile duminicilor şi sărbători, mai ales cele schimbătoare, se duce să ia învăţătură de la o presviteră bătrînă, Olimbiada văduva, care trăieşte în satul Filipenilor, fraţi cu noi. Pe lîngă împărtăşanie, mai are năcaz popa nostru Ciotică cu cazania: asta n-a mai putut-o dezbate şi învăţa pe de rost. Sînt atîţia sfinţi cîte are cerul stele. Aşa că popa nostru Ciotică ne-a întrebat dintru început, cînd a venit să slujească la noi: „Oameni buni, creştinilor, ştiţi domniile voastre ce scrie în cartea asta groasă? Poate ştiţi, unii, iar alţii nu ştiţi. Apoi faceţi bine şi cei care ştiţi spuneţi celor care nu ştiu. Şi pe mine să mă iertaţi că n-am putut dovedi atîta liotă de sfinţi părinţi ai ortodoxiei. Dac-oi învăţa pe de rost şi asta, apoi crap şi mă duc la Belzebut!” Nu zîmbi a rîde, prietine drumeţ; povestea asta o ştie o lume, mai ales lumea care vine în petrecere la Haramin. Iar de blăstăm, ţi-oi spune şi de blăstăm şi n-ai să mai rîzi. Mă duc să-l poftesc pe vlădica Istatie de la Roman să mai strige o dată anaftima împotriva ginerelui nostru, cel care şi-a lepădat soţia, fiică a mazîlului nostru, de s-a prăpădit. Şi să întărească blăstămul vlădica Istatie arzînd treizeci şi trei de făclii de ceară pe care i le duc la ciochine ca să se prăvale acel treclet în gura balaurului Ghehenei. Aşa că eu mă despart acum de domnia ta poftindu-ţi sănătate. Poate ne-om mai întîlni; dacă nu în rai, unde s-or îmbulzi boierii după prorocia lui Ion-Vodă, batîr pe lîngă parcanele raiului, unde se găsesc turme de berbeci, izvoare cu ape reci, şi cad mere domneşti din pomul cel vechi de la începutul lumii.

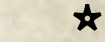

Capitolul 2

Sfat în doi şi întîlnire cu mai mulţi

Cînd s-au văzut singuri în căsuța lor, sub coverga de papură împletită, diacul Radu şi Ile Caraiman s-au uitat cu zîmbete mîhnite unul la altul. Nu îndrăzneau a grăi, le erau inimile apăsate de jale. Le părea totuşi rău că se despărțiseră de adunarea acelor oameni buni de la popas. Dar ei nu se aflau singuri pe lume, şi aveau datorie de împlinit către tovarăşii de la care primiseră porunci anumite.

Caii mergeau spornic pe drumul cel mare al Humorului. Moldova curgea la vale de la munții din miazănoapte prin stînga pe undeva, prin locuri acoperite de lunci bătrîne. Ei se duceau în sus spre obîrşie, dar nu aveau a umbla prea mult, după îndreptările ce dăduse badea Ghiță Botgros la popas şi după alte socoteli ce le făcuse unul dintre soțiile de care se despărțiseră în ajun — Alexa Totîrnac, băştinaş din partea locului, luptător dintre puținii rămaşi lui Nicoară Potcoavă, după întîmplarea cea năprasnică de la Iaşi.

Căruța uşoară pe roate nalte, sunînd ca din clopote din obezile ferecate, era alcătuită în depărtate locuri, de meşteri de la Kiu; însă caii erau înhămați la oişte cu şleauri şi guri de ham după rînduială moldovenească, spre a nu fi bănuială pentru nimeni că ar veni din ținutul cazacilor.

— Soarele încă-i sus, a grăit într-o vreme diacul Radu; şi codrii merei, unde se află într-un pisc pleşuv crucea care se chiamă Boura, se văd spre dreapta cam la un ceas de cale. Socot că măria sa Nicoară cu ai săi n-or fi avut nici o sminteală pe cale, căci îi poartă om cuminte, pe poteci ferite. De la Căpoteşti au ținut tot pe sub poală de pădure, prin singurătăți, umblînd cu fereală. Alexa îi duce bine; de asta n-am grijă.

— Pentru asta nu-i îndoială, diece, şi-a dat răspunsul Caraiman, întorcîndu-şi albul ochilor; mie nu mi-i în grijă decît de pălitura de sabie cu care a ieşit măria sa Nicoară din fiertura ce am avut sub Galata.

— Da, a încuviințat diacul. Norocul oştenilor e de obşte schimbător, între viață şi moarte. Puțintel, puțintel mai aveam şi-l prindeam pe Şchiopu-Vodă.

Şi diacul şi Caraiman au avut nălucirea acelei nopți.

...Şchiopul fugea iepureşte cu pieptul pe coama calului. Rămăsese răzleț de curteni într-o lături; Alexandru, fratele măriei sale Nicoară, îşi şi pregătise arcanul. Ieşise luna din nour cu lucire prielnică. Numaicît năvrapii din Galata fuseseră înştiințați. Tocmai atunci au năboit din cetățuie dînd glas — şi curtea, nădăjduind sprijin, a chiuit punînd pinteni cailor, iar o slugă de la grajd a dat cu harapnicul, şfichiuind şi harmasarul şi pe

Vodă. În clipă, Potcoavă şi ai săi s-au aflat în primejdie...

— Am rămas puțini, a oftat Caraiman

— Asta zic, a ados diacul; în primăvara asta ne-a secătuit norocul.

...După ce au prăpădit pe Ion-Vodă, se poate spune că au rămas orfani... N-au găsit nici pe Măria Săsoaica, țiitoarea măriei sale, ca să-i apere copilul ce-l avea de la măria sa. Os domnesc, de la Ştefan bătrînul, şi de la Ştefăniță. N-au avut parte; n-au găsit nici pe maică, nici pe copil. Pierit-au în furtuna acelor zile. După aceea de două ori s-au pus pe urmele lui Irimia hainul. Nu l-au putut vîna.

Iar acuma, la Iaşi, s-au prăpădit cincisprezece feciori; patru dintre căruțe le-au prăvălit în Bahlui, ş-au rămas numai cu căruța în care se aflau...

În căruță aveau baltagele şi sănețele cu cinci sute de încărcături pulbere.

— Cu asta, şi-a făcut socoteală diacul, avînd de partea noastră iscusința, cred c-om răzbi. În partea în care am apucat nici nu se gîndesc curtenii lui Şchiopu să ne urmărească; ei ațin vadurile răsăritene, iar noi, dacă răzbim în munte, nu ne mai temem de nimic. Numai să nu se învenineze rana măriei sale Nicoară. Asta-i grija mea cea mare.

Ile Caraiman țiganul a oftat cu mare sfîșiere a inimii:

— Cînd a dat măria sa Ion-Vodă slobozenie satului nostru Runcu, a cîntat el, l-am urmat de bunăvoie pe măria sa şi, slobod, i-am fost cu credință mai mare decît cînd erau ai noştri robi domneşti. Acu dragostea şi credința mea le-am mutat către măria sa Nicoară, fratele lui Ion-Vodă. Zic eu, diece, că nu se cuvine să cadă cei vrednici şi să rămîie pe lume numai răii...

Nicoară Potcoavă, cu tovarăşii ce-i avea pe lînga sine, se oprise în ajun pentru odihna omului şi calului, cîteva ceasuri, la o pădurărie părăsită. După noaptea cea cu năcaz, rupseseră legătura cu năvrapii. Veniseră nouri asupra lunii, ocrotindu-i. Ocoliseră prin Bîrnova; apoi apucaseră calea întîmplării, spre asfințit. Umblaseră feriți ziua, cu mare pază. La pădurăria părăsită din Căpoteşti, aflaseră şi apă, la o fîntînă cu cumpănă. Găsiseră şi fîn vechi pentru dobitoace. Aflaseră şi un sac de orz într-o cămară. După ce au prins caii putere, au ospătat şi oamenii puțină pită şi brînză.

După porunca lui Potcoavă şi sfaturile lui Alexa Totîrnac, căruța de preț pe care o mai aveau s-a dus nainte pe căi umblate, ca să iasă dincolo de Siret, în calea Romanului.

Au umblat şi de la odihna asta noaptea întreagă, pe potecile ştiute lui Alexa; şi trecînd vadul Siretului la Cozmeşti, tot pe sub pădure, tot pe sub pădure, s-au furişat în piscurile de unde se vedeau ici şi colo, clipind, oglinzile Moldovei.

De-acolo s-au văzut nevoiți a umbla în pas. Lui Potcoavă îi luceau ochii de arşița ce-avea în el. Se părea că rana ce primise nu merge bine. „Bubă ce se cățăleşte”, cugeta în sine cu mare spaimă uncheşul Petrea, care era cel mai bătrîn dintre toți.

— Să mai poposim, să deslegăm rana, măria ta?

— Să nu poposim şi să nu deslegăm... a mormăit Potcoavă.

Bătrînul Petrea Gînj urma a cugeta: „Cum se poate ca un bărbat ca acesta, care s-a bătut în multe locuri şi a fost de şapte ori rănit, să slăbească într-atîta? Adevărat este cum glăsuieşte o vorbă veche, că omul e tare ca fierul şi slab ca oul.”

Uncheşul Petrea călărea alăturea de Potcoavă şi-l ispitea cu coada ochiului. Îşi trăgea către urechi mustățile şi-l cumpănea cît mai poate răbda. „Cînd te gîndeşti că-i bărbat care rupe potcoava în două...”

— Sînt asemenea bărbat, a zîmbit Nicoară, întorcîndu-se spre uncheşul său. Vorbeşti singur, moş Petrea.

— Să fiu iertat, măria ta. M-am spăriet şi eu că-mi sună vorba fără voie.

— Sînt bărbatul care spui, moş Petrea, şi rup potcoava, dar numai cu amîndouă mînile. Altfel nu pot.

— Mă aflu mulţămit de răspuns, măria ta. Şaga măriei tale îmi dă nădejde. Mai pune şi soarele care străluceşte şi miroazna care adie de cătră apa Moldovei... E vremea cînd înfloreşte sulfina.

În afară de uncheş şi de Alexandru, fratele mezin, care călărea de cealaltă parte a lui Potcoavă, se mai aflau cinci tovarăşi oşteni în plaiul unde umblau domol în pasul cailor.

Alexa Totîrnac înainte, călăuză. Om ager şi priceput, ceilalţi îi ziceau „Vulpea”.

Patru — doi cîte doi, veneau în urma lui Nicoară: Ştefan a Măriei şi Gheorghe Stîngaciu, fraţi de cruce din ţinutul Sorocii; Toader Ursu şi Crăciun Harbuz, mustăcioşii; alţii întrebuinţau arme uşoare — ei nu-şi lepădau de la oblînc buzduganele.

După îmbrăcăminte, nu se vedea a fi străini. Pentru vînătoarea lor, intraseră în Moldova ca nişte negustori ori răzăşi mai înstăriţi. Numai pintenii le erau la vedere; dar pinteni de fier purta pe vremea aceea orice călăreţ. Pe lînga pinteni, era nevoie de sabie, ca să nu le cate pricină oarecare oameni ce se uită pe sub sprînceană.

Iară jungherele cele lungi şi agere le ţineau sub dulamele de noaten. Numai Nicoară purta încălţări de marochin pînă la genunchi, ca unul ce părea stăpîn; iar ceilalţi aveau ciubote de rînd. Căciula de pielcea de Crîm o aveau toţi, fără surguci şi fără pană. Erau vînători dibaci; dar se întorceau înşelaţi în nădejdile lor.

Nici chiar uncheşul Petrea, care era mai bătrîn, nu purta barbă. Se rădea şi el c-o custură de coasă, ca să fie în rînd cu tinerii. Aşa se alintau pe atunci bărbaţii şi în Moldova. Sămînţa lor se împuţinase de atîtea războaie.

Cătră amiază au prins a pogorî pe un drumeag ce se strecura în cîrjoaie pe sub muncele. Ici-colo pîraie pe sub sălcii încremenite în mîhnirea singurătăţilor.

Soarele de primăvară pîrjolise cu putere, iar sub streşina codrului căldura prindea a se potoli. La dreapta şi la stînga se înălţau fagi uriaşi care deasupra îşi împreunau cununile, într-o pace de biserică. Lumina tremura printre trunchiuri ca umbrele schiţelor unei roate. Granguri galbeni speriaţi săltau din ţîhlişuri; se auzea mai încolo frîntura lor de cîntec fluierat.

Totîrnac descălecase şi-i aştepta într-un ponor. Potcoavă strînse frîul şi opri.

— Ce este, Alexa?

— Pînă acu e bine, măria ta. Ia uitati-vă: se vede de-aici în piscul cel mare crucea de la Boura. Acolo, zice-se, a doborît Dragoş-Vodă vaca sălbatică. Pe urmă a pus stăpînire pe moşia părinţilor săi.

— Da. Locuri tari, care au rămas neschimbate de la începutul Zidirii... zise mişcat Nicoară. Aici trebuie să ne întîlnim cu Radu diacul?

— Aici, mărita ta: înţelegerea a fost să ne aştepte la drumul Păstrăvenilor. Soarele scăpată cătră chindie, coborîm şi noi din ponor şi dăm glas de înştiinţare.

— Bine, aşa să facem. Socoţi tu, Alexa, că găsim la Dăvideni, după prepusurile tale, pe cel pe care îl căutăm?

— Ştiu eu, măria ta? Poate să fie numai închipuire. Dar dacă îl găsim la socrul său pe Irimia pîrcalabul, cum prepun eu, atunci socot că asemenea întîmplare fi-va leacul cel mai bun pentru măria ta.

— Să i-l plecăm măriei sale la picioare, mormăi cu mînie uncheşul Petrea, şi să-l judece măria sa cu paloşul, pentru vînzarea şi pieirea Domnului său.

— Mă îndoiesc, uncheşule, că va fi aşa. De la o vreme ne ies toate împotrivă.

— Ba, măria ta, şi întîmplările neprielnice au sfîrşit. Se sfîrşesc ciumele, puhoaiele, secetele. Vine şi ceasul boierilor haini. Doar în cer să se suie, ori să se cufunde în pămînt; dar în această viață ne-om întîlni, aşa-i cu dreptate.

— Îmi spui bune vorbe, uncheşule, şi vreau să le cred. Iar dacă nu-l găsim, ce facem?

Alexa Totîrnac puse piciorul în scară şi se zvîrli pe cal; apoi îşi plecă nasul ascuțit spre Domnul său:

— Dacă nu-l găsim aici, măria ta, zîmbi el, căutăm un loc tainic pentru hodina măriei tale şi pînă ce te faci sănătos întindem mreajă şi-l chemăm cu răvaş. Trăieşte, măria ta, aicea, un neam de oameni care au fost călcați în ocina lor, loviți şi sărăciți de acel Irimia. Chiar dac-or afla de ființa noastră, nu vor da pe față taina. Răzăşii de aici se stăpînesc cu fălcile încleştate şi aşteaptă ceas potrivit ca să plătească duşmanului după cuviință. Cum vor avea sprijinul nostru, nu se mai tem de slujitorii Şchiopului.

— Ai dreptate, Alexa, murmură Potcoavă trudnic. Alcătuirea ta e bună pentru un braț care nu mai poate ține paloşul.

Uncheşul Petrea Gînj îşi întindea mustățile albe spre ureche, cînd de-o parte, cînd de alta.

— Fi-vom noi vrednici să facem județ cu brațele noastre, măria ta. Dar dacă nu va fi nici azi, nici mîni, apoi în trei zile vei putea ridica singur, măria ta, paloşul judecății.

— Bine, să coborîm! hotărî Nicoară.

Cînd au coborît, pînă ce au prins să zărească printre lunci gîrlele Moldovei pline de jăraticul apusului, Alexa Vulpea a dat chiot prelung care a hăulit pe vale şi a sunat din rîpă în rîpă pînă la Boura.

S-au oprit şi au aşteptat răspuns. A hăulit undeva glas cîntat care li s-a părut celor ce coborau viers al bucuriei.

— Începe a se jîmba spre noi întîmplări plăcute, a fost de părere uncheşul.

— Să vedem, să vedem, a răspuns Totîrnac. Popriți, pînă ce mă reped şi mă întorc.

Întoarcerea Vulpei n-a fost cu întîrziere.

— Se întoarce rînjind şi lingîndu-se pe bot ca de bunătăți... s-a veselit ca un copilandru uncheşul.

— Se vede că l-a găsit pe diac, a rîs întăia oară în ziua aceea fratele mezin Alexandru.

— Domnilor şi fraților, după mine! a repezit îndemn Totîrnac. Stăpîne, s-a tînguit el spre Nicoară, cînd om ajunge la drum, cată să facem săritura căprioarei; şi apoi în lunca Moldovei poposim şi ținem sfat. Am aflat de la diac veşti nouă.

Pornind cu mare însuflețire, cei opt drepți judecători şi-au uitat oboseala, foamea, setea şi au rupt painjenişul de aur cătră luncile Moldovei, intrînd ca într-un basm.

Capitolul 3

Popas la apa Moldovei

Mai întâi s-a întîmplat minunea care bucură pe călătorii singuratici de mii şi mii de ani. Dintr-o bucată de criță cît degetul cel mic şi dintr-o zburătură de cremene neagră, Caraiman a prins o scînteuță într-un firişor de iască şi cu acea scînteuță, mult mai mică decît semincioara de mac, c-un meşteşug pe care puțini muritori îl cunosc, a aprins focuşor slăbuț din cîteva vreascuri mărunte şi muşchi uscat, după care au izbucnit limbile de aur ale pojarului, cel dintâi Dumnezeu al oamenilor.

La vatra pe care or spulbera-o vînturile şi în puțină vreme nu şi-or mai aduce aminte de ea, pribegii şi-au petrecut înserarea. Lunca de sălcii vechi deschidea bolți în jur; pe subt ele unii din ei duseseră caii la păscut. Pe cei rămaşi, pîlpîirile focului îi descopereau cînd şi cînd, apoi umbra îi cufunda ca într-un necunoscut. Venea pînă la foc sunet de ape de la un vad al Moldovei. Sub malul nalt, rîul sclipea lin într-o bulboană, în care dinți odată şi-a oglindit globul luna în scădere, răsărită deasupra piscului Bourei.

Diacul Radu îşi isprăvea istorisirea către măria sa Nicoară despre întîlnirea de la hanul lui Haramin, cu acel bărbat ciudat şi spînatic, cu nas ascuțit cît şi al lui Alexa Totîrnac. Slujitorul acela al mazîlului din Dăvideni ducea la episcopia de Roman blăstămuri împotriva Irimiei pîrcalabului.

— Poate om găsi aici prietinie, a zis Potcoavă cu glas de trudă.

— Dar dacă acel om al mazîlului, s-a împotrivit uncheşul Gînj, e un bărbat care grăieşte în dodii? Moldovenii au acest obicei la băutură: spun şi văd închipuiri.

— S-ar putea; de aceea, cu învoirea măriei sale, fratele Alexa şi cu mine om intra chiar în seara asta în sat la Dăvideni ş-om iscodi printre oameni.

— Bun cuvînt; aşa să fie, ca să-mi iau de-o grijă. Nu-mi plac ochii măriei sale Nicoară. M-aş teme să-i dezvelesc rana; nu mai avem scamă la căruță. Chiar în noaptea asta, cînd gospodarii dorm, trebuie să-l vîrîm pe măria sa într-o casă şi s-aducem pe vrăcița de care s-a vorbit.

— Bădiță Nicoară, a şoptit mezinul Alexandru, să facem cum zice uncheşul.

— Într-adevăr, e bine cum spune uncheşul, a încuviințat Potcoavă; aşa să se facă.

— Apucăm în taină satul, fără ştiința nimănui, a urmat bătrînul; străji or veghea; despre cine sîntem, de unde venim şi unde ne ducem, să nu se afle nimic. Iar pînă la acel ceas tîrziu, măria ta, cînd ne-om mişca de aici, îți pregătim aşternut în căruță, pe iarbă şi flori. Hodineşte-te; te-om duce şi te-om scoate în taină, la casa pe care om alege-o.

— Să se facă precum spui, uncheşule, s-a învoit Nicoară, şi pleoapele i s-au coborît pe arşița ochilor.

Bătrînul, Alexandru şi diacul au sărit, sprijinindu-l şi l-au călăuzit la căruță.

Caraiman, din chilnă, l-a apucat cu fereală de subsuori pe stăpînul său şi l-a ajutat să se aşeze pe pologul pregătit, acoperindu-l cu poclada. Înainte de a-l lăsa singur pe măria sa, slujitorul cel oacheş a scos cu grijă din lada sănețelor o straiță, a strîns-o subsuoară şi s-a tras cu luare-aminte din căruță în bătătura focului,

— Am scos ornicul, a rînjit Caraiman, ca să nu-l supere pe măria sa.

S-a furişat sub sălcii destul de departe de căruță şi a aninat straița cît mai sus, într-un clomb de răchită. Apoi a venit iar la vatră, furiş, ca o dihanie a umbrei.

Mezinul şi Radu s-au vîrît sub căruță, ca să prindă în gene un crîmpei de somn. Au rămas la foc uncheşul Petrea şi Caraiman. Au lăsat să se potolească jarul. Ascultau de departe, din fundul poienii, pufniturile cailor la păşune, care se tot depărtau pînă ce nu s-au mai auzit. Lumina lunii a fugit de deasupra bulboanei de sub malul nalt. S-au uitat către Boura. Se ridicase în fundul răsăritului o sprînceană de nour.

Era aşa de mare tăcerea serii, încît, o clipă, cei de la foc şi-au auzit inimile bătînd.

Moş Petrea şi-a scos beşica de porc în care îşi ținea tutunul şi a tras din tureatca ciubotei luleaua scurtă. Caraiman îi urmărea toate mişcările, mirîndu-se ca totdeauna de îndeletnicirea aceea ciudată a bătrînului. Nimeni dintre ceilalți tovarăşi ai lui Potcoavă nu întrebuința doftoria lui moş Petrea pentru alinarea năcazului şi adormirea ghidului. Numai el îşi aprindea astfel pipa şi sta neclintit în capul oaselor, trăgînd din cînd în cînd „iarba dracului" şi slobozind pe nări fum. Era ca o minune a vremurilor nouă, care îi dădea lui moş Petrea un fel de putere asupra celorlalți muritori. Căci tutunul, arăta el, curăță măruntaiele omului; cu fumul, ies din trup toate răutățile. Foloseşte la răceli, te apără de frigurile de baltă, potoleşte tusa de dimineață. Acest tutun, în păpuşi de cîte un sfert de ocă, moş Petrea îl dobîndea de la un ovrei de la Brațlau, căruia i-l aduceau neguțători bătrîni tătari tocmai de la Bacce-Sarai din Crîm.

— Ce s-aude? a şoptit într-o vreme bătrînul. Are de gînd să se schimbe vremea?

Parcă se înfiora în afundul luncilor un susur de vînt.

— N-aş crede... a adăogat tot el. Căci avem treabă în noaptea asta.

A tras iar adînc din pipă. Apoi a pufăit fumul înafară, învăluindu-se în nouri, ca Savaot.

— Ba tot s-aude ceva, a şoptit şi Caraiman. Caii noştri îs către amiază, în curgerea apei; s-aude ceva din sus.

Şi-au ațintit urechile cu luare-aminte în susul apei.

Au înțeles curînd ce era acel zvon de glasuri subțirele: au ieşit băieți în prundul Moldovei cu caii. De cînd e lumea, la noi moldovenii, asta e plăcerea cea mai mare a copilandrilor.

Uncheşul a zîmbit la lucirea domolită a jarului, aducîndu-şi aminte de petrecerile tineretului, în nopțile de vară, cînd se afla şi domnia sa prunc fericit în ținutul Faldului, pe valea Ialanului.

Au stat tăcuți, aşteptînd oaspeți; căci de bună-samă copiii simțiseră că se mai află cineva în sara aceea în poienile lor. S-au furişat paşi în preajmă.

Doi copii au cutezat să intre în poiana bulboanei. Au păşit cu băgare de samă spre foc. Au văzut oameni stînd neclintiți ca două stane de piatră la vatră.

— Buna sara, bădica.

Cel mai tînăr le-a făcut semn tainic de tăcere cu degetul la gură arătîndu-le apoi căruța. Hodineau acolo oameni. Au venit mai aproape, şoptind:

— Avem nevoie de un cărbune, s-aprindem şi noi foc. Am prăpădit scăpărătorile. Ne-a trimes bădița Costin, care-i vataman peste toți...

Caraiman, în tăcere, a mişcat braţul, a tras din vatră un tăciune şi l-a întins. Cînd unul din cei doi ţînci, păzitori ai tabunului, a păşit să ia focul, dinspre Boura a scăpărat fulger. Bătrînul s-a mişcat ducînd mîna la obraz, după care a slobozit pe nas un nour de fum. Copiii au apucat-o la goană cu tăciunele, fără a mai întoarce capul.

O suflare de vînt a spulberat spuza de pe jar, luminînd dinţii albi ai stanelor care rîdeau una la alta.

Nu tîrzie vreme după întîmplarea asta, din straiţa aninată în clombul de răchită cucoşul a cîntat, vestind straja întăia a nopţii. Diacul a ieşit de sub căruţă strîngînd pe sine brîul.

— Mă duc să-l caut pe Totîrnac, a şoptit el către cei de la foc; încălecăm, trecem dincolo şi intrăm în sat. Îndemn şi pe ceilalţi să vie aici cu caii.

— Nu întîrziaţi, diece, a grăit moş Petrea. Căci către miezul nopţii poate să vremuiască.

Diacul a privit cerul întunecat de pucuri de nouri şi şi-a încătărămat mai tare dulama. Îi era foame. Uncheşul a înţeles, s-a jîmbat şi i-a făcut semn cu luleaua să se ducă. Căruţa a rămas iar singură, cu focul şi cu cele două momîi neclintite.

Cînd s-au simţit paşii cailor şi ai celorlalţi tovarăşi intrînd în poiana bulboanei, Caraiman a crescut cu găteje vîlvătaia.

Lunca a început a suna de zvonul unui vînt grabnic, într-un sfert de ceas s-a auzit freamătul ploii, au clipit fulgere, au detunat trăsnete în rîpele dealului Bourei. Nourii repeziţi de furtună s-au scuturat cu grăbire şi, apoi după asemenea lucrare, s-au dus către asfinţit, lăsînd cerul spălat curat şi iarăşi luminat de lună.

Cei din poiană s-au adăpostit sub streşina luncii.

Diacul şi Alexa s-au întors cu dulamele sclipind de apa cerului. Au descălecat, s-au apropiat de foc. Uncheşul i-a întrebat numai cu ochii.

— Vestea-i bună, a rostit diacul; omul acela al mazîlului nu s-a spurcat cu nici o minciună. Am intrat întîi la Iorgu Samson logofătul, şi i-am spus că sîntem cîţiva oşteni, care ducem cu noi un rănit de sabie, mai-marele nostru; şi căutăm un loc de odihnă şi tămăduire. Să se ştie însă că ne-am supăra foarte dacă am cădea între oameni care nu ne sînt cu priinţă.

— Da' ce fel de oameni nu vă sînt domniilor voastre cu priinţă? a întrebat Iorgu Samson.

— Apoi, creştin bun, nouă nu ne sînt cu priinţă trîntorii şi şchiopii de la Domnie. Dacă boierul dumnitale mazîl e încleştat de curtea lui Vodă acesta, carele asupreşte acuma ţara Moldovei, ne-om lipsi de bunătatea domniei sale... Cu toate acestea mai-marele nostru are nevoie de popas şi de milă. Noi ştim că boierul dumnitale e socrul acelei Iude blestemate cu numele Irimia.

— Apoi dumneavoastră veţi fi ştiind; dar eu vă duc chiar în acest ceas la stăpînul meu mazîlul, ca s-auziţi cu urechile domniilor voastre cît i-i de drag Iuda.

Aşa că a intrat numaidecît în casa cea mare şi cît am fi rostit Tatăl nostru de douăsprezece ori, s-a întors şi ne-a poftit la stăpînul său. E un om cuvios, cu barbă albă şi ne-a îndemnat să aducem pe mai-marele nostru. Că-i bucuros să ne primească frăţeşte. Iar dacă nouă nu ni-i drag pîrcalabul Irimia, să se ştie că acel pîrcălab e otrava vieţii mazîlilor.

— Socot, am răspuns eu, că nu-i casă mai potrivită decît aceea, ca să se priboleasca stăpînul meu. Numaicît m-aş ruga să nu se afle că şi-a căutat adăpost acolo, ca să nu se ducă vreo vestire unde nu trebuie. Iar noi, tovarăşii măriei sale Domnul

nostru, ne-om aşeza pe unde s-o putea, la logofăt, ori la odaie, unde sînt căruţele şi caii mazîlului; şi nu ne vom arăta la vedere decît prea puţin; însă vom fi cu ochii deschişi asupra Domnului nostru. Pentru măria sa avem în mîinile noastre tunete şi fulgere.

I-a plăcut mazîlului cîte i-am spus.

— Unde-i bolnavul domniei voastre? a întrebat.

— Aproape, cinstite frate, şi noi aduce-l-am chiar în noaptea asta; nu te supăra, căci numai aşa e bine ca să nu se simtă intrarea noastră aici şi ca să-i putem da cît mai degrabă îngrijirile de cuviinţă.

Diacul a tăcut; Alexa şi-a scuturat de ploaie dulama.

— Multe s-au schimbat în sat la noi, a grăit Vulpea. Iorgu Samson nu m-a cunoscut pînă ce nu m-am vădit cine sînt. Atunci mi-a spus că acum doisprezece ani, cînd am ieşit eu din Dăvideni, oamenii mîncau pită; iar acum se nevoiesc cu terci de mei. Unii boieri de treabă au ajuns mazili, iar răzăşii s-au vîndut bogătanilor şi au intrat în şerbie. Eu zic, uncheşule, Petrea, să nu mai pregetăm. Chiar în această clipă să ne sculăm şi să-l ducem la Dăvideni pe măria sa.

— Plecăm, a strigat de sub căruţă un glas bucuros, şi fratele mezin a ieşit lîngă vatra focului.

— Numaidecît, numaidecît... a mormăit bătrînul, bătîndu-şi de un pinten luleaua, ca s-o descarce de scrum. Şi te-aş pofti pe domnia ta, Alexandre, să-l rogi pe măria sa, din partea noastră a tuturora, să nu coboare din căruţă. L-om duce cu băgare de samă, ca într-un leagăn, scutindu-l de trudă.

Moş Petrea a mormăit poruncă de încălărare; mezinul a cercetat căruţa şi s-a întors.

— Bădiţa Nicoară doarme... a zis el; dar pare că-l chinuiesc visuri. L-am văzut cu obrazul pălit în lucirea lunii.

— Să mai adăstăm?

S-a auzit din căruţă glasul lui Potcoavă :

— Nu, uncheşule. Poruncesc chiar în această clipă plecarea. În noaptea asta, se alege între viaţă şi moarte.

Oştenii au rămas tăcuţi de uimire, pînă ce Caraiman s-a mişcat ca să-şi caute ornicul în clombul de răchită. Asta a fost semnul plecării.

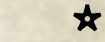

Capitolul 4

Casa mazîlului

Vulpea şi diacul au fost călăuză, călărind înainte, pe drumeagul luncii, către vadul Sasului. Caraiman purta de dîrlogi, în pas, roibii căruței. Mezinul se suise în polog lîngă Nicoară. Uncheşul şi Toader Ursu umblau în laturile Domnului lor. Ceilalți trei, în urmă. Cu asemenea rînduială şi cu armele la îndămînă, s-au strecurat printre ostroavele de verdeață sub luciul lunii. Cînd apăreau, cînd dispăreau. În negura munților, deasupra asfințitului, fluturau în răstimpuri fulgere, ca năframe de aur. Tunetul nu se mai auzea.

Acea vale a Moldovei fusese pentru pămîntenii care se statorniciseră aici de veacuri un fel de rai al lumii, aşa era de înflorit pămîntul şi de luminat văzduhul. O vreme, localnicii trăiseră întru desmierdare, pînă ce au venit asupra lor năcazuri fierbinți de le-au opărit bucuria, şi amărăciuni de le-au otrăvit dulceața.

— De aceea am fugit eu de-aici, zicea Alexa Totîrnac diacului. Dacă s-or îmblînzi vremile, tare m-aş întoarce, să-mi sfîrşesc la apa Moldovei zilele. Dar eu ştiu că mi-i dat să mor aiurea.

— De unde ştii? s-a mirat diacul Radu.

— Ştiu de la presvitera Olimbiada. Acea bătrînă cuminte are învățătură veche. Alină durerile trapului, descurcă mîhnirile inimii.

Diacul a rîs:

— Va fi fiind o filosoafă, cu învățătură de la Eghipet şi de la Bizanț.

— Nu rîde, diece, căci e întocmai aşa. Soțul ei a fost preot, spune ea, ucenic al părintelui Amfilohie arhimandrit, mai-marele cămării de taină a lui Ştefan-Voievod bătrînul. Prea învățat preot s-a dovedit Dionis Filipeanul în zilele lui, şi de la acest soț al său a deprins presvitera Olimbiada meşteşugul scrisorii şi al cotitului în cărți. E de mirare s-o asculți cum spune întîmplările de demult. Şi mai de mirare cum poate pătrunde gîndul omului şi sorții lui de viață.

Diacul a luat aminte şi rîsul i s-a stins:

— Spune-mi, frate Alexa, cum ți-a prorocit domniei tale?

— Eram tînăr şi zbrehui atuncea, diece; abia plinisem douăzeci şi cinci de ani, şi pe tatăl meu, jude la Filipeni, îl oborîseră cu buzduganele vorniceii Sucevii, căci se împotrivise a primi în hotarul nostru om străin. După datina noastră a pămîntenilor, partea de ocină rămasă stearpă n-o poate cumpăra decît tot un răzăş din acelaşi bătrîn,

şi, numai după ce se leapădă toţi ceilalţi răzăşi de cumpărătură, poate fi vorba să fie primit în obşte răzăş străin — însă tot de neam, coborîtor din fraţii vechi, bătrînii de la început. Atunci, la acea moarte a părintelui meu, a fost răzmiriţă şi vorniceii au stropşit pe Filipeni şi au pus pe un bătrîn slăbănog să înfieze cu de-a sila pe Scîrlat Neamţu, omul lui Eraclid-Vodă Despota; şi aşa mai toţi Filipenii au intrat în şerbie la acel căpitan de lefegii la Domnie. Atuncea m-am dus eu la presvitera Olimbiada şi m-am mărturisit ei tînguindu-mă; şi presvitera Olimbiada s-a uitat lung la mine cercetîndu-mă cu ochii, pînă în măruntaiele fiinţii mele. Şi m-a întrebat:

— Ai aici o dragoste, Alexa?

— N-am, cuvioasă presvitera. Şi chiar de-aş fi avut, aş lepăda-o.

— Şi te duci în răzvrătire şi la pieirea capului?

— Mă duc.

— Cu jurămînt?

— Cu jurămînt, între douăzeci şi nouă de feciori ai Filipenilor, care se pustiesc şi ei în lume. Toţi am rămas sărimani şi nu mai avem nimic.

— Atunci du-te. Alexa; cetesc în ochii tăi că eşti neînduplecat, şi să ştii că ai să trăieşti ani şaptezeci şi, măcar că te vei mai întoarce la cuib, popasul morţii îl vei avea în altă parte de lume.

— Văd că, în adevăr, te-ai întors, Alexa.

— Da, diece, dar mă duc iar cu Domnul nostru Nicoară. Pînă la plinirea vieţii mai am mult, şi mormîntul îmi va fi aiurea.

— Poate.

— Asta e credinţa mea, diece. Şi cineva trebuie numaidecît să aducă, în răsăritul soarelui, pe presvitera Olimbiada, la căpătîiul măriei sale Nicoară.

Grăind aşa domol prin pacea nopţii, s-au apropiat de prunduri pustii şi în fund s-au văzut licărind solzii de valuri ai vadului.

— Drumul nostru dintîi, în sara asta, zicea Alexa, l-am făcut prin altă parte, tăind de-a dreptul cursul Moldovei. Căruţa numai pe dincoace poate trece; şi, de la vad, în pas, să tot avem un ceas pînă la Dăvideni. Aici, la acest vad, s-a petrecut cea dintăi ispravă a noastră, a celor douăzeci şi nouă de feciori ce ne însoţisem. Am împresurat carăle cu poveri ale căpitanului Scîrlat şi le-am îngrămădit mînîndu-le la vale, pînă într-o bulboană nouă a Moldovei pe care o cunoşteam numai noi. Iar pe vatamanul carălor, Ferenc, l-am tăiat cu topoarele chiar pe loc, în vad. Acest sas fusese gîdea părinţilor noştri. Multe capete căzuseră sub paloşul lui. De acum doisprezece ani vadul îi poartă numele.

— Dar căpitanul Scîrlat mai trăieşte?

— N-a fost chip să-l prindem decît după pieirea lui Eraclid Despota. Dar după aceea, oamenii Filipenilor nu s-au mai putut scula din mişelie; şi noi cei douăzeci şi nouă ne-am risipit prin lume...

La vad s-au oprit. Alexa Vulpea a rămas cu ochii aţintiţi în licărirea undelor.

Apa zvonea domol ca într-o somnie. Răzbeau din fînaţurile de dincolo de apă cîrîirile acelor paseri sălbatice sfioase care se chiamă cristei.

De tăcerea plină de gînduri a lui Alexa, diacul Radu stătea oarecum deoparte, simţindu-şi inima jalnică. Şi el era un pribeag şi un străin în oricare colţ al lumii se ducea, ca şi acest moldovean; şi tot pentru aceleaşi urgii şi neaşezări ale Ţării Româneşti, unde noroadele se aflau îngenunchiate în aceleaşi suferinţi ca şi în Moldova.

Căruţa cu bolnavul sosi din urmă, sunînd din obezi ca din clopote. Cei doi călăreţi

înaintaşi îndemnară caii şi străbătură pînza largă a apei, avînd adîncime nu mai mult decît două palme domneşti. Căruța şi ceilalți călăreți îi urmară şi, cînd ajunseră în mijlocul vadului, ornicul lui Caraiman, din straița pe care acesta o ducea pe umăr, dădu vestirea pentru miezul nopții. Între oamenii încălărați la urmă, veneau şi caii fraților: murgul lui Potcoavă şi surul lui Alexandru. Îşi purtau şăile şi tărhatul cu capelele plecate ca într-o umilință.

— Caraiman nu mai are viers de cînd măria sa c bolnav, clătină din cap diacul. Acum s-ar potrivi acele stihuri pe care uneori le îngîna la popasuri.

Vulpea zîmbi cu mîhnire. După un răstimp de trap, ca să fie iarăşi la depărtarea de pază ce se cuvenea, stăpîniră caii în pas, şi Alexa ascultă cu acelaşi zîmbet de mîhnire îngînarea dulce a diacului:

Murguleț, murguleț, căluțul meu,
Ce-mi oftezi aşa de greu?
Ori ți-i foame, ori ți-i sete?
Ori ți-i greu de trupul meu?

Nu mi-i foame, nu mi-i sete,
Holteiaş stăpînul meu,
Nici mi-i greu de trupul tău,
Dar mi-i greu de ce văd eu...

— Socoți domnia ta, diece, că acel cal, pe care măria sa Nicoară îl încalică de patru ani, nu înțelege că ce se petrece nu-i bine?

— Ba socot că înțelege.

În aceeaşi clipă, cînd călăreții din urmă, străbătînd vadul, au ajuns la malul Dăvidenilor, calul lui Nicoară a slobozi un nechezat prelung.

— Acum el bate cu copita în prund şi întreabă... a zis uimit Vulpea către diac.

Deodată s-a auzit, dintr-un pîlc de sălcii de aproape, glas gros care căuta să pară grozav:

— Care-i acolo, oamenilor? Cine bate cu copita în prund şi întreabă?

S-a auzit şi un dulău mormăind cu învierşunare şi scheunind ca să se smulgă din lanțug.

— Dar tu, care întrebi, cine eşti? Pas la drum şi-ți dă sama!

— Eu îs Iorgu Samson, prietinul dumneavoastră.

— Să fii sănătos!

— Bine-mi pare că sînteți acei pe care-i aştept. Dacă era cumva un neprietin, apoi dădeam drumul acestei haite Vidra, de-l rupea!

Omul ieşise din păpuriş, c-o bîtă mare în dreapta, trăgînd cu stînga după sine în lanțug o cățea mare ciobănească, împodobită cu ragilă la grumaz.

A dat drumul bîtei la pămînt, sprijinind-o în umăr, şi a bătut palma cu oaspeții ce-i căzuseră la înserat.

Era un bărbat nu prea nalt, însă lat în spete. Purta sub cuşmă plete pe care şi le scutura de bucurie, rînjind prin mustața-i zbîrlită.

— Îți mulțumesc că ne întîmpini, a zis Radu diacul.

— Vă întîmpin, ca să vă arăt calea cea mai bună după sfatul nostru de-asară. Ca să nu intrăm printre casele oamenilor, vă rog să îndrumați căruța dumilorvoastră după mine pe un drumeag care ocoleşte prin țarină, pe la capetele ogoarelor, şi dă de-a

dreptul la hambarele stăpînului nostru mazîlul. Altfel s-ar fi putut să stîrniți un răzăş şi s-ar fi făcut numaidecît laie în jurul dumilorvoastră.

— Ai dreptate şi aşa vom face, cinstite logofete, a încuviințat diacul Radu.

Diacul şi Alexa au făcut semnele de înştiințare cu mîna; căruța şi călăreții au ocolit şi au mers lung răstimp în tăcere, pe dincolo de casele răzlețe ale răzăşilor dăvideni. Tocmai în fund, departe, cei doi din frunte călăreau cîte-o toană şi se opreau, iar între ei şi căruță, logofătul Iorgu întindea de lanțugul Vidrei şi înălța bîta, ca un duh păgîn al acelor locuri.

Astfel, la un ceas după miezul nopții, au ajuns. S-au tras zăvoare, s-au deschis porți, căruța şi călăreții au intrat; porțile s-au închis şi au sunat zăvoarele iar. Într-o minută de ceas soții lui Nicoară Potcoavă au descălecat şi şi-au dus caii la locurile lor cu fîn proaspăt şi grăunțe, în vreme ce li se slobozeau chingile şi se luau de pe ei tarnițile de către doi oameni tăcuți ai logofătului. Căruța a cotit la casa mazîlului, unde ardeau în ferestre candele şi făclii. Mezinul l-a sprijinit pe fratele său pe trepte: au pătruns prin uşi deschise de mîni nevăzute, într-o chilie au găsit pat aşternut, apă într-o covată, pe o laiță, şi ştergare. Uncheşul Petrea Gînj a ajutat pe stăpînul Nicoară să se descingă, să se dezbrace, să se spele. Nu se zărea nimeni; nu s-auzea nimic; făcliile şi candelele s-au tras de la ferestrele dinspre ogradă. Două făclii de ceară luminau de pe o masă chilia bolnavului. Uncheşul Petrea Gînj se mira de asemenea casă fermecată şi, ieşind în tindă, scotocea cu ochii prin colțuri, trăgea cu urechea, aştepta pe logofătul Iorgu. Cînd, deodată, s-a deschis o uşă chiar lînga tîmpla lui, şi stăpînul locului a ieşit ca o umbră. Îi era încununat obrazul de barbă şi plete ca neaua.

— Dumneata eşti mazîlul? l-a întrebat uncheşul fără prietinie, punîndu-i mîna grea în piept.

— Eu sînt, cinstite oştene, şi vă poftesc tuturor celor care ați intrat subt acoperămîntul meu sănătate şi pace. Am aşteptat să vă faceți rînduielile, şi doresc să cunosc pe mai-marele dumilorvoastră, care se zice că-i rănit.

— Întăi să vie domnia sa Lixandru. Mezinul a ieşit în prag cu mîna întinsă:

— Pofteşte, cinstită gazdă, şi ne iartă pentru tulburarea ce-ți pricinuim.

— Mă bucur de oaspeți şi mai ales că vă pot fi de folosință, a răspuns cuviincios bătrînul Andrei Dăvideanu.

Avea ochi negri şi ageri. Uncheşul se trăsese mai la o parte, cercetîndu-l furiş şi cercînd, cu clipiri de gene, să atragă luarea-aminte a lui Alexandru.

— Eu şi cu domnia sa Lixandru stăm strajă aici, în pragul mai-marelui nostru, a grăit el cu glasul cel neprietinos. Şi afară avem şi alte străji. Să nu fie cu supărare dacă înştiințăm pe cinstita gazdă să nu treacă slujitori ai săi prin tinda asta.

— Din ceasul acesta, casa mea e a dumneavoastră, a răspuns zîmbind bătrînul.

Mezinul l-a apucat de mînă şi l-a tras după sine poftindu-l la divanul pe care zăcea, obosit şi cu ochii închişi, Nicoară Potcoavă.

Făcliile îi luminau fața pălită de trudă. După bîzîitul de bondar al vorbelor schimbate la pragul chiliei, se făcuse deodată tăcere. Ca lovit de ceva, bolnavul a deschis ochii învăpăiați şi obrazul i s-a rumenit.

— Mărite Doamne, a şoptit el cu glas de rugă, cercînd să întoarcă fruntea spre arătarea cu plete şi barbă ca neaua; nu fi aspru cu umilit robul tău ce se înfățişează la scaunul dreptului județ. Legămîntul ce-am făcut către măria sa Ion-Vodă nu l-am putut îndeplini, şi vrăjmaşii țării sînt încă tari... Iartă-mă, Doamne, că am fost lovit înainte de vreme; anii vieții mele nu sînt decît patruzeci.

Bătrînul nu s-a înfricoşat decît în clipa întîia de nedumerire.

— Aiurează... a şoptit el către Alexandru.

Uncheşul Petrea îşi ridicase cu spaimă pumnii la tîmple şi simțea ghiață în locul inimii.

— Doamne, luptat-am după puterile mele, a urmat cu glas mai slab rănitul. Am apărat pe sărmanii lumii şi am ridicat sabia împotriva nedrepților diregători ai țării aceştia, după cum a fost diata bătrînului Ştefan-Voievod... Şi am fost hatman la Dnipru, purtînd război împotriva duşmanilor creştinătății...

Rănitul s-a oprit, privind înfricoşat la fantasma nălucirii sale. Apoi a oftat şi a închis ochii.

— Trebuie să trimet înainte de a se face ziuă după presvitera Olimbiada, a şoptit gazda.

— Cinstite mazîl, s-a trezit din uimirea sa uncheşul, iartă-mă pentru slăbăciunile mele de oştean bătrîn, care vede numai duşmani şi primejdii în toate, căci numai duşmanii şi primejdiile au fost partea vieții mele.

Bătrînul Dăvideanu i-a apucat mîna dreaptă strîngîndu-i-o şi arătîndu-i cu fruntea către rănit, care deschisese iar pleoapele. De data asta ochii îi erau senini.

— Bun găsit, cinstite domn... a vorbit el către stăpînul casei surîzînd. Am visat vis de mîhnire, că murisem. De-acuma nădăjduiesc să mă fac sănătos.

— Să nu te îndoieşti de asta nici o clipă, măria ta, i-a răspuns bătrînul Dăvideanu.

Capitolul 5

Presvitera Olimbiada

Cînd sună la urechea noastră istorisiri din vechime ori din locuri depărtate, noi moldovenii petrecem ca într-o clipă nopțile. Astfel unii dintre oștenii lui Potcoavă, dintre cei mai tăcuți, cum erau cei doi soroceni şi Toader Ursu, găzduiți la logofătul Iorgu, parcă nici n-au avut vreme să se şteargă la ochi şi numai ce-au văzut în răsărit, deasupra codrilor, revărsîndu-se zorile.

Întîmplările ce povestea, Iorgu Samson le avusese, cu ani în urmă, sub privirile domniei sale în spătăria domnească, la scaunul țării, cînd Alexandru-Vodă a slobozit slujitorii curții asupra boierilor, de le-au tăiat capetele şi le-au clădit apoi ca pe o movilă pe masa ospățului.

— Aşa a gîndit măria sa Lăpuşneanu-Vodă să stîrpească din țară lăcomia cătră norod şi viclenia cătră Domn. Tot astfel la Moldova s-a iscat de la o vreme o buruiană îndărătnică şi păgubitoare, căreia îi zice chir. Greu s-o stîrpească plugarul, oricît ar tăia-o. Ba, de ce o tai, de ce odrăsleşte mai vîrtos. Odată şi odată poate, tot s-a cunoaşte un meşteşug ce l-or scorni filosofii lumii să facă din chir buruiană bună şi din boier om; ori să facă să nu mai fie. Mult pătimeşte această țară de răul lor. Iară pînă atuncea să ne mîngîiem, fraților, cu nădejdea şi cu acest vin cam acru din viile ciangăilor, de la ținutul Bacăului. Iaca, bine trăim noi cu aceşti ciangăi de lege şi limbă străină. Şi ei plugari, şi noi plugari, sîntem ca frații. Dar boierul, limbă şi lege cu noi, e dușman norodului şi Domniei. Cînd se scoală Țara împotriva lui, apoi şi ciangăii se adună cu noi ca să-l dezbatem din rădăcină. Iar noi le plătim ciangăilor pe două vedre de vin un ban de aramă, ca acesta care a ieşit la domnia lui Ion-Vodă, cu chipul măriei sale.

Iorgu Samson a scos din chimir un bănuț de la Ion-Vodă şi l-a aruncat pe masă.

— Au acolea cîştig bun ungurenii, a întîmpinat Toader Ursu; dar la noi în Țara-de-Jos, la ținutul Tecuciului, ies oamenii din podgorii la vremea culesului şi poftesc pe trecătorii creştini de la drumul mare să vie să beie fără parale, de pomana răposaților părinți. Aşa era cînd am ieşit eu în lume; iar de atunci am auzit că au intrat unii boieri în vii, cotropindu-le, ca să nu se mai facă atîta risipă, lipsind de darea vinariciului vistieria.

Iorgu Samson a rîs:

— Căci podgorenii țărani plătesc dajdie, însă boierii nu. Logofeteasa şi-a arătat în

pridvor obrazul oțărît.

Atunci se sculase şi era cam înourată. Şi-a ridicat în brîu poala catrinței, s-a frecat la ochi ca s-alunge aburii somnului neîmplinit, potrivindu-şi apoi pe frunte casînca de borangic.

— Dumneata, Iorgule, a zis ea c-un glas ce părea blînd, ai uitat că am hotărît să tăiem un viței pentru prînzare?

— N-am uitat, a răspuns logofătul. Să fii dumneata sănătoasă, logofeteasa Mărie; viţelul e jupuit şi spînzurat în chiler.

— Şi n-ai uitat că aveai a te duce în vremea asta să aduci de la Filipeni pe presvitera Olimbiada?

— Ba asta am uitat, Mărie, şi văd că-mi eşti nevastă cu priință.

— Dumnealui, diacul Radu, e gata. Pavăl Potronic grăjdarul a înhămat cei doi cai bătrîni la căruță. N-aş înțelege ce mai aştepți domnia ta, Iorgule; ori fără poveştile domniei tale nu înfrățeşte şi nu dă spic grîul, şi rămîn fără frupt oile, şi nu pot roi albinele din prisacă?...

Logofeteasa Măria rîdea şi-şi arăta dinții frumoşi. Era o muiere care îşi mai păstra încă tinerețea. Dăduse domnului său patru feciori: cel mai micuț de doi ani şi cel mai mărişor de zece.

— Las' că de cinstiții oaspeți am eu grijă să nu le lipsească nimic. Găteşte-te. Ia-ți pe dumneata ilicul cel albastru cu căptuşală roşă. Poftim; ți l-am adus eu.

— Într-o clipală îs gata, logofetească Mărie.

— Iaca, chiuie de la grajd Pavăl Potronic. Pînă ce trage aici căruța, vreau să-ți spun o întîmplare minunată. Astă noapte, Corniță al nostru, fiind cu alți copii şi cu tabunul de cai în lunca bulboanei peste Moldova, a văzut pe Sîntilie.

— Ascultați, oameni buni, a rîs Iorgu logofătul. Poveştile nevestei sînt mai presus decît ale mele.

— Nu rîde, logofete, l-a amenințat femeia cu fruntea. A fost cu băietul nostru şi Coman al surorii mele Aglaia; soră-mea a sărit mai nainte pîrleazul ş-a venit să-mi spuie. Scotea fum prin ochi şi prin nări.

— Cine, dragoste?

— Sfîntu-Ilie, cine putea fi altul? Şi cînd a venit asupra luncii nourul cel negru din Boura cu fulgere şi trăsnete, el s-a suit cu căruța în nouri şi s-a dus. Nu s-a mai ştiut de urma lui. Cînd s-au apropiat copiii ceilalți, după vîrtejul ploii, ca să vadă şi ei ce văzuseră Corniță şi Coman, n-au mai găsit nimic.

Logofătul Iorgu nu s-a mirat, cum s-aştepta femeia.

— Mărie, a grăit el, minunile sînt ale nopții şi, la lumina zilei, se dovedesc a nu mai fi minuni.

— Aşa socoti domnia ta, Iorgule?

— Aşa socot eu, dragoste.

— Atuncea nu mai spun nimic, s-a oțărît muierea; şi iaca diacul Radu; du-te cu el unde ți-i poruncit.

Cînd s-au aflat singuri, în căruța uşoară, pe drumeagul drept care ducea în lungul hotarului Dăvidenilor spre colțul de moşie ce fusese odinioară devălmăşia Filipenilor, diacul Radu Suliță şi logofătul Iorgu au căutat sămînță de vorbă, adică de prietinie. Şi logofătul, înțelegînd că ascuțimea diacului tinde să afle toate cîte se petrec în acele locuri, l-a îndestulat cu prisosință.

Era cel mai de mirare lucru la Dăvideni că mazîlul nu ajunsese cel mai înstărit

dintre toți răzăşii şi vecinii din acel hotar. Stînjenii bătrînului Andrei din ogoarele hotărnicite îi lucrau vecinii, cei mai mulți fugari din alte locuri şi oploşiți în această moşie cu pămînt roditor, şi dădeau mazîlului stăpîn numai zeciuială. Îi mai curgea mazilului mertic de la moară, brînză de la oi şi venit din ceara de la trei prisăci. Şi vecinii îl ocroteau pe mazîlul lor în toate împrejurările, umplîndu-i cămările la Crăciun şi la Paşti, ca să se cunoască prietinia lor față de un stăpîn care avea mai puțin decît ei, fiind singur, cu puține brațe de ajutor. Astfel munca se cumpănea bine cu stăpînirea, mazîlul fiind jude al Dăvidenilor, după rînduielile cele vechi de la Ştefan-Voievod. Casa lui Andrei judele umbla destul de bine şi răzăşii toți îi căutau cinste, fiindu-i nu numai neamuri, ci şi cumetri şi fini. Apoi, în pădure, fînațuri şi păşune, care se aflau în devălmăşia răzăşească, mazîlul îşi avea şi el vitele, caii şi oile.

— Pot zice că la noi viața încă se poate trăi, mai spunea Iorgu Samson; dar în alte părți s-au risipit răzăşiile cum se risipesc cuiburile pitulicilor, cînd aduc în ele cuculesele ouă ale lor. Cînd s-a oploşit în asemenea cuib ou din care a ieşit cuc, acesta s-a înfoiat într-atît, după firea lui, încît a prăvălit puii drepți ai cuibului; şi-a rămas cucul singur, iar pitulicile cuibului n-au încetat de a-l hrăni, agonisind pentru el de dimineață pînă în sară.

Astfel s-au prăpădit Filipenii. N-au mai rămas în acea răzăşie decît două curți slobode: a presviterii Olimbiada, la care ne ducem noi, şi a lui Sandu Gîrbovu, care-şi are ograda pînă în apa Moldovei şi şi-a tras gîrlă, clădind moară. Să nu crezi dumneata, diece Radule, că boierul de la Filipeni, care-i pîrcalab la Roman, nu umblă să-l poprească pe Sandu Gîrbovu de a avea moară.

Grăind astfel unul, iar celălalt ascultînd, a lucit deasupra ogoarelor şi livezilor acelui cuprins soarele. Logofătul a cîrnit caii într-o vîlcea, apoi i-a îndemnat să suie un pripor unde se afla o curte singuratică. Cînd au oprit, au şi văzut, în vale de pripor, moara Gîrbovului.

— Cum răsare soarele, a dat lămurire logofătul după ce-au coborît din căruță, presvitera noastră iese şi ea în prag să se-nchine luminii. Toți copiii dumnisale o aşteaptă cu ochii boldiți. Copiii cuviosiei sale sînt jigănii ale codrului şi văzduhului: un vătui de căprioară, un ursuleț, un lupan, o bufniță cu nişte ochi ca ai presviterei, şi altele pe care nu le ştim, deoarece, cînd intră un om aici în curte, toate se duc în ascunzişuri, nesuferind pe străini. Unora din prietinii stăpînei lor le primesc mîngîierea. Nu vorbesc de ucenica presviterei, o filipeancă ce vrea să învețe meşteşugul tămăduirii bolilor. Mai intră aici cînd şi cînd Ilinca, nepoata noastră a mazîlului. O copilă care nu se mai află de isteață.

Vorbind, Iorgu Samson rînduia loc şi pentru vraciță, alcătuindu-i maldăr de fîn strîns în pocladă şi aşezat în fundul căruței. Sfătuind caii cei bătrîni să aştepte liniştiți, a făcut zece paşi pînă la zaplazul nalt, cu diacul după el, şi a bătut în portiță.

Îndată s-a auzit lătrînd cu îndîrjire cățeluşa „cu dinții de fier şi cu măselele de oțel”, cum o poreclea şoptit logofătul.

— Cine-i? s-a auzit un glas fără frică şi fără blîndeță.

— Noi sîntem, sfîntă Vineri, finul cuviosiei tale, a răspuns Samson.

— Aşteptați un pic, vine Safta să deschidă.

Au aşteptat un pic, ascultînd tropăitul mărunt al jigăniilor mînate în tainițile lor. A sunat zăvorul; portița s-a deschis; s-a arătat întăi o bătrînă cît un mal, cu gura suptă şi clonțul nasului adus spre bărbie. S-a ploconit şi a lăsat pe oaspeți să treacă. În cerdacul înălțat pe două trepte, presvitera Olimbiada sta dreaptă în strai sur şi broboadă neagră.

Era uscată şi subțirică, privind drept cu ochi ce păreau rotunzi, şi soarele îi încununa frumusețea anilor ei tîrzii.

— Te-am cunoscut, fine Iorgule, după vorbele tale şăgalnice, a zîmbit ea dintrodată, şi diacul, la sunetul nou al cuvintelor ei şi la zîmbetu-i dulce cu dinți curați, a simțit în ființa lui roua evlaviei.

Finul Iorgu a sărutat mîna întinsă, albă şi subțire. Diacul, deşi nu-i era fin, a făcut la fel, simțind în nări mireasmă de busuioc.

— Acesta-i Radu Suliță, diacul.

— Să fie sănătos. Spune-mi, Iorgule, la ce nevoie voiți să mă duceți cu căruța mazîlului? La o durere a trupului, ori a sufletului? Pe mazîl îl ştiu sănătos. Atunci pentru un străin, stăpînul acestui diac?

— Întocmai, nînaşă. Şi te-am pofti să mergi cu noi în clipă. Mai-marele acestui diac aşteaptă într-o chilie la casa mazîlului meu.

Bătrîna cu broboadă cernită a dispărut, parcă ar fi sorbit-o umbra chiliei deschise.

Diacul n-a mai văzut-o şi s-a uimit.

— A intrat ca să ia toate de cîte are nevoie pentru un oştean rănit; acesta e cel mai mare meşteşug ai ei, dădea lămurire logofătul.

— De ce-i spui „sfînta Vineri”? a şoptit diacul.

— Căci vineri e ziua cînd presvitera ajunează şi se duce să se închine în biserica Filipenilor pe lespedea sub care hodineşte soțul său preotul Dionis.

Presvitera Olimbiada a ieşit din umbră tot pe neaşteptate, cum intrase, şi avea într-o corfă de mlajă petrecută în cotul mînii stîngi cele de trebuință lucrării sale. A făcut un semn cu arătătorul mînii drepte către ucenică. Safta şi-a închinat cu smerenie trupul ei greoi, fără a grăi un cuvînt.

Cățeluşa cu dinți de fier şi măsele de oțel şi-a scos botul subțire dintr-un cotlonaş şi a adulmecat o clipă spre străini.

Au ieşit; poarta s-a izbit în urma lor în clanță. În clipă a fost fiecare la locul său în căruță; şi, cînd au purces, au ieşit oameni de la moară din rîpă, care i-au petrecut cu ochii un timp.

„Aceia-s străjerii presviterei”, a gîndit în sine, cu plăcere, diacul Radu.

S-au mişcat cu repejune pe drumeagul țarinii; le-a tăiat calea un popîndău ce-şi aduna grîne în saraiul său subpămîntean; un mierloi a trecut fluierînd spre livezi; se vedea aproape codrul de peste Moldova. Au ajuns.

Cu paşi nesimțiți, în conduri moi de cordovan, presvitera Olimbiada a pătruns pe unde i se deschideau uşile pînă la căpătîiul lui Nicoară, unde s-a oprit. A țintit ochii bolnavului. Acei ochi o aşteptau avînd lumina unui rîmnic liniştit, dar într-o zi fără soare. Presvitera Olimbiada a zîmbit bolnavului şi în acelaşi timp căutătura ei ageră a trecut fulgerat peste dreapta lui Nicoară, odihnită pe cerga mițoasă cu care era învălit pînă la subsuori. În degetul cel mic ea a băgat de samă pecetea cu bour pe verigă de aur. Jos, lîngă căpătai, se afla şaua cu boturile de argint. Tot în acel loc a tărhatului domnesc, uncheşul Petrea şi mezinul aduseseră un burduf de piele neagră ca o pungă țărănească, însă mult mai mare, legat strîns în băierile lui. Acolo nimeni nu putea şti ce se află; dar presvitera, urcînd şi coborînd cu repejune scara înțelegerilor ascunse, a socotit că acolo s-ar afla vistieria de război a răposatului în sîngele său Ion-Vodă, şi măria sa răposatul a lăsat-o în mînile fratelui său după mamă. Acolo poate se află şi punga de matasă cu rubinurile şi smaragdele din care Ion-Vodă, schimbînd pe bani unele, la Liov, a putut acoperi cheltuiala oştilor țării.

Vrăcița şi-a încrucişat pe piept brațele, închinîndu-se. Apoi, cu degetele-i subțiri, a ridicat uşor mîna mare a bărbatului; şi-a pus buzele uscate pe semnul bourului şi a aşezat brațul în lungul trupului. Descoperind pieptul, a pipăit la coasta stîngă legătura rănii, veche de trei zile.

Bolnavul a tresărit. A închis pleoapele. La pipăirea vrăciței, se simțea în trupul lui crîncenă suferință.

După rînduielile ştiute, şi-au făcut loc bătrîna, stăpîna casei, ajutată de nepoată-sa Ilinca şi logofeteasa Măria, aducînd o măsuță joasă cu trei picioare, cu fața de in atunci tăiată din val. Pe acea măsuță aburea o oală nouă de lut, cu apă neîncepută, atunci fiartă. Lîngă oală se înşirau trei puici ale ei de-un sfert de ocă, tot nouă ca şi maica lor, şi tot nesmălțuite.

Ajutoarele femeieşti s-au tras puțin mai la o parte, fără a privi dincolo de prag, în tindă, unde se aflau mazîlul, uncheşul, mezinul şi diacul Radu.

Totuşi copila a strecurat o ochire pe care a primit-o în inimă Alexandru. Bălaie şi pieptănată lins. Subt întristarea pe care i-o poruncea în acea clipă cuviința, se bănuia clocotul vieții; pe cînd bunica ei, mazîlița Zenovia, era cu găvanurile ochilor istovite de bocet pentru o singură fiică ce avusese.

Presvitera Olimbiada a tras din corfă cu mîna cealaltă, care-i era slobodă, scamă pe care a lepădat-o în una din ulcele. La îndemnul ei mut, logofeteasa Măria a turnat uncrop peste scamă. Alegînd cu aceeaşi mînă, şi tot din corfă, o lopățică ascuțită de criță, a prins a tăia şi a desface legătoarea veche a rănii, năclăită în sînge uscat. Lucrînd cu grabă şi luare-aminte, îndată a descoperit locul pătruns de fier în coastă, puțin deasupra deşertului. L-a muiat cu scamă udă din ulcea; şi atunci ajutoarele femeieşti au auzit-o întîia oară suspinînd uşurată, şi au întors unele către altele priviri luminate.

Presvitera şi-a urmat lucrarea ei cu linişte, însoțind-o de şopot ca de un descîntec.

— Acum, fină Ilincă, scoate din corfă gărăfioara verde. Floare de pojarniță uscată la umbră, plămădită cu undelemn de candelă şi ținută la soare nouă săptămîni de vară.

Strecurată după aceea prin pînză de borangic.

Şi-n acest oleu, draga mamei, am picurat, de pe un vîrf de ac, venin de doamnă-mare mătrăgună.

Să-i fie leacul de folos măriei sale.
Să doarmă somnul cîmpului.
Să-i cînte adierea vîntului.
Să intre în domnia sa puterea pămîntului.

În vreme ce şoptea, vrăcița trecea pe sub mijlocul rănitului faşa de în, înfăşurînd de două ori legătura nouă.

— Dragele mele, a şoptit ea din nou, rana-i curată. Să-l lăsăm liniştit pe domnia sa. Ne ducem şi pregătim o fiertură de buruieni pe care le ştiu eu, îndulcite cu miere.

La al treilea ceas al dimineții se trezeşte.

Băutura, copilița noastră Ilinca i-a aduce-o în mîna stîngă, iar cu dreapta i-a închina o floare, ca să-i bucure ochii.

Presvitera Olimbiada şi-a contenit vorbele şoptite şi a suspinat iarăşi adînc. A privit somnul lin al pribeagului străin, zîmbind, ca să se amestece acel zîmbet cu raza de soare strecurată prin perdele şi să pătrundă la inima lui întristată.

Zîmbetul şi soarele au străbătut şi la bărbații din tindă. Alexandru mezinul era, însă, în acel ceas, cercetat de un demon al neliniştii. Se simțea vinovat că n-are ochi numai pentru bădița său Nicoară. Ochii lui aprigi căutau întruna pe nepoata mazîlului,

socotindu-i mişcările, preţuindu-i boiul şi dorind dintr-odată o singurătate în care s-ar afla numai el cu ea.

— Să lăsăm pe bădița meu singur... a zis el mai mult în neştire, văzînd pe presvitera că vine asupra sa.

— Îl lăsăm, a încuviințat ea.

Lui i s-a părut că-i prinsese într-o capcană nevăzută privirea şi că avea mustrare în glas.

— Să intrăm, a hotărît ea, în ceastălaltă odaie, unde mazîlul ține cîteodată divan al înțelepciunii.

— Cu cine?

— Cîteodată singur; cîteodată eu şi cumătră mea Zenovia ne punem împotriva lui. Vin şi oameni care nu mai sînt, vin cînd ne aducem aminte de ei...

Diacul zîmbea ascultînd-o. Mezinul s-a înfiorat.

— Să vie şi căpitanul Petrea, a urmat presvitera punînd mîna pe umărul uncheşului şi îndemnîndu-l către un divan. Aşează-te şi domnia ta, diece Radule. Şi tu, fină Mărie, dă-te mai lîngă mine. Stăpînii casei să stea în jilțurile în care îi văd totdeauna, cînd vin aici. Ilinca rămîne dincolo, să păzească somnul bolnavului nostru. Domnia ta, brad verde, stai cu noi, ca să-ți sporeşti învățătura.

„Baba asta îmi cunoaşte taina", s-a mirat mezinul şi a înțeles că i-i frică de zîmbetul ei.

Uncheşul Petrea Gînj îşi punea şi el o întrebare, îngrijorat: „De unde mă cunoaşte de-mi spune după numele de altădată?" Presvitera i-a răspuns ca şi cum i-ar fi auzit glasul:

— Căpitane Petrea, i-a cîntat ea blînd, eu te cunosc pe domnia ta de acum treizeci şi şapte de ani, cînd te aflai la Ştefan-Vodă Lăcustă şi erai mai-marele curții sale în cetatea Sucevii.

Bătrînul Gînj s-a cutremurat de amintiri. Ştefan-Vodă Lăcustă era drept icoana Voievodului celui bătrîn Ştefan, fiind copilul său. Era mic de stat şi aprig, şi punea uşor mîna pe sabie.

— Adevărat este... a mormăit uncheşul. Văd că vracii sînt cîteodată şi vrăjitori...

— N-ai de ce te teme, căpitane Petrea; te cunosc de-atunci; deoarece mă aflam şi eu la curtea lui Lăcustă-Vodă, ducînd viața alintată de curteancă. Nu-ți aduci aminte?

— Ba mi-aduc aminte, a răspuns uncheşul, cu glas dintrodată tulburat. Fost-a la acea domnie foamete în țară; iar boierii măriei sale petreceau fără grijă.

— Da, căpitane Petrea. Îți mai aduci aminte că Ştefan-Vodă a dobîndit de la boieri porecla lui după urgia acestor jivine care au pustiit pămîntul Moldovei, într-o vară de secetă. Şi Ştefan-Vodă îi îndemna pe boieri să aibă milă de noroade; cei cu stare să deschidă jitnițile; iar alții să uşureze măcar de datorii pe sărmani. Ei s-au pus împotriva măriei sale, şi Ştefan-Vodă a început a-i tăia, după pilda ce-o avea de la Bogdan-Vodă şi de la Ştefăniță-Vodă. Atunci cei mai apropiați dregători ai curții, în noaptea Crăciunului, după ce-au ieşit din paraclis de la vecernia Naşterii Domnului, l-au dus cu ei pe măria sa, zugrumîndu-l şi astrucîndu-l într-un loc pe care nu l-a mai aflat nimeni.

Uncheşul tăcea cu fruntea plecată, împovărat de vedenia aducerilor aminte.

Glasul presviterei s-a coborît, ochii cu sprîncene încă negre i s-au înfierbîntat:

— Îmi spunea soțul meu preotul, ucenicul lui Amfilohie arhimandrit, că a aflat de la învățătorul său taina blăstămului acestui pămînt. Legea domniei lui Ştefan-Vodă a fost împuținarea puterii boierilor: dreptățile poporului să fie mai presus de îndîrjirea lor.

Deci Bogdan-Voievod cel Orb a făcut de tînăr precum i-a fost învățătura; şi a fost grozav față de nesațu1 dregătorilor. Acestui voievod i-a dat duhovnicul său anafura otrăvită în noaptea Paştilor anului 1517 de la Hristos.

Ştefăniță-Vodă, feciorul legiuit al lui Bogdan-Vodă, a cutezat să taie pe cel mai cu putere dintre boierii săi, jertfindu-i şi feciorii, ca să nu se mai ridice în țară alți lupi, tot aşa de colțați ca lupul cel bătrîn. Şi după Arbore, portarul Sucevii, gîdea s-a trudit cu paloşul şi asupra altor boieri. Doamna şi cu neamurile ei i-au dat lui Ştefăniță otravă.

Pe Alexandru Cornea, copil din flori al lui Bogdan, boierii l-au înjunghiat la o vînătoare.

Lui Lăpuşneanu-Vodă i-a dat pocal de otravă chiar Doamna sa, sub binecuvîntarea părintelui mitropolit Teofan.

Aceste lucruri, căpitane, le-am văzut cu ochii noştri. Boierimea nesătulă a țării aceştia a avut şi ea cuvînt şi diată să stingă neamul acelui Ştefan-Vodă, de care ea s-a înfricoşat patruzeci şi opt de ani.

Acum doi ani, a pierit, prin viclenia boierilor, şi Ion-Vodă, os domnesc, feciorul lui Ştefăniță-Vodă.

Astfel s-a săvîrşit stingerea celor din osul lui Ştefan-Voievod bătrînul. Şi fiarele lăcomiei mănîncă moşia.

Din locul său de unde nu se clintise, vorbi gros şi mormăit uncheşul Petrea:

— He-he! Dar de ce Rareş-Vodă a adormit cu pace în crivat lîngă paraclisul cetății Sucevii?

Presvitera a zîmbit:

— Căci Petru-Vodă avea sabia duhului, care-i mai tare decît cea de fier. Şi la curtea lui Petru-Vodă mai erau şi altele, după cum ştii şi domnia ta, căpitane Petrea.

— He-he! aşa este, s-a bucurat uncheşul. La Cetatea Sucevii se aflau două căpitănii ale străjerilor: patru sute de dalmați sprîncenați şi muți, căpitanul lor fiind Batişte Negru; şi patru sute de moldoveni adunați de pe unde îi împrăştiase desnădejdea...

He-he! Rareş-Voievod era un bătrînel hîtru, care se arăta numai cu această putere lînga sine!

Presvitera Olimbiada şi-a înăbuşit glasul într-un suspin:

— Of! domnilor şi fraților, fiecare îşi poate găsi Tebaida, întru care să-şi aşeze sufletul său. Eu am găsit-o aici, unde a închis ochii soțul meu. Dar aud încă furtunile şi valurile...

Am cunoscut oameni vrednici pe care i-au copleşit răii. Văd în jurul meu căzînd şi pustiindu-se satele pămîntenilor.

Acest mazil Andrei Dăvidean, văr de-al doilea cu noi, a fost în vremea lui staroste de Putna şi pe urmă de Neamț, avînd cîrmă a corăbiei sale dreptatea. Cei tari l-au surghiunit în acest mormînt înflorit.

Iarăşi s-a oprit.

— Nu vă miraţi că am avut acest ceas de nebunie, vorbind fără oprire. Dar am cunoscut pe cel care are de împlinit şi el o diată. Şi mi-am adus aminte de toate. Nicoară va ajunge poate voievod al acestui pămînt; şi paloşul lui va sluji dreptatea. Poate fi-va şi el unul dintre cei jertfiți, dar după jertfe vine răscumpărarea şi biruința celor buni.

Întorcîndu-şi privirea în locul unde stătuse mezinul, presvitera a aflat scaunul gol şi a văzut în închipuirea sa că în umbra pardosului scheaună un lupan de rînd.

— Vai, cumătră Zenovie, a îngînat ea cătră mazilită. N-ai dreptate cînd îți stingi ochii pentru cei duşi. Țeasta fiicei tale e aşezată în gropnița chinoviei de la Agapia din

Deal; nu mai ai de ce-o plînge. Păstrează-ți lacrimile ce ți-au mai rămas pentru tinerețile ce înfloresc acum.

Bătrîna mazilită a ațintit-o cu spaimă pe presvitera, fără a înțelege asprimea vorbelor ei şi primejdia acelei primăveri.

— Să mergem, i-a zis presvitera, să pregătim băutura de linişte pentru bolnavul nostru.

Capitolul 6

Vorbe, la casa logofătului Iorgu

Cînd badea Ghiță Botgros şi-a oprit calul lîngă foişorul casei logofătului Samson, a clipit din pleoape şi s-a holbat cu mirare.

— Minune! a strigat el cu viers înalt şi voie bună.

Masa din foişorul casei lui Iorgu Samson era împresurată de oaspeți şi acei oaspeți ospătau. Printre dînşii badea Ghiță a cunoscut numaidecît pe prietinul său nou, Radu diacul de la popasul lui Haramin. A văzut şi pe Caraiman, lîngă logofăt, în capătul celălalt. Dar dincoace, în istalalt capăt, diacul se afla aşezat la dreapta unui ostaş vechi şi cu înfățişare aspră.

— Minune! a strigat a doua oară badea Ghiță, descălecînd grabnic. A ridicat brațele, şi-a lepădat cuşma, şi s-a dus cu paşi mari întru toată înălțimea şi uscăciunea sa, ca să cuprindă pe după grumaz pe diac, ce-i ieşise întru întîmpinare. L-a sărutat pe prietinul său de trei ori, l-a depărtat de sine ca să-l cunoască mai bine; l-a mai îmbrățişat o dată şi numai după aceea s-a potolit.

— Vra să zică te-ai adunat cu soțiile domniei tale şi ați nimerit aicea, la curtea mazîlului nostru! Asta-i după o rînduială mai presus de oameni, diece. Căci eu socoteam să nu te întîlnesc decît în altă viață. Aşa, n-a trecut decît ziua de marți la mijloc. Am săvîrşit toate cîte-mi fuseseră poruncite de către mazîlul nostru. Şi astăzi, miercuri, am purces de la episcopia Romanului după slujba utreniei; am primit anafura şi, încălicînd am umblat fără popas. N-am mai oprit la Goraşcu Haramin, ca să nu întîrzii.

Mă uit la aceşti bărbați şi-i cunosc că-s oşteni. Cine să fie? Cum îi chiamă?

— Sînt cei pe care m-am dus să-i aştept sub piscul Bourei, prietene Ghiță.

— A! aşa-i pricina... păru el a se dumiri. Dar nu ştia încă nimic şi obrazul lui spînatic se încrețea de nerăbdare.

Ascultînd numele acelor oşteni badea Ghiță a poftit numaidecît să bată palma cu ei. La uncheş s-a oprit mai mult, cuprinzîndu-i palma cu amîndouă mînile, însă moş Petrea nu-şi îmblînzi deocamdată ochii.

— Mai sînt unii lipsă, a dat lămurire diacul.

— Cine?

— Lipseşte de la această masă mai-marele nostru, a grăit Radu Suliță, şi lîngă el se află domnia sa Alexandru.

— Mă duc atuncea să mă închin şi domniilor lor la casa mazîlului.

— Ba mai îngăduie, om bun, i-a zis pe neaşteptate şi cu blîndeță uncheşul. Înțeleg

că eşti bărbat cu libov şi cu inima ca pînea; îţi fac loc lîngă mine şi te îndemn să cinsteşti cu un oştean bătrîn o ulcică de vin.

— Numaidecît! şi din clipa asta-s robul dumnitale, a strigat badea Ghiţă.

A venit la uncheş, pupîndu-i dreapta şi a băut după el din aceeaşi ulcică istovind-o şi apoi aruncînd-o peste parmaclîcul foişorului, în ogradă, între găini, unde pocnetul ei a stîrnit mare spaimă.

— Iată, se întorc de la mai-marele nostru, a răsărit din locul său uncheşul, cei doi tovarăşi ai noştri care au făcut la chilia domniei sale strajă. Care vi-i vestea, prietinilor, şi cum îs ochii stăpînului nostru astăzi?

— Vestea-i bună, uncheşule, a răspuns Toader Ursu. A lămurit mai bine Alexa Totîrnac:

— L-am văzut pe măria sa rîzînd, cînd a primit din mîna copilitei stebla de zburătoare adusă de la pădure. A rîs şi a întrebat-o:

— Cum te chiamă?

— Tot Ilinca, a îndrăznit ea a răspunde şi a ieşit în fugă, fluturînd într-o parte cu fruntea.

Cum şi-a sfîrşit Alexa vorba, s-a ridicat întru toată înălţimea sa uscată badea Ghiţă Botgros, s-a apropiat şi şi-a pus mîna dreaptă pe un umăr al oşteanului.

Totîrnac s-a întors, privindu-l. Părea că nu-şi mai aduce aminte de nimic din trecut.

— Cine eşti domnia ta? a întrebat el nedumerit.

— Nu mă mai cunoşti?

— Nu.

— Nici după chip, nici după glas?

— Nici după una, nici după alta.

— Uită-te bine.

— Mă uit.

— Şi nu?...

— Iaca nu. Ori, poate, nu-i fi dumneata Ghiţă pe care l-am lovit odinioară cu bîta, şi l-am brîncit în bulboana Moldovei?

— Tocmai acela sînt şi mă bucur că te văd.

— Dar de ce te bucuri? căci eu te-am ucis...

— Mă bucur, duşmane, căci am fost fraţi şi am trăit ca în sînul lui Avram, cum spune popa Ciotică, şi numai iată piază-rea asupra frăţiei noastre: muierea lui Anania, cel care a fost tăiat de năvrapi în războiul lui Vodă Eraclid. Dragă mi-a fost şi tu mi-ai luat-o, şi eu am ieşit cu baltagul la potică în cărarea ta şi tu bine ai făcut lovindu-mă şi prăvălindu-mă în bulboană. Mai bine să-ţi fie ţie oprită intrarea raiului, iar eu să spun lui Sfîntu Petru: lasă-l şi pe Totîrnac să intre aice, că eu l-am iertat.

— Apoi dac-ai scăpat, a răspuns Alexa, bine-mi pare; şi că m-ai iertat, deasemenea îmi pare bine. Să ştii că Mîndra lui Anania mi-a fost şi mie necredincioasă.

— Cunosc. S-a prăpădit pe cînd tu nu mai erai în sat. Ş-am îngropat-o în cornul ţintirimului spre miazănoapte, sub bradul cel vechi. Am plîns-o, căci mi-a bucurat zilele şi am iertat-o şi pe dînsa.

— Tu eşti mai bun decît mine, Ghiţă. Eu în locul tău aş fi ars-o şi i-aş fi risipit în vînt cenuşa.

— Nu te cred, Alexa. Întru pomenirea muierii care ne-a fost dragă amîndurora, să bem din ulcica mea.

Totîrnac a gustat din ulcica lui badea Ghiță. Vinul i s-a părut prea acru.

Amîndoi prietinii şi-au strîmbat nasurile unul către altul. S-au îmbrățişat fără să-şi puie buzele pe ragilele obrazurilor. După care badea Ghiță s-a tras la o parte, lăcrămînd singur şi stînd la sfat şoptit cu sufletul său.

A intrat în foişor logofeteasa Măria, îmbujorată la obraz şi purtînd un chersin de plăcinte poale-n brîu, chiar atunci scoase din cuptor. Badea Ghiță i s-a închinat, şi-a primit partea şi s-a aşezat, mai domolit, între uncheşul Petrea şi diacul Radu.

Avea în acel timp trecere în țara Moldovei o vorbă de la turci:

Dacă vrei treaba să-ți iasă,
Nu grăi la lucru, nu grăi la masă.

Cu rînduială asta — „nu grăi la lucru, nu grăi la masă" — ismailitenii cîştigaseră Bizanțul şi multe țări şi ostroave ale creştinătății.

Aşa că acei moldoveni de la ospățul logofătului au ținut samă de rînduială osmanlîilor şi au stăpînit în ei toate vorbele, toate întrebările şi răspunsurile, un pătrar de ceas. După aceea au lăsat turcilor lumea şi ei s-au bucurat în țara lor cu multă zvoană de glasuri.

Mai au ismailitenii o rînduială: că nu beau vin. Ca să-şi aibă mintea limpede, cînd cîştigă cu sabia haraciurile şi plocoanele sultanului precum şi dobînzile de război ce li se cuvin lor.

— Ba nouă nu ne trebuie, zic moldovenii, nici război, nici dobînda săbiei; noi cu dulceață trăim în țara noastră de podgorii.

În sfîrşit, mai au ismailitenii şi a treia rînduială: că la ei femeile îs ca găinile împrejurul cucoşului; şi ei nu ştiu ce-i dragostea. Apoi de la asta are să le vie lor pieirea, că fiii lor sînt fiii roabelor, şi sămînța vitejilor se va stinge. Pe cînd moldovanul se închină dragostei ca Făt-Frumos împărătiței din poveste.

Diacul Radu Suliță s-a ridicat, cu ulcică nouă:

— Eu zic aşa, a rostit el cuvînt, că-s bune rînduielile domniilor voastre de care a grăit fratele Alexa, pentru vorbă, vin şi dragoste; şi întocmai la fel ale noastre, ale moşnenilor din Țara Românească; deci să ne înfrățim. Să ne bucurăm un ceas. Scurtă-i bucuria, de aceea s-o prețuim. Bună-i vestea noastră de azi, că mai-marele nostru s-a odihnit bine şi s-a trezit cu ochii înseninați, zîmbind unei flori şi unei copile.

Logofeteasa Măria sa strecurat furiş lîngă el şi l-a sărutat pe tîmplă, fără a se ruşina.

— Asta-i de la o răzăşiță din Dăvideni, a rîs ea, pentru vestea bună ce ne dai, Radule vorbă-dulce. Închinați domniile voastre şi pentru presvitera noastră Olimbiada, care dă celor întristați bucurie şi celor slăbiți putere.

Sfatul s-a oprit o clipeală, ca să se uite toată lumea din foişor la intrarea pe poarta deschisă a unui fecioraş de răzăş care aducea cîrdul de gîşte de la păscut.

— Iaca şi Corniță al nostru cel viteaz! s-a fudulit răzăşiță. Ce-i, dragul mamei?

Corniță a ridicat ochii de sub streşina de păr bălan care-i umbrea fruntea.

— Mămucuță, a răspuns el; am adus gîştele şi bobocii să le dau codină.

— Bine, dragul mamei; scoate cu căuşul, din lădoiul din chiler.

Dar Corniță rămăsese cu ochii rotunzi ațintiți la lumea din foişor.

Lepădînd varga, a venit fuguța, a păşit treapta în foişor, a apucat-o pe logofeteasa de după gît, trăgînd-o înspre clonțişorul lui.

— Mămucuță, i-a şoptit el la ureche: văd aicea, în capul mesei, pe Sîntilie de as'noapte.

— Vai, dragul mamei, s-a crucit logofeteasa mîngîindu-l, nu mai spune asemenea vorbe, să nu ți se întîmple vreun năcaz. Aista-i uncheşul Petrea. Du-te de-i pupă mîna, şi vezi-ți de gîște.

Bătrînul a mîngîiat creştetul copilului şi s-a înduplecat a zîmbi cînd acesta şi-a ridicat spre el ochii albaştri ca floarea de în.

— Iaca ş-o plăcintă, Corniță, s-a aplecat cu dragoste logofeteasa Măria spre fiul său. Să-i spui şi lui Coman să-şi ție gura. Înțeles-ai?

— Înțeles, a răspuns copilul coborînd spre varga lui. Dar se vedea că nu-i bine dumerit.

Logofătul a clătinat din cap, în pofida logofetesei:

— Ce-i şi cu copiii noştri, a zîmbit el; întocmai ca şi cu oamenii mari! Am spus şi am vorbit să nu se facă zvoană în sat despre oaspeții noştri. Nu-i îngăduit să se împrăştie ştiri prin lume, nevastă!

— Dar nu mai împrăştie nimeni ştiri, bărbate, a întors cuvînt logofeteasa Măria. Despre cinstiți oaspeții noştri nu ştie nimenea nimic în Dăvideni; iar Corniță nu stă de vorbă decît cu bobocii. Deasemenea Coman al surorii mele, care, după cum ştiți, e mai domol şi mai adormit decît Corniță al nostru.

— Dar Bujor, cel mai măruț dintre feciorii ce avem?

— Apoi acela nici n-a fost cu caii în prund as' noapte. Nu l-ai trimes oare dumneata, ieri, la stînă, cu Cercel? încă nu s-au întors şi mi-i mai mare grija să nu li se fi întîmplat ceva.

— Da' nu li se mai întîmplă nimica, a liniştit-o logofătul pe soția sa.

Apoi s-a întors spre oaspeți, îndemnîndu-i să nu uite dajdia dințăritului, pe care au a o plăti în acea zi cu soare.

— Socot, a adăogit el, că lumea din Dăvideni are altă grijă. Doar acolo, peste o săptămînă, dacă va răsufla ceva.

Abia îşi arătase logofătul Iorgu încredințarea asta, şi la foişor s-au arătat, sosiți prin altă parte a ogrăzii, doi bărbați: unul nalt, cu plete cărunte, cu torbă de piele la şold şi baltag în mîna sa dreaptă, iar al doilea, mai scund, dar mai vîrstnic, purtînd ilic cu bumbi rotunzi de argint şi ciubote roşii.

— Aista-i vornicul nostru, a strigat de sus logofeteasa; moş Evghenie, fratele mamei, Dumnezeu s-o ierte... De ce-o fi aducînd pe badea Nastasă pădurarul?

— Dar nu-l aduc eu pe dînsul, nepoată Mărie; m-a adus el pe mine. Mai întăi, a urmat îndată vornicul, mă închin cătră cinstita adunare.

— Pofteşte la masa noastră... l-a îndemnat logofătul, din fundul foişorului.

— Om pofti, nepoate Iorgule; dar nu pentru asta am venit. Eu dis-de-dimineață am aflat că avem oaspeți în sat la noi nişte vrednici oşteni. Dar badea Nastasă, pădurarul din Urlătoarea, a oblicit mai dimineață decît mine, de la fecioru-său, vatamanul tabunului de cai; a venit la mine acasă; am stat noi şi ne-am sfătuit; şi acum să vă spuie el năcazul ce avem. Eu îi stau mărturie şi sprijin. Spune, bade Nastasă!

Uncheşul Petrea a rînjit:

— Întru mare taină ne aflăm noi aicea...

Vornicul Evghenie a ridicat fruntea, cu oarecare măreție:

— Este cumva pricină de supărare? a întrebat domnia sa.

— Ba nu, ba nu, s-a grăbit a răspunde uncheşul.

— Ei, atuncea-i bine. Bade Nastasă, spune ce ai de spus.

— Apoi eu ce să spun alta, a început pădurarul sprijinindu-se în baltag, decît că au

pornit asupra noastră vajnic război nişte mistreți din codru. Jale mare la ogoarele Dăvidenilor dinspre apa Moldovei. Vin la mine, la Urlătoare, neveste şi se tînguie că porcii sălbatici le calcă mazărea şi bobul. Tot la două nopți răzbesc acolo şi clefăiesc în păstări. Mai mult împrăştie şi strică decît mănîncă.

Acu eu i-am pîndit la luna plină pe aceşti vrăjmaşi, să-i văd de unde şi cum vin.

Se află o rîpă în margine de codru pe unde coboară. Stau buluc în gura rîpei şi ascultă; stau, parcă ar fi bolovani. Şi numai unul, cel mai bătrîn şi mai cuminte, se mişcă spre apă. Cînd şi cînd se opreşte, ascultă, adulmecă vîntul. Numai ce trece apa, nu departe de poiana bulboanei. Cum a ajuns dincoace iar stă, ca să-şi ieie încredințările. Şi odată porunceşte: broh!

Cum a poruncit, turma de dincolo intră în Moldova şi vine buluc dincoace, înotînd lin.

Iar se opresc şi stau o vreme. Apoi mistrețul cel mare se mişcă înainte singur, domol, cu opriri şi cu mare fereală. Trece la mazărea şi la bobul de care v-am spus. Mai face un pas; rupe din păstări, clefăieşte, iar se opreşte şi ascultă. Ceilalți nu se clintesc din prund. Îi luminează luna. Sînt vreo patruzeci de porci, scroafe şi godini.

Dintrodată iar s-aude porunca bătrînului: broh! Şi turma se duce la el. Rup, mănîncă, mai ridică sfîrlele ş-ascultă; iar mănîncă.

Apoi, înainte de a se arăta zările zilei, se întorc pe unde au venit, avînd căpitan şi călăuz tot pe bătrîn. Se năruie deodată în baltă, duruie după aceea în prund, şi cît ai scapără au ajuns în rîpa de unde au ieşit.

Asta am văzut, fraților oşteni; şi noi n-avem ce le face. Dacă se sparie de om ori de foc, contenesc de a veni cîteva zile; apoi pălesc în altă parte. Aşa că noi le lăsăm lor stricăciunea începută, ca să nu mai avem pagube şi aiurea.

Pădurarul s-a oprit, s-a îndreptat de şale, a ferit baltagul, şi-a mîngîiat mustățile cărunte.

— Ce zic eu, domnilor şi fraților, a urmat la cuvînt vornicul Evghenie, mişcîndu-se un pas înainte. Ajutați-ne domniile voastre cu sculele ce aveți şi ne scăpați de aceşti hoți vicleni. Numai cîțiva să cadă, ori să doborîm pe călăuzul cel bătrîn, şi nu se mai întorc aici; îşi caută loc de pradă în altă parte, peste şapte văi şi şapte pîraie.

— Şi cînd ai vrea domnia ta să ieşim la asemenea vînătoare? Chiar acuma?

— Nu, cinstite oştene, ci cînd va fi bunăvoința dumilorvoastră.

— Apoi, întăi trebuie sfat; şi după asta alegem ziua.

— Tot asemenea părere am şi eu. Prea mult să nu ne grăbim. Iar domniile voastre vă luați îngăduința care-ți socoti-o.

— Însă nici de întîrziat nu putem întîrzia.

— Ba mai zăboviți, vă rog, cinstite oştene, s-a rugat vornicul, scoțîndu-şi cuşma bălțată de miel. Grija c-or afla oameni străini, lepădați-o. Răzăşii noştri de la Dăvideni sînt ca albinele care nu sufăr în ştiubei fluturele cu cap de mort şi-l străpung la urdiniş cu acele lor. Parcă numai cu aceşti mistreți avem noi luptă? Avem multe altele; iar dăbilarii şi jăcmănitorii de la Domnie nu-i putem suferi între noi, cum nu pot suferi albinele fluturii cap-de-mort. Cum s-arată, cum ridicăm asupra lor boldurile! Să zicem c-om rîndui vînătoarea sîmbătă ori duminică înainte de leturghie.

— Pînă atuncea, noi pădurarii, s-a amestecat Nastasă, împresurăm locurile şi le aflăm mistreților mocirla unde hălăduiesc. În ziua hotărîtă, o împresurăm cu oameni şi mai ales cu cîni vrednici. Îl rugăm şi pe logofătul Iorgu să ne deie atunci pe Vidra domniei sale cu cei patru.

— Care patru? s-a mirat uncheşul Petrea.

— Asta-i altă poveste, căpitane Petrea, pe care ți-oi spune-o mai pe urmă. Se ridicase în aceste părți de lume, căpitane Petrea, un lup sur, cu părul aproape ca măgara. Şi trăind el în preajma stînilor noastre, îşi lua de la turmă dobînda, cum e obiceiul acestei fiare. Nici păstori, nici zăvozi nu l-au putut birui. Şi fiind acu patru ani la o cîşlărie haita noastră Vidra, pe care ați văzut-o, iată că s-a pustiit o vreme cu acel lup sur; ş-apoi după aceea, cînd i-a venit vremea, a fătat patru căței care toți au avut părul fiarei, numai capul le era negru şi sprîncenele roşcate ca ale mamei lor. Cînd s-au ridicat cățelandri, s-a văzut că „cei patru" — cum le spunem noi — au să fie mai mari şi mai voinici decît mama lor. Trăiau bine la ciobani şi păreau blînzi. Cînd au ajuns vîrstnici, au ieşit cu haita, ascultînd-o şi bătîndu-se cu dînsa împotriva vrăjmaşilor sărmanelor oi. Ciobanii le-au pus ragili şi i-au mîngîiat pe ochi pentru isprăvile ce săvîrşeau. Iar în iarna care a trecut, cei patru au prins pe lupul cel sur în preajma haitei şi l-au rupt.

— Ciudată poveste... s-a mirat diacul.

— Apoi, s-a înălțat de la locul său uncheşul Petrea, după vestea pe care ne-a adus-o Alexa despre mai-marele nostru, nu se poate să nu dăm răspuns bun acestui cinstit vornic şi pădurarului. În două zile binevoiți a împlini cele de cuviință, iar noi ne-om struni arcele, ne-om ascuți săgețile, ş-om scoate întru slava măriei sale şi alte meşteşuguri, de care se va pomeni la Dăvideni după plecarea noastră.

Toate cîte se petrecuseră la acel prînz, le privise diacul Radu, şi toate cîte se vorbiseră, le ascultase. Şi-i era sufletul luminat, căci încetase a fîlfîi în ființa lui fluturele negru al neliniştii.

Cucoşii ogrăzii au cîntat ceasul al nouălea al zilei şi ornicul lui Caraiman, din straița pe care o avea el atîrnată pe umăr, a dat deasemenea mărturie de trecerea timpului şi împuținarea vieții noastre.

— Eu zic, diece, a grăit uncheşul sculîndu-se din scaun, să nu-l lăsăm pe măria sa fără strajă.

Cei doi oşteni s-au retras în colțul foişorului ca pentru o vorbă tainică. După aceea s-au dus la chilia lui Nicoară, în casa mazîlului.

Nicoară ațipise. Mezinul Alexandru nu se vedea nicăieri.

Uncheşul Petrea a rămas neguros într-un jîlț din tindă. În ființa lui încă nu se domoliseră neliniştile.

Diacul s-a întors pe treptele intrării. I s-a părut că vede ceva într-un colț singuratic de grădină? Parcă ar fi trecut prin soare, o clipă, fruntea lui Alexandru. Poate să fi fost o părere; a auzit paşi pe sub teii înfloriți şi a aşteptat să se arate cel pe care îl căuta. Dar nu era decît părintele Ciotică, îmbrăcat cuviincios cu rantie neagră şi cu potcap cum purtau clericii la Bizanț. Avea ciubote roşe pe care şi le privea umblînd. În stînga ținea crucea cu mănunchi de busuioc, şi la subsuoara dreaptă strîngea un terfelog nefolositor.

— Domnul Dumnezeu să te binecuvînteze, a zis el diacului. Şi-a adunat după urechi pletele şi şi-a vîrît la ceafă, sub rantie, coada împletită. Dumneata eşti straja la măria sa?

— Întocmai cum spui, părinte.

— Şi te chiamă Radu? Adică Bucurie ?

— Şi asta-i adevărat şi aş vrea să cunosc pe cine caut, sfinția ta.

— Îl caut chiar pe măria sa bolnavul. Nu m-a chemat, dar am socotit să vin singur, cu puterea mea, ca să-i cetesc măriei sale moliftele cele de cuviință.

— Socot că n-ai făcut rău, părinte Vasile.

— Ba spune-mi, diece, cum îmi spun toți. Eu îs popa Ciotică, cel cu faimă în răzăşia Dăvidenilor. Şi eu de carte n-am nevoie, Maica Domnului înzestrîndu-mă cu har de a şti toate pe de rost ca apa. Cînd am făcut slujbele de încercare în fața preasfințitului Istatie, îmi mergea gura de nu mă putea opri nimene; iar călugării şi popii ce erau de față numai crăpau de ciudă şi de demonul zavistiei care-i muncea.

Uncheşul a poruncit gros din pragul chiliei lui Nicoară:

— Lasă-l să intre, diece, măria sa îl primeşte.

Atunci, părintele Ciotică s-a bucurat şi, vîrînd mîna dreaptă sub rantie, a tras din sîn patrafirul. A lepădat pe-o măsuță potcapul. Trecîndu-şi după grumaz patrafirul, s-a poticnit la prag, închinîndu-se adînc spre fața luminată a lui Nicoară. A deschis terfelogul, a pus în el crucea mică de lemn de chiparos, adunînd o parte a terfelogului cu alta, şi a prins a murmura cu grăbire rugăciunile cele de obşte. Îşi făcea des semnul crucii, poposea şi pornea iarăşi. A isprăvit degrabă.

— Căci oamenii în ziua de azi n-au vreme, s-a dezvinovățit el. Şi rugăciunile cuviincioase pe care le-am rostit măriei tale, a urmat sfinția sa, nimene nu le putea spune mai repede decît popa Ciotică în toată lumea asta. Şi te rog pe măria ta să-mi slobozi pentru treaba ce-am săvîrşit un firfiric de argint. Iar împărtăşania, măria ta, nu-s volnic a o săvîrşi. La urma urmei, ce nevoie poate fi de împărtăşanie? Dumnezeu vede şi cercetează pe om pînă în rărunchi, şi gata!

Nicoară ascultase pe gînduri şi a căscat cu lacrimi.

— Mi-i somn, părinte, şi aş vrea să dorm.

— Tare bine, măria ta, somnu-i sănătate. Aşa că mulțămesc pentru banul de argint pe care-l văd pe masă şi-ți poftesc măriei tale uşurare grabnică.

— Popa ista vorbeşte ca unei lehuze... a mormăit uncheşul.

— Şi-aş mai sta, a urmat popa Ciotică, dar mai am de făcut două rugăciuni la țigani, şi trei la vecinii mazîlului nostru, şi încă una la o babă care trage să moară şi se ține cu cîngile de viață, pînă ce-oi veni eu s-o izbăvesc — s-o îndrum în loc de bucurie, în loc de verdeață, c-un dărăb de pită în fiecare dimineață.

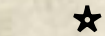

Capitolul 7

Poveşti vechi

Se află o privelişte încîntată cum nu e alta pe lume. Nu departe de locul unde puhoiul Sucevii intră ca un paloş de steclă în apa domoală-a Siretului.

Acolo, la domnia lui Ştefăniță-Vodă, şi-a fost clădit curte cu turn de strajă un cneaz, cu numele Iurg Litean. Nu era cneaz, dar aşa-i zicea lumea pentru pohfala ce arăta.

Totuşi curtea lui, afară de turn, n-avea nimic deosebit. Casa era clădită din bîrne de stejar, lipită cu lut şi apoi stropită cu tencuială de var. Împrejmuire de şipci înalte. Numai la odăi şi la saraiuri erau parcane. Chilii cu îndestulare pentru oaspeți şi petreceri. De cîteva ori pe an aici se afla desfătarea boierilor curteni ai măriei sale.

Avea acest Iurg Litean părul creț în cap şi în barbă, şi ochii mari. Umbletul îi era greoi, fiindu-i picioarele arcuite înafară; drept care viața lui, cît nu stătea în casă, era mai mult în şa. Lumea îl vedea numai îngemănat parcă pe un cal alb, de aceea îi şi scornise porecla cu care era de obşte cunoscut, Iurg Calalb. Aşa ca el erau schiții cei vechi care-şi făceau viața călări, iar cînd coborau pe pămînt, umblau legănat ca rațele.

Pămînt şi turme avea numai pentru hrana curții. Îndeletnicirea lui era să iasă de două ori pe an, cu învoirea Domniei, dincolo de hotare, luînd cu el slujitori paşnici şi două chervane de cele mari. Încărcătura era mai slabă la dus; iar la întors chervanele erau bucşite de blăni de sălbătăciuni rare de la miazănoapte, mai ales soboli, şi de postavuri de Veneția. Cît stătea la Liov şi cît umbla în împărăția nemțească cumpăra şi vindea de două şi de trei ori cît aducea în țară; aşa că-i era umflat chimirul, după o vorbă pe care o spunea el, uneori, prietinilor puțini ce avea: „Nu-i negoț bun, dacă nu cumperi ieftin şi nu vinzi scump”. Şi totuşi, nu mărturisea acelor prietini tot negoțul său. Căci cîştigul lui cel mare îl aduna în pietre scumpe; şi nu era în țară om mai priceput decît el în asemenea negoț. Cu dibăcia lui ascunsă, n-aducea aur de la leşi şi de la nemți, ci rubinuri şi smaragde. Aurul e primejdie. Iar pietrele rare le ții într-o punguță cît un ou, şi aceea o amistui într-un cotlon sfredelit în chervan, de n-o află şi nici n-o caută nimeni.

Cînd a ajuns la patruzeci şi cinci de ani ai vîrstei sale, acel Iurg Litean, poreclit Calalb, s-a gîndit să facă cel mai plăcut popas al vieții sale. A căutat şi a găsit o fecioară orfană, surghiunită la o mănăstire de maici de către frații săi, care au prădat-o de zestrea ei părintească. Fiind acea fecioară frumoasă şi înaltă în boi, după gustul său, a scos-o din mănăstirea Adam, unde se afla, plătind-o stăreției c-o icoană ferecată în

argint, şi s-a cununat cu ea la Suceava, în vederea curtenilor şi a măriei sale, şi apoi a adus-o cu alai la aşezarea sa cea cu turn de piatră.

Numai ce-a înflorit acea orfană şi i s-au dezvălit frumuseți ce stătuseră pînă atunci ascunse în ființa ei. O chema Calomfira şi-i pusese soțul său Iurg verigă de aur la degetul cel mijlociu al mînii stîngi, cu piatră de opal cît un ou de pitulice. Şi-i închina straie scumpe. Numaicît acea însoțire a rămas cîțiva ani stearpă.

Erau locurile acelea din preajma curții lui Iurg Litean nu numai ca o vedenie fericită. În oglinda sură a Siretului îşi plecau creştetele sălcii vechi, în care huruiau, vara, turturele. Şi în stecla creață a Sucevei năluceau cleni. Şi sub poalele codrului umblau cîrduri de căprioare. Se afla ş-o poiană veche, ce-i zicea Poiana Ursului, unde făceau obişnuit sobor vînătorii, toamna.

În toamna anului al treilea după nunta acelui cneaz neguțător, măria sa Ştefăniță-Vodă a venit cu alai, la vînătoare. Au înțesat tăriile codrului de dincolo de Siret cu voloc de oameni, au hăituit domol sălbătăciunile tot mînîndu-le spre locul unde aştepta măria sa cu curtea şi vînătorii săi. Şi-n ziua întîia, sara, au rămas cerbii împresurați, şi toată lumea pe loc, la ospăț, urmînd ca a doua zi pe la amiază să se sloboadă sălbătăciunile bulucite pe o vale, unde s-aținea curtea.

Iată că, la cea dintăi strajă a nopții, s-a auzit în Poiana Ursului freamătul grăbit al codrului, ca o viitură de ape mari. Huhurezii cu ochi de om au huhuit cu spaimă, şi potopul ploii n-a întîrziat.

Curtea s-a sculat de la focuri, fugind pe cai şi-n căruțe la aşezarea lui Iurg Calalb. Acolo măria sa a ajuns cu şiroaiele curgîndu-i din plete. Şi i-au ieşit înainte cu făclii jupîneasa Calomfira şi slujitoarele ei, călăuzindu-l pînă la chilia gătită în pripă pentru măria sa.

S-a făcut haz şi s-a băut vin vechi în cupe de cleştar. Iar măria sa Ştefăniță, de şi era băutor vrednic din fire, s-a simțit prea devreme cuprins de trudă şi a poftit să se ducă la culcare, îndemnîndu-şi însă curtea să nu-şi lese îndeletnicirea cea bună decît atunci cînd va conteni ploaia.

Noaptea aceea şi-au însemnat-o în mintea lor trei ființi: Ştefăniță-Vodă, jupîneasa Calomfira şi sotnicul Petrea, care era de strajă cu paloşul la uşa măriei sale.

Apoi Domnul a mai făcut cinste curții lui Iurg şi la Anul Nou, cînd a găzduit în acea albă privelişte a codrilor trei zile, avînd cu sine pe slujitorul său prea iubit Petrea sotnicul. Era tinerel acest oştean, însă vrednic şi cu credință.

La şase luni după vînătoarea din toamnă, cînd huhurezii cu ochi de om chemaseră furtuna, au pornit dezghețurile unei ierni cum nu se mai pomenise din bătrîni. Atît omăt s-a topit şi atîta s-au umflat Suceava şi Siretul, împreunîndu-se în lunci, încît s-a întemeiat o vedere de la casa cneazului Iurg cum n-a mai fost într-un veac vechi şi cum nu va mai fi decît într-o mie de ani. Într-acea mare spumată a revărsării, se adunaseră, din zborul lor de primăvară către miazănoapte, toate sălbătăciunile aripate, de la lebădă, babiță şi gîscă pînă la cele douăsprezece soiuri de rațe şi rățuşte; bîtlani, cocori şi stîrci şi țigănuşi de la Eghipet şi mărunței cu pliscul lung care strigă chi-vi, chi-vi; şi alte paseri ce grăbeau la cuibarele lor de baştină din ostroavele dezghețate de la marea albă.

Atunci a venit iarăşi măria sa Ştefăniță şi s-a bucurat de acea vedenie, de care se desfătează poate şi în somnul său veşnic; şi a aflat, la ceasul de dragoste cu Calomfira, că se va naşte copil şi poate fi-va bărbat, moştenitor din osul său.

I-a spus aşa Ştefăniță Calomfirei:

— Ascultă ce-ți spun eu, prea iubito, şi ia aminte: La ceasul uşurării tale, soțul tău

Iurg nu va fi aici; îi voi da slobozenie să se ducă cu chervanele lui în Lehia. Şi voi trimete o moaşă iscusită de la curtea mea, să primească pruncul. Va veni cu ea credinciosul meu, sotnicul. Şi de va fi fecior, apoi credinciosul meu sotnicul îl va însemna cu foc, punîndu-i la umărul stîng pecete, ca să-l cunoască pe urmă norodul că-i din osul meu.

Aşa s-a făcut. Şi fiind la iulie în 21 naşterea pruncului domnesc, maica lui i-a pus numele Ion.

Iar cînd s-a întors Iurg din negoţul său, jupîneasa Calomfira i-a înfăţişat pruncul îngenunchind şi mărturisindu-şi păcatul.

Fiind om înţelept, Iurg Litean şi-a închinat fruntea şi a primit darul de preţ ce-i înfăţişa nevasta şi a rostit şi domnia sa aceste cuvinte:

— Ascultă ce-ţi spun eu, prea iubito, şi ia aminte. Nu-s taine care să nu se deslege şi lăcăţi care să nu se deschidă. Asupra acestui copil domnesc stă primejdia din clipa cînd a deschis ochii pe lume. Şi acea primejdie poartă într-o mînă sabie şi în alta jungher înveninat. Vrăjmaşii lui Ştefan-Vodă, ai lui Bogdan-Vodă şi ai lui Ştefăniţă-Vodă sînt şi vrăjmaşii acestui prunc. De aceea trebuie să-l depărtăm şi să-l ascundem şi, cînd va împlini zece ani, îl trimetem la Liov, dîndu-i dascăl bun şi învăţătura ce se cuvine s-o aibă voievozii. Să-i văd semnul. Acest prunc fi-va poate, cîndva, Domn ţării.

Desfăcînd pruncul din scutece, jupîneasa Calomfira a arătat soţului său semnul, şi Iurg Litean şi-a închinat asupra acelui semn fruntea.

Iar după aceea mult n-a trecut şi Ştefăniţă-Vodă a pierit, adăogindu-se la strămoşii săi.

Şi cînd a sosit ceasul hotărît, Iurg şi jupîneasa Calomfira au căutat pe oşteanul care cunoştea taina şi i-au încredinţat pe pruncul Ion. L-au legat, cu jurămînt şi blăstăm, să-l ducă în casa lui Mati Harian, neguţător de pietre scumpe la Liov, văr de-al treilea al lui Iurg.

Astfel a fost dus în ţară străină copilul pe care Ştefăniţă-Vodă îl făcuse jupînesei Calomfira.

Trecînd iar vreme, între valuri care bîntuiau ţara după alte valuri, într-o primăvară, după întoarcerea sa cu chervanele de la Liov, Iurg Litean, poreclit Calalb, a slăbit şi, simţindu-şi aproape ceasul sfîrşitului, a chemat pe doamna sa Calomfira şi i-a grăit astfel:

— Ascultă, prea iubito, şi ia aminte. Bine am trăit cu tine în această viaţă şi acum vine vremea să te părăsesc. Să ştii că-ţi las ţie o parte din tot ce-am agonisit, aur şi pietre scumpe. Partea ta se găseşte în tainiţa turnului şi cheia tainiţii e în taşca de sub perina pe care îmi zace fruntea în acest din urmă ceas al meu. Vei mai găsi în taşca de piele şi însemnarea pentru rubinuri, olmazuri şi smaragde ce se află în păstrarea vărului meu Mati Harian. Acelea sînt zestrea măriei sale Ion, fiul răposatului Ştefăniţă-Vodă. Şi tu să nu te temi, prea iubito, că Mati Harian e viclean cuvîntului său, căci Mati Harian e cel mai detreabă om din ţara Craiului şi a înfiat pruncul în faţa lui Dumnezeu şi a judecătorilor de la Liov.

Contenindu-şi vorba, Iurg Litean şi-a contenit şi răsufletul vieţii.

După ce l-a îngropat cu cinste în paraclisul curţii pe soţul său iubit, jupîneasa Calomfira a stat să cugete cum să se ducă să-şi vadă fiul la Liov.

Prin slujitorii săi credincioşi, s-a ajuns cu sotnicul Petrea, care trăia în Suceava, sub cetate, depărtat de la slujba Domniei. Căci sotnicul Petrea slujise la Ştefăniţă-Vodă, iar Vodă Rareş slobozise din leafă pe toţi slujitorii nepotului său Ştefăniţă.

S-a sfătuit jupîneasa Calomfira cu sotnicul Petrea şi s-au înţeles s-o ducă stolnicul

Petrea la Liov să-şi vadă feciorul. S-au pregătit în vremea primăverii, au mai întîrziat o parte din vară pentru rînduielile curții de lîngă apa Sucevii şi a Siretului; şi pe la Sîntilie s-au dus la Liov, punînd subt ochii domniei sale Mati Harian hîrtiile din taşca cneazului Iurg.

Tare s-a bucurat domnia sa neguțătorul Harian de vederea jupînesei Calomfira, şi a înfățişat-o fiastrului său ca pe sora maicii lui drepte. Şi jupîneasa Calomfira a plîns îmbrățişîndu-l, iar Ion-Vodă copilandrul n-a ştiut că acea jupîneasa frumoasă e chiar maica lui.

Apoi în anul celălalt jupîneasa Calomfira nu s-a putut duce la Liov, căci a fost lehuză, din dragostile ce-o ameţiseră, cu prietinul său sotnicul Petrea. Însă în anul celălalt care a urmat, s-a dus iar la Liov şi a îmbrățişat pe copilandrul Ion-Vodă, mai marele său născut. Şi s-a tot dus aşa în toți anii, pînă la domnia lui Lăcustă-Vodă, cînd prietinul său oşteanul Petrea era căpitan la curte şi a însoțit-o pe doamna sa cu doisprezece călăreți pînă în Lehia. Iar cînd a pierit Alexandru Cornea în luna lui faur la o vînătoare, jupîneasa Calomfira a mai fost o dată lehuză în curtea cea veche dintre apa Sucevii şi Poiana Ursului.

Lucruri vechi, lucruri uitate, vorbe duse de faimă...

Presvitera îşi amintea de unele, stînd în scaun, la căpătîiul lui Nicoară. Era o dimineață leşietică şi vîntul zvonea în grădină cu înmlădieri jalnice, împroşcînd stropi în geam.

Rănitul dormea adînc sub puterea băuturii de capete de mac pe care o primise la miezul nopții. Se răsucise sub pocladă. Gemea încet; avea un vis tulbure.

A deschis deodată ochii:

— Presvitera Olimbiada, am visat o întîmplare de demult.

— Şi eu deasemeni, măria ta, stînd trează.

Însă Nicoară o privea țintă fără s-o vadă. Şi-a lăsat iar ceafa în perină, închizînd strîns pleoapele.

— Am visat un vis... a bolborosit el.

A tăcut scurt răstimp; după aceea a rostit limpede:

— Se făcuse că mă aflam la Bar în Lehia, cu Alexandru. El de doisprezece ani, eu de douăzeci. Şi iată, m-am spăimîntat de o veste venită ca o pajură asupra noastră.

A şoptit mai încet:

— Că pe maica noastră au tăiat-o lotrii. Să le spuie unde i-s comorile. Ea nu le-a spus şi-au tăiat-o.

Şi noi ne-am dus s-o vedem...

Nu ne-am dus, că era pierită şi îngropată... şi curtea arsă...

Slujitorul de credință al mamei, uncheşul Petrea, ne-a înfățişat fratelui nostru Ion-Vodă la Liov.

Atuncea a aflat Ion-Vodă că sîntem frați drepți dintr-o mamă...

Şi măria sa a poruncit uncheşului să ne ducă în ostroavele zaporojenilor, să învățăm meşteşugul războiului.

Pribeagul rănit se frămînta, se frămînta, căutînd prin somn o aşezare mai prielnică.

Presvitera Olimbiada s-a plecat asupra lui, suflîndu-i peste pleoape.

Nicoară s-a răsucit pe coasta dreaptă. A deschis deodată ochii limpezi şi s-a liniştit.

— Vorbeam prin somn, presvitera, cum am uneori năravi. Ce-am spus?

— Că te-a trimes Ion-Vodă la zaporojeni.

— Da, se poate; însă dumneata să ştii, presvitera, că-s numai nişte năluciri.

— Nici nu le-am ascultat. Mă uitam la ploaia asta care nu mai stă de asară şi-ți dă truda neliniştii. Dormi; mai ai pînă ce-ți vei împlini somnul, ş-ai să uiți visul rău.

— Da, a şoptit Nicoară, ş-a adormit iarăşi. Presviterei i s-a părut că somnul i-i lin, ş-a oftat, aşezîndu-se iarăşi în scaun, cu brațele încrucişate pe sîni.

În tindă s-au auzit un răstimp mormăind străjile: Ştefan a Măriei şi Stîngaciu. După aceea se vede că au căzut iar cu capetele în culcuşuri, căci presvitera a început a auzi prin părete bîzîit straniu.

Capitolul 8

Vînătoare sub piscul Bourei

Tot la a patra săptămînă e orînduit de la episcopie să vie la biserica Dăvidenilor un cuvios ieromonah de la schitul din codru, să facă slujbă împreună cu părintele Ciotică şi să cetească şi cazania.

Numai ologii nu se îngrămădesc atunci la leturghie; altfel vine tot satul aducînd multe daruri. Şi preotul şi ieromonahul se întrec în cîntări, biruindu-l mai des popa Vasile pe călugăr deoarece popa nostru Vasile are viers tare frumos. Iar la cetanii popa Ciotică spune fără să se uite în tipic şi iese la capăt mai repede decît cărturarul. Dar la cazanie, ieromonahul e întru toată puterea şi slava, şi înşiră poveştile sfinţilor domol şi cu rînduială şi unii ascultă, iar alţii se uită la zugrăvelile de pe pereţi.

A cetit anul trecut, la sărbătoarea Sfîntului Spiridon, ieromonahul Diomid de la Boureni, minunile acelui vraci şi filosof iscusit, care a biruit pe necredinciosul Arie în fapte şi întrebări.

Las' că a poruncit să se lipească la trupuri capetele cailor săi tăiate de către sluga necuviosului. Dar sfîntul nostru părinte Spiridon a dovedit lui Arie cum e cu Treimea cea de o fiinţă. A luat în mînă o cărămidă şi a zis: una este! şi, cînd a cuvîntat astfel, focul s-a aprins pîlpîind în sus, apa a curs în jos, iar lutul a rămas în pumnul sfinţiei sale.

La un an după aceea, părintele Vasile Ciotică s-a aflat singur în biserică în faţa poporanilor săi, nefiind rîndul călugărului să ajute la leturghie.

Părintele Ciotică băgă de samă că răzăşii şi răzăşiţele, după rugăciunile şi cîntările sale, mai aşteaptă ceva. Şi-a adus aminte de cazanie şi de isprăvile sfîntului din celălalt an.

— Eu ştiu ce aşteptaţi domniile voastre, a zis sfinţia sa ieşind la altar. Eu am să vă spun, fraţilor mei, că nu s-a aflat să mai fi săvîrşit sfîntul Spiridon alte isprăvi decît cea cu caii şi cu cărămida, aşa că rămînem tot la cele ştiute. Dac-a mai săvîrşi alte minuni pînă la anul, vi le-oi spune atuncea.

Răzăşii noştri de la Dăvideni, fiind hîtri din fire, s-au bucurat de cele arătate de preotul lor şi le-a plăcut cazania popii Ciotică mai presus decît cazania ieromonahului Diomid.

Istoria asta o spunea o căpităneasă a unor neveste îndrăzneţe care suiseră, în număr de paisprezece, în foişor la logofetească şi cînd colo, în foişor găsiseră pe uncheşul Petrea, pe diacul Radu şi pe badea Ghiţă Botgros.

Aceşti doi bărbaţi din urmă se stricau de rîs. Uncheşul avea mai multă stăpînire de sine şi se uita pe sub sprinceană la muieri. Cine ştie ce-or fi punînd ele la cale!

— Este vreun drac la mijloc, a mormăit el către soţii săi. Să chemăm pe logofeteasa Măria, să ne deie ajutor.

S-a întors spre căpitănească:

— Mă rog dumnitale, care ţi-i numele?

— Marga mă chiamă, a răspuns ea, şi nu mă lua domnia ta, oştene, cu blîndeţă şi cu şiretlic. Nu socoti că ai să ne îmblînzeşti. S-ar fi putut întîmpla asta în dalba tinereţă. Dar acum avem năcaz de crapă inima-n noi.

— Ce este, mă rog dumnitale, jupîneasa Margă! Cazania a fost, se vede, un tîlc împotriva noastră...

— Apoi tot om îndrăzni şi ţi-om spune, uncheşule. Am părut noi cutezătoare, dar să ştii că de domnia ta ne sfiim. Aceste paisprezece neveste de răzăşi care ne aflăm aici sîntem din partea cealaltă de sat, şi nouă ne farmă porcii mistreţi toată munca din primăvara asta.

— Bobul şi mazărea?

— Întocmai precum spui, cinstite oştean: bobul şi mazărea. Ne-am tînguit vornicului Evghenie şi pădurarilor şi ne tot poartă cu vorba. I-am mînat să vie la nişte bărbaţi pricepuţi ca domniile voastre, dar ne-au mărturisit că n-au primit răspuns bun.

— A plouat trei zile... s-a amestecat diacul.

— Lasă dumneata asta; ştim c-a plouat; am văzut c-a plouat. Dar ploaia stă, că nu-i potopul lui Noia. Şi dacă a stat ploaia, socotim că se poate pune la cale prigoana împotriva sălbătăciunilor. Nu ne lăsaţi, rogu-vă; au săvîrşit acei mistreţi o batjocură de ne-am pus mînile în cap. Popa zice că să ne facă rugăciuni şi sfeştanii. Că de asta grăiam mai nainte de el. Cu sfeştania sfinţiei sale ni se îngroaşă şi mai tare paguba, că porcii sălbatici nu ştiu de Dumnezeu şi sfinţi. Aşa că tot la domniile voastre cădem cu rugăminte. Altfel, dacă ne lăsaţi şi nu întindeţi către noi mînă de ajutor, apoi nici nu ne mai primim bărbaţii acasă. Iasă ei singuri împotriva dihăniilor, facă ce-or şti.

De la casa cea mare a mazîlului a venit în fugă, cu cosiţele înflorite şi ochii aprinşi, Ilinca; a trecut de-a dreptul prin adunare şi a cerut leliţei Măria ceva, şoptit.

A intrat după logofetească la cuhne şi a ieşit îndată cu o ulcică de lut aburind, pe-un fundişor de lemn. Umbla cu băgare de samă, fără a zîmbi nevestelor. Numai o dată a aruncat în treacăt o căutătură de ochi cît paharele. Negri erau? Albaştri erau? Nevestele şi-au dat coate. Doar anume şi pentru asta veniseră, ca să iscodească ce se petrece la curtea mazîlului.

Mai încolo, Ilinca a rupt o crenguţă cu trei flori de răsură şi s-a suit în cerdacul de la casa mare. Mezinul Alexandru i-a ieşit înainte aţinîndu-i calea. S-a ferit de el, cu fruntea plecată, ş-a intrat. Adunarea şi-a contenit un răstimp sfatul. După aceea iar s-a stîrnit vorbă şi căpităneasa nevestelor s-a întors spre uncheşul Petrea cu obrazul îmbujorat de întărîtare.

Tot atunci a intrat pe poartă vornicul Evghenie, cu toiagul vorniciei lui în mîna dreaptă, şi cu pădurarii după dînsul.

După ce au intrat pe poartă, vornicul Evghenie şi pădurarii s-au oprit şi au întors urechile, să desluşească ce este.

— Dar paguba domniilor voastre, nevestelor, a zis uncheşul încreţindu-şi coada pleoapelor, paguba domniilor voastre poate s-o fi făcut altcineva. Nu ştiu să le placă mistreţilor mîncarea de bob şi de păstări de fasole.

— Apoi, cinstite oştene, a răspuns căpităneasa, la asta ne-am gîndit şi noi şi am prepus întăi pe Şeptelici, care îşi au răzăşiile mai la vale de noi, departe de-o fugă de cal. Gîştele lor le vedem de la noi zburînd pe sus cînd se întorc de la Moldova. Şi crapă de ciudă muierile Şeptelicilor, că avem grădini frumoase. Adevărat că acum nu le mai avem! Ş-atuncea ne-am sfătuit noi să şedem cu rîndul la pîndă — cîte trei, cîte patru, să nu ne fie urît. Şi-am stat vreo cîteva nopți la pîndă şi n-a venit nimeni. N-au venit nici mistreți.

Din ogradă a ridicat întrebarea cu glas înalt moş Nastasă pădurarul. Toată lumea s-a răsucit către el.

— Dar mă rog să-mi spuneți, nevestelor, dacă la acea pîndă ați tăcut?

— Cum să tăcem? Har Domnului, că doar nu sîntem mute.

La aceste vorbe, pădurarii s-au întors către vornicul Evghenie şi vornicul Evghenie către pădurari, ş-au prins a rîde, cîrligîndu-se din şale şi bătînd cu brațele împrejurul lor, parcă ar fi lepădat ceva din mînă.

— Dar de ce vă hliziți, mă rog? a țipat cu mirare căpităneasa.

Nu s-a mai dat nevestelor răspuns.

— Ascultă, nepoată Margă, a ridicat iar glas din ogradă pădurarul cel bătrîn, după ce s-a potolit rîsul; noi am venit aici să le spunem dumilorsale oştenilor, după sfatul ce-am avut, că am împresurat locurile şi ştim unde se țin mistreții — în bahna de la mestecăniş. Şi mîni-dimineață om ieşi toți bărbații şi feciorii să-i ocolim.

— Apoi de aceştia mi-ați fost? s-a încruntat cu mînie prefăcută căpităneasa Marga, arătînd pumnul către oşteanul cel bătrîn. Noi cerşim cu lacrimi şi domniile voastre rîdeți pe sub mustață. Amarnic om trebuie să fi fost domnia ta în tinerețe!

Ochii lui moş Petrea s-au înceţoşat:

— Tinerețe ce-am avut
Cu amar le-am petrecut...

a îngînat el şi adunarea de la casa cea mică a tăcut şi s-a întristat un răstimp. Apoi pădurarii au suit în pridvor la sfat, iar cele paisprezece neveste s-au dus la treaba lor, vorbind şi rîzînd.

— Mai repegior, mai repegior! le-a strigat vornicul Evghenie, amenințîndu-le cu toiagul. Bărbații voştri aşteaptă prînzişorul, pruncii vi s-au răsturnat din covățele, găinile s-au suit în vîrful şurii!

Duminică, a doua zi, dis-de-dimineață, cînd se îngîna ziua cu noaptea, dar mai luceau stele, a sunat un bucium dincolo de Moldova şi răzăşii cu feciorii lor au prins a se aduna şi îndruma spre vaduri. Ici-colo se mai prevedeau prin geamurile de steclă ale unora dintre case luminile opaițelor.

Asta era una din mîndriile pe care răzăşii din acest sat le moşteniseră de la străbunul lor David Călărețul. Ş-a doua mîndrie era că purtau ciubote de piele. Şi cînd încălecau la slujbele domneşti ce datorau, puneau pinteni.

Suna în tăcerea faptului zilei bocănitul ciubotelor pe hudiți şi cărări.

Cînd a crescut geana de foc a răsăritului, steaua ciobanului a mai fîlfîit o dată ca o năframă şi apoi s-a stins. Atuncea au trecut vînătorii de la Dăvideni vadul Sasului, călare. Iar hăitaşii s-au arătat mai la vale, ieşind cu podul umblător în dreptul unor rîpi oable unde se afla bahna mestecănişului.

Doi dintre oşteni, mezinul şi Alexa, rămăseseră strajă casa cea mare lînga chilia lui Nicoară. Ceilalți şapte se aflau toți în drum spre valea de la Budăie, şi Caraiman ducea, în căruța lui cu cei doi cai roibi, sculele de trebuință.

Oştenii erau în şa; pădurarii umblau pe jos în urma lor; iar după căruță unii dintre

bătrînii satului veneau pe căluți harnici, călărindu-i de-a dreptul pe păr.

Încălărat şi mai semeț decît Alexandru Machedon, sălta în tainiță badea Ghiță Botgros, purtînd pe umăr o suliță cu bold de fier; iar la ciochine îi atîrna în partea stîngă o pavăză de lemn pe care o avea rămasă între cioveiele din pod din vremea veche, cînd era tînăr strămoşul David. Badea Ghiță îşi bătea iapa cu călcîiele ca să nu rămîie în urma unui oştean ca Suliță, pe care îl socotea cel mai bun prietin al său din acele zile îmbielşugate în mîncări şi băutură.

— Cum crezi c-o să meargă vînătoarea noastră? l-a întrebat diacul Radu.

— Bine; dacă nu ne-om întoarce cu plin, să-mi razi mustața.

Uitîndu-se la obrazul spînatic al lui Botgros, diacul nici n-a zîmbit.

— Ai mai fost, frate Ghiță, la asemenea vînători?

— Fost.

— Prins-ai mistreți?

— N-aş putea spune decît că am ajutat, diece Radule. Dar acum mi-am luat suliță şi dacă n-oi izbîndi să dobor batîr unul, nici să nu te mai uiți la mine.

— De ce să nu mă uit? Eşti bărbat mîndru şi în putere.

— Da; am eu o prietinie şi aş vrea ca aceea să-mi spuie la ureche asemenea vorbe.

— Atunci doboară mistrețul.

— Să ştii că am să-l dobor!

— Cunoşti meşteşugul? Să-i repezi sulița drept în spata de dinainte, ca să-l îngenunchi. Tragi sulița spre dumneata şi-l proțăpeşti la ii; dacă se culcă, înfigi sulița pînă în pămînt.

— Nu-i lucru uşor; aşa am să fac. Numai să nu mă înfior, îți spun drept, de acea groaznică arătare, cu colții belciugați şi cu ochii crînceni de sînge.

— Nu te teme; te sprijin şi eu de-alăturea.

— Aşa da. Am şi pavăză.

— Eu te-aş sfătui, bade Ghiță, pavăza s-o lepezi la căruță. S-o scoți la focul vînătorilor, cînd vom pune pe dînsa inima friptă a mistrețului dumnitale.

Se lumina de soare piscul din Boura. Căruța s-a oprit la Budăie. Caii au forăit pe oglinda apelor bînd prelung din izvoare.

La scara uncheşului s-au înfățişat pădurarii şi au arătat care-i meşteşugul lor.

Mistreții numaidecît trebuie să pogoare pe unde le-au alcătuit pădurarii cale. Trebuiesc cuprinse bine laturile poienii, mai în sus de Budăie, şi arcaşi dintre cinstiții oaspeți i-or aşeza pădurarii cei bătrîni pe unde se ştie că numaidecît dau aceste sălbătăciuni. Se mai află cu suliți bărbați tari, cu cîni de la stînă, la anume țiitori. Iar Vidra şi cu cei patru au să dea atîta dezbin dihănii lor, pînă ce i-a prinde spaima; în acel ceas mistreții nici nu văd, nici n-aud. Năboiesc pe unde apucă, dînd cu colții; atuncea-s mai cu primejdie.

Badea Botgros asculta pe gînduri

— Ce zici, bade Ghiță? l-a întrebat diacul.

— Zic bine şi nici nu-mi pasă! Acuma, gîndindu-mă, parcă mi-i mai frică de acea bală fioroasă; dar atuncea ştiu eu că-mi vine puterea spaimei. Asta mi s-a întîmplat la multe harțuri, în războaiele Domniei.

De izvoare mai sus au dat de goruni uriaşi care întindeau, în laturi, brațe mari, şi, după un somn de un veac, parcă abia acum în acea dimineață se deşteptau în bătaia luminii răsăritului. Ciocănitori şi alunari îşi luau zborul tăcut şi furiş către sihla deaproape.

Chihaia Nastasă, cel mai vechi dintre pădurari, s-a oprit şi s-a uitat în jurul său cu semeție, făcînd semn.

Acolo, între goruni, le-a fost descălecatul. Caraiman a scos din căruță, pentru oştenii măriei sale Nicoară, arcele — fiecare arc avînd cucura sa, şi pădurarii s-au bucurat. Iar apoi a scos şapte țevi lungi cu condace şi pădurarii s-au mirat, socotindu-le trîmbiți de buciumat. Însă nu erau trîmbiți. Ce-or fi — că acei oşteni le înfundă cu cărbune! Să fie acel cărbune iarbă de puşcă? Or fi aceste buciume sănețele despre care se vorbeşte că le poartă de-o vreme ienicerii sultanului?

Ce-or fi se va vedea îndată, căci, pe lîngă arce, oştenii le-au luat cu sine. Iar căruța, Caraiman a întors-o iar la vale către izvoare, cu caii. Şi acel Caraiman oacheş, fiind, se pare, slujitorul celorlalți, nu s-a mai întors sus. Dar cum să se întoarcă cînd el are de priveghiat acea căruță cu zestrea lor de război?

Pădurarul cel bătrîn, chihaia Nastasă, numai ce-a pus la gură cornul şi a buciumat în trei răstimpuri pînă ce i-a venit răspuns jalnic şi stins din adîncurile înrourate ale codrului. S-au înălțat îndată, din depărtări felurite, şi alte răsunete care se desfăşurau pipăind ponoarele şi costişele.

N-a trecut decît scurt răstimp ş-au prins a răzbi din depărtări chiotele hăitaşilor. Se auzeau mai desluşit din culmi şi mai înfundat din văile pîraielor. Apoi, la urechea vînătorilor din țiitorile poienii, au ajuns hămăiturile dulăilor. Dintrodată au chefnit plîngînd Vidra şi cu cei patru pui. Ce pui? Că erau mai nalți în picioare decît haita. Şi s-a înțeles desluşit că ciurda mistreților coboară pe valea socotită de pădurari, şi că o prigoneşte cățeaua vînătoare şi corcii de lup.

S-au văzut din locul vînătorilor, prin luminişuri depărtate, săgetînd o clipă şi mistuindu-se în bungeturi, pîlcuri mici de căprioare cu țapii lor. La vremea aceea cornițele căpriorilor au încă blăniță. Au trecut două-trei vulpi cu blana înfoiată şi cu coada tîrîită.

Apoi s-a auzit sosirea: grohăituri întărîtate, pîrîiri de vreascuri, scheaunele cînilor vînători. Şi asupra celor care s-au arătat mai întăi şi mai aproape, cu coamele zbîrlite, cu ochi crunți şi spumă în colți, au bătut din crăcăni sănețele, stîrnind duruiri de tunete şi spăimîntînd singurătățile şi pe oamenii din acele singurătăți.

Cînd grosul turmei s-a învîrtejit în poiană, vînătorii cu arce le-au trimes săgeți, cei cu sulițile au repezit suliți. Îndată cînii, sosiți cu limbile atîrnînd, au adulmecat urmele sîngelui şi oamenii s-au luat după ei, cu furci şi topoare.

Sălbaticii doborîți de plumbii sănețelor zăceau în poiană. Doi se trudeau încă: pădurarii i-au pălit cu baltagurile. Căzuseră cinci dihănii. Era unul mai mare, cu platoşă de slim.

— Aista-i tata celorlalți, se bucura badea Ghiță Botgros. Am zvîrlit şi eu în unul sulița.

— Dacă-i pălit unde trebuie. Îl găsesc cînii, i-a zis ca pentru mîngîiere chihaia Nastasă. Dar s-a dovedit după aceea că sulița lui badea Ghiță Botgros nimerise bine, şi pădurarii au găsit într-o rîpă şi porcul lui badea Ghiță, luîndu-se după urma de sînge. Era un godin, dar Botgros a părut a se sui pînă în naltul cerului şi era în stare să facă şi pentru acest vînat mai mic un chef de o mie de zloți...

— Dacă i-aş avea... a adăogit el, cîrnind din nasu-i ascuțit.

Cu godinul lui, se făceau şase mistreți. S-au mai adus doi, tîrîiți la vale, din alte țiitori, pe unde căutase cale de scăpare turma. Făceau în totul opt.

Cînd s-a umplut poiana de mai multă zvoană şi nimeni nu se aştepta, numai iaca

iese, dintr-un tufăriş ca peria, un lup sur. A zbucnit de la zece paşi şi oamenii au stupit spre el chiuind. Alţii au zvîrlit după dînsul cu ciomegele. Diacul Radu a tras din cucură săgeata ş-a încordat-o în arc, pălind dihania după ceafă. Lupul a căzut pe loc, ridicînd în sus tremurat, coada.

— Apoi aşa pălitură îmi place şi mie, diece, a zis uncheşul Petrea. Dacă n-aş fi încredinţat că mistreţul cel mare e al meu, aş avea asupra domniei tale zavistie. Parcă tot mai frumos cade vînatul din săgeata unui arc decît după trăsnetul sănetei. Condacul era cît pe ce să-mi scoată o măsea de minte, din fundul gurii. Alţii şi-or fi muşcat limba. Nu ne lăsăm noi lesne, diece, de arc şi paloş, ca-n vechime...

Cornul lui chihaia a buciumat contenirea vînătorii şi răzăşii strînşi în poiana de la Budăie au îngrijit să deşerte vînatul de măruntaie şi să-l atîrne în părîngă pe trunchişori de carpăn. Apoi au strîns cînii, hrănindu-i din sîngele jertfelor; şi, dînd din răstimp în răstimp glas de cornuri, au purces pe la vremea amiezii către Dăvideni.

Capitolul 9

Badea Ghiță şi căpitanca

În sat, a fost în acea zi de duminică mare bucurie pentru izbînda împotriva unor sălbătăciuni stricătoare; iar badea Ghiță Botgros a arătat trufie, nu pentru că ar fi prăvălit şi el cu sulița un godin, ci pentru ca să-i cunoască vrednicia unii care nu o cunoşteau.

— Am să-ți spun eu mai pe urmă, o taină, prietine Radule, se tînguia el către diac. Dacă-ți aduci aminte, ieri dimineață s-au înfățişat în foişor la logofătul Iorgu paisprezece neveste mărginence, cu mare vîlvă împotriva mistreților. Şi s-ar fi părut că Marga căpităneasa n-avea pe lumea asta laudă mai mare decît acea laudă a biruitorilor de mistreți.

— Mi-aduc aminte, a zîmbit diacul. Acea căpităneasa e muiere cu draci.

— E văduvă, a băgat de samă badea Ghiță; bărbatul ei s-a întîmplat să fie un om gubav care tot tînjea primăvara, şi acu doi ani, la Sfîntu-Gheorghe, s-a prăpădit de-o tusă otrăvită.

— Ei?

— Fii cu răbdare; ai să cunoşti numaidecît ce vreau să-ți spun.

— Ce vrei să-mi spui, înțeleg eu...

— Ce-nțelegi, diece? Poate că înțelegi că eu şi acea căpităneasa ne avem bine?

— Cam aşa, bade Ghiță.

— Cum ar putea fi aşa, diece, cînd eu n-o slăbeam din ochi şi ea nu s-a uitat măcar o dată la mine? Iar astăzi i-am dus un but de godin, şi am întrebat-o dacă-i place. — Cum să nu-i placă? — Dar ştii dumneata, cumătră Margă, cine l-a doborît pe acest godin! — Cum să nu ştie? căci vuieşte tot satul de isprava cumătrului Ghiță. — Şi nu-l lauzi? — Ba-l laud. — Numai atîta, cumătră Margă? — D-apoi ce mai poate fi alta? — Ce zici de una ca asta, prietine Radule?

— Ce pot spune alta, decît ca aşa-i feleşagul muierilor.

— Da, da, s-a muiat cumătrul Ghiță; aşa-i feleşagul acestei tagme. Cînd socoti că-i bine, atunci e mai rău. Şi eu am socotit că dacă i-am alintat guşa o dată, de două ori, apoi se va bucura şi a treia oară. Şi cînd colo, în foişor la logofătul Iorgu, ea nici nu se uită la mine. Am oblicit eu din unele zvonuri femeieşti ce poate fi; asta-i taina pe care ai s-o afli cînd a veni vremea, nu mai departe decît desară. Şi dacă nu ți-a plăcea, să-i razi lui badea Ghiță mustața. Ai. Înțeles ce spun eu, diece?

— Înțeles, prietene Ghiță. Se cunoaşte c-ai mîncat inimă de mistreț pîrpîlită în jar

de pe scutul strămoşului dumnitale David Călărețul.

— Ehei, diece, vulpoiul nu umblă de multe ori la pătul. Din pricina acelui vulpoi nu-i pasă căpitănesei de-o vrednicie care nu s-a mai pomenit în sat la Dăvideni. Atîta-i, alta nu mai spun. Numaicît să ne ridicăm din chilia asta a logofătului şi să ieşim în privelişte, unde se aude zvon de strune şi au scos credincioşii mazîlului nostru o bute de vin. În cinstea cui crezi domnia ta, diece, că s-a dat sfredel acelei buți de vin? S-a dat sfredel acelei buți de vin în cinstea oştenilor măriei sale Nicoară.

Radu Suliță s-a oprit în prag şi l-a privit cu mirare pe Botgros.

— De unde ştii dumneata, bade Ghiță, că-l chiamă aşa pe mai-marele nostru? Asta-i o taină pe care nu trebuie s-o pătrundă nimeni.

— Apoi iaca o pătrund căpitănesele şi alte treisprezece neveste. La asemenea viclenii se pricep, dar să bucure pe-un bărbat ca mine nu se pricep. Aşa că s-a adunat tot neamul Dăvidenilor ca să cinstească pe acei oşteni, aflîndu-mă cu vrednicie în mijlocul lor şi eu, carele am doborît mistreț.

— Godin, bade Ghiță.

— Godin, mistreț, nu-i tot atîta?

— Ba da, precum sărbătoarea de ieri e tot una cu cea de azi.

Badea Ghiță a clătinat fruntea desfăşurîndu-se în sus:

— Oi, viclene, viclene, nu-mi mai aduce aminte că azi nu mai samănă cu ieri. Pogorîm pe colea şi ne aflăm la un loc cu cei care petrec cu inima bucuroasă. Dar inima mea, sărmana, e neagră ca tina...

Grăind, badea Ghiță şi diacul au intrat în adunarea din laturea casei mici, lîngă un gîrlici de pivniță. Cuparii logofătului împărțeau în oale nouă nesmălțuite vin din butea sfredelită. Acolo se adunaseră bărbații cărunți ai satului, precum şi cei care nu erau cărunți. Iar tinerii fără grijă luaseră cu ei în pajişte, mai la o parte, doi lăutari țigani, întocmind o horă, ca să li se vadă suratelor catrințele, hurmuzurile şi cununile.

Lăutarul cel bătrîn avea pe el cele mai umilite straie, lepădate în dar de strănepoții Călărețului, ilic fără bumbi şi nădragi cusuți cu petece roşii, ş-un comanac sur de lînă împletită cu iglița.

Părea amărît de anii ce-l împovărau, ca unul care fusese şi rob la Crîm. Dar ştia să tragă arcuşul, cînd mîngîind, cînd zădărînd strunele. Cînta poate mai mult pentru sine, ademenit de aduceri-aminte de pe cînd era în floare, ca cobzarul ce-i ținea ison. Acest nepot se ținea mîndru în felendreşul lui, dăruit de mazîl. Scărpinînd cobza, se socotea vataman şi maistru pentru horă. Erau Ilie şi Iliuță de la şatra de lîngă moara Gîrbovului, cu faimă în ținut; dar această faimă nu le ținea nici de foame, nici de sete. În țara Moldovei aveau trecere mai mult cîntecele decît cîntăreții.

Şi adunarea de la bolta gîrliciului, şi hora, erau privelişte depărtată pentru Dăvideanu şi mazilita sa, pentru Ilinca şi Alexandru mezinul, care se aflau în scaune sub streşina cerdacului. Într-un răstimp a ieşit lîngă ei presvitera Olimbiada, ca un duh al timpurilor trecute. Şi atunci pe unde ieşise presvitera a intrat Ilinca.

S-a arătat la un geam ce se deschidea lunecînd în sus şi se închidea coborînd chipul pălit şi posomorît al lui Nicoară. Şi-a răsucit grumazul către cineva care se ținea îndărătul său, apoi obrazul i s-a întors în deschizătura geamului şi părea luminat ca de un asfințit de soare.

„Îndărătul măriei sale stă şi grăieşte fata”, s-a gîndit diacul Radu.

La bute, şipotul de vin s-a împuținat.

— Vine o secetă, a fost de părere părintele Ciotică. Să ne aținem cu ulcelele cît mai

curge picuş şi să mai închinăm o dată pentru cinstiți oaspeții noştri.

S-a apropiat cu ulcica lui şi badea Ghiță:

— Da' pentru mine nu închini, părinte?

— De ce nu? Eu închin pentru tot creştinul.

— Nu aşa, părinte Vasile, s-a îndîrjit slujitorul mazilesc. Eu te întreb pe sfinția ta dacă închini anume pentru mine...

— Dar de ce să închin anume pentru dumneata? Era şi părintele cu chef.

— Apoi să închini anume pentru mine, căci eu am săvîrşit azi o ispravă, împreună cu cinstiții oşteni.

— Bine. bade Ghiță, eu nu mă pun de pricină; închin şi pentru dumneata.

— Nu aşa, nu aşa, părinte Vasile.

— Dar cum?

— Să închini numai pentru mine şi să-mi faci o urare, să mă adun cînd oi pofti eu cu cineva care mi-i drag.

— Bade Ghiță, a grăit blînd popa Ciotică, eu văd că dumneata ai o leacă de harțag. Dar dacă îmi spui cine-i anume, ți-oi face urarea.

— Nu spun.

— Atuncea nici eu nu închin.

Badea Ghiță Botgros a chemat cu mîna pe prietinul său diacul.

— Pofteşte aicea, diece Radule, şi fă-ne judecată. Eu l-am prețuit pe părintele Vasile ca pe-un frate şi văd că tare m-am înşelat. Eu îl rog să se închine lui Dumnezeu pentru o bucurie a mea şi sfinția sa m-ar vinde Diavolului.

— De ce spui o vorbă ca asta, bade Botgros? s-a tînguit preotul.

— O spun pentru c-au stat ploile, şi-am dăruit un but din purcelul pe care l-am vînat, şi pentru că desară are să se întîmple poznă mare.

— Ce vorbe-s acestea?

— Ți-oi spune altă dată, părinte Vasile. Acuma te poftesc numai să te uiți la horă şi să-mi spui dacă vezi pe cineva care-o ştiu eu.

— Nu văd nimica.

— Ți-s tulburi ochii, părinte Vasile. Îți doresc sănătate. Eu şi cu diacul ne ducem în treaba noastră.

Badea Ghiță a vărsat vinul şi a trîntit ulcica de pămînt; apoi a luat de grumaz pe diac, pornind încolo. S-a dus să ciugulească din masa pe care o întinsese în pridvor logofeteasa Măria. Dar nici acolo n-au stat decît pînă ce s-a cufundat soarele în pîcla munților. În acel pătrar de ceas cînd se cufunda soarele, a ieşit din răsărit, de pe codrii Bourenilor, luna plină.

— Ia acu-i vremea să ieşim noi la altă vînătoare, i-a şoptit la ureche badea Ghiță diacului. Ca să afli şi taina de care ți-am spus. Dacă nu ți-a plăcea, să-mi razi mustața.

Badea Ghiță se „chiurluise", cum se spunea în sat la Dăvideni, dar nu prea mult. Şi-n aceeaşi stare plăcută se afla şi diacul Radu.

— Unde ne ducem, frate Botgros?

— Nu ne ducem mai departe decît la Mărgineni, diece, la casa căpitănesei de care ți-am vorbit; şi să mergi cu mine ca să nu creadă dumneaei cine ştie ce. Cît facem drumul pînă acolo, se ridică luna de o suliță, Radule, şi satul se linişteşte şi i-i somn. Numai cînii mai zăpăiesc ici-colo; după aceea se alină şi ei.

Nu-i măcar o adiere de vînt. Iată, trecem puntea la pîrăul Plopilor şi s-aude cum cîntă apa.

S-au stîns toate opaițele în Mărgineni.

Numai la cumătră mea căpităneasa Marga mai arde o făclioară, pe care i-am adus-o eu de la tîrg de la Roman. Se vede că m-aşteaptă. Hm!

Cotim pe hudiță şi intrăm. Portița-i bine unsă, cu untură de la godinul meu; nu scîrțîie. Şi dulăul mă cunoaşte. Vino-ncoace, Tărcuş, să vadă diacul cum ştii tu să-ți porți coada, ca un steag.

Badea Ghiță a bătut cu bîta în uşă şi a dupăit la prag. A strigat:

— Acasă eşti, cumătră căpităneasa?

N-a venit îndată răspuns. Poate femeia se gătea de culcare şi dezvălea straiele patului.

— Aicea eşti, cumătră? a strigat iar badea Ghiță. Glasul căpitănesei s-a auzit nu prea tîrziu de după uşă:

— Care-i acolo?

— Eu, cumătră Margă.

S-a tras zăvorul; cumătră a deschis uşa, luminînd tinda şi uşa de la chiler cu făclioară de la Roman.

— Pofteşte, mă rog. Nu eşti singur.

— Nu; l-am adus şi pe diac, să fie martor...

— Cum grăieşti dumneata, cumătre Ghiță... Îl cunosc pe domnia sa diacul şi-mi plac ochii lui.

— D-apoi mie; aşa ochi zic şi eu! Nu fără sprîncene ca ai unui oarecare popă, cel cu barbă roşă ca un măturoi.

— Lasă-l pe părintele Vasile, cumătre Ghiță, că nu ți-a făcut nici un rău, şi intră în casă cu prietinul dumnitale.

— Intru. Dar mai întăi eu aş pofti să văd cît grîu ai în cămară.

— Doamne, cumătre, mi se pare c-ai închinat cam multişor la gîrliciul pivniței.

— Cît îi trebuie unui bărbat viteaz, după o ispravă ca aceea pe care am săvîrşit-o. Iaca intrăm şi ne aşezăm.

Văd că ai întins masă, cu două străchini şi două linguri.

Căpităneasa a rîs, alintîndu-se.

— Apoi tot te aşteptam, cumătre Ghiță. Acum pun ş-al treilea talger şi aduc plăcintele; încă-s calde. Poftiți.

— Mulțămesc frumos. Dar eu mă duc să văd cîți saci de grîu mai ai în cămară.

— Ba gustă din ce ți-am gătit, cumătre.

— Numaidecît! Dar eu vreau să văd întăi cîți saci de grîu mai ai în cămară.

Badea Ghiță Botgros s-a zvîrlit în sus ca dintr-un arc, a făcut doi paşi mari; a deschis smuncit uşa de la tindă, cu stînga, apucînd în dreapta bîta de lîngă horn; a repezit în clampă uşa şi a dat dintrodată glas. Căpităneasa a rămas ca o icoană a uimirii fără să aibă timp a mişca măcar un deget.

— D-apoi, cumătră, noi stăm cuminți aici, a zis badea Ghiță intrînd în tindă şi pălind cu bîta întăi în duşamea şi pe urmă în bagdadie, noi stăm cuminți aici şi la dumneata în cămară — hoțul. M-am pălit piept în piept cu dînsul.

— Doamne, fereşte şi apără! s-a crucit căpităneasa.

— L-am impus cu bîta, l-am apucat de barbă; deschisese uşa de afară şi s-a tot dus. La lumina lunii, parcă-parcă l-aş fi cunoscut.

Căpităneasa Marga îşi cuprinsese pleoapele ochilor în palme.

— Mie mi s-a părut c-ar fi părintele Vasile, a urmat badea Ghiță, fără să arate

supărare; şi descopere-ți ochii, cumătră Margă, of! ochii cei căprii care mi-au fost dragi, şi uită-te la smocul de păr din ghiara mînii mele stîngi. Aşa păr roş şi aspru n-are nici o barbă din sat decît barba părintelui Vasile.

Cumătră Margă, mai bine mîncam astăzi friptă inima lupului decît a unui biet purcel sălbatic, ca să urlu şi să te rup cu colții. Căci noi ne-am avut bine ş-am strîns în inimă ca o comoară, ş-acuma văd că eşti căpităneasa înşelăciunilor.

Ba cumătra Marga era căpitănească adevărată. A ridicat fruntea şi a privit fără teamă pe badea Ghiță Botgros.

— Ghiță, a zis ea cu glas limpede, am martor şi pe diac şi pe Dumnezeu şi mă jur că n-am ştiut de popă, cum nu ştiu cînd îmi va veni ceasul morții. Poate s-a furişat el de bună voia lui, ca să-mi facă o spaimă, ca unul ce s-a întors băut de la petrecerea vînătorilor.

Cum s-ar putea să mă leg eu c-o față bisericească şi să fac supărare cuvioasei preotese?

Dar cine-mi ajută mie să lucrez răzăşia, să samăn, să culeg? Nu-mi ajută oare un cumătru ce-l am? Dacă nu-i cumătrul, ar putea oare popa să m-ajute într-acelaşi fel, în vederea satului, a fiicei mele măritate Ileana şi a ginerelui meu Tudose?

Fac cruce, am jurat şi acum mînîncă-mă!

Adevărat că atunci cînd întorceai ochii spre mine ieri dimineață, în foişor la Iorgu, eu mă uitam în altă parte. Dar n-ai călcat aici în casa asta de douăsprezece seri şi femeile îşi au meşteşugul lor să-i facă a-şi aduce aminte pe cei care uită.

Botgros a clătinat din cap şi s-a uitat cu jale la prietinul său:

— Ce fac eu cu smocul ista de barbă, diece Radule?

— Îl zvîrli pe foc, prietene Ghiță. Ş-odată hotărăşte-te, ca un viteaz ce eşti, să nu-ți mai aduci aminte de nimic. După care să mîncăm plăcintele şi să poftim sara bună căpitănesei. Mă petreci pînă la curtea mazîlului, unde am slujbă după straja a treia, şi, după ce mă petreci, vei face ce-i şti.

Era linişte deasupra grădinilor de la Mărgineni şi cîntau privighetorile.

Într-o vreme, badea Ghiță a rostit, ca şi cum ar fi venit de departe:

— Acum dragostile stau boldite la stele, ascultă şi tac. Pe urmă, după alt răstimp, a bolborosit din guşter:

Nopți cu lună,
Bată-vă pustia,
Eu cu voi mi-am prăpădit pruncia!

Aceste vorbe deşănțate se desprindeau chiar atunci din el, ca nişte scîntei de suflet. În starea în care se afla, le-a îngînat şi le-a uitat.

Numai diacul şi-a adus mai tîrziu, cîndva, aminte de ele.

Capitolul 10

Nicoară Potcoavă şi visurile nepoatei

Într-a zecea zi de cînd schimba scama, presvitera Olimbiada a socotit că nu mai are nevoie de irul său. A acoperit buzele închise ale rănii c-o legătură uşoară de in şi a bătut uşor pe umăr cu mîna-i uscată pe Nicoară.

— Acuma îmi eşti fin, măria ta, a zis ea; şi doresc să-ți cîştigi cît de degrabă toată puterea ce-ai avut.

I-a sărutat mîna cea cu inel domnesc, în apa ochilor lui Potcoavă se aprinsese o rază a soarelui său lăuntric.

— Mi-a fost dat să nu mor, presvitera, a zis el încet. Şi-a tras pe el straiul, fără a încinge brîul.

Nepoata mazîlului a intrat aducînd ulcica de lapte şi felia de pîne de grîu. I-a închinat şi floarea, după porunca ce avea dintru început. Acuma, cînd îl vedea pe bolnavul său într-o stare în care încă nu-l cunoscuse, fata înțelegea, c-o strîngere de inimă, că dimineţile ei se ofileau. Florile pe care i le aducea acelui Făt-Frumos cam cărunt puteau să nu mai înflorească; nu mai avea ce face cu ele. A privit cu sfială noua înfăţişare neaşteptată a celui care trebuia curînd să plece, fără să ştie de dragostea ei. Aşa credea ea. I s-au aburit ochii de lacrimi.

Presvitera o privea cu luare-aminte; i-a dat o învățătură pe care o socotea înțeleaptă.

— Draga mea copilă, i-a spus ea, poți plînge. Măria sa Nicoară nu se duce la petreceri şi ospeţe, ci la datorii grele.

Ilinca şi-a acoperit ochii şi a ieşit cu grabă.

— Se duce să vestească pe bătrînii ei, a suspinat presvitera. Visuri, ca fluturii... Am fost şi eu aşa. Care fecioară nu crede că cel dintăi bărbat care-i zîmbeşte nu-i ursitul său? Nepoata asta te iubeşte, măria ta, şi-ți închină plocon inimioara.

— Am băgat de samă, presvitera, dar noi avem altele.

— Se-nțelege. Oamenii sînt de două feluri; cei care rîd şi cei care se-ntristează. Cei care rîd trec mai lesne prin viață, a urmat bătrîna gîndindu-se la mezin; iar cei care se-ntristează se chinuiesc în nelinişti. La douăzeci de ani, pe cînd erai la Bar, ai avut poate şi măria ta o nălucire a bucuriilor trecătoare. Ştiu, ştiu; să nu ți se înoureze ochii, căci viaţa fiecăruia dintre noi înfloreşte o dată; şi nu te ruşina, măria ta, că înflorirea asta a fost scurtă; aşa-s primăverile.

— Nu mă ruşinez, presvitera; mă întristez. Iar de atunci, din tinereță, piază-rea m-a prigonit.

— Căci erai sortit să porți cunună şi schiptru.

— Poate. Unii din dascălii mei aveau şi ei scrisă în obraz amărăciunea. Mă învățau elina şi latina, ca aceste limbi să nu-mi fie de folos. Şi numărau împărații zadarnic, căci

din toți rămăsese numai pulberi ori mumii. Ne îndopau cu filosofiile lui Plato şi Aristotel iar la urmă s-a dovedit că avem nevoie mai ales de învățătura săbiei.

— Voievozii, măria ta, trebuie să mînînce fructele amare ale ştiinții, ca să li se îndulcească anii cei tîrzii.

— Dintre cei pe care i-am ştiut în vremea noastră ajuns-au oare mulți la ani tîrzii?

Presvitera Olimbiada n-a răspuns.

— Cînd eram ucenic la Bar, a urmat Nicoară, mi-a fost drag un învățător al nostru leah, care aş putea zice că vîntura dinaintea ochilor noştri împărățiile vechi şi nouă. Au fost faraonii şi împărații persieni, care aveau sub toiagul lor pămînturi întinse şi furnicar de popoare; şi totuşi cu puțini oşteni a ieşit de la cetatea Filipopol un fecioraş fără barbă, Alexandru Machedoneanul, care s-a dovedit mai destoinic decît toți. Tot astfel în vremurile ce-am trăit eu, spunea acel dascăl, am apucat un voievod de la Moldova care a ridicat sabia sa împotriva padişahilor ismailiteni, cotropitorii lumii de azi. Fost-a acel voievod stăpîn pe o țară mică, ostile lui erau puține; dar el s-a dovedit mai semeț şi mai vrednic decît împărații şi craii de atunci. Căci măria sa Ştefan de la Moldova lupta împotriva robiei şi cotropirii, şi la războaiele sale îl sprijinea întreg norodul.

Şi de la Ştefan bătrînul, spunea fratele nostru Ion, ne-a rămas nouă poruncă să ne dezrobim de păgîni şi de cneji.

Cînd s-a pregătit măria sa Ion-Vodă să se ducă jertfă în tabăra beglerbeiului, m-a sărutat pe frunte în cortul său, şi a lepădat sabia. Eu m-am aplecat şi am ridicat-o. Măria sa mi-a spus: S-o porți tu! Fii vrednic.

Nepoata mazîlului, fiind o copilă neştiutoare, îndată ce ieşise din chilie, se ştersese cu grăbire la ochi; şi în loc să înştiințeze pe bunicii săi, cum socotise presvitera, despre însănătoşirea măriei sale, ea se oprise lîngă uşorul uşii, ca s-asculte ce spun cei doi rămaşi singuri.

„Ce spune iubitul meu de dascăli şi împărați? se oțărî ea ascuțindu-şi urechiuşa. Plăcut e s-asculți istorisiri de războaie care au fost; dar ce-mi pasă mie de domni şi împărați?

Cum va fi fost oare cu acea amețeală de la douăzeci de ani? Măria sa era atunci ieşit din pruncie, dar era tot viteaz fără frică. Mă înfior cînd m-apropii de el. Iar atunci îi va fi ieşit în cale frumoasa frumoaselor, nu ca mine care am păr de fuior şi pistrui ca ouşorul de codobatură... Mătuşa Anghelina, dădaca ce-am avut, m-a vestit că va să vie şi pentru mine un Făt-Frumos, iar eu să făgăduiesc cît cele trei fete la un loc: mîncări pipărate, şi pînză să-i îmbrac oştenii, şi doi pruncuşori cu părul creț, cum e şi părul măriei sale Nicoară.

,.Ce-avem noi cu noroadele?” s-a mirat ea urmînd să asculte.

Jupînița Ilinca a stat nedumerită auzind ce spunea iubitul său Nicoară despre sabia lui Ion-Vodă. Acum măria sa cugetă la plecare şi nu se gîndeşte că eu rămîn jalnică şi amărîtă. Dar nînaşa presvitera i-a spus ceva, şi poate măria sa Nicoară s-a întoarce după ce va bate războiul pe care-l pregăteşte...

Un glas de aproape a cutremurat-o.

— Ce face aici jupînița noastră?

Era uncheşul Petrea. O privea zîmbind, dar în ochii lui aspri nu era prietinie.

— Ce să facă? Se pregăteşte să ducă bunicului şi bunicăi veste bună.

— Care veste?

— Măria sa Nicoară s-a sculat. Dar încă nu şi-a încins sabia.

— Are să şi-o încingă.

— Dar poate că va lasă de-acuma războaiele.

— Ce ştiu copiii? şi-a clătit cu neîncredere fruntea uncheşul.

— Ba ştiu, uncheşule; n-a trece mult şi fi-vor bătrîni şi ei.

— Aşa este, s-a îmblînzit uncheşul. Du-te şi spune bunicilor vestea, dar mai întăi spală-ţi obrazul cu apă rece, ca să nu ţi se cunoască lacrimile.

Copila s-a dus. Uncheşul a ciocănit la uşă, a auzit dinlăuntru glas îndemnîndu-l şi a ridicat clampa.

Măria sa avea alt glas. Pieptul bătrînului s-a umflat de bucurie.

— Mă închin ca la răsăritul luceafărului... a zis el intrînd. Am aflat vestea bună de la nepoţica mazîlului. Om mai întîrzia poate cîteva zile, după cum vei porunci măria ta.

— Om mai întîrzia, uncheşule, dar nu mult.

— Bine, măria ta; iar pînă atunci dă poruncă să fie încălicaţi şi purtaţi caii, deoarece la această curte se îngraşă de lene. Şi să le batem la copitele de dinapoi potcoave nouă. Poate va trebui să intrăm în locuri tari.

— Dau poruncă... a încuviinţat Nicoară.

— Să fie porunca măriei tale cu noroc, s-a plecat din şale oşteanul cel bătrîn. Şi mă duc să-l aduc pe domnia sa Alexandru, să afle poruncile din gura măriei tale.

Nicoară se juca cu floarea de căldăruşă pe care i-o adusese jupînița Ilinca. li păştea cînd frunzişoarele, cînd florile albastre, le mesteca pe gînduri şi le scuipa uşurel într-o parte.

— Ies şi eu în cerdac, presviteră, a zis el, ca să-mi văd soţii. Am fost pierit pentru dînşii.

— Ba nu, măria ta, a mormăit uncheşul Petrea. Toţi te-am priveghiat şi am aşteptat să te ridici în scări..Şi sărutăm dreapta cuvioasei presvitere Olimbiada, că ne-a scurtat năcazul.

I-a sărutat vrăciţei mîna dreaptă.

— Să fii sănătos, căpitane Petrea, i-a mulţămit ea, privindu-l stins ca din depărtarea trecutului.

Peste un pătrar de ceas Nicoară se afla în cerdacul casei mari, împresurat de credincioşii săi şi de gazde. Jupînița Ilinca începuse a urî din dimineaţa aceea adunările oştenilor şi se depărtase către singurătatea livezii, unde o tot năcăjea un grangur. După socotinţa ei acel grangur îi arunca două stihuri fluierate, care pluteau în soare.

Întîiul stih îi plăcea:

Zîna zînelor! zîna zînelor!

Al doilea, nu:

Urîta urîtelor! urîta urîtelor!

— Străpungă-te săgeata soarelui! îl ameninţa ea c-o vărguţă. Rogu-te, frăţioare grangur, nu mă amărî.

Cu acea vărguţă, făcînd botişor, îl alungase din preajma ei şi pe Alexandru; altădată îi plăcea să-l vadă păun în jurul ei. Acuma voia să fie singură.

— Lasă-mă, că-s supărată!

— Dar de ce, Ilincuţă?

— Pentru că plecaţi.

— Cum să plecăm? Nu se poate.

— Suie în cerdac ş-ai să afli şi domnia ta, chiar din gura măriei sale.

Îndată a intrat în adunare gîfîind şi mezinul.

A ascultat vorbele ce se spuneau şi nu i-a plăcut mai ales lipsa de stăpînire a

uncheşului. Fără îndoială că acest moş se întoarce către anii copilăriei.

— Dacă-i în picioare măria sa, nu mai aşteptăm! ameninţa el cu pumnu-i mare cît un buzdugan. Călărim trei zile caii ca să-i facem sprinteni şi-i potcovim la copitele dinapoi ca să poată prinde în suişurile oable.

Mezinul a ieşit la vedere şi s-a uitat la bătrîn cu oarecare milă.

— Oştene, a zis el, de cînd ştii că numai în trei zile caii graşi se fac iar vitioni?

— Oştenii vechi ştiu cum să-i şi hrănească de drum, a răspuns bătrînul fără a-l privi. Dacă nu în trei zile, apoi în cinci. Zi de amînare, zi de supărare.

— Însă mai află, moşule, că breazul lui Toader Ursu alicneşte.

S-a amestecat mazîlul:

— Pentru asta uşor aflăm leac. Poprim aici breazul şi dăm în schimb alt cal din tabunul nostru.

— Să zicem că va fi aşa. Însă trebuiesc strînse şinele şi fiarele căruţei noastre. Dac-o mai purtăm aşa cum este, se hîrbuieşte de istov.

— Şi oala asta are capac, a rîs bătrînul Andrei Dăvideanu. Trimetem pe trei zile căruţa la meşterul faur Bogonos, lîngă moara Gîrbovului.

Mezinul s-a bucurat, dar bucuria îi era acră.

— Toate se potrivesc bine, ca şi cum cinstita gazda ar pofti să-i plece oaspeţii mai curînd.

S-a făcut o clipă de tăcere. Nicoară şi-a încruntat sprînceana şi a zis, închinîndu-se cuviincios spre mazîl:

— Iartă-i pe cei care aiurează, cinstită gazdă. M-ai iertat întăi pe mine, al doilea iartă-l pe fratele meu prea iubit.

Mezinul şi-a muşcat limba şi a cerut pe loc iertare, mai mult bîlbîită, de la stăpînul casei.

Presvitera Olimbiada îl privea subţire şi batjocoritor din scaunul ei.

Moş Petrea Gînj mai avea cuvînt şi în sfatul de război, nu numai în cel diplomaticesc. Şi-a umplut pipa, a scăpărat aprinzînd tutunul, afumîndu-i atît pe cei bucuroşi cît şi pe cei mînioşi, şi s-a ploconit către adunare.

— Fraţilor şi măria ta, a chibzuit el; dacă nu mai avem nici o pricină de întîrziere şi putem porni către ţinta pe care o avem, atunci ieşirea noastră nu se va face cu alai, nici ziua, şi chiar dac-ar şti-o prietinii gospodari de la Dăvideni, apoi află că noi poftim să nu fie dumnealor de faţă cînd ne-om încălăra.

— Asta o înţelegem tare bine. a răspuns cu limpezime şi voie bună logofătul Iorgu. Noi n-am ştiut cînd veniţi şi nu ştim cînd plecaţi.

— Tare bine, a urmat moş Petrea; asta-i una la mînă. Şi măria sa Nicoară ştie singur unde facem cele cinci popasuri. Nu le are scrise pe izvod, ci le are însemnate în mintea măriei sale.

Nicoară se bucura în jilţul său de şiretlicul bătrînului.

Nu se ştia încă nimic de nici un popas, căci calea pribegilor e calea întîmplării. Totuşi Nicoară hotărîse în taina inimii lui să nu ocolească locul unde trăise şi-şi dăduse obştescul sfîrşit biata sa mamă Calomfira.

Numai presviterei Olimbiada îi mărturisise Nicoară acest gînd, cît sfătuiseră singuri în chilie, şi acum măria sa primea, de la privirea ei aţintită, încă o întărire.

„Du-te, parcă-i spunea acea privire neclintită de sibilă. Poate nici nu vei mai găsi acel mormînt; şi-n locul unde acel mormînt a fost, nu te vei mai întoarce.

Nepoata mazîlului se tot ducea la vale, printre mesteceni şi scoruşi. Codri înainte,

în zarea răsăritului, munți sub ceată. Îndărăt în zarea asfințitului, şi soarele în putere la amiază; iar către miazănoapte o boltă de nouri. Un buratic verde cere ploaie la o tufă de smeură zbătîndu-şi guşa albă. La pasul copilei s-a oprit. O şopîrlă cu ochişori de neghină a ieşit într-o rază.

„De ce eşti supărată, şopîrlă?" a întrebat în gînd Ilinca.

Şopîrla s-a strecurat sub flori albastre de bărbănuc. Acolo, sub foile tari şi lucii, veşnic verzi şi iarna şi vara, se afla o piatră veche cu semne dăltuite. Acolo apune bunicul Andrei că ar fi dormind bătrînul satului, strămoşul David.

— Cine ştie cine a fost şi cînd a trăit...

— Sărutu-ți ochii frumoşi, jupînița... Îi răspunde gropnița cea veche; şi de sub marginea ei de către vale se ridică stafia livezii.

Dar nu-i stafia livezii, ci țiganca lui Bogonos faurul, cu traista de cîlți lungă de la umăr pînă la glezne, în care încarcă daruri de la gospodinele din Dăvideni.

Desculță şi cu catrință roşă.

Îi rîd dinții între salba de la gît şi cununa de la frunte.

Amîndouă din bani de argint, din comoara pe care a găsit-o faurul în hotarul Filipenilor.

Acolo unde a fost țintirimul răzăşilor.

Acuma acolo-i cocină şi îngraşă boierul mascuri.

Fata cunoaşte locul: trece pe lîngă el cînd se duce să dea mîncare copiilor presviterei.

— Să-ți gîcească baba... o îndeamnă chiranda lui Bogonos pe copilă.

Nu-i babă, e încă tînără şi cu ochi iscoditori.

— Să-ți gîcească baba la ghioc... o îndeamnă iar țiganca; pune în ghioc bănuț nou... poate fi şi vechi, numai să-l dai cu dragă inimă.

— N-am bani, rîde jupînița.

— Dă-mi ceva, ce-o fi.

— N-am, Mură dragă, decît floarea de căldăruşă de la ureche.

— Aceea ține-o, că şade bine ochilor albaştri. Ți-aş spune că te caută doi, unul blînd iar altul mînios; şi inima ta e împărțită şi la îndoială. Norocul tău fi-va cel blînd, dacă hărăzeşti babei ceva, că te-oi legăna, şi ți-oi descînta, şi de rău te-oi apăra.

— N-am ce-ți da, Mură, că n-am decît sufletul.

— Acela e al celui căruia îi eşti dragă. Dar măcar dăruieşte-mi o învățătură.

— Cum nu, dacă m-oi pricepe.

— Spune-mi unde să-l găsesc pe bărbatul sprinten, oacheş şi cu barba creață.

Ilinca a rîs, puțintel ruşinată.

— Nu-l cunosc, Mură.

— Ba-l cunoşti, jupînița; nu-i cel la care te-ai gîndit; dar şi-al meu trăieşte la Dăvideni de zece zile cu stăpînul lui, la odaia mazîlului; ş-a trimes răspuns faurului Bogonos pentru o căruță, care are nevoie să fie desferecată şi iar ferecată, să nu se mai hrentuiască niciodată.

— Caraiman... a tresărit Ilinca.

— Aşa taman, a încuviințat țiganca. Unde-l găsesc?

— La logofătul Iorgu. Țiganca a privit-o țintă.

— Cum aş putea, jupînița frumoasă, să-i trimet răspuns fără a mă arăta, să înțeleagă făr-a întreba; la mine să vie cu bucurie; să mi s-agățe de gît, să uit de cel urît...

— D-apoi ce-ar zice faurul?

— Bătrîn şi urît soţul meu faurul Bogonos, jupînița dragă! Cînd vei cunoaşte ce ştiu eu, abia atunci ai să afli bucuria. Ți-oi spune şi altele despre ursitul tău. Ia aminte şi fii cuminte.

— Ce spui tu, Mură?

— Spun bine. Uită-te la mine. Te pîndeşte zburătorul...

Fata începea să simtă o amețeală de descîntec. Mura i-a desprins uşor căldăruşa de la ureche, mîngîindu-i tîmpla.

— El nu s-a sfiit să vie la mine. Şi mi-a poruncit să te vestesc că te-aşteaptă...

Jupînița Ilinca a auzit dinspre deal o chemare. O striga dădaca ei cea bătrînă, Anghelina.

S-a uitat în juru-i. Era singură, lîngă bărbănucul înflorit albastru şi lîngă piatra cea veche cu slove dăltuite.

Capitolul 11

Județul lui Alexandru mezinul

Mezinul Alexandru ştia că, vinerea, presvitera Olimbiada se duce obişnuit la biserica filipenilor, ca să-şi facă datoria pomenirii către soțul său preotul, de multă vreme adormit. Cel care fusese ucenic al arhimandritului prea învățat şi iscusit Amfilohie, logofătul de taină al bătrînului Ştefan-Voievod.

În acea zi, presvitera ajuna pînă la asfințitul soarelui, fără pîne şi fără apă. Îşi lua cu sine, ca să-i ție de urît în pustia singurătății, pe ucenica cea grasă şi greoaie, Safta.

Căci cuvioasa Olimbiada în acele ceasuri păstra rînduiala tăcerii şi filipenii aveau față de ea sfială. Erau şi prea umiliți şi trudiți, de cînd nu mai erau socotiți neamuri şi căzuseră în șerbia vornicului Vartic, care acuma îşi spunea bivel-vornic Filipeanu. Dar el era dintr-o sămînță de venetic străin în ocina filipenilor. La urechea presviterei, cît privegheau în biserică la lespedea preotului, în dreapta naosului, Safta şoptea din cînd în cînd cîte văzuse, cîte auzise în acea săptămînă şi măcina în gingiile ei toate întîmplările oamenilor pe care îi ştiuse şi-i ştia.

În acele vineri ale pomenirilor, îi da cuvioasei ajutor, la curtea ei rămasă fără stăpînă şi fără slujitoare, finuța Ilinca. De vreo doi ani era această copilă la ascultare, Îngrijind puii cuvioasei, adică dihăniile şi lighioile adunate de mila ei. Aceste dihănii şi lighioi, chiar dacă erau din soi de fiare crunte, trăiau cu pace. Vrăcița le împrietinise şi o învăța pe finuță că din firea lor dobitoacele sălbatice nu-s rele şi pot fi îmblînzite. Dar amestecîndu-se omul care le prigoneşte şi foamea cea fără istov, au ajuns că în singurătățile lor nu mai sînt înfrățite ca în raiul de la începutul vieții.

După întîmplările din a zecea zi a popasului măriei sale Nicoară, mezinul a avut cu sine însuşi un sfat viclean, ca să-şi agonisească, în acea puțină vreme cît mai avea a petrece la Dăvideni, o bucurie pe care o visa în toate nopțile, şi treaz, şi în somn.

A unsprezecea zi era o vineri. Şi i s-ar fi otrăvit ziua dacă n-ar fi văzut-o pe Ilinca; dacă n-ar fi ocolit cărările livezii, ca să-i iasă undeva pe neaşteptate în cale, dacă n-ar fi oprit-o ca să-i spuie vorbe şăgalnice de dragoste.

Copilei îi plăcea să-l vadă în preajma ei, să-l zădărască alintîndu-se, să-l împungă cu ochii; însă pe urmă rămînea cu gîndul dus în altă parte, parcă ostenită.

Mezinul avea înțelegerea vîrstei şi ştia unde zboară gîndul fetei. Era gînd fără noimă. Oştenii îşi schimbă locul necontenit; îi bate vîntul către zarea furtunilor. Cei isteți îşi cată în grabă ceasul bucuriei. Şi tinerețe cu tinerețe găsindu-se, fiecare îşi agoniseşte un dram de plăcere în puțina şi trecătoarea noastră viață.

Smintit ar fi el să nu-şi agonisească dramul. Cei care se însoţesc cu mărirea şi puterea, cum sînt voievozii, şi cum e bădiţa Nicoară, îşi găsesc mulţămirea de multe ori în visuri deşarte. Dar mai bine-i să te ţii lînga cele omeneşti şi să te bucuri întăi pentru tine însuţi. Spunea un dascăl filosof de la Bar că măsura eroilor e una, iar a înţelepţilor epicurei alta.

Ştiind-o deci în altă parte pe Ilinca, mezinul s-a hotărît s-o caute acolo.

Caraiman ducea faurului Bogonos căruţa, să-i tragă şinele şi să-i strîngă ferecătura. În şatra faurului Bogonos trăia şi Mura, cu care mezinul se ajunsese, cătînd amîndoi aceleaşi ciuperci bune de mîncat, prin aceleaşi locuri ferite. De la lelea Mura ar fi putut avea răspuns, după solia ce-i încredinţase, şi dacă nu răspuns, cel puţin sfat. A îndemnat pe diacul Radu să vie cu el, ca să-şi potcovească şi ei caii după porunca ce slobozise măria sa Nicoară. La al treilea ceas al dimineţii a ajuns cu Caraiman la şatra lui Bogonos, acolo unde gîfîiau foile şi băteau ciocanul şi barosul în preajma jarului.

Meşterul nu-şi vedea capul de atîta năvală de trebi. Dar rînjea muşteriilor, nădăjduind cîştig bun.

— Buna dimineaţa, moşule! a strigat din uşa covăliei diacul Radu.

— Bună să-ţi fie inima cum ţi-i căutătura, oştene.

— Ne potcoveşti caii au ba?

— Potcovesc cu potcoave de-o ocă, a rînjit faurul Bogonos.

Era un bătrîn şpanchi de un ochi, cu vînturătură de paie amestecate în păru-i zbîrlit; straiele de pe el ferfeniţă, cum se cuvine să fie straiele unui meşter; desculţ şi cu braţele goale pînă la umăr. Cămaşa îi era scurtă numai pînă la buric şi nădragii tare puţini. Straiele cele de fudulie le avea în ladă. Chiranda Mura n-avea vreme să-i cîrpească; cum a zărit obraz străin, numaidecît şi-a tras ghiocul, căci era şi ea meşteriţă, cum era Bogonos meşter.

— El nu poate gîci cu ciocanul şi eu nu pot coase cu ghiocul... a rîs ea, privind goliciunea soţului său. Apoi cunoscînd pe Alexandru, s-a închinat şi a tăcut, strecurîndu-se afară, pe după umărul diacului.

Faurul făurea potcoave. Îl ajuta cu barosul un lungan care s-a bucurat peste samă cînd a văzut pe domnia sa Alexandru. S-a bucurat mai puţin privind pe diac, deoarece pînă atunci nu-l mai văzuse. Iar pe domnia sa Alexandru îl mai văzuse; măria sa îi dăduse ş-un pitac; deci îl socotea prietin al său.

Caraiman, afară, legase de belciuge căpestrele cailor de pe care descălecaseră tovarăşii săi, apoi se întorsese la căruţa goală. O descălţase de roate, aşezînd-o pe butuci.

Chiranda Mura a dat ocol. ş-apoi a venit de cealaltă parte a uşii. Foile conteniseră, un răstimp; băteau ciocanul şi barosul; săreau scîntei pînă în prag; domnia sa Alexandru s-a ferit poticnindu-se în şoldul ţigăncii.

— Milostiveşte-te, stăpîne... a îngînat Mura, chemîndu-l cu o clipire de geană.

El s-a scobit în chimir, căutînd un bănuţ. Ea s-a gudurat către măria sa.

— Slăvite, i-a şoptit ea, cînd s-au aflat la o parte; ieri i-am spus mîndruţei cele cuvenite, şi să ştii că-i eşti drag. Dacă sui în dîmb, găseşti la curtea preotesei portiţa deschisă. Intri fără teamă şi găseşti pe nepoata mazîlului singură.

— Cu ştirea şi voia ei?

— Intră ş-o să vezi... a rînjit Mura. Îţi iei calul. Dar după aceea nu te depărta singurel prin lunca Nacului.

— De ce?

— Mai este ceva; ți-oi spune pe urmă; poate greşesc şi nu vreau să-ți stric ceasul cel bun al măriei tale. De la curtea preotesei coborî tot într-acoace.

Cu ochii lucind de nădejde, mezinul s-a dus la cal, deslegîndu-l din belciug.

— Nu-l potcoveşti, stăpîne? s-a mirat Caraiman.

— Ba pînă ce faurul potcoveşte roibii căruței şi pintenogul diacului, eu sui în dîmb.

Diacul ieşise din covălie şi auzise aceste vorbe.

— Te duci să vezi copiii de suflet ai sfintei Vineri... s-a jîmbat el cu haz.

— Mă duc, dar nu întîrzii şi mă întorc îndată.

— Te-aştept, domnia la Alexandre...

Domnia sa mezinul Alexandru a încălecat şi s-a dus.

— Se duce pe-o urmă de căprioară... a mormăit diacul, dîndu-şi dintr-o clătinare a frunții cuşma pe urechea stîngă. Noroc că sînt şi cărunteți pe lume! Dar la ce-i bună toamna, a urmat el oftînd, dacă s-a petrecut fără întoarcere primăvara. Arată-mi oglinda, lele Mură, să văd dacă mai pot face umbră pămîntului.

— Oglinda ta îs ochii mei, oştene, şi ți-aş arăta ce pofteşti, numai îngăduie pînă la amiază.

— Ce este?

— Nu ştiu; e încuiată încă uşa. dar socot că m-oi pricepe s-o descui. Ş-atunci om vedea ce drac s-a arătat iar la moară. Să nu te duci departe — după tocmeala ce avem cu oglinda.

„Țiganca asta are diavoli, zîmbea oşteanul, şi mă face s-aştept. Diece, diece, unde-s căile înțelepciunii tale?”

S-a aşezat subt un arțar, cu ceafa rezemată pe şa. Luminile şi umbrele frunzişului îi jucau pe pleoapele închise.

Mezinul în vremea asta, descălecase sus, în dîmb. A aninat frîul de botul şelei dîndu-i lungimea trebuitoare, ca să poată paşte calul. „Ca să aibă şi el, săracul, petrecere în umbra zaplazului...” Locul era singuratic; nu se vedea țipenie de om; pe ogoare se coceau pînile în cuptorul verii.

Cînd a păşit la portiță, a dat glas ascuțit cățeluşa. Nu cu multă mînie.

Mezinul a apăsat clanța ş-a deschis, bucurîndu-se că poate i se lăsase anume slobodă calea dorită. Cățeluşa a tăcut, trăgîndu-şi botul ascuțit în covru, după ce adulmecase la străin flori de sînziene.

Zburătorul a păşit cu fereală şi a văzut ațintiți asupra sa ochii lighioilor şi jigăniilor sfintei Vineri. S-a dus de la el către ele adierea dulce a florilor. Se afla acolo, subt umbrar, tolănită la picioarele Ilincăi, o mistreață tînără. Lîngă mistreață. ursulețul cu capu-i de catifea pe coapsa ei aspră. Şi vătuiul de căprioară a întors capul de sub brațul drept al Ilincuței, petrecut pe după grumazul lui. Şoimul a fîlfîit în sus şi a venit lin asupra oaspetelui, aşezîndu-i-se pe umăr. Pe urmă a fîlfîit iar şi s-a pus pe streşina fîntînii. Oi țigăi dormitau cu picioarele subțiri subt ele. Cucoşul ogrăzii a vestit om străin; dar nepoata mazîlului n-a mai avut cînd întoarce fruntea; bărbat îndrăzneț a cuprins-o strîns; i-a presărat din mănunchiul de flori pulbere de aur, rîzînd numai din guşă ca un hulub.

Din spaima dintăi, jupînița Ilinca a tresărit numaidecît cu mînie, încordîndu-se ca împotriva unui duşman. I-a pus mînile în piept, apoi în frunte; a țipat:

— Am să te spun nînașei Olimbiada.

El a rîs. N-o credea şi îşi vedea aproape biruința. O clipă, neliniştite, jigăniile şi lighioile îmblînzite ale presviterei parcă priveau cu plăcere această joacă a prietinei lor.

Fata şi-a stăpînit plînsul ce sta gata s-o înece. S-a descordat şi a avut o tristeță înfricoşată; dintrodată a apărut umbra ei însăşi, cu smocuri de păr fîlfîindu-i în ochi.

Mezinul a şovăit.

Şi dintrodată, în tăcerea acelei curți, a acelor cîmpuri şi livezi şi a soarelui copleşitor, s-a auzit o chemare.

Părea depărtată; însă oşteanul, desmeticit din mînia lui de dragoste, a ridicat fruntea, a mai auzit-o o dată şi a înțeles că vine de aproape, de sub dîmb, de la moara Gîrbovului ori de la coliba faurului.

S-a repezit spre portiță, fără să bage în samă zbuciumul împotriva lui a cățelușei celei cu dinți de fier şi măsele de criță; a deschis, a apucat frîul, a sărit în şa şi în cîteva clipite a fost deasupra priporului.

A văzut că de la moara Gîrbovului veneau împotriva lui Caraiman, cu tesace scurte, doi bărbați spătoşi şi rînjiți, tot cătînd să-l taie. În bătătură la moară nu se afla decît Gîrbovu bătrînul care împungea în toate părțile cu nasul căutînd ceva: un bolovan, un lemn ca să vie într-ajutorul celui încolțit. La covălie în față nu se vedeau nici lelea Mura nici diacul Radu. De vuiet de nicovală şi ciocane, faurul şi ajutorul lui nu putuseră auzi nimic. Abia atunci cînd se arătase mezinul Alexandru în pisc, ieşeau şi ei în privelişte la covălie. Au lepădat ciocanele, au ridicat brațele goale în sus şi parcă şi-au luat vînt să săvîrşească ceva. Au stupit în palme şi au rămas pe loc.

— Ciocanele! Ciocanele! a strigat de la jumătatea coborîşului Alexandru, repezind din tălpi scările şi sărind din şa. Calul s-a proptit în picioarele de dinainte şi a rămas ca o stană pe cînd călărețul se năpustea la vale. Caraiman, cu ochii aprigi, îl zărea că-i vine în sprijin; deodată s-a oprit, desfăcînd în sus cu brațul un băț de corn pe care-l avea totdeauna cu sine la căruță.

Iată că deasupra acelei privelişti de sub dîmb, dintre moara Gîrbovului şi covălia faurului Bogonos, a plutit şoimul presviterei. Tocmai sus, nu departe de poarta curții, se arătase, ca să vadă ce se întîmplă, Ilinca împreună cu jivinele şi lighioile, aşa cum ies mărginaşii satului de răzăşi cînd se întîmplă să fie un harț de război în preajmă.

Alexandru mezinul a chiuit prelung deasupra văii:

— Unde eşti... Raduleee! S-a auzit răspuns din luncă:

— Hai-hai! Hai-hai!

Două răspunsuri. Unul îl cînta lelea Mura.

Caraiman nu-şi făcuse zadarnic oprirea şi nu sta numai în apărare. A prins a da cu bîta cînd în tesace, cînd în oamenii cei spătoşi şi bine hrăniți.

— Dacă are Caraiman în mînă bățul de corn, zicea diacul cătră chirandă, care fugea înaintea lui, nu mai am grijă; şi am cînd apuca sabia pe care am spînzurat-o în arțar.

— Ți-am spus eu să mai aşteptăm o țîră, pînă ce s-or da pe față tăunii, bodogănea cu mustrare lelea Mura.

— Hai-hai! îndemna diacul pe tovarăşul său.

Caraiman pălea bine. Unul din grăsuni a scăpat tesacul. S-a aplecat şi, cînd se ridica, slujitorul lui Nicoară l-a şters cu bățul la tîmplă şi l-a umplut de sînge. Îndată l-a pălit şi pe al doilea.

— Aman! a strigat cel umplut de sînge, îngenunchind.

Mezinul trăsese paloşul, dar se oprise lîngă omul fratelui său. Diacul îşi desprinsese din arțar sabia şi venea şi el la județ.

Gîrbovu morarul îşi găsise bucata de lemn de care avea nevoie ca să se amestece şi

el în bătălie şi se înfăţişase şchiopătînd. Faurul Bogonos şi cu ajutorul lui întindeau oşteanului acela tînăr şi falnic ciocanele, neînţelegînd ce pofteşte domnia lui să facă cu ele.

Mura a venit asupra lor cu ghiare şi ţipet:

— Să le spargeţi capetele, păcătoşilor şi nevolnicilor ce sînteţi!

— Aoleo! că nu m-am priceput... s-a dezumflat într-o tînguire lunganul, săltînd barosul.

Diacul a făcut doi paşi înainte:

— Închideţi gurile şi clonţurile Domnia sa ţine scaun de judecată.

— Da' „cine-i domnia sa? a întrebat fără sfială grăsunul ce se afla în picioare. Că noi am venit aicea cu răvaş de la domnia sa vornic Filipeanu şi cu împuternicire de la stărostia Neamţului.

Caraiman l-a pălit numaidecît cu băţul de corn la grumaz:

— În genunchi, lingăule; şi răspunde numai cînd te-o întreba.

Mezinul a întors paloşul cu vîrful în pămînt. A privit în sus; vedenia de pe dîmb dispăruse.

— Să-mi spui, moş Gîrbovu, a poruncit el, de ce-l prigoneau pe slujitorul nostru aceşti nemernici, de cătră moară? Căci pe slujitorul nostru l-am lăsat la căruţa descălţată, nu-i de-atuncea decît cel mult un ceas.

— Aceşti străini, a mărturisit moş Gîrbovu, se aflau la mine la moară sosiţi de dimineaţă. M-au rugat să-i las să mestece la vatra mea o fiertură de mălai. I-am îngăduit, le-am dat ş-o măsură de mălai, şi i-am întrebat cu ce treabă-s în trecere.

— Dă-ne moşule, ş-un talger de brînză, s-au rugat ei, şi după ce ne-om pune pîntecele la cale, ţi-om spune.

Pînă ce a fiert ceaunul, că lor le-a plăcut să fiarbă mult; pînă ce-am gătit brînza ş-am prins cu crîsnicul şi şase scobai la lăptoc, şi pînă ce am fript scobaii a trecut bună bucată de vreme. Zice unul:

— Să se ducă cei doi feciori s-aducă o leacă de băutură. Unul de la orînda Filipeanului, rachiu; şi celălalt de la crîşma Dăvidenilor, vin. Iar cel care se duce la crîşmă să întrebe ce oşteni străini s-au poprit acolo în sat.

Eu am răspuns că n-a poposit nici un oştean.

— Tu să taci, moşnege, a răspuns acesta mai pîntecos, şi să faci cum poruncesc eu. Iată o grivnă pentru rachiu, iată o grivnă pentru vin.

— Dar unde-or pune atîta băutură pentru două grivne? m-am mirat.

— Or lua cît le trebuie şi mi-or aduce cusur, a poruncit acesta mai pîntecos.

Cum au purces băieţii, ei au dat mîncarea deoparte.

— Ia acuma ai să afli tu de ce am venit noi aicea, zice pîntecosul. Întăi am venit ca să tăiem şi să poprim lăptocul morii tale. Aşa-i porunca boierului, ca în hotarul Filipenilor să nu se afle altă moară.

— Nu vă îndurați de un moşneag bătrîn? mă rog eu. Sînt răzăş adevărat, cu uric de la bătrînul nostru Filip.

— Dar boierul nu-i filipean?

— Nu-i filipean, zic.

— Cînd ţi-o fărma fălcile cu buzduganul, atuncea ai să-l cunoşti.

— Ba n-am să-l cunosc nici atuncea.

— Vedem noi acuşi cînd ţi-om scurta limba. Şi feciorii tăi cînd or veni, pe rînd îi cetluim, le punem căluşi şi-i dăm pe baltă. Dar ne-om milostivi să te iertăm, cum ai mai

fost iertat şi altă dată, dacă ne-i spune ce te-om întreba noi. Stăpînirea care ne-a trimes te întreabă dacă-i cunoşti şi i-ai văzut pe oştenii de care am vorbit mai înainte.

— Nu-i cunosc, nu i-am văzut pe acei oşteni.

— Nici pe cei care stau de vorbă cu faurul?

— Care? să mă uit şi eu, zic. Ies în prag şi-l văd pe domnia sa, pe acesta cu bățul de corn. Om bun, strig eu, ia vină încoace şi răspunde acestor dregători ce te-or întreba.

Atuncea burduhosul m-a tras de pulpană în moară şi m-a plesnit peste gură. M-au trîntit jos şi m-au pălit în coaste cu ciubotele. M-au sîngerat şi m-au ferchezuit cum făcuseră şi alți slujbaşi de aceştia în alte rînduri, după ce, tot aşa, întăi i-am hrănit cu mălaiul meu şi cu peştele meu. Dar cum mă chinuiau ei ca pe Hristos, iaca şi oşteanul de la căruță s-a arătat la uşă, jucîndu-se în degete cu bățul lui.

Aceşti doi i-au poruncit să intre în moară. El a rîs; apoi s-a uitat peste umărul lor la mine, şi n-a mai rîs, văzîndu-mă în starea în care mă aflam. A chiuit şi a strigat pe unul Alexandru. Atuncea ei s-au dat la el cu tesacele.

— Moşule, a rînjit mezinul, eu sînt acel unu Alexandru.

— Să fii sănătos, s-a tînguit moş Gîrbovu...

— Şi acest unul Alexandru porunceşte lingăilor acestora ai Filipeanului şi ai stărostiei de Neamț să-şi plece frunțile şi să-şi primească plata.

A răspuns cu jumătate de glas pîntecosul:

— Sîntem oameni domneşti. N-om răbda să ne bată nimene cu toiegele.

Mezinul şi-a sclipit iar rînjetul:

— Ba nu te-om bate. Acest slujitor cu bățul va să vă fărîme întăi dinții. După aceea vă vor cădea capetele, unde ați vrut să faceți voi judecata acestui bătrîn şi feciorilor lui!

— Să le dau eu cîte una cu barosul? a întrebat lunganul.

— Să le dai, aşa poruncesc, ca să fie pecetluite gurile. Şi-i veți lega în saci cu bolovani, prăvălindu-i într-o bulboană. N-a şti nimene afară de noi şi de şoimul presviterei, care se uită țintă de pe-o creangă de arțar.

Acest județ s-a săvîrşit în pripă şi dumnealui Alexandru şi-a întors de cătră el fața spre soarele cel strălucit al zilei. Iar lelea Mura privea la el cu frică, judecîndu-l în mintea ei ageră că bună dreptate face acest tinerel, dar pesemne că nu i-au mers bine în acea dimineață treburile dragostei.

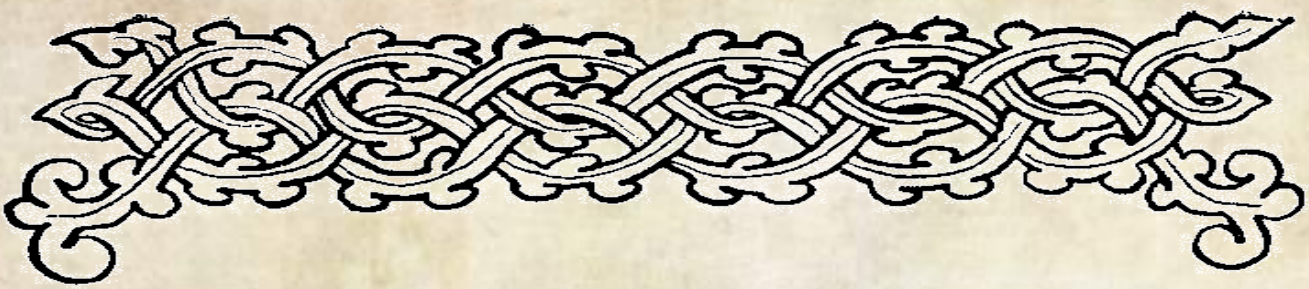

Capitolul 12

Ospăț de plecare

În chilia măriei sale Nicoară se adunaseră, chemați la sfat, uncheşul Petrea Gînj, mezinul şi diacul. Era după ceasul al patrulea al nopții; cucoşii cîntaseră de mult întîia oară; afară, sub cerul posomorît, juca un vînt dinspre munte, sunînd uşurel în cercevelele ferestrei.

Trei făclii de ceară ardeau pe masa cu fața albă de in. Lucea un sîmburaş de aur şi la candela de subt icoane. Paşii lui Potcoavă, care se plimba gînditor, de la uşă la perdeaua geamului, n-aveau răsunet, între păreții căptuşiți cu scoarțe de lînă.

În sfîrşit, măria sa Nicoară s-a aşezat în scaun; ceilalți au rămas în picioare, cu spatele spre uşă.

— Întîmplarea pe care o aflu grăbeşte plecarea noastră, Lixandre, a rostit încrețindu-și fruntea Nicoară. După cît am înțeles din ce mi-a mărturisit şi diacul, nu se putea face altfel.

— Aşa gîndesc şi eu, măria ta, a încuviințat mezinul. În acel pătrar de ceas, am avut vreme numai pentru faptă. Iar de gîndit, nu m-am gîndit decît la apărarea măriei tale de toate cîte ar fi pricinuit amestecul acelor iscoade.

— Aşa este, Lixandre. Atunci cugetul nu era de față; iar acuma iată-l între noi, şi el spune ce urmări poate avea întîmplarea.

— Morții n-au grai, măria ta. Nicoară a ridicat ochii spre fratele său.

— Lixandre, nu-i faptă, ca asta pe care ai săvîrşit-o, care să nu se vădească.

— Pînă ce se vădeşte, noi ne-am dus; sîntem departe. Toate sînt gata de plecare.

Nicoară şi-a clătit fruntea.

— Fapta n-o ştiu alții, dar e destul că o cunoaştem noi... Capetele noastre n-au asupra lor nici o primejdie, dar rămîn oamenii de acolo, de la moara Gîrbovului, şi faurii care au ajutat la împlinirea județului.

Potcoavă a privit spre diac.

— Să-mi îngăduie măria ta, a răspuns acesta, să arăt că, din cît am înțeles, feciorii

au de gînd să se apere împreună cu bătrînul lor, într-o singurătate. Iar ţiganii nici ei nu vor mai fi acolo, atunci cînd s-o face vreo cercetare.

— Oamenii îşi mută locul năcazurilor, a încuviinţat Nicoară, zîmbind cu mîhnire, cu pleoapele pe jumătate închise. Acel Vartic vornic va intra în stăpînirea morii şi a petecului de răzăşie a moşului, destulă gloabă după socotinţa lui, pentru pieirea slujitorilor stărostiei. Dar stărostia poate va să scurme ceva mai departe, aflînd că sînt amestecaţi în treaba asta şi alţii. Nelinişti-se-va curtea cuvioasei noastre presvitere, şi curtea mazîlului nostru Andrei.

— Aşa este, a încuviinţat mezinul, toate acestea n-am avut cînd le socoti.

— Se-nţelege, judeţul tău e bun şi nu te mustru pentru judeţ. Ci cată să luăm aminte la cele ce rămîn după noi.

S-a făcut tăcere scurt răstimp.

— Cine ar putea stîrni stărostia? a întrebat apoi mezinul. Ce-i pasă dregătorului de la Piatra de doi slujitori puturoşi pe care i-a trimes, la rugămintea acelui vornic Vartic?

A dat şi diacul alte lămuriri:

— Acei slujitori, a adaos el, ca şi alţii care au mai fost şi pe care ţiganii şi ţiganca Mura i-au văzut în alte rînduri, au venit, la stăruinţa lui Vartic, pentru răzăşia Gîrbovului, pe care de mult vrea să-l alunge, să-i răpească vadul de moară. Îndemnaţi numai de Vartic, acei slujitori au întrebat de noi, ca să-l înfricoşeze şi mai mult pe bătrîn.

— Atuncea dacă-l pălim şi pe Vartic, a mormăit cu mînie uncheşul Petrea, apoi starostele va sta în pace într-ale sale, gîndindu-se numai la cîştiguri, la plocoane şi la toate cîte sînt de folos fiinţii sale. Slujbaşi ca cei care s-au prăpădit se găsesc cît lumea asta. Iar judeţul domniei sale Alexandru drept a fost cu atît mai vîrtos cu cît asemenea păcătoşi se aleg dintre răzăşi care-şi vînd slujba pe-un blid de linte, împotriva fraţilor lor.

— Cum să-l pălim şi pe Vartic? a zîmbit iar cu înfăţişarea-i de mîhnire Nicoară. Nu socoti domnia ta că atuncea aprindem în urma noastră un pojar, care într-adevăr ar ameninţa pe iubiţii noştri?

— Măria ta, eu am săvîrşit asemenea trebi, şi socot c-oi izbîndi ş-acuma.

Sîmbătă, logofătul Iorgu Samson a împănat căruţa lui Caraiman cu de toate, merinde pe-o săptămînă, grăuncioare pentru cucoşul cel isteţ carele intra iarăşi în straiţă; dohot amestecat cu seu, ca să nu sufere de uscăciune osiile, şi alte multe de trebuinţă la o gospodărie pe roate ca cea a pribegilor. În sara de sîmbătă logofeteasa Măria a copt pită.

Diacul Radu a căutat pe badea Ghiţă Botgros şi a stat cu el la sfat pînă într-un tîrziu.

Jale îi era lui badea Ghiţă că rămîne singur.

Diacul l-a cuprins de după umăr, strîngîndu-l către sine.

— Dar ai pe căpităneasa Marga, frate dragă, este cine să te mîngîie.

— O am; şi deocamdată este; dar dragostile îs cu ace şi cu cîrlige, precum se ştie, diece; şi într-o bună zi mi-oi lua de-o samă ş-oi porni în lume să-mi caut prietinii, şi nu mă las pînă ce nu l-oi găsi mai ales pe Radu diacul. Văd eu că trec anii, se surpă domniile şi împărăţiile, se învăluiesc în războaie vitejii; numai eu rămîn aici pe loc. Am de gînd să mă smulg din rădăcină şi să mă duc pe furtună unde se bat munţii în capete.

— Nu te-aş sfătui.

— Ba să mă sfătuieşti, diece, căci altă viaţă decît asta n-am; şi dacă nu săvîrşim nimic, nevrednici vom fi, nevrednici vom pieri!

Badea Ghiţă şi-a şters genele umede cu coatele, întăi din dreapta şi apoi din stînga.

— Să-mi razi mustaţa, diece Radule, a smîrcîit el, dacă n-oi veni şi eu unde vă duceţi domniile voastre. Şi cînd oi veni, să vă fie milă de mine şi să nu m-alungaţi.

Radu Suliţă îl privea pe prietinul său în tăcere şi dus pe gînduri.

A doua zi, mult înainte de al patrulea ceas al dimineţii, dăvideanul cel nalt şi cu nas ascuţit s-a aflat călare la căruţa lui Caraiman, care potrivea cu grijă pînile în chilna de dinapoi.

— Buna dimineaţă, frate Caraiman, şi să nu-ţi fie niciodată inima aşa cum mi-i mie acuma.

— Înţeleg, bade Ghiţă, a răspuns cu blîndeţă slujitorul, dar n-avem ce face; aşa-s trebile oştenilor. Ne bate vîntul cătră miazănoapte. Degrabă, degrabă fi-vom la Praguri.

— Unde să fie asta?

— Apoi în ţinuturile căzăceşti, bade Botgros.

— Ehei! după cîte am auzit povestindu-se, acolo ar fi de mine, în locurile unde vitejii îşi dobîndesc slobozenia. Iaca, eu nu mai am ocină în acest pămînt al Călăreţului, strămoşul meu; dar mă socot tot răzăş. Iar filipenii au prăpădit tot, n-au rămas buni decît de sapă lată!

Caraiman, la aceste vorbe ale lui badea Ghiţă, s-a pălit cu palma peste frunte.

— Să te uite relele, bade Botgros, cum am uitat eu porunca de la uncheş în privinţa dumnitale.

— Da' ce poruncă? Că eu pe domnia sa am venit să-l caut, la ceasul al patrulea.

Fără a-i răspunde deocamdată, slujitorul cel oacheş a început a cotrobăi într-o lături a căraţii; şi, după ce a găsit ce căuta, a întins lui badea Ghiţă un paloş lat, în teacă de piele.

— Porunca mea e să-ţi dau acest paloş, să-l porţi cu domnia ta, calare.

— Şi după ce l-oi purta, ce să fac cu el?

— Nu tîrzie vreme, vei vedea. Mai întăi cată să te aduni cu Alexa Vulpea. După aceea vine diacul. Şi la urmă vă caută uncheşul pentru o socotinţă a dumnisale tainică.

Botgros a primit paloşul mîndrindu-se; l-a tras din teacă şi l-a cercetat şi pe o parte şi pe alta, cercîndu-i tăiuşul cu degetul.

— Paloş din vremea veche, s-a mirat el, scînteindu-l. Te-aş întreba dacă i-ai dat unul la fel şi lui Alexa.

— Nu. Vulpea îşi are sabia lui. Acesta-i paloş.

— Ce să fie pricina că mi-l dă în mînă? Poate pentru isprava unde ne ducem? Am a tăia cumva o căpăţînă de duşman?

— Nu rîde, bade Ghiţă, şi nu şăgui. Că, de vreme ce uncheşul Petrea îl pune în mîna dumnitale, apoi însamnă că eşti un om al său de încredere, în care se bizuie.

— He-he! Eu socot că tot m-a pune să zbor căpăţîna cuiva.

— Vei vedea numaidecît, n-ai grijă, după ce te-a duce uncheşul Petrea la harţ.

— Toate bune, a răspuns cu mulţămire badea Botgros; să-mi razi mustaţa dacă nu i-a plăcea uncheşului cum învîrt acest paloş. Da-i greu, măi omule!

— Ca pentru un braţ ca al dumnitale.

— Greu; dar cînd m-oi pune, nici n-am ce face cu el.

— Ba, după cît înţeleg, ai să ai ce face cu el.

Cum şăguiau ei astfel, slujitorul lui Potcoavă şi omul mazîlului, fiind amîndoi

înveseliți de băutură pentru supărarea plecării, iată s-au arătat, încălărați gata, uncheşul Petrea Gînj, diacul Radu şi Alexa Totîrnac. Ş-aceştia aveau privirile aprinse. Diacul Radu, pe lîngă sabia de la oblînc, purta o sîneață la curmezişul tarniții, şi la ciochine, arcul lui cel scurt şi cucura de săgeți.

— Buna dimineață! a răspuns uncheşul la urarea slujitorului mazilesc, şi să-mi dai dumneata, bade Ghiță, paloşul.

Slujitorul mazilesc s-a supus cu părere de rău; dar n-avea ce face. Se uita cu sfială la încruntarea fioroasă a moşneagului.

— Apucați înainte, Ghiță şi tu Alexa; dați pinteni cailor, tăceți, nu întrebați, şi apucați de-a dreptul, pe unde ştiți, la biserica Filipenilor. Trebuie să tragă îndată clopotele de încheierea slujbei. Cum ajungeți, cum vă opriți. Om fi în clipă lîngă voi, eu şi diacul.

„Ce-o fi? se minuna în sine Botgros. S-o fi ducînd să-i sfințească paloşul popa de la Filipeni? Să vedem ce face uncheşul cînd e cu chef...”

A pus pinteni bălțatului său, ținîndu-se scară la scară lîngă Totîrnac. Ar fi întrebat ceva pe Alexa, şi tot întindea spre el gîtu-i lung. Alexa l-a fulgerat cu ochiul şi a încruntat la el sprinceana — să tacă. Nici Alexa nu dusese la ureche în dimineața aceea...

Au apucat pe un şanț de hotar între Dăvideni şi Filipeni. Omul mazîlului simțea că din urmă vin cu repejune ceilalți doi — uncheşul şi diacul. Şi de ce-i simțea mai aproape, de ce mai des bătea în bălțat cu pintenii.

Biserica! Destul de sărăcuță; oamenii de azi în Filipeni nu mai au cu ce-o griji, ca să fie cum era de demult, ca o mireasă. Prind a suna clopotele, parcă ar boci vremuri trecute.

— Stăi, Ghiță! a icnit înăbuşit Alexa Vulpea; vrei cumva să intri în pridvor?

Botgros a strîns zăbala. Amîndoi, el şi Totîrnac, s-au oprit, încremenind ca nişte stane.

I-a privit pîcliş din grăsimea sa Vartic vornic, carele ieşea întru toată fudulia boieriei sale din biserica cea săracă a Filipenilor. Ghiță şi Alexa n-au ferit caii, după porunca ce aveau să aştepte pe uncheş şi pe diac, care au şi sosit închizînd calea. Vartic a dat să ocolească prin cealaltă parte. Dar dintrodată l-a oprit pe loc porunca înfricoşată a uncheşului:

— Să steie pe loc boierul. Îi aduc domniei sale solie.

Vartic s-a oprit în blana-i pînă în pămînt, s-a uitat pieziş în laturea de unde venea porunca; a stat o clipă în cumpănă şi şi-a pus peste pletele-i cărunte cuşma de miel negru.

— Poate-i poruncă de la Domnie? a întrebat domnia sa, nedumerit.

Uncheşul a întors fața-i aspră către norod, care se bulucise în preajmă.

— Feriți, oameni buni, a grăit domnia sa. Dați-vă către gropnița bătrînului vostru Filip şi nu încurcați aicea treaba noastră.

Poporul s-a dat cu grabă îndărăt, pînă într-un loc unde nu putea auzi, dar putea vedea.

— Boier Vartic, a urmat uncheşul cu glas mai domolit dar tot întărîtat. Nu sîntem soli de la păpuşa ismailitenilor. Am venit c-o solie de la alt Domn şi stăpîn. Teme-te de el şi scoate-ți cuşma.

Vartic vornic s-a supus. Şi-a tras de deasupra pletelor cărunte cuşma. Ochii uncheşului îl aținteau crunt.

— Ce pofteşti domnia ta? a îngînat el.

— Poftesc să nu se ştie nimic de întîmplarea unor slujitori care au avut poruncă de la domnia ta să bată pe Gîrbovu, răzăşul ce-a mai rămas în Filipeni, şi să-l alunge de la moară împreună cu cei doi feciori ai săi.

Vornic Vartic îşi frămînta palmele.

— Acei slujitori care s-au dus la Gîrbovu nu s-au mai întors şi eu le-am dat poruncă să nu asuprească pe Gîrbovu.

— Să se uite tot, şi de ce s-au dus şi de ce nu s-au mai întors; şi nimeni, nici din partea domniei tale, nici din partea stăpînirii, să nu se atingă de oamenii trăitori astăzi la Filipeni şi Dăvideni. Să nu-i supere nimeni c-o vorbă, să nu-i păgubească de un fir de păr.

Uncheşul a tras paloşul şi l-a ridicat către nouri.

— Dacă nu te supui poruncii, atunci vei pătimi. Căci spune stăpînul meu că din pricina unora ca domnia ta nu mai are norodul nici bob de grîu să-şi hrănească pruncii, nici loc de mormînt să-şi îngroape bătrînii, nici lacrămi să-şi plîngă robia. Dacă boier Vartic pofteşte să-şi păstreze capul pe umeri, atunci s-asculte porunca ce-i dau. Iar dacă va cuteza boier Vartic să nu asculte porunca ce i se dă, îi va cădea capul! Iar starostii să cunoască încă o dată că la Moldova domniile se schimbă lesne. Să ia aminte şi ei de primejdia căpățînei. Cunoaşte, rogu-te, acest paloş şi teme-te de el.

Vartic a îngenunchiat; şi în acea clipă s-a surpat văzduhul de tunetul sănetei care a bufnit asupra nourilor. Vornicul şi-a lipit fruntea de pămînt, cutremurat pînă în rărunchi. Uncheşul a întins lui badea Botgros paloşul:

— Bagă de samă! a grăit uncheşul cu sprînceana coborîtă. Uită-te la el; ține-l în pumn şi cumpăneşte-l. E îngust la strajă; se lățeşte la vîrf. Cînd trebuie, te duce după dînsul; se cere el singur la județ.

Ghiță a primit cu smerenie paloşul şi a sărutat uncheşului mîna.

Cei patru călăreți au pus pinteni şi s-au dus învăluiți în pulberi. Abia atunci a îndrăznit popa Florea să scoată capul din pridvor. Sfinția sa auzise toate — şi se înfricoşase ca de un sfîrşit al lumii.

Cînd au ajuns la casa cea mică a lui Iorgu Samson, cei patru au găsit prînzarea gata; şi sta în capul acestei mese de despărțire însuşi măria sa Nicoară, cu mazilul Andrei la dreapta sa. Era o adunare de bărbați. Slujea Caraiman mîncările, iar logofătul dregea băutura.

Intrînd ca să-şi ia locul la stînga lui Nicoară, uncheşul şi-a pălit cuşma pe-o sprînceană şi a avut zîmbet şăgalnic pe care arar i-l vedeau tovarăşii săi.

— Jucăria asta, a grăit el, am mai făcut-o cîndva, la domnia lui Despot Eraclid; dar nu se găseşte pe lume tagmă ca cea boierească, mai fără dreptate şi cuvînt. Pentru că nu mi-au ascultat sfatul, multora le-au zburat capetele la domnia Lăpuşneanului-Vodă. Să nu socoată acest Vartic că noi nu ne-om aduce aminte, cînd ne-om întoarce cu măria sa Nicoară. De aceea lăsăm paloşul nostru într-o mînă vrednică.

— Ai auzit? a întrebat diacul, făcînd lîngă el un loc înghesuit lui badea Botgros. Această unealtă, a spus şi măria sa Ion-Vodă, fi-va izbăvirea asupriților.

Slujitorul mazilesc s-a făcut mai mic în umilința bucuriei sale. Ochii lui arzători căutau cu evlavie spre ace! bărbat viteaz care sta în capul mesei cu nume mare şi vîlvă între noroade. Umblau şi cîntece în lume despre el. Sta cuviincios şi fără semeție, cu pletele-i crețe pieptănate cu cărare în moalele capului, ca sfinții.

Abia cînd s-a descoperit şi şi-a aşezat sub scaun cuşma, uncheşul Petrea a băgat

de samă că alăturea de el locul mezinului era gol. Chiar în acea clipă Alexandru venea înfierbîntat şi pălit de soare, cu mare grabă. S-a aşezat lîngă Nicoară, rugînd pe bădița lui de iertare. Ochii lui Gînj bătrînul s-a umbrit de asprimea lor obişnuită.

Logofătul Iorgu a umplut cupa: cea mare de ospețe şi după ce-a luat după datină credința, a întins-o capului mesei.

— Vă închin vouă, credincioşilor mei, acest vin, a grăit Nicoară înălțîndu-se din scaun. Nădăjduiesc, cînd ne-om întoarce, să plinim diata fratelui nostru, spărgînd pe mulți răi din țara Moldovei.

S-a plecat uşor cătră frații săi şi a trecut uncheşului Petrea cupa. Au băut pe rînd ceilalți nouă şi le erau privirile însorite.

— Dacă a mai rămas un pic, a cutezat a grăi şi badea Ghiță, milostiviți-vă şi mi-l dați mie ca să-l închin şi eu măriei sale.

Şi dacă nu ne-om mai vedea, a şoptit el diacului, dacă nu ne-om mai vedea în această lume şi în această viață, apoi să-mi radeți mustața.

Măria sa Nicoară a privit cu mirare la slujitorul mazilesc şi i-au plăcut vorbele lui.

Bucurată a fost plecarea aceea pentru unii şi întristată pentru alții. Mai stăruia încă la asfințit pe munți o lumină de aur, cînd, deschizînd pleoapele din lacrimi, jupînița Ilinca n-a mai văzut în pajişte nici căruța cu cei doi robi şi cu Caraiman sub covergă. În chilna de dinainte, nici pe ceilalți călăreți străini care acuma se îndrumau pe căile negre ale întîmplării. Pulberea purcesului lor se potolea. Îşi ridicaseră cuşmele, închinîndu-se; apoi nu mai întorseseră frunțile, şi acum în locul lor era ca o pustie, mormînt al visurilor unei copile.

Bătrînul Andrei Dăvideanu se întorcea cu paşi înceți spre casa mare, cu mazîlița lui împovărată de tristeță. De mult tăceau, aceşti doi bătrîni cînd se aflau împreună, ne mai avînd ce-şi spune.

În cerdac, lîngă naşa Olimbiada, fata îşi stăpînea suspinele şi-şi culegea cu degetul cel mic de la mîna stîngă lacrimile.

Presvitera Olimbiada o cerceta cu vorbe iscusite. Să-i spuie nepoata mazîlului:

N-a ademenit-o cumva tînărul cel îndrăzneț? Nu-i presăra în cale glume, ca licurici?

Nu, n-a ademenit-o, se împotrivea ea cu cornițele, suspinînd.

Nu i-a suflat cumva vorbe fierbinți la ureche? N-a ridicat-o de subsuori trăgînd-o spre el, sufletul să-i soarbă?

N-a îndemnat-o la jocuri primejdioase între căpiți de fîn şi ierburi necosite? Nu şi nu!

Fățărnicia vîrstei o îndemna pe Ilinca să tăgăduiască pe cînd o ardeau încă simțurile răscolite, adică demonii — cum spuneau oamenii de altădată.

Presvitera o sfredelea cu ochii ei negri.

— N-ai nimic a mărturisi?

Copila avea de mărturisit — minunea vieții ei, dar nu atunci. A plecat fruntea şi presvitera a mîngîiat-o cu milă.

Capitolul 13

Sfat de drum

Drumul cel mare din stînga rîului era de pe vremea cînd moşnenii s-au întors din bejenie cu trei veacuri în urmă, după ce se astîmpărase viscolul urgiei tătarilor.

Pomenirea lui Behadir mai-marele lor nu se stinsese; o mai aduceau aminte copiilor bătrînii, în poveşti de groază. Dar călăreții cei negri ai pustiei trecuseră, întorcîndu-se împuținați la hanul lor de la Karacorum; şi soarele a lucit iar asupra cîmpiilor şi apelor acestui rai din valea Moldovei. Monahii şi-au căutat altarele risipite, gospodarii cei bătrîni, vetrele; Dragoş-Vodă a coborît din Maramureş cu soții săi, întocmind iar domnie şi dreptate cu sabia. Căci dreptatea, în acest pămînt îmbielşugat, a putut fi ținută numai cu sabia, aşa erau de ademeniți cei tari să asuprească pe cei slabi. Şi atunci, cînd s-a întemeiat scaun domnesc la Baia şi pe urmă la Suceava, au ieşit noroadele să sape drumul cel mare ce se află şi astăzi în ființă, şi s-au înşirat satele ca mărgăritarele în lungul acestui drum, de la cetatea nouă a Romanului pînă la Humor, şi de acolo către altă cetate nouă a Sucevii.

— Toate aşezările omenirii sînt aicea mîndre şi la vedere, zise uncheşul Petrea către domnia sa Nicoară şi către mezinul Alexandru.

Uncheşul Petrea călărea în stînga lui Nicoară, iar mezinul în dreapta.

— Mîndre şi frumoase... Le cunosc de cînd am slujit la curțile voievozilor. Pe măriile lor îi petreceam la mănăstirea Neamțu cu pohfală, la parastasele adormiților domni care se află astrucați acolo. Se mai văd aceste sate de răzăşi cît mai ține lumina, pînă într-un amurg. Pe urmă le părăsim şi apucăm la dreapta, ca să ne depărtăm de priveliştea lor. Mîni ne-ar întîmpina şi ne-ar întreba răzăşii la fiecare han şi crîşmă, căci oamenii de aicea sînt prea doritori să afle cine-s drumeții şi-i roagă să le spuie toate veştile cîte se aud din om în om. Pentru această pricină m-am rugat măriei tale să ne dai poruncă a trece pe calea codrului de la dreapta, care ne scoate către valea Şomuzului şi a Siretului.

— Porunca e în inima mea, a răspuns Nicoară, căci vreau să facem popas la locul unde a fost curtea Liteanului.

— Răsfățată curte; măria ta erai plăpînd cînd ai părăsit-o ca să te duci la şcoală în Țara Leşască. Te-am călăuzit eu la Liov, şi după aceea nu te-ai mai întors.

Nicoară a suspinat. A plecat prunc şi acuma-i cărunt...

— Să nu-mi uit vorba, măria ta. Pe calea codrului nu mai întîlnim decît rar sate. Omenirea s-a tupilat în văgăuni după o socotinţă veche că bine este a te feri de lotri, atît domneşti cît şi de ceilalţi. În valea Moldovei satele se ţin de mînă şi se pot apăra la nevoie Aici. În codru, năcăjiţii ocolesc silnicia, ferindu-se în ascunzişuri, şi pălesc şi ei cînd le vine la îndămînă Aicea trăiesc ca vai de ei pămînteni mai vechi, care au stat lipiţi de pămînt în vizuniile lor la vremuri grele: pe cînd în valea Moldovei s-au aşezat bejenari sosiţi cu Domnia, ca rîndunelele în primăvară.

Mezinul s-a amestecat fără pricină în poveste:

— Frumos le spui domnia ta, uncheşule, pe toate. Numaicît mă gîndesc că, dacă-s satele rare şi ferite de oameni, n-om găsi popas cînd ne va trebui. Bag de samă că la asfinţit s-au aşezat nouri şi poate să vremuiască la noapte ori mîne.

— Ba eu şi cu uncheşul avem alte semne, l-a dojenit Nicoară pe mezinul său Soarele a privit înapoi din zarea munţilor, pe sub sprinceana acelui nour ca să nu ne uite. Lostunii fulgeră hăt sus. În înălţime, după gîze. Iar acuma, la înserare, raţele au prins a umbla în stol cu grabă, depănîndu-se şi încrucişîndu-se. Vin şi peste codru la Moldova, din bălţi depărtate Nu-s semne de vreme rea.

— Dacă asta-i astronomia măriei tale, mă închin.

— Iartă-mă, Alexandre, a zîmbit Nicoară întorcînd o privire piezişă spre fratele său; eu n-am avut ca tine dascăl pe vestitul Inovroţiavski, ucenic al lui Copernic. Ca şi uncheşul nostru, şi ca şi prostimea, am învăţat din năcazurile noastre schimbările vremii. Adevărat că la Moldova şi vremea umblă fără noimă ca multe altele; încă nu simţesc înţepătură în coastă, şi asta îmi pare alt semn prielnic.

— Acesta e cel mai bun semn, s-a bucurat uncheşul.

— Însă, a întîmpinat fără voie bună mezinul, în codru şi-n întuneric cum ne-om călăuzi?

— Eu ţi-oi răspunde domniei tale, Alexandre, că, de şi nici n-am auzit pînă acuma de acel dascăl vestit, cunosc din învăţătura prostimii ceasul cînd răsare în noaptea asta luna, şi ea ne va fi călăuză la vreme. Pe urmă, avem cu noi şi pe Alexa Vulpea, care cunoaşte locul unde trebuie s-ajungem. Şi mai pe urmă, a adăogat uncheşul uitîndu-se pe deasupra codrului, bună, rea, vremea fi-va cum va binevoi, noi n-avem putere s-o schimbăm dacă va fi să fie rea. Nu mai puteam întîrzia la Dăvideni, cu toate că unii şi alţii ar fi poftit altfel.

— Care-s aceia, uncheşule? Ai putea oare să mi-i spui pe nume?

— Cum nu? Eu şi cu măria sa Nicoară. Măria sa pentru că i s-ar mai fi cuvenit hodină, după ce s-a războit; iar eu ca să-mi mai hodinesc ciolanele bătrîne.

— Aha!

— Apoi da!

Mezinul a tresărit, gata să repeadă un cuvînt necugetat. Nicoară l-a potolit strîngîndu-i braţul.

Înainte, călăreau diacul şi Alexa. Au şi ocolit la dreapta pe un drumeag de ţarină pe cînd se schimba împunsătura de vorbe dintre bătrîn şi mezin.

— De-acu am apucat calea dreptăţii, a mormăit moş Gînj.

— De ce-o fi fiind asta şi nu alta? s-a mirat mezinul.

— Se va vădi cînd va sosi ceasul.

Părea o vorbă cu două înţelesuri. Mezinul a lăsat-o totuşi să treacă, scrîşnind.

În urmă venea sunînd din obezi căruţa, cu Ile Caraiman mînînd roibii, şi cu ceilalţi

slujitori, doi dinainte şi doi dinapoi.

Nemulţămirea şi mînia mezinului erau pricinuite de fierbinţeala gîndurilor ascunse. Nu cuteza să se rupă de lîngă Nicoară şi să se întoarcă unde i se părea că şi-a găsit raiul visat. În el se scutura, călind să rupă lanţurile, fiara patimii lui. Şi totuşi înţelegea nesăbuirea unei asemenea întoarceri şi batjocura unei datorii pentru care jurase. În fiinţa lui era de mult intrată şi frica de fratele său mai mare. Acuma, la cărunţie, firea lui Nicoară se mai potolise; dar Alexandru cunoscuse înfricoşatele salturi ale hatmanului Potcoavă de altădată, şi se cutremura de amintirea lor. Acest bărbat blînd ridicase ca în furtună căzăcimea de la Praguri, pregătise de război patruzeci de dubasuri negre cu cîte patruzeci de lopeţi, şi numai cu aceste vase uşoare intrase în mare şi, cu vînt norocos în pînze, ajunsese la Sinope, în ţara necredincioşilor. Se întorsese de acolo cu pradă, dar cum se întorsese? biruind vîrtejurile şi talazurile...

S-ar putea să-i calce voia? Şi apoi cu ce scop şi cu ce urmări? Cînd lumea-i plină de dobîndă, de flori şi de muieri... Să-şi plece fruntea la mila unor răzăşi săraci? Să vie să-l culeagă slujitorii domneşti pentru o faptă care poate s-a şi vădit?

Cu ce ochi de mîţă îl privea acea presvitera la plecare şi cum mîna pe care i-a sărutat-o a pus-o în creştetul lui mîngîindu-l... Iscusită şi înţeleaptă bătrînă. Poate l-ar îmblînzi şi pe dînsul între jigăniile şi lighioile ei...

Departe de el ispitele nebune! Departe de el pornirile nesăbuite! Sorţii vieţii lui sînt legaţi de hotărîrea lui bădiţa Nicoară de a dobîndi scaunul Moldovei. De asta fac acest drum către taberele zaporojenilor, unde vor afla prietini şi ajutor. Nicoară va năimi oastea de care are nevoie. Şi cînd va păli a doua oară, ţara va fi a lui. Pînă atunci nu-i departe, şi Dăvidenii nu fug din locul unde se află.

Covrul ascuns sub lespedea cu pisanie a Călăreţului, vorbele care s-au rostit acolo, dintrodată s-au umbrit şi s-au stîns în întuneric şi-n murmurul înfiorat al codrului.

— La ce te gîndeşti, Alexandre?

— Mă gîndesc că am făcut bine plecînd grabnic, bădiţă Nicoară; aşa, repede vom ajunge la prietinii noştri şi curînd ne vom întoarce.

Uncheşul a pus cu glasul amar întîmpinarea sa:

— Trebile pripite de război aduc mai multă pagubă decît dobîndă! Se vede asta şi din ce ni s-a întîmplat la Iaşi. Eu cunosc şi pe vinovaţi, stăpîne Nicoară şi Alexandre. Vinovat e un moşneag neînţelept care a crezut zvonuri şi veşti cum că s-ar găsi la curtea domnească din Iaşi Irimia pîrcalabul, fiind ziua şi noaptea cu Domnul său ca sfetnic de taină. Şi acel moşneag se jurase şi se blăstămase pe sine însuşi ca să n-aibă tihnă şi pace pînă n-a lua cu sabia ţeasta acelui cîne vînzător.

— Lucruri trecute, uncheşule... a rînjit mezinul.

— Lucruri viitoare, uncheşule Petrea, a mîngîiat Nicoară pe slujitorul său. Pe lîngă acel bătrîn, am fost nebăgător de samă şi eu, punîndu-mi în primejdie fiinţa.

Dacă aş fi pierit, rămînea în veci neîmplinită diata fratelui nostru Ion-Vodă.

— Poveşti trecute, bădiţă Nicoară.

— Poveştile viitoare le-om face să fie mai iscusite, a mormăit uncheşul.

— Ştii ce, Alexandre? a zis Nicoară, întorcîndu-se către fratele său; hai să ne împăcăm şi să ascultăm ce spune pădurea.

Mezinul dintrodată a fost mişcat pînă la lacrimi. Cuvintele din urmă ce rostise bădiţa său Nicoară erau cuvinte vechi de pe cînd petreceau amîndoi în unele seri la Bieloveţ în Ucraina, aflîndu-se ucenic la Bar. Se certau pentru învăţăturile şi filosofiile dascălilor lor, şi la urmă bădiţa Nicoară rostea cu voie bună acele vorbe:

— Hai să ne împăcăm şi să ascultăm ce spune pădurea. Ca şi atunci demult, a închis ochii, ascultînd tăcerea.

Cînd şi cînd sunau şuiete; după aceea pornea un zvon ca valuri de departe la scocul morii. Nu se mai auzea nimic o clipă, pînă ce dintrodată chema buba din adîncimi cu glas de spaimă. Şi apoi se împietrea iarăşi muţenia, cu ochi rotunzi neclintiţi.

Totuşi, în acest răstimp, în sufletul amînduror fraţilor care ascultau, se împletea un cîntec stins, abia auzit ca în somnie, cîntec al poveştilor şi al aducerilor aminte a rîndurilor de oameni care s-au petrecut ca florile fără roadă, sub robii mute, în viaţă fără bucurie, în moarte fără răscumpărare...

Poveştile şi doinele iubiţilor care nu mai sînt au strecurat în sufletul lor asemenea înţelegere tainică.

Într-un răstimp, s-a prefirat prin cununile copacilor lucirea pătrarului de lună, şi calea s-a luminat uşor. Dar din cînd în cînd treceau prin văzduh perdele de nouri, întunecînd-o.

— Acuma ce-or fi spunînd astronomiile? a întrebat uncheşul pe mezinul Alexandru.

A zîmbit Nicoară, deşteptat din aduceri aminte:

— Acuma, uncheşule Petrea, astronomiile trebuie să-şi facă socotelile şi după aceea s-aştepte.

— Ba socotelile mele-s de faţă, a răspuns uncheşul. Noi, prostimea, ne uităm la cupa lunii zugrăvită pe cer.

Şi dacă o vedem cum e acuma, aplecată, însamnă că nu poate ţinea apă şi o varsă; aşa că e semn de ploaie.

— Atuncea vremea ne este împotrivă, uncheşule. Ce-om face?

— Om face ce-am făcut totdeauna la asemenea nevoie. Ne dăm sub poala celui mai vechi fag şi-l rugăm: fagule, bătrînule, primeşte-ne în popas. Şi el ne primeşte. Ploaia trece şi noi ne vedem iar de drum. Dar pînă ce s-or strînge nourii vremii rele ş-or ţine sfat mormăind din tunete şi clipind din fulgere, noi ajungem.

— Unde? a rîs mezinul. Unde putem ajunge prin aceste singurătăţi?

— Ajungem la jumătăţile de om.

— Astăzi îţi place să şăguieşti, căpitane.

— Căci îl văd zîmbind şi în putere pe stăpînul nostru. Jumătăţile de om, Alexandre, trăiesc între ziduri şi sub clopote. Sînt monahii de la Pobrata, măria ta, s-a întors el către Nicoară. Vulpea ştie calea; n-avem grijă. Cînd a cîntat de-al doilea cucoşul lui Ile, am ajuns.

— Dar pînă va cînta de-al doilea cucoşul lui Ile Caraiman, trebuie să cînte dintăi.

— Apoi domnia ta, Alexandre, nu cunoşti sama pădurii? Afară, se îngînă noaptea cu ziua; iar aici sîntem parcă în tăriile nopţii. Dacă ajungem la un izvor însamnă că începem a coborî către valea Siretului. Atuncea adăpăm caii şi ne potolim şi noi arşiţa. Şi atuncea socoteşte vremea ornicul lui Ile, întăia oara. Nu mai stăm mult lungiţi pe iarba verde; caii au păscut o toană şi stau din ronţăit. Atunci e vremea să încălicăm iar.

Vorbind astfel au mers ş-au mers, şi nourii tot goneau unii după alţii, către soborul lor din miazănoapte la un munte.

— Îi zice Deleleu, dădea lămurire Vulpea. Şi sub nourii care s-adună acolo, vieţuieşte un sihastru şi se roagă. Numai la viforele iernii intră în peştera lui şi se hodineşte pe pat de muşchi; însă vara stă numai afară în izbelişteа vîntului şi a ploii şi se roagă pentru toţi oamenii păcătoşi de pe lumea asta.

— Bine face că se roagă pentru noi, a dat încredințare uncheşul Petrea. Dar ruga-s-ar mai bine pentru cei pe care îi plouă nevoile şi grijile şi nu mai pot răsufla de clăci şi dabile. Ruga-s-ar să cadă trăsnetele nu pe Deleleu, ci la curtea de la Iaşi unde doarme acuma Șchiopu-Vodă. Şi cînd a tuna, înainte de a trăsni, săgeţile fulgerului să-i arate semn către locul unde a pierit măria sa Ion.

— După ce ajung nourii la acel munte, a urmat a da lămurire Alexa Vulpea, apoi se învîrtejesc şi vîntul se întoarce. Acuma vîntul curge într-acolo, cătinel; dar cum va sta, prinde-va a suna mai tare căutîndu-şi urma.

— Atuncea sus! a poruncit măria sa Nicoară. Frate Alexa, treci iar înainte cu diacul şi arată-ne calea.

— Mult nu mai este, măria ta. Cum dăm în vale, iaca şi mănăstirea, chiar în margine de codru.

Vîntul curgea acum din crivăț, cu zvonuri încă depărtate care se tot apropiau. Într-un răstimp s-a făcut linişte; atuncea au văzut, pe zarea depărtată a văii Siretului, turlele bisericii mănăstireşti. Chinovia era împresurată cu zid ca o cetate.

Drumeții s-au oprit la porțile ferecate. De-a călare, Alexa a bătut cu straja săbiei. Diacul a dat chiot.

— Frate portar! Hei, frate portar, ieşi la meterezul cuvioşiei tale.

N-a dat nimeni răspuns. Vulpea a bătut iar şi diacul Radu s-a întărîtat iar a striga. Ar fi putut părea locul pustiu, dacă nu s-ar fi văzut prin ferestruicile turlei lucirea făcliilor.

— Care-i acolo, oamenilor? a strigat un glas supărat la meterez.

— Creştini care cer găzduire, a răspuns cu aceeaşi supărare uncheşul Petrea. Dă-ne drumul, şi ți-om fi mulțămitori.

— Cîți sînteți? Aud glasuri amestecate şi tropot.

— Zece sîntem, nu mai mulți, părinte portar, a glăsuit mai blînd uncheşul.

— Domnul cu voi! Duceți-vă şi căutați gazdă în altă parte! Noi nu primim oşteni!

Alexa ascultase cu luare-aminte aceste cuvinte de amenințare. A poprit c-un semn pe uncheş de la răspunsul pe care acesta îl pregătea. A strigat:

— Ascultă ce-am să-ți spun eu, frate portar....

— Acesta-i altul?

— Altul, frate portar; şi te întreb eu pe tine, puturos călugăr, cum cutezi a necinsti casa Domnului tău Hristos '? Căci Domnul tău a miluit străinii, iar tu îți batjocoreşti jurămîntul ce-ți porunceşte să fii ca stăpînul la care te închini! Atunci ne-om duce la creştinii mireni! Aice-i vizunia lui Belzebut.

Călugărul de la metereze a tăcut o clipă, cutremurat, se vede, de mare uimire. Diacul scăpărase şi aprinsese lumină dintr-o funioară de fin. Cînd şi-a grămădit călugărul barba în gura meterezului ca să vadă şi să răspundă, funioara de fin s-a stins.

— Cine-i cel care grăieşte? a strigat el cu alt glas. Parcă aş cunoaşte asemenea viers.

— Cunoaşte-l şi te ruşinează, Agatanghele! Eu sînt, fratele tău de cruce de la Dăvideni; amîndoi ne-am pustiit acum zece ani din pricini ştiute, iar tu te-ai aşezat aice unde te-am şi cercetat într-o vară la Sînpetru.

— Tu eşti, Alexa? Mă miram de ce-mi sună dulce blăstămul tău. Cum să fac?

— Să faci bine. Să deschizi porțile şi să dai drumul la hodină stăpînului nostru măria sa Nicoară. Noi om dormi pe-afară.

— Unde se află una ca asta? Pentru prietini avem loc, frate al meu Alexa, creştini

sîntem şi urmăm pildele învățătorului nostru.

— S-a şi văzut.

— Vă cer iertare tuturor! a strigat cu putere fratele portar; şi-mi iau canon patruzeci de Tatăl-nostru şi patruzeci de mătănii sara şi dimineața, patruzeci de zile!

— Lasă ispăşirea şi deschide porțile!

— Numaidecît!

Cum a deschis porțile cuviosul Agatanghel şi a îmbrățişat pe fratele său Alexa, astupîndu-i obrazul cu barba lui cît un măturoi, s-a şi auzit huruitul tunetului pe deasupra codrului. Ridicînd deasupra capului făclia închisă în fînar, fratele portar a băgat de samă numaidecît care-i mai-marele. Tocmai atunci descăleca, şi cuviosul Agatanghel i s-a închinat cu smerenie.

— Poftiți în cerdac la stăreție, fraților creştini, şi chem numaidecît pe prea cuviosul nostru Paisie starețul, ca să vă cunoască. Acuma-i în biserică, la racla domniței. Tot la o săptămînă, duminica, îi facem rugăciuni şi pomenire. Vă rog grăbiți-vă; aduc frați să puie caii la adăpost şi creştinul de la căruță a priveghia rînduiala lor ş-a dormi la odaie. Vă rog iertați-l pe păcătosul şi nevrednicul Agatanghel şi să nu-l pîrască măria sa cuviosului stareț.

Fără multă întîrziere, arhimandritul Paisie s-a înfățişat şi a poftit la lumină, în odaia cea mare a stăreției, pe oaspeți.

Era un bărbat tînăr încă, sprîncenat şi cu ochi pătrunzători, parc-ar fi privit din haiducie.

I-a plăcut lui Nicoară că nu şi-a început vorbirea cu tînguiri şi numai se silea să înțeleagă dacă acel oştean nalt şi cărunt e dintre cei cu duhul vredniciei, ori un moştenitor de averi şi fală.

— Mă închin şi vă poftim bun venit, a zis el către Nicoară. Doriți să vă hodiniți, ori doriți să gustați ceva, vă rog porunciți.

— Ba noi ne-om duce să ne facem întăi datoria ce nu ne iartă, a hotărît Nicoară.

Arhimandritul Paisie s-a închinat şi a dus pe acel om ales cu duhul — după a sa înțelegere de oameni — în biserica mănăstirii, în lumina naosului, la cîntările soborului.

Nicoară s-a oprit sub policandelon şi şi-a făcut plecăciunea înspre cele patru părți ale navei sfinte cu semnul care arăta că nu-i păgîn. Slujba pomenirilor s-a oprit numai o clipă, cît clericii au răspuns închinării străinului.

„Cine să fie? Cine să fie?" îşi măcina gîndurile prea cuviosul Paisie; cînd Agatanghel, sosit pe furiş în stînga stranei starețului său, i-a şoptit numele acelui călător.

Îndată prea cuviosul, păşind către înfățişarea de voievod, şi-a dus dreapta pînă la lespezile de piatră, umilindu-se mai îndelung şi mai adînc şi l-a poftit în strana cea mare. Dar în acel loc cuvenit domnilor, măria sa Nicoară n-a stat decît cîteva clipe.

Înțelegînd că oaspetele domnesc e nerăbdător ori trudit, prea cuvioşia sa Paisie l-a îndemnat cu supunere să treacă înainte de-a ieşi din biserică, pe la mormîntul cu lespede al domniței căreia i se făcea pomenirea. Nicoară s-a plecat cetind slovele săpate.

— Cine-i această cuvioasă monahie Măria? a întrebat mai apoi Nicoară pe arhimandrit.

Se aflau intrați din nou la stăreție în sala oaspeților.

— Noi am moştenit-o pe această cuvioasă Măria la pomelnicul domnilor, a răspuns Paisie, şi de la anul de la Hristos 1540, monahii cei bătrîni ştiu că e maica bătrînului Ştefan-Voievod.

Nicoară a plecat fruntea. Afară venea vîntul şi ploaia, învăluindu-i-se cu glodurile.

— Măria sa Oltea a răposat aici?

— Nu, a răspuns starețul; ci a adus-o în acest sfînt lăcaş Ştefan-Vodă Lăcustă, nepotul său, copilul lui Ştefan bătrînul. În cel din urmă an al vieții şi domniei a adus-o aici, întovărăşit de curte şi de boieri. Şi era în acea vreme tulburare între boieri pentru străşnicia lui Lăcustă-Vodă împotriva lor. Era acest Lăcustă-Vodă, precît se spune, un bătrîn cu barbă albă şi sămăna părintelui său. A stat în picioare toată vremea la privegherea bunicii sale şi stătea şi curtea împrejurul lui, după rînduială neînduplecată ce o statornicise măria sa. Spun bătrînii monahi care mai trăiesc că au luat aminte la unele uneltiri ce se săvîrşeau între boieri. Purtau cu ei arme în biserică şi la praznicul de pomenire se hotărîseră să-l jertfească chiar atunci pe Vodă, pe osemintele bunicii lui. Nu l-au omorît atunci; l-au omorît puțin mai tîrziu, la sfîrşitul anului, cînd a fost sărbătoarea Naşterii, la Crăciun.

La pomenirea cuvioasei monahii Măria, a rămas aicea la Pobrata obicei de cetim anatemă asupra acelor făptaşi.

Capitolul 14

Mănăstirea cea din pustie

Cînd cuviosul Agatanghel a intrat la odaie, ca să stea de vorbă cu fratele său de cruce, oştenii lui Potcoavă se aflau treji, într-o încăpere mare, cu obloane de scînduri la ferestre. Stăteau pe nişte scăunaşe cu trei picioare împrejurul vetrei, iar sub hoarnă ardea foc mare în care se învăluia cînd şi cînd vintul de afară. Din acel foc, Ile adunase jar la marginea vetrei şi pîrpîlea bucăți de slănină, în țăpuşu. Cînd socotea el că bucata cea mai aproape de jar s-a rumenit, o lepăda într-o strachină. Şi cel care se credea mai flămînd apuca cu două degete slănina şi o aşeza pe o lespede ce-şi tăiase dintr-o pîne coaptă de logofeteasa Măria. Degetele fripte de untura fierbinte şi le zbătea scuturîndu-le, ca să se răcorească, şi apoi începea să muşte fără grabă cînd dintr-un colț al slăninei, cînd dintr-un colț al pitei.

— Bună îndeletnicire aveți domniile voastre aicea, a zis călugărul, aşezîndu-se pe vine, lînga Alexa Vulpea. Dacă îmi veți face şi mie parte, apoi n-am să vă uit în rugăciunile mele.

— Ți-e foame tare, părinte? a întrebat rîzînd Ile Caraiman.

— N-aş putea minți, a răspuns monahul; nu mi-i foame. Dar cînd văd ce fel de ospăț ați iscodit, nu pot sta deoparte. Bună tovărăşie cu vorbe şi poveşti; afară e potopul părintelui Noe cel cu corabia; nouă nici nu ne pasă de duşmani subt apărarea cetății. Întăi m-am înfricoşat cînd v-am auzit chiuind şi bătînd cu buzduganele; iar pe urmă foarte m-am bucurat ascultînd viersul fratelui meu Alexa. Cine chiuia?

— Eu, a răspuns diacul.

— Straşnic glas! l-or fi auzit şi zimbrii din tăriile codrului. Dar eu nu m-am înduplecat de înfricoşarea dumnitale, ci de vorbele plăcute ale fratelui meu Alexa. Am să vă povestesc o întîmplare. Dar, mai întăi, s-aduc de la cămara cuviosului nostru părinte Paisie un ulcior de vin, ca să ne pară mai bună friptura. Şi să întreb pe Alexa dacă a mai îndrăznit a călca în satul unde am petrecut noi odată, ori dacă a mai aflat de acolo veşti.

— Părinte Agatanghele, a răspuns Alexa Vulpea, la noi nu s-au schimbat decît năcazurile. Mulți oameni s-au prăpădit nu de binele lumii aceştia; încep a se înfiripa pruncii, tot pentru pedeapsa vieții.

— Ah! Ah! frate Alexa, bine era cîndva la noi la Filipeni, după cît spuneau bunicul şi bunica; atuncea oamenii mureau zîmbind. Iar la vremea noastră mor mînioşi, suduind pe Dumnezeu. De aceea ne-am şi depărtat noi de locul prunciei noastre. Ai trecut poate pe acolo?

— Trecut.

— Şi ai mai auzit cumva că s-ar mai fi aflînd pe lume o fată fecioară, Irinuța Grecului?

— Nu mai este nici fecioară, nici bătrînă, părinte Agatanghele.

— A murit poate ş-o soră a ei mai mare, una Safta?

— Ba aceea mai trăieşte, ucenică la presvitera Olimbiada, şi nu ți-aş dori să înserezi cu dînsa într-o chilie, părinte Agatanghele.

— Şi alții, frate Alexa, cu care ne-am aflat subt acelaşi soare?

— N-am găsit pe nimeni, a mărturisit cu întristare Alexa. Cît am stat cu măria sa Nicoară prin acele locuri, aş putea spune că n-am avut cu cine mă aduna la sfat şi tot supărat umblam de colo-colo. Numai pe Ghiță Botgros l-am găsit, acel pe care-l ucisesem.

— Mai trăieşte badea Ghiță?

— Cum îți spun, trăieşte, şi-i tot cu capul în nouri. Nu te teme, n-avem să-i mîneăm noi lui din colivă.

— Oi, Alexa, a strigat părintele Agatanghel, înălțîndu-se în straiul negru ca un corb şi fîlfîind din aripi. Amar ți-i viersul şi tare mi-i jele. Mă duc s-aduc ulciorul, ca să cinstesc pe dragii oaspeți şi pe urmă nu uit să vă spun povestea făgăduită.

După ce s-a întors în grabă părintele Agatanghel şi a înfățişat un ulcior burduhos, rugînd pe toți cei de față să-l îmbrățişeze, cuvioşia sa n-a întîrziat să spuie ce avea de spus.

— Aflați, creştini buni, că avem şi noi cîteodată năcazuri în cetatea noastră. Ne-am adunat aicea nu atît ca să postim întru slava sfințeniei — iertați-mă pentru vorbe adevărate! — ci ca să ne agonisim o viață mai uşoară. În țara asta unde curge miere şi lapte, după slova Scripturii, noi sărmanii n-avem rînd la ospăț. Ci numai boierii cloncani şi-au găsit acolea Canaanul şi pe noi, ia, numai aşa, ne dau la o parte cu sabia. Răzăşi am fost ş-am rămas la sapă de lemn şi pentru o pită ne-am dat robi. Aşa că, ajungînd țărani şerbi, nu putem ieşi din starea asta decît hălăduind la o mănăstire, ori intrînd în cinul preoției de mir. De aceea aici noi trăim întru bună înțelegere şi frăție, ca unii ce-am scăpat de iad şi ne aflăm lîngă poarta raiului. Nu ne lipseşte nici mîncarea, nici somnul. Şi nici iscusința, fraților, ca să ne strecurăm pe lîngă schimbătoarele vremi. Facem rugăciuni şi pomeniri feților domneşti, dar noi ştim că mulți dintre aceştia cărora ne închinăm au stropşit pe părinții şi pe frații noştri. De aceea nu ni-s dragi nici slujitorii stăpînirii, care bat şi asupresc. Iar ştiindu-vă că sînteți cu fratele lui Ion-Vodă, mă pot mărturisi fără grijă, ca unor frați.

Iată ce mi s-a întîmplat mie de cînd mă aflu portar aicea la Pobrata. Tot aşa, într-o noapte cu trăsnete şi fulgere, au bătut în poartă nişte străini, cerînd găzduire. Iar eu nu i-am numărat şi nici nu mi s-a părut că poartă săbii. Am deschis şi i-am lăsat să intre, ca pe nişte călători trudiți.

Le-a întins părintele econom masă; a poruncit părintele stareț vin; li s-au gătit douăsprezece crivaturi. Iar la miezul nopții, cînd au trecut cuvioşii părinți la rugăciune, acei călători s-au sculat şi au închis biserica cu acei care se rugau, proțăpind uşile. Iar pe părintele stareț l-au apucat de grumaz şi i-au poruncit să aducă cheile vistieriei şi să deschidă lada de fier din tainița ei. Numaidecît să le mărturisească unde-s cheile, şi unde-i tainița... Au dat şi cu mînerul săbiei şi cu latul săbiei în prea cuvioşia sa şi l-au împuns mînîndu-l înaintea lor.

Se tînguia prea cuviosul nostru stareț:

— Oameni ai stăpînirii sînteți domniile voastre? Dumnezeu vede şi vă prăpădiți sufletele. Să nu cutezați a prăda sfînta mănăstire!

— Ba cutezăm! a rîs căpitanul acelor slugi ale stărostiei.

— Ucideți-mă, nu vă duc şi nu vă dau. Mai bine faceți-mă mucenic decît proclet. Iată, nici unul din sfinții părinți care au mai rămas la slujbele celelalte nu va mărturisi cine ține cheia şi unde-i lada obştei. Iar după ce-i căutați pe toți aceştia, părintele Agatanghel vi-i poate aduce pe rînd şi pe ceilalți. Bateți-ne cu vergi de fier, străpungeți-ne cu strămurare înroşită în foc, noi nu ne supunem unor asemenea păgîni ca domniile voastre!

Pe cînd cei doisprezece slujitori se dădeau din colț în colț suduind, bătînd şi împungînd cu tesacele, eu, umilitul Agatanghel, am luat aminte la vorba „strămurare", pe care o rostise prea cuviosul stareț uitîndu-se la mine. "Strămurare" era numele unui om, prietin al nostru, care-şi avea sălaş într-o rîpă stearpă ce-i zice Pietrăria. Şi el venea acolo cu tovarăşii ca să-şi împartă vămile de la vadurile lor, fiind de meserie hoți. Şi noi monahii trăiam în prietinie cu dînşii. Iar ei scuturau numai bărbi de oameni bogați şi spintecau chimiruri grele.

Cum aud eu vorba aceea „strămurare", mă gîndesc că părintele stareț e om cu glagore la cap şi că ne aflăm într-o noapte spre duminică; iar prietinii noştri vor fi venit de bună-samă la peştera Pietrăriei. Căci a doua zi fiind sfîntă sărbătoare, nu se cade să lucreze şi se hodinesc.

Mă strecor mai la o parte, dau fuga aici la odaie şi încalic un căluț flocos în care aveam încredere că m-a duce fără sminteală unde voiam eu. Îl îndemn numai din frîu şi nu-i pun în coaste pinteni; şi ajung într-un ceas de vreme la Pietrărie şi mă rog de Strămurare şi de hoți să vie să ne scape. Ca oameni cuviincioşi, unde au încălicat toți cu suliți şi ghioage ş-au coborît la sfînta Pobrata, şi i-am vîrît prin portița pe unde ieşisem. Şi s-a nimerit să trăsnească din nouri, cînd am pătruns la stăreție. Şi cînd a trăsnit, noi de colo am şi fost asupra acelor oaspeți, pălindu-i unul după altul. Părintele stareț era întins pe podele şi-l ardeau cu făclii aprinse la tălpi şi pregăteau şi țăpuşe să i se bată subt unghii. Trei dintre cuvioşii monahi pieriseră în chinuri. Strămurare şi cu ai lui i-au prăvălit pe toți fără nici o cruțare şi ne-a rămas nouă numai să cerşim iertare pentru sufletele lor de la Domnul Dumnezeu.

Acum gîndiți-vă şi domniile voastre, fraților, a urmat cu mirare monahul, cum să cerşim noi iertare pentru unii ca aceia care au ridicat viețile călugărilor şi au ucis pe starețul nostru, încît nouă săptămîni a stătut în umbra morții?

S-au sfătuit bătrînii soborului nostru şi deocamdată s-a hotărît aşa.

Am dezbrăcat de straie pe acei păcătoşi şi le-am cules şi săbiile cu celelalte unelte ale răutății lor şi le-am dat în mînă lui Strămurare, drept dobîndă de război ce i se cuvenea.

După aceea, pe acei păcătoşi, goi cum au ieşit din pîntecele maicii lor, i-am aşezat la rînd într-o groapă, cu fața în jos, ca să se uite către părintele lor Tartorul.

Iar mie mi s-a poruncit să încalic şi să mă duc fără întîrziere la vlădica Istatie, care-i mai mare peste noi, şi să-i cerem deslegare şi poruncă în privința iertării.

Deci am încălicat pe căluțul meu cel flocos în care aveam încredere, şi m-am dus; şi am ajuns în, ziua de luni către sară la episcopia Romanului. Am îngenunchiat la vlădica în cămara lui de taină unde primeşte mărturisirile şi i-am spus preasfințitului: iaca aşa, iaca aşa.

S-a înfiorat preasfinția sa şi s-a sculat asupra mea cu uimire, că poate îi înşir

basme.

Am bătut metanie şi m-am plecat către icoane.

— Acesta-i adevărul adevărat, preasfinţite Istatie; fac cruce. Osteneşte-te pînă la Pobrata, să vezi cu ochii însuţi preasfinţia ta!

— Au belit pe cuvioşii monahi şi le-au pus ţăpuşe?

— Mai rău, preasfinţite. Le-au răpit ce nu le puteau da: viaţa.

— Şi pe stareţul vostru Paisie l-au ucis?

— Trupul prea cuviosului Paisie e desfăcut ca la căsăpie, preasfinţite părinte Istatie. si numai mila lui Dumnezeu îl poate întoarce în starea în care s-a aflat mai nainte.

— Atuncea cum să cerşiţi voi iertare de la Dumnezeul nostru pentru asemenea fapte? Căci slujitorii aceia haini au săvîrşit o lucrare mai crîncenă decît a păgînilor ismailiteni. Ei sînt lepădaţi de către oameni şi asemuiţi fiarelor. Ar fi fost mai bine să-i fi cunoscut în ceasul naşterii lor moaşele că sînt sămînţă a Diavolului, să le sucească beregăţile şi să-i lepede la umblătoare. Să ştii, cuvioase Agatanghele, că lotrii care v-au ajutat în asemenea năcaz vor avea bună primire la scaunul Împărăţiei. Mai îngăduie, cuvioase Agatanghele, zice vlădica, pînă ce ţi-oi da poruncă scrisă, cu pecetea episcopiei; să nu faceţi altfel decît cum poruncesc. Pînă atunci pune-ţi inima la cale în trapeză, prinde putere şi roagă-te sfîntului Dimitrie ostaşul, şi după aceea încalică şi du-te cu bine. Şi altfel să nu faceţi!

Eu am sărutat mîna preasfinţiei sale şi am aşteptat poruncă scrisă; şi m-am gîndit că noi anahoreţii de la Pobrata am făcut bine ce-am făcut, fără a fi vlădici şi fără a avea suflare de la Sfîntul Duh.

Acuma, pe gropniţa păcătoşilor, stau gunoaiele sfîntului nostru lăcaş.

Diacul îşi însemna toate în mintea lui, cuprins de spaima răutăţii oamenilor.

— Şi cu Strămurare ce s-a mai întîmplat? a întrebat el.

I-a răspuns rîzînd Alexa:

— Strămurare stă la ospăţ cu sfîntul Dimitrie.

— Ba tu, frate Alexe, l-a dojenit pe oştean monahul, să nu şăguieşti cu cele sfinte. Strămurare se află încă în această lume ticăloasă şi plină de strîmbătăţi. Şi-a schimbat locul din acest codru, şi s-a aflat, prin oameni de departe, că a ieşit prin părţile scaunului nou al Domniei, la Bîrnova şi la Căpoteşti, care-s codri mai adînci decît acesta al nostru.

În odaia Galatei lîngă Iaşi, stau şi se împuţesc beşlegii ismailiteni, pînă ce s-or încheia păreţii bisericii. Acolo se află şi aga dăbilarilor Porţii. Se duc dăbilarii şi adună de la oameni, cu îngăduinţa lui Vodă, peşcheşuri sultanului, le pun la poalele agăi şi, după aceea, cărăuşii creştini le duc pînă la vadul Obluciţei, şi de acolo ceamuri turceşti le plutesc pe Dunăre şi pe lîngă ţărmul mării la împărăţia neagră.

Strămurare şi-a găsit acolo o treabă ce nu s-a mai pomenit.

A întocmit pînde, ba la văi rele, ba la vaduri de ape, ş-a prins din acei dăbilari, scrijelindu-i la beregată. Dar pe bani şi peşcheşuri n-a pus mîna, socotind să dea numai înfricoşare păgînilor. Însă de fapta lui nu s-au folosit decît slugile domneşti care şi-au însuşit zloţi şi plocoane, dînd cu piciorul în rîpă leşurile turcilor. Văzîndu-şi greşala, Strămurare a luat asupra sufletului său şi pe slugile acelea. Iar noroadele abia atunci au băgat de samă că se află în preajma lor o voinicie. Li se întorc cele luate cu hapca şi li se mai îndulceşte amărăciunea.

Nu ştiu ce-o fi adevărat din toate cîte se spun. Dar într-o sară din toamna trecută, la vecernia Sfîntului Andrei, iaca bate la poartă însuşi prietinul nostru Strămurare cu

doi din oamenii lui şi cere găzduire. Numaidecît i-am deschis şi l-am primit ca pe un frate al nostru. Şi înainte de a-l ospăta, a intrat în biserică şi s-a închinat cu smerenie; iar după ce l-am ospătat, s-a dus la starețul nostru, prea cuviosul Paisie. Şi fiind şi noi unii dintre monahi de față, Strămurare a zis aşa:

— Fraților monahi, aflați că, după atîtea strădanii ale mele, cărările de scăpare mi s-au împuținat; dacă mai întîrzii mult făptuind cîte făptuiesc în folosul fraților mei sărmanii obijduiți, apoi mi se va atîrna țeasta în prăjină, la poarta curții domneşti, şi pe trupul meu se vor încăiera cînii. Deci am ținut sfat cu soțiile mele şi ne-am gîndit să ne pustiim la o sfîntă mănăstire, nici de monahi zidită, nici de vlădici ştiută, unde cîntă apele laudă Ziditorului, şi stau pădurile în odăjdii şi se închină cînd bate vîntul. Această sfîntă mănăstire se află peste nouă hotare. Şi după ce ne-om închina acolo ş-om dobîndi pentru sufletele noastre alinare, om păşi la ostroavele unde trăiesc oştenii crucii, zaporojenii, ş-om intra la ei la ascultare, slujind mai cu folos pe frații noştri creştini. Acuma-i vremea asupra iernii şi nu mă pot bizui împotriva viscolelor din miezul nopții şi gerului celui nemilostiv şi foamei. Dar cum se va încheia în primăvară cel codru verde, m-oi duce să caut pe Nicoară Potcoavă de care povestesc noroadele cum că s-ar găti s-apuce domnia Moldovei. Ce zice de asta prea cuvioşia sa Paisie?

Cuvioşia sa Paisie a zis: Bine! şi l-a sfătuit să se ducă.

— Avea-voi putere?

— Vei avea, frate Strămurare, după aleanul sufletului tău.

Acuma unde-i binevoitorul nostru Strămurare, ca să afle că, sub policandelon la Pobrata, a stat măria sa Nicoară! Socot că l-om vesti printr-un om bun şi l-om îndruma unde rîvneşte. Acel om oi fi eu, fraților, şi nu ştiu dacă m-oi mai întoarce la Pobrata. M-oi duce mai bine cu Strămurare la mănăstirea din pustie.

Capitolul 15

Curtea lui Iurg

A doua zi dimineață, soarele a răsărit în senin şi, după ploaia nopții, codrul a lucit de mii şi mii de nestemate ca flori fără nume şi degrab trecătoare. Văzduhul era curat. Călătorii cît şi localnicii îl simțeau intrînd în ei ca pe un vinaț bun. Soborul monahilor ieşise cu starețul înafara porții ferecate, ca să fie de față la plecarea măriei sale Nicoară. I-au urat cale fericită şi lui şi oştenilor, şi au rămas o vreme privind cum se duc.

De lucirea biruitoare din ochii călătorului domnesc, pe care o băgaseră de samă acei monahi, se bucura mai ales uncheşul Petrea, care amesteca aducerile lui aminte cu anii de pruncie ai lui Nicoară, la curtea lui Iurg Litean. Într-acolo el şi cel ce fusese prunc umblau acum fără grabă, ca într-o lene a unei plăceri. Căpitanul Petrea era acum bătrîn, iar pruncuțul cărunt.

În asemenea bună stare a spiritului, au umblat prin valea îngustă a Şomuzului, pe lîngă nişte lunci bătrîne rămase în stăpînirea Domniei după moartea lui Şendrea hatmanul; căci acele pămînturi şi lunci de la Dolheşti, unde se afla gropnița lui Şendrea, cumnatul lui Ştefan bătrînul, fuseseră, împreună cu toată valea, zestrea surorii Voievodului. Şi din acel timp rămăseseră uitate; Domnia nu le socotise vrednice a fi dăruite boierilor celor mari.

Călătorii băgau de samă o rînduială a satelor deosebită decît în alte părți pe unde umblaseră. Gospodarii îşi vedeau fără grijă de prisăci şi livezi şi se închinau cu voie bună la trecerea acelor străini. Vite albe păşteau pe lunci; numaicît dealurile care străjuiau din dreapta şi din stînga păreau a copleşi valea. Astfel au ajuns la prînzişor, cu rînduială ştiută, la un pod de peste Şomuz şi la o moară, pe unde drumul începea să suie un holm înalt, cătră valea largă a Siretului, departe, spre curtea veche a amintirii..

Moara umbla numai pe-o piatră, zvonind uşor. Şi sub streşina morii, la drum, sta pe o laviță morarul. Împotriva tuturor datinilor şi poveştilor, morarul nu era unchiaş împovărat de ani şi slăbie, ci bărbat tînăr, cu înfățişare veselă.

— Îți poftesc buna ziua, morarule, şi noroc a strigat moş Petrea, mai mult ca să-l stîrnească la vorbă de petrecere în popas.

— Vă mulțămesc frumos domniilor voastre, a răspuns morarul ridicîndu-se de pe laviță şi descoperindu-şi pletele.

— La moara asta nu-i adunare? Te văd singur, a urmat uncheşul. Îngăduie să poposim sub streşina dumnitale.

— Cu dragă inimă, a răspuns morarul, privindu-i cu ochi verzi ca luciul iazului.

Ceilalți călăreți au înaintat; s-a apropiat şi căruța lui Ile. Morarul a dat lămurire:

— Muşteriii mei cu tăbîltoacele, cinstiților drumeți, se adună mai pe sară, după ce se întoarce lumea de la cîmp şi de la alte treburi. Macină rîşnița grăunțe; măcinăm şi noi vorbe, punînd țara la cale. Asta-i moara lui Barbacot.

— Cine a fost creştinul cu asemenea poreclă?

— Strămoşul nostru; după ce-a trăit ani nouăzeci şi nouă, a lăsat strănepoților moştenire moara şi mai ales învățăturile sale.

— Atunci va fi fost filosof? a rîs mezinul Lixandru.

— Cu voia domniei tale, da.

— Şi pe dumneata cum te chiamă?

— Domnilor, numele meu din botez e Tudorică, iar porecla Prepelea.

Adunarea a făcut mare haz.

— Hai să descălicăm la moara lui Statu-Palmă Barbacot, a zis Nicoară cu voie bună, şi Prepelea să ne vîndă poveşti.

— Asta nu se poate, a zis Tudorică arătîndu-şi dinții şi privindu-i pe toți cum sar din tarniți. După învățătura bătrînului nostru, poveşti nu vînd, ci schimb. Aicea în valea Şomuzului, cinstiților drumeți, noi viețuim întru singurătate şi neştiință. Vrem să aflăm ce se petrece la curtea lui Vodă şi-n Țara-de-Jos. Fost-au războaie şi cutremur; poftim să ştim ce mai este şi ce se mai pregăteşte. Am auzit unele, dar nu toate. Pe la noi nu se află, ca-n alte ținuturi, sălașuri boiereşti, unde să se cuibărească minciunile. Să iertați domniile voastre acei care veți fi fiind boieri. Dar eu, afară de săbiile ce purtați, după straie vă socot neguțători.

— Neguțători care nici nu vindem, nici nu cumpărăm, a răspuns Nicoară punîndu-şi mîna sa cu inel şi pecete pe umărul morarului.

Acesta a tras cu coada ochiului şi a luat aminte, fără să se tulbure.

— Mare cinste să poposească în sărăcia de la noi măriri de la scaunul Domniei.

— Nu sîntem boieri, meştere Tudorică, şi nu venim de la Iaşi.

— Eu socoteam altfel, măria ta, avînd ochi şi văzînd. Potcoavă s-a întors cu bunăvoință:

— Nu sînt decît un oştean, prietine morar.

— Mă bucur, măria ta, s-a tulburat morarul, fulgerat de înțelegere deplină, că te văd bine cumpănit pe amîndouă picioarele.

Tovarăşii lui Nicoară au rîs cu hohot.

— Îmi place că eşti meşter hîtru, Tudorică.

— Ca uncheşul meu Barbacot, măria ta. El ne-a învățat să ne ferim de tagma boierilor. Nici noi să ieşim către ei, nici ei la noi să nu vie, ca să nu ne întarte şi să le sărim în cap.

Am oblicit de la nişte neamuri de-a noastre, care au căutat pămînt mai bun la lărgime, în şesul Siretului, cum că în partea aceea de țară ar fi ieşit cu putere mare boieri vistiernici să împlinească dări nouă, scornite acuma. Noi aceştia de la Şomuz, mai puțini şi mai săraci, am rămas uitați. Dar acolo, lîngă Ruginoasa, au intrat într-un sat ş-au împlinit pe gospodari, luînd şaptesprezece boi de la toată obştea. Dar satul datora optsprezece. Atuncea, acei dregători, neputînd găsi încă un bou, au apucat pe-un prunc al unui om şi l-au dus cu ei zălog, pentru boul lipsă. Să fie adevărat? Domniile voastre n-ați auzit de una ca asta?

— De asta n-am auzit, dar cunoaştem altele... a mormăit moş Petrea.

— Eu aş zice aşa, a urmat Tudorică ațintind pe Nicoară, că pentru aşa dregători i-ar folosi lui Vodă leacul babelor de la Şomuz: alior plămădit cu vin pe care-l dau pe apa ca să amețească peştii şi să-i prindă. Să-şi hrănească şi măria sa lighioile de la curte cu alior, să se ducă pe apa sîmbetei, să ajungă la Dunăre, pe urmă în marea şi în fundul tartorului.

Diacul a privit cu mare plăcere pe strănepotul lui Barbacot.

— N-oi uita să spun asta măriei sale cînd l-oi întîlni, i-a zîmbit el, pe cînd Nicoară şi oştenii încălecau.

Cînd au purces, lucea soarele în iazul cel întins, scurmînd cuibare de foc. Ceata călăreților umbla în buiestru, pătrunsă de duhul de voie bună a unui meşter leneş la treabă şi harnic la vorbă. Clipele acelui popas se risipeau ca fulgii de păpădie în adierea vîntului.

Aşa au umblat cu spor pe sub biruința soarelui de amiază şi au ajuns într-un pisc unde se legănau fînațuri înflorite. De-acolo au văzut valea cea largă a Siretului, unde curge o apă domoală, scriind cotituri între lunci vechi.

Au mai făcut un popas, hrănindu-se oameni, cai şi cucoşi.

Cînd uncheşul Petrea Gînj i-a călăuzit în acest colț încîntat unde puhoiul limpede al Sucevii rupea tulbureala Siretului, Nicoară şi-a simțit inima bătînd mai grăbit. Acolo era curtea copilăriei lui cu turnul de piatră, şi livezile între parcane înalte, şi prisaca de care avea grijă moşu Voicu, şi odăile cu cai şi carîte, şi ocolul vitelor albe, şi cuhnea zvonind de robota țiganilor, şi slujitoarele cele tinere lucrînd la stative în pridvor, şi cneaghina Calomfira trecînd din cămări la cerdac în straiul ei cernit. Căci în acel timp al copilăriei, cneazul cel bătrîn Iurg Litean hodinea sub lespede. În grădină, lîngă altarul paraclisului. Toate le-a părăsit cînd abia se ridicase mărişor, şi căpitanul Petrea l-a dus peste hotar, într-o țară străină. De atunci nu s-a mai întors.

Iar acuma, într-o clipă ca de spaimă, a privit şi şi-a plecat fruntea. Din toate nu mai era nimic. Turnul se prăbuşise şi-l învăluiau iederi sălbatice. Din curte nu mai era nimic; trecuse peste ea pojarul. Acoperişul paraclisului se dărîmase.

Zece oşteni cu capetele descoperite aşteptau parcă totuşi, ca şi la sfîrşitul poveştilor mîhnite din copilărie, să le nălucească palatul scufundat de o vrajă. Însă pădurea dimprejur fremăta lin; se alungau în zbor măcălendri între lumini şi umbre şi minunea nu se săvîrşea, căci mormintele rămîn morminte.

Nicoară şi-a strîns pleoapele, ca să lepede două lacrimi, pe urmă a suspinat şi a înălțat fruntea.

— Oare osemintele maicii mele au fost adunate şi aşezate la veşnică odihnă?

Căpitanul Petrea a tăcut.

Şi-au îndemnat caii spre paraclis. Lespedea ce adăpostise pe Iurg era prăvălită, gropnița deschisă, ca să i se prade cneazului mort podoabele.

Nici mormintele nu rămîn morminte. Crudă întristare, căci nu-i muritor care să fie apărat de asemenea umilință.

Totuşi sînt bărbați care pot sta deasupra vieții şi a morții, păstrîndu-şi cumpăna inimii în urgii, pentru că au de împlinit aici pe pămînt, în timpul lor scurt, o datorie. Aşa patruzeci şi opt de ani măritul Ştefan-Voievod a stat cu sabia apărător al moşiei şi norodului său. Cunoscînd zădărnicia silințelor sale, măria sa a stat totuşi în picioare pînă la sfîrşit, ca să fie pildă altora care vor veni după el. Acea pildă a urmat-o Ion-Vodă şi s-a pus şi măria sa Ion jertfă. Cît sînt încă duşmani, trebuie să le stăm împotrivă, pînă la acel ceas cînd va veni dreapta izbăvire. Vor cădea vitejii cei juruiți? — se vor scula mişeii pînă la cel din urmă, cît frunzele şi cît năsipul, pentru slobozenia lor şi pentru dreptate.

— Aşa că să ne avem sus inimile, dragă frate, și să ne urmăm calea.

— Da, bădiță Nicoară, a suspinat cu amar Alexandru. Mă gîndesc unde-om poposi la noapte.

— Trecem în poiana cea veche, a răspuns uncheşul. Alcătuim acolo colibă de frunzar, şi nu ne-om prăpădi cu firea.

Mezinul i-a aruncat moşneagului o privire înveninată.

— Om face foc, a urmat căpitanul Petrea, ş-avem toate cîte ne trebuie pentru trupul nostru.

— Da, moş Petrea, a răspuns îmblînzit mezinul.

Dar Poiana Ursului nu era singură. Avea oaspeți, vetre de foc şi colibe de frunzar. Îşi făcuse acolo, vremelnic, oprire o tabără de rudari.

Cînd judele lor a văzut larma ce se stîrnise la cele patru căruțe ale sălaşului şi şi-a dat sama că vin împotrivă călăreți cu arme, a slobozit mare strigăt şi a poruncit să se aşeze toți cei douăzeci şi opt de supuşi ai săi pe brînci şi cu fruntea plecată. Glasul său repezise porunca într-o limbă necunoscută, pe care un singur om dintre slujitorii lui Nicoară o putea pricepe.

— Pas, Ile Caraiman, a zis blînd măria sa, şi întreabă cele de cuviință pe aceşti sărmani.

Potcoavă cunoştea că acei sărmani pe jumătate goi nu pregetau să mintă şi să prade, ba chiar, la nevoie, să întrebuințeze buzdugan şi cuțit împotriva cui se nimerea, numai să aibă cîştig. Poate ei să fi desfăcut gropnița cneazului Iurg. Dar aceşti robi aduşi de tătari tocmai de la India şi vînduți boierilor pămînteni n-au cunoscut decît urgii în rătăcirile lor, decît hrană de cîini şi biciul; nimene nu i-a învățat altfel de viață, nimene nu i-a miluit şi sînt cei mai mişei dintre toți mişeii pămîntului. Dar trupul lor e bine alcătuit şi au muieri frumoase. Au darul cîntecului şi al meşteşugurilor. Şi cînd găsesc milă, sînt cu credință tare, cum se vede că s-a ales acest Ile Caraiman, tovarăş de nădejde. Sălaşul lui Ile a primit de la măria sa Ion-Vodă slobozenie, şi iată îl are alături pe Ile ca pe un frate om.

Au prost obicei cnejii moldoveni de poruncesc la ospețe acestor robi să se suie în copaci şi apoi se pun asupra lor la întrecere cu săgețile. Şi pe fetele lor le aduc la iatacuri. Le prețuiesc ca pe nişte flori de o clipă, ş-apoi le aruncă în glod. Vor fi fost fericiți în țara lor. Se spune că la India viața e bundă şi îmbielşugată. Chiar de-ar fi fost cei din urmă paria acolo, n-ar fi fost mai nefericiți. Tătarii, care au domnie în Asia şi bat războaie la India şi au întemeiat şi acolo împărăție, îi aduc marfă vie, în țările noastre, şi de două veacuri s-a iscat şi la noi asemenea rînduială neomenească a robiei. Ş-apoi, de la asta, domnii lumii se întartă şi asupra băştinaşilor, să-i calce în picioare şi să-i socoată şerbi. „Binecuvîntat fie dascălul meu Ian Savițki de la Bar — şi-a amintit Nicoară — care mi-a deschis ochii asupra acestui adevăr. Dar boierii leşi l-au osîndit în Seim pentru cele ce ne învăța pe noi, ucenicii, şi gîdea l-a tăiat pe podină înaltă, în mijlocul Liovului, în zi de tîrg.”

Potcoavă nu apucase a descăleca şi Ile Caraiman s-a întors cu ochii spăriați, să-şi deie sama de solie.

— Măria ta, a strigat el, şi şi-a pus fruntea pe teltia de sub şaua murgului. Măria ta, a suspinat după aceea, ridicînd o privire înfricoşată. Acest Zailic, judele rudarilor opriți aici în Poiana Ursului, îi de loc tot de la Runc, unde se afla taica meu Fedeleş mai mare peste toți rudarii care au dobîndit slobozenie de la slăvitul Ion-Vodă. Dar i-a spart domnia nouă a Şchiopului-Vodă; şi pe taica al meu l-a oborît cu buzduganul armaşul Ciornei. Şi toți ai mei s-au prăpădit şi s-au împrăştiat; şi pe cîți i-au apucat de grumaz armăşeii, i-au supus iarăşi robiei. Iar Zailic a apucat a fugi cu aceste patru corturi. Ş-au nimerit aicea şi au început a lucra alvii şi căuşe de plop şi salcie, pentru satele din

partea locului. Dar bieții aceştia mişei stau cu frică şi de aceea s-au înspăimîntat de vederea noastră. Ce să fac cu ei, măria ta?

— Să-i îmblînzeşti, Ile, şi să-i lăsăm în pace. Şi inimile noastre sînt negre ca tina de supărare, ca şi ale lor.

Măria sa a mîngîiat fruntea țiganului; Caraiman a cuprins acea mînă prietină şi a sărutat-o. Apoi, hîrîindu-şi în gîtiță lacrimile, s-a dus la Zailic judele, să-i împărtăşească porunca stăpînului său.

— Numai atîta mai stă măria sa în Poiana Ursului, cît om îmbuca cina, a dat de veste judelui slujitorul lui Potcoavă.

— Da' de ce, frate Ile?

— Căci măria sa a găsit casa părinților săi dărîmată şi arsă, şi din toate cîte au fost ale unui cneaz n-a rămas un par de care măria sa Nicoară să se apuce cu mîna. Aşa că le lasă toate pustiei şi vouă. Domnia sa îşi scutură încălțările, încalică iar şi ne-om tot duce.

— Vă veți tot duce fără întoarcere?

— Ba măria sa Nicoară s-a întoarce, ca să facă dreptate în țară!

Judele Zailic s-a închinat către măria sa, şi a poruncit sălaşului său să intre în colibele de frunzar, să steie acolo cu ochii sfecliți şi să tacă. Căci măria sa descăleca la ospăț. Totuşi în acel asfințit de soare, cînd pribegii s-au aşezat la cină lîngă căruța lor, a pornit un murmur moale şi blînd în colibe, şi poporul lui Zailic s-a îndemnat a cînta.

La glasuri s-au adaos strune de cobză şi viers de alăută. Rudarii cîntau pentru inima lor, dar şi pentru inima acelor călători pribegi.

Nicoară şi cu ai săi erau cu luare-aminte să înțeleagă vorbele, dar acele vorbe erau într-o limbă veche de la împărăția lui Por-împărat, pe care numai Ile Caraiman o putea desluşi.

— Cîntă şi moldovenii acest cîntec în limba lor... a dat el lămuriri lui Potcoavă. Cum contenesc rudarii, vi-l spun aşa cum l-am auzit de la nişte ciobani megieşi cu Runcul nostru.

Ile a rostit încet măriei sale vorbele acelui cîntec:

Maică, măiculiță,
Maică, dorul de la tine
Peste munți şi ape vine,
Şi nu-l poate opri nime:
Nici cioban cu fluierul,
Nici popă cu cîntecul,
Numai eu cu sufletul...

Capitolul 16

La Siret şi la Prut

Chiar în aceeaşi zi de luni, înainte de amurgul serii, drumeții pribegi s-au înfățişat la malul Siretului pentru trecere, la un pod ce se afla în hotarul Vercicanilor nu prea departe de curtea răposatului cneaz Iurg.

Era un pod cunoscut şi vechi, de la un mal la celălalt mal, pe şăici, şi cu odgon legat de amîndouă țărmurile în şarampoi de stejar cît buțile.

La acel pod erau brudnici doi bătrîni, tatăl şi feciorul, amîndoi cu ochii streşiniți de sprîncene albe, iar bărbile lor erau împuținate şi păscute, ca sunatul oilor. Nepoții lor trăiau în două case aproape şi le erau într-ajutor, la o nevoie de trecători certăreți, ori la o viitură de ape.

— Cît e brudina, uncheşilor? a întrebat căpitanul Petrea. Tot ca acum treizeci de ani?

— Se vede că domnia ta ai mai trecut pe-aici, oştene, a răspuns cel mai bătrîn. Dar eu nu te mai țin minte, măcar că nu-i aşa de mult de-atunci. Va fi fost la domnia lui Rareş-Voievod. Ori poate greşesc. Tu nu ții minte, măi băiete?

— Apoi va fi fost cum spui dumneata, tătucă.

— Aşa. Nu ştiu ce să fac cu tine, măi Andriuşa, că uiți toate. Cît îi brudina? Spune acestor oşteni! De cînd se uită la noi ş-aşteaptă!

— Apoi brudina îi tot aceea, oameni buni, a răspuns cel cu ani mai puțini. Un om cît trei dobitoace, adică o para; iar dobitoacele cîte un ban. Şi oile zece la un ban şi ciobanul un ban, că el e stăpînul oilor. Nu se socotesc cînii, deoarece ei îs păzitorii oilor.

— Cam scump şi încurcat, a zîmbit Potcoavă.

— Apoi dă, a zis fiul moşneagului; scump, da' şi cheltuiala obştei Vercicanilor nu-i puțină. Că noi avem poruncită brudina de la Domnie de cînd ne-am aşezat aice.

S-a amestecat tatăl; fiul a contenit.

— Nu uita să spui, Andriuşa, că pe noi ne-a adus aici slăvitul Ştefan bătrînul şi ne-a aşezat la apa Siretului, dîndu-ne ocină şi uric.

Am venit din porunca măriei sale cînd a bătut război în olatul lui Crai şi a ajuns la Peremîsla-cetate. Şi fiind măria sa voievod pravoslavnic de lege răsăriteană ca şi noi, apoi am venit aici la porunca măriei sale şi ne-am aşezat la loc deschis unde ne aflăm şi astăzi.

Bine-am petrecut noi aice la Moldova, fraților oşteni, un rînd de oameni mai vechi, după aceea noi, şi iaca, azi se arată greutăți asupra nepoților noştri. Se află un boier

Coşovei, la un ceas de cale de aici, şi a aşezat şi el un pod peste Siret, şi ne tot trimete răspuns că să desfacem podul nostru. Ne-a despăgubi. Iar el, dac-a rămînea singur, să crească brudina. Dar noi nu putem face asta avînd poruncă şi de pod şi de brudina de la sfîntul Ştefan-Voievod.

Potcoavă a întrebat, în limba ucraineană:

— Şi mai ţineţi minte domniile voastre, bătrînilor, limba neamului de care v-aţi deslipit? Că de la războaiele lui Ştefan bătrînul trecut-a multă vreme.

Foarte s-au bucurat bătrînii auzind pe acel bărbat mîndru că grăieşte limba lor.

— Cum nu, prea cinstite, grăim ş-acum limba de la baştină noastră ş-am învăţat şi moldoveneşte, şi ne-am încuscrit cu pămîntenii de la apa Siretului, trăind cu ei în pobratanie, adică în frăţie, avînd biserică şi ţintirim laolaltă.

— Dar iată Coşovei pofteşte să desfacem podul... s-a mirat fiul, scărpinîndu-se cu mîna stîngă la subsuoara dreaptă.

— Tu, Andriuşa, stai cuviincios şi nu grăi fără întrebare, l-a mustrat bătrînul.

Andriuşa s-a dat cu sfială mai la o parte. Potcoavă a întrebat iar:

— Cum te chiamă pe dumneata, moşule?

— Mă chiamă Stepan, cinstite neguţător, căci m-a ţinut în braţe Ştefan-Vodă bătrînul, cînd a venit cu alai să vadă pe vercicanii săi, ş-atuncea m-a botezat măria sa.

— Dacă-i aşa, primeşte de la mine altfel de vamă pentru pod, a grăit Nicoară în limba vercicanilor, ş-a tras de la brîu punga de pelcică neagră, desfăcîndu-i băierile.

Moş Stepan şi-a scos căciula, şi, de sus din şa, Potcoavă i-a aruncat în ea un taler de argint. Brudnicul cel vechi s-a mirat de asemenea plată cum nu primise niciodată într-un veac de om, de cînd trăia la acel vad.

Şi-a scuturat fruntea şi s-a uitat zîmbind la călător prin tufele sprîncenelor lui.

— Domnia ta vei fi fiind neguţător cum sînt eu sultan Soliman. Află, slăvite, că mai am un zgripţor tot asemenea, dăruşag de la botezul meu. Pe amîndoi am să-i lăs bisericii de la noi, ca să facă preoţii pomenirile cele de cuviinţă. Mă rog, binevoieşte a rosti numele măriei tale, să-l scrie popa nostru şi să nu se uite niciodată la proscomidie.

— Ion-Nicoară, bătrînule, a suspinat călătorul. Bătrînul şi-a ridicat sprîncenele cu toiagul şi a stat privind pe străin, cu gura căscată.

— Acu ştiu, măria ta, al cui frate eşti, şi slăvite să vă fie numele în veac, şi al Voievodului Ion şi al măriei tale.

Acuma ştiu că te duci unde ai mai fost şi de acolo au sunat pînă la noi cîntări, de le cîntă cobzarii. Şi-a ridicat cuşma:

— Măi Andriuşa! şi-a schimbat el glasul; dă o fugă pînă în capul podului şi chiuie de ceea parte să ferească tot omul, şi muierea, şi pruncul, şi dobitocul, că trece măria sa şi să nu i se încurce calea.

Moşul cel mai puţin bătrîn a dat fuguţa, cu paşi scurţi; dar chiotul pe care l-a repezit s-a dus departe, pînă peste luncile de dincolo.

Călătorii au trecut cu caii tropăind şi căruţa s-a dus după ei huruind peste undele tulburi ale Siretului. Moş Stepan a rămas lungă vreme cu căciula cu taler în braţe, uitîndu-se după ei.

— Ai văzut, Andriuşa? a întrebat el, după aceea.

— Văzut, a răspuns c-o îngînare de uimire feciorul.

Altă întîmplare, de care şi-a adus aminte măria sa după aceea, s-a petrecut la Prut, la un vad din sus de Ştefăneşti, în ziua de miercuri, la amiază. Apa acelui rîu mare şi larg se umflase de ploile din sus şi măturase ca pe nimic podul umblător. Podarii fugeau

cu căruțele la vale, în lungul malului, ca să prindă şăicile oprite prin scruntare şi grinzile risipite de pe unde le aruncaseră talazurile.

— S-a trezit leneşul din lenevie... au zis nişte oameni din partea locului, care stăteau cu brațele încrucişate ori cu palmele vîrîte în chimiruri şi se uitau în sus şi-n jos, la vîrtejurile undelor ducînd căpiți de fin ori cioveie de pe la gospodăriile creştinilor.

— Cînd vin nahlapi, s-a întors un pădurar cătră călăreții opriți în prund, apoi parcă au ghiare, aşa apucă şi duc cu ei. Domniile voastre vreți să treceți, oştene?

— Vrem, dar nu ştim cum om face, a răspuns uncheşul Petrea. Om căuta mai în susul apei. Ştiam eu un vad de-l treceam cu caii pînă la glezne.

— Va fi fiind vadul Ionaşcului; dar acel vad de şapte ani s-a stricat; apa şi-a schimbat cursul, de intră acuma în fundul bulboanelor. Altă întinsură mai bună decît aici nu se află prin partea locului. Dacă vă uitați bine, printre sălciile de pe cela mal, apoi vedeți o colibă. Acolo s-au aşezat păscari la prutețul lui Axinte. De trei săptămîni au închis balta cu gard, ca să nu iasă crapul ce a intrat la boişte în primăvara asta. Au început a-l prinde cu năvoadele. Dar trei-patru zile trebuie să steie pe loc, cu carăle cu boi goale. Pînă ce s-a întemeia din nou podul umblător, nu pot ieşi cu peştele de la pruteț, să-l neguțeze la tîrguri şi sate. Iar în partea cealaltă a apei, două poşte de cale, tot înainte, îs locuri goale. Pasc numai cirezi de vite, prin singurătăți, cu cîni şi haidăi.

Oamenii călări se înălțaseră în scări şi priveau cătră prutețul lui Axinte.

— Se văd oameni, a zis mezinul, cu palma streşină la frunte.

— S-ar putea să-i chemăm, a zis pădurarul privind spre Potcoavă ca înspre călăuzitorul acelor neguțători, mai mult oşteni decît neguțători. Am eu un corn de bour, la o colibă de aproape, însă cine-a fi vrednic să scoată sunet? Trebuie putere de răsuflet, ş-apoi parcă se scoală şi mugeşte bourul cel vechi. Tătuca, în vremea lui, putea să sufle în el; dar eu nu pot, fiind mai slab de piept.

— Adă-l domnia ta, frate creştine, aicea, şi ți-om fi mulțămitori.

— Nu-i vorba de asta, a dat din mînă pădurarul, dar cine să buciume?

— S-a găsi, a răspuns cu umilință prefăcută Caraiman.

— Apoi asta n-aş crede, negustoraşule. Şi dacă buciumezi dimineața cu acel corn de bour, apoi ți-l dăruiesc.

— Adă-l dumneata, pădurarule.

— Îl aduc doar să facem haz.

Pădurarul a încălecat vesel şi s-a dus iepureşte pînă-ntr-o vălcică. Şi s-a întors purtînd un corn bărbat în care vor fi sunat oameni vechi la ospățul lui Verde-împărat

— Iaca, a zis el, oprindu-se şi descălecînd în fața lui Nicoară.

Ile Caraiman a întins mîna.

— Chiar nu şăguieşti, a zîmbit pădurarul,.şi vrei să-l cerci domnia ta?

— Apoi altul nu poate, a zîmbit Potcoavă, căci numai Ile e meşter cîntăreț.

— Ile îl chiamă? Să fie sănătos; şi eu cuvîntul dat nu-l uit.

Caraiman a mîngîiat cornul, i-a cercetat doaga subțire şi îmbucătura cu meşteşug rotunjită la vîrf. Şi cum l-a pus la gură a început a scoate din el cîntare cu înmlădieri domoale şi creşteri de muget, ş-apoi alinări cu bătăi de limbă, parcă atunci s-ar fi trezit la lumea nouă din moarte bourul cel vechi.

— Halal să-ți fie şi te rog să mai suni o dată, frate Ile, s-a uimit pădurarul. Dacă-i mai suna şi a treia oară, apoi numaidecît vin aicea cu luntrile pescarii de la pruteț. Şi mă dau bătut; acest corn, moştenit de la părintele meu, al domniei tale să fie.

— Mulțămeşte-i, Ile, pădurarului...

— Mă chiamă Pavel Vavel, negustorule.

— Mulțămeşte-i pădurarului Pavel Vavel, a urmat Nicoară; şi scoate, Ile, pentru acest om detreabă un cuțit dintre acele cu care facem noi negoț.

Caraiman a scos numaidecît de la căruță un cuțit lung de război, cu mîner îmbrăcat în corn de cerb.

Pădurarul Pavel Vavel l-a primit cu smerenie, înroşindu-se pînă în albul ochilor.

— Acesta-i dar domnesc, măria ta, a îngînat el, sărutînd prăselele şi închinîndu-se adînc spre Nicoară. Acu mai zi o dată, frate Ile, din cornul dumnitale, a adăogat el venind la Caraiman.

Slujitorul lui Nicoară a sunat iar către luncile de dincolo de întinsura Prutului.

— Mîndru zici! şi-a scuturat fruntea Pavel Vavel, şi a stat dus, cu urechea aplecată, ascultînd. Acu să vezi dumneata, frate Ile, s-a înălțat el, cînd cornul n-a mai sunat; cînd vei zice mai scurt şi a treia oară, ca o poruncă, să vezi dumneata ce-au să facă păscarii.

Cînd a tutuit a treia oară Caraiman din cornul de bour, ca o chemare şi ca o poruncă, s-au văzut trei oameni ieşind la arătare în capătul luncii, dincolo de apă. Alți doi s-au suit în nişte sălcii vechi ca să vadă mai bine.

— Haidem drept lîngă apă, a dat sfat pădurarul. Oamenii de dincolo au să ne întrebe ce vrem.

Cum s-au tupilat la mal, a pornit de dincolo zvon care venea lin în tăcerea zilei ca o vietate, peste crețurile apei.

— Aveți nevoie cumva de dubasuri, ca să treceți?

— Avem nevoie; şi veți primi bună plată de la măria sa, a dat răspuns pădurarul Pavel Vavel.

— Am auzit şi venim... a fîlfîit din capătul luncii paserea tainică a glasului.

Drumeții străini s-au bucurat de bunăvoința unor frați necunoscuți pe care nu-i văzuseră şi poate nu-i vor vedea decît în această clipă de întîlnire. Meşteşugul vorbirii pe întins de ape e altfel decît al păstorilor, care detună cu glasuri înalte de pe culmi. Potcoavă îşi aducea aminte de zavodurile pescarilor de la Dnipru. Aceştia de aici erau din aceeaşi breaslă cu cei de acolo. Şi erau tot aşa de săritori la nevoia trecătorilor, între ape şi pustietăți.

Trecerea de pe un mal la celălalt a întîrziat pînă către asfințitul soarelui. Oamenii de la prutețul lui Axinte şi-au pornit mai din susul apei două dubasuri îngemănate, legate strîns unul de altul, pe care au aşezat pod. Şi au venit opt, şase cu lopeți şi doi cu ghiondere, aducînd pieziş acea plută prin sforul apei. Au ieşit mult mai la vale decît locul unde aşteptau străinii. Apoi au tras la edec pluta în susul apei şi au oprit-o într-un loc potrivit, unde s-au dus şi călătorii. Au grămădit pe podină căruța, caii şi oamenii, au chibzuit plecarea şi au pornit întăi lin; apoi lopătarii din crivacele dubasurilor s-au încordat odată toți la porunca vatamanului lor, bătînd cu lopețile de o parte şi de alta, ca din aripi.

— Rămîi cu bine, Pavel Vavel!

Pădurarul îşi scînteia în soare cuțitul cu mănunchi de corn de cerb, minunîndu-se încă o dată de oțelul lui. Pe urmă a încălecat pe căluț şi s-a dus. Cînd dubasurile au ajuns la celălalt mal, trîmbița de corn de bour a sunat căutîndu-l pe Pavel Vavel, dar el nu mai era în privelişte, şi asculta dintr-o singurătate a luncilor.

— Bine-ați venit la noi, fraților, s-a închinat vatamanul de la prutețul lui Axinte.

Era un bărbat abia intrat în cărunție, înegrit de soare şi vînturi. Îi luceau dinții în mustățile cît vrabia.

— Dacă aţi avut mînie din lipsa podului, socot că acuma v-a trecut.

— Vă mulţămesc, vrednicilor păscari, a dat răspuns Nicoară. Bunătatea dumneavoastră ne-a îndulcit inima.

— Apoi aflaţi, fraţilor drumeţi, că numele meu e Agapie Lăcustă, de la răzăşia Lăcustenilor, dincolo de Prut, hăt la vale.

— Să fii bucuros în toate zilele vieţii dumnitale, cum sîntem bucuroşi noi acuma.

— Bucuroşi, dar flămînzi, a rîs plăcut cu dinţii lui albi vatamanul Agapie. Iaca, îndată om găsi leac şi la asta. Mîndru suna din corn un slujitor de-al domniei tale. Parcă am mai auzit undeva asemenea viers.

— N-aveai cum, vatamane, a rîs Ile, căci cornul acesta de bour abia acuma l-am cîştigat de la Pavel Vavel pădurarul.

— Cunoscutul şi prietinul nostru... a încuviinţat Agapie Lăcustă. Cornul va fi el de bour, că tot se lăuda Vavel cu el; şi acuma înţeleg că s-a găsit pentru acel corn vechi stăpîn nou. Dar eu vorbesc de viers, care mi-a mai sunat odată la ureche: unde, nu mai ştiu.

Potcoavă a zîmbit:

— Vei fi umblat poate prin Ţara-de-Jos?

— Am umblat, a răspuns cu glas scăzut vatamanul Agapie, aruncînd o privire ageră asupra lui Potcoavă. Focu-i alcătuit, fraţilor năvodari? s-a întors el către soţii săi pescari. Văd că-i alcătuit. Şi cazanele-s pregătite cu cele de cuviinţă? Văd că-s pregătite! Atuncea daţi zăgneată focului, ca să ospătăm pe măria sa şi pe slujitorii săi.

Nu te mira, măria ta, că te-am cunoscut. Întăi m-am mirat eu de vorba lui Pavel, cînd a grăit cu noi peste baltă. Va fi primit un ban de argint, îmi făceam socoteală, şi cel care plăteşte cu argint pare domn şi mărire. Văd că Pavel nu s-a înşelat şi a nimerit cu vîntul drept. Măria ta nu mă cunoşti pe mine?

— Pînă acuma nu mi se pare.

— Nu-ţi aduci aminte?

— Nu; dar de astăzi am să-mi aduc...

— Bucură-mi-se inima de asemenea cuvînt! Apoi de ce am ciulit eu urechea, măria ta, la cîntarea cornului? Căci am auzit-o la Jiliştea şi la Catlabuga şi în alte părţi, unde ne-am oştit, noi răzăşii lăcusteni, sub mîna lui Vodă Ion, slăvit să-i fie numele în veac!

Au rămas în picioare, neclintiţi şi uimiţi, cei zece pescari de la vatra focului. Au rămas uimiţi, cu capetele plecate, slujitorii străini.

Nicoară n-a răspuns, ci a privit lacrimile vatamanului Agapie. Apoi a păşit pînă la el şi l-a îmbrăţişat.

— Măria ta te duci tot către soare-răsare? a întrebat încet Lăcustă, apucînd mîna cu inel a lui Nicoară şi lipind-o de inima sa. O auzi cum se zbate, măria ta?

— O aud.

— Asta-i inima norodului măriei sale Ion! Rămas-am nemîngîiaţi şi fără părintele nostru. Nu ne părăsi, măria ta căci te-am văzut cine eşti în furtuni şi primejdii. Şi dacă te duci să pregăteşti altă oaste, primeşte-ne şi pe noi. Lasă obştei satului şi bătrînilor peştele închis în pruteţ. Şi noi cei care am mai fost la oaste, cum şi alţii care încă nu s-au oştit, ne gătim de cale şi mergem după măria ta.

— Nu vă grăbiţi, prietine Agapie, a răspuns Nicoară

— Cum porunceşti măria ta, aşa vom face. Dar primeşte-ne şi pe noi.

— Asta se poate. Faceţi-vă în voie pescuitul şi negoţul. Petreceţi în pace pînă la primăvară: iar la primăvară veniţi la Ostrovul Moldovenilor. Diacul meu Radu are să vă

scrie pe toți în tablele lui şi are să vă ție socoteala de leafă din ziua cînd veți descălica acolo. Atunci e şi mai lesne pentru hrana cailor, căci înfloreşte stepa. Iar după zăpor, puteți pescui peşte în Dnipru, pentru îndestularea dumneavoastră. Şi după ce s-a isprăvit pescuitul, vom pune la cale vînători cu bună dobîndă.

— Măria ta, a răspuns Agapie, sfatul ce ne dai e înțelept. Greu ne vine să mai stăm aici, cînd te ştim pe măria ta acolo. Greu ne vine să întîrziem, ca să mai vedem răutățile vremii şi scăderea țării. Dar oftăm şi n-avem ce face: sîntem datori ascultare Domnului nostru. Ne rugăm numai să mai stai cu noi două zile să ne aducem caii din ceair şi tarhatul din sat, să le petrecem pe drum măcar o parte dintre noi, acei care au fost la Vodă Ion. Te-om duce prin pustietățile acestea pînă la Nistru; acolo ne-om închina măriei tale şi ți-om ura cale bună. Măria ta te vei duce la Praguri, iar noi ne-om întoarce la prutețul lui Axinte şi pe urmă la Lăcusteni, aşteptînd pînă ce-or începe a trece paserile călătoare. Atunci purcedem şi noi către răsărit.

— Nici întîrzierea asta n-o pot primi, prietine Agapie, a răspuns Potcoavă. Mulțămesc pentru mîncare şi hodină; dar plec. S-a strînge Țara în jurul meu nu acuma, ci cînd mă voi întoarce. Dar tovărăşia ce binevoiți a-mi pregăti îmi place.

— Cum facem atunci, măria ta?

— Să ne sfătuim cu uncheşul Petrea, prietine Agapie. Domnia sa cunoaşte locurile. Mă călcați pe urmă din popas în popas şi ne sprijiniți trecerea la un vad, cerînd ajutor de la altă frăție pescărească, dacă şi apa Nistrului vine mînioasă.

— Se poate, a intrat în sfatul de război căpitanul Petrea. Calea noastră e pîrtie veche, din corhan în corhan, pînă la Lipsa. Avem de poposit la trei hanuri, iar la Lipsa căutăm a trece...

— Vorbim la masă, a încuviințat vatamanul Agapie, şi ne-om însemna în minte toate cîte ne porunciți; vă găsim, fiți fără grijă; şi sîntem mulțămitori măriei tale.

Iubiților frați şi stăpîne, a urmat vatamanul pescarilor: poftiți cu noi la masă şi ne iertați că nu vă putem sta înainte cu toate cele de cuviință. Vinars avem; e mai bun decît apa din baltă. Talgere n-avem; veți mînca, după datina noastră a pescarilor, pe masa de lemn de-a dreptul. Sarea în scoici, fiind mai scumpă; felia de mămăligă pe o frunză de lipan. Cu dragostea noastră a tuturor împrejur.

Capitolul 17

Căprioara

La răsăritul soarelui, cînd pribegii erau gata de plecare, s-a înfăţişat Agapie vatamanul la măria sa Nicoară.

— Stăpîne, a grăit el descoperindu-şi fruntea, să-mi fie cu iertăciune dacă vin şi eu cu măria ta o bucată de loc. De porunca măriei tale ţin socoteală, ş-om veni după măria ta la primăvară acei care ne vom putea alcătui aice. Ţin de asemenea socoteală că măria ta nu vrei să întîrzii, şi bine faci. Dar nici noi nu se cuvine să întîrziem, acei cîţiva care ne-am juruit să vă călcăm pe urme şi să vă ajungem la vadul Lipsei.

— Asta nu mă supără, prietine Agapie, a răspuns Nicoară; îţi mulţămesc chiar; ţi-a fost cumva sfătuitoare noaptea?

— Ba femeia, stăpîne. Două ceasuri dusul acasă, două pe loc, şi două întorsul. Am mînat calul de aici hoţeşte; şi la întors am luat altul — acesta pe care mă aflu. Pot să mă laud cu nevasta pe care o am, fraţilor, s-a întors el către ceilalţi pribegi steclindu-şi de rîs albul dinţilor. Ageră ca o coasă; duh al înţelepciunii.

Cum să vă despărţiţi voi de măria sa, zice. Măria sa înainte, şi voi pe urmă. Potrivit e să fiţi voi înainte, ca să-i limpeziţi drumul. Potrivit e să fiţi şi-n laturi şi-n urmă, dar înaintea măriei sale numaidecît.

În ţinutul în care intraţi sînt puţini oameni, adevărat. Oameni ca noi, care nu vor răul măriei sale — zice tot nevastă-mea. Dar sînt în acel ţinut şi străini, mai ales de cînd l-au adus pe Şchiopul-Vodă la domnie — aşa zice tot nevastă-mea. Şi de bine ce i-au făcut slujba asta de l-au adus la domnie, Vodă le-a dat slobozenie să-şi agonisească unele cîştiguri. Dar mai este una — zice tot nevasta mea. Acei năvrapi şi beşlii care neguţează folosul lor sînt totodată ochii şi urechile lui başbuluc-baş de la Galata. Şi acel başbuluc-baş nu stă cu mîna în sîn, după păţania de acu trei ori patru săptămîni. Şi ca să-şi spele vina de atunci, a dat poruncă beşliilor şi năvrapilor din ţinut să privegheze ieşirea din ţară a oricăror neguţători străini. Să-i caute şi să-i cerceteze cu grijă — zice tot nevasta mea.

— Înţeleaptă nevastă, a zis fără mirare Potcoavă, gîndul meu nu e departe de al ei. Dar noi, prietine Agapie, nu sîntem muieri, ci bărbaţi cu îndrăzneală. Hotărîţi sîntem să trecem cu pază, dar şi cu puterea, de va fi nevoie.

— Asta i-am spun şi eu nevestei mele, măria ta. O chiamă Căprioara.

— Şi ce ţi-a răspuns nevasta domniei tale Căprioara?

— Apoi, bărbate — zice — noi nu ne îndoim de îndrăzneala măriei sale şi de puterea braţului său. Acestea s-au dovedit la Iaşi acu trei ori patru săptămîni. Dar potrivit este să treacă măria sa Nistrul fără pagubă şi, mai ales, fără întîrziere, cum zici dumneata că

a arătat însuşi măria sa.

— Înțelepciunea muierilor a sprijinit şi a dărîmat împărățiile... a zîmbit Potcoavă.

— Aşa-i, stupine. Şi, zice tot nevasta mea, ia-ți, bărbate dragă, pe moş Mitrea, fratele mamei, care s-a oştit în bătăliile lui Vodă Ion, şi a învățat şi turceşte pe unde-a umblat vreo doi ani, în preajma Dunării şi a Bugeacului; mai ia şi vreo doi feciori cu virtute, dar şi cu minte; şi privegheați în tot lungul drumului, vestind în satele rămaşilor noştri că trece măria sa Nicoară la Praguri. Şi să nu care cumva să aibă măria sa sminteală din partea beşliilor şi năvrapilor stăpînirii. Căci după căderea lui Vodă Ion, a rămas Domn al nostru măria sa Nicoară.

— Rostit-a într-adevăr nevasta dumnitale Căprioara asemenea vorbe?

— Rostit, măria ta, tot zădărînd-o şi eu de colo...

— Cînd te vei întoarce, cît de degrabă, s-o săruți din partea noastră, prietine Agapie...

— Am sărutat-o din partea mea acuma, a răspuns cu grăbire vatamanul Lăcustă, dar voi mai săruta-o şi pe urmă.

Oştenii lui Potcoavă s-au uitat unii la alții, zîmbind. Potcoavă a tăcut un răstimp. Apoi s-a întors către ai săi şi către vatamanul pescarilor.

— Asemenea sfetnic îndrăzneț a fost şi gîndul meu, a zis el. Dacă nu ne ajută norodul nostru pentru care ne punem capul, atuncea de ce mai purtăm sabie şi de ce ne mai trudim? Şi l-ai găsit pe Mitrea?

— L-am adus, măria ta, ş-am luat şi doi feciori de la tamazlîcurile noastre ale lăcustenilor. Cum azvîrl aceştia măciuca de-a calare şi o culeg cu măciucărița — e minune. Acu-i vremea s-o pornim, măria ta; iar eu cu moş Mitrea intrăm prin satele răzăşilor noştri dînd o veste în taină din sat în sat, pînă la vadul Lipsei. Or rîvni unii vornici bătrîni să te vadă: nu-i lipsi de bucuria asta, măria ta. Iar ceilalți să steie ca mrejele, încurcînd pe ismailiteni şi pe slugile stăpînirii. Dacă fi-va nevoie — zice tot nevasta mea.

— Atunci să lăsăm prutețul lui Axinte şi pescarii Lăcustenilor cu pace, a cuvîntat, înălțîndu-se în scări. Potcoavă. Să ne-nchinăm răsăritului şi să purcedem în calea noastră.

— Cale bună, măria ta, au răspuns pescarii, şi după aceea au intrat iar în coliba lor. Nu prea păreau mulțămiți de vatamanul lor.

— Şi să iasă la vedere căpitanul Mitrea, a adaos Potcoavă, să văd şi pe acest prietin.

— Aicea sînt, măria ta, a răspuns răzăşul, înaintînd călare între cei doi feciori de la tamazlîcuri, care n-aveau alte arme decît măciucile de carpăn şi măciucărițele.

Căpitanul Mitrea ora un om stătut şi blînd la înfățişare, îmbrăcat cu straiele sure ale tagmei lui şi peste plete cu pălărie neagră scufundată în creştet. Feciorii, cu mînicile cămeşoaielor suflecate pînă la cot şi cu plete revărsate pe umeri. Căciulile, pentru vreme de ploaie, şi le țineau aninate la ciochinele tarniții, lîngă măciucărițe, iar dulamele de pănură dinapoia tarniții.

Călătorii au pornit dintrodată ş-au mers cu repejune pînă ce nu s-a mai zărit în urma lor priveliştea luncilor Prutului.

Lumina soarelui de vară le bătea din față. În acea zare înflăcărată a răsăritului, fulguiau uşoare pîcle, din care se înşurubau cînd şi cînd în sus vîrtejuri posomorîte.

Căpitanul Mitrea sfătuia cu uncheşul Petrea, ca s-audă şi măria sa Nicoară, despre acele fulguiri uşoare şi vîrtejuri întunecoase.

— Acolo, în fundul zării, mai mult către ochiul drept decît către ochiul stîng, au fost

odinioară codri merei de stejar. Erau cine ştie de cînd, de la zidirea lumii. Şi cînd s-au aşezat o vreme hoardele aicea, atunci cînd au bîntuit Ţara Moldovei şi Lehia şi Ţara Ungurească, au dat foc stejărimii. Ş-a ars acolo codrul toată vara şi toată toamna, pînă-n luna lui răpciune, cînd au pornit ploile cele lungi şi, după ploi, ninsorile. Au rămas stejarii cei bătrîni în picioare ca nişte tăciuni stinşi şi pămîntul era acoperit de zgură de un stat de om. Ş-apoi cu anii s-a măcinat zgura, ş-acuma o poate purta vîntul ca pe un năsip negru în tăriile văzduhului. Acolo unde se văd vîrtejurile, suflă vîntul.

Iar în stînga se vor arăta sate în poienile de la marginea pădurilor rămase. Răzăşii au curăţit locul, întemeind ogoare şi grădini, iar sate numai colo şi colo.

Şi au oamenii aşezări şi în sihlă, la vremile de nevoie, cînd se iscă război şi pojar. După ce trec războiul şi pojarul, sărmanii oameni se întorc la satele lor.

Departe în stînga, dincolo de sihlă, nu mai vieţuieşte om. Acolo au domnia lor fiarele. Las' că sînt urşi ca-n alţi codri, dar pe lîngă aceştia se arată cîteodată pămîntenilor şi zimbri, care acuma ies cu greu din singurătăţile cele mai pustii.

În locuri fără poteci, se mai află păduri de mesteacăn şi mlaştini, unde îşi alcătuiesc iaz şi-şi durează colibe nişte jivine care se chiamă brebi. Li se mai spune şi cîni de apă. Au iscusinţă ca meşterii de iazuri şi ca lemnarii de la noi.

Ş-apoi se mai rătăcesc de către miazănoapte prin acele păduri ialanii, despre care se vorbeşte ca de năluci înfricoşate, cu copaci în loc de coarne.

Iar către luncile Nistrului trăiesc mistreţi mii de mii, cum nu se mai află aşa de mulţi nicăieri pe lumea asta.

Cînd călătorii s-au oprit în cel dintăi popas de prînzişor, vatamanul Agapie a venit iar în preajma măriei sale, la sfat de drum.

— Stăpîne, a zis el, îngăduie să mă amestec iar cu vorbele mele. După sfatul nevestei mele Căprioara, moş Mitrea are rînduit să umble prin sate şi să steie de vorbă cu gospodarii. Umblă, adicătelea, cercetînd rubedenii şi cuscri. Spune el, spun alţii; din vorbă în vorbă se pot afla multe... Iar feciorii de la tamazlîcuri, Cosoroabă şi Viţelaru, caută, să zicem aşa, nişte boi fugiţi de la păşunile lăcustenilor. Stau la vetre de foc, în sfat cu bouarii satelor de aici. Azi bate vîntul către Vadu Raşcului: zboară şi veştile ca nişte paseri măiestre într-acolo. Mîni bate vîntul de către Vadu Raşcului încoace; aduce veştile către noi. Cosoroabă şi Viţelaru stau, ascultă şi ţin minte. lai' noi tot mergem spre vadul nostru al Lipsei, lîngă Codreni.

Potcoavă asculta vorbirea încurcată a vatamanului de pescari şi ar fi poftit o limpezire.

— Ascultă, prietine Agapie, a zis măria sa; deocamdată aud vorbe şi eu sînt deprins cu faptele. Am înţeles de la căpitanul Petrea, uncheşul nostru, că vadul Lipsei nu-i departe de tîrgul Movilăului, care se află de ceea parte de Nistru.

— Întocmai aşa este, stăpîne. Tuşeşti la Lipsa, s-aude la Moghilău.

— Apoi eu aş vrea, prietine Agapie, să trimet o veste la Movilău, unde am nişte prietini.

— Se poate. Vor fi aşteptînd prietini ai măriei tale şi la alte vaduri. Dacă vrei măria ta să dai veste la Moghilău, numai pînă mîni s-aştepţi şi eu ţi-aduc om potrivit pe cumnatu-meu Cozmuţă din Negreni.

— Unde dormim în sara asta, prietine Agapie?

— Nu se poate şti, măria ta; după cum va zbura paserea măiastră.

Moş Mitrea, răzăşul cel domol de la Lăcusteni, a clătinat din cap şi s-a încruntat către nepotul său.

— Se vede, Agapie, că n-ai sfătuit toate sfaturile.

— Ba, moş Mitrea, a rîs vatamanul, la noapte vine la mine Căprioara şi mai spune şi altele. Nu-mi încape inima în piept de bucurie, moş Mitrea. Aş vrea să-i aştern măriei sale pat într-o chilie albă, la o curte domnească, să doarmă somn lin şi la porți să steie străji rezemate în suliți, să nu-l tulbure nimeni...

— Bine-ar face să se depărteze acest vataman limbut, a mormăit uncheşul.

Dar vatamanul s-a părut că nici nu-l bagă în samă pe uncheş.

S-a oțărît şi moş Mitrea la Agapie:

— Ei, spune unde-a dormi măria sa! Socot că nu te-ai gîndit să-l vîrîm la hanu Pintilioaei, unde hoții îşi scutură leţcăile şi purecii.

— Cum grăieşti dumneata, moşule, în fața măriei sale! s-a mîhnit vatamanul.

— Apoi să-mi răspunzi, Agapie, dacă ai acea chilie în curte domnească.

— N-o am şi de aceea mă ruşinez să-i spun măriei sale că masul ne va fi la o tîrlă a negrenilor. Am şi trimes înainte pe Cosoroabă şi Vițelaru să mute în sara asta oile, ciobanii şi baciul.

— Măi băiete, baciu-i mai mare decît Vodă în stîna lui.

— Să se mute de voie, moşule, nu cu sila. Potcoavă a zîmbit:

— Să nu călcăm dreptul oilor, frate Agapie, cum calcă cei mari dreptatea norodului.

Vatamanul şi-a clătit fruntea şi s-a scărpinat la ureche.

— Nici în sat nu-i chip?

— În care sat? înserăm pe drum, cum ştii...

— Apoi atuncea dar, cu toată ruşinea, om poposi în vale la Budăile Negre.

— Bun. Aşa spune. Socot că măria sa, ca oştean, e deprins să doarmă şi sub stele.

— Se-nțelege! a răspuns cu voie bună Potcoavă. Îmi pun gîndurile pernă şi mă-nvălesc cu grijile.

Au purces iar, în pojarul amiezii. De o parte şi de alta a drumului de țarină, pînă în fundul zării, cătră amiază, se întindeau păşuni înflorite. Şi ici-colo vedeau de departe vitele albe mişcîndu-se domol şi auzeau tălăngi care cîntau lenea zilei.

În stînga — margine de pădure, pînă în rîpa unui pîrău.

„De la acel pîrău pînă la drumul pe care mergeau, cît poate să fie?" îşi făcea socoteala diacul, care călărea înaintea stăpînului lîngă Alexa. Cum îl copleşea zăduful amiezii, i-a venit aşa, fără noimă, să afle şi părerea lui Totîrnac în privința depărtării.

Chiar în clipa aceea, cînd voia să întrebe, s-au arătat în cotitura drumului cei doi feciori Cosoroabă şi Vițelaru de la tamazlîcul lăcustenilor, călărind în goană şi alungînd cu chiote un lup. Fiara le ieşise înainte într-un dudău des. Acuma fugea cu coada tîrîş, amestecîndu-se în lumina orbitoare cu pîlcurile de năgară ale cîmpiei. Unul din feciori cu mare putere a zvîrlit măciuca după lup din fugă, şi l-a lovit. C-un scheaun, animalul sur s-a scuturat şi a încetinit. Diacul a tras arcul ş-o săgeată, oprind calul. Atunci i-a trimes sălbatecului măciuca şi celălalt fecior, doborîndu-l. După ce şi-au cules lemnele ghintuite, feciorii au descălecat şi au pălit pe duşmanul lor pînă ce l-au văzut întins şi neclintit, rînjîndu-le. După aceea şi-au repezit în sus pletele, greblîndu-se cu degetele pe lîngă urechi, şi s-au apropiat de măria sa.

— Ei, ce-ați făcut la stîna negrenilor? a întrebat moş Mitrea. Şi tot el a răspuns îndată: N-ați făcut nimica.

— Aşa-i, a încuviințat feciorul cel mai sfătos, Cosoroabă; n-am făcut nimica.

— Am spus eu.

— Ce puteai şti domnia ta? că nu erai acolo... a grăit cu buze late şi groase

Cosoroabă. Moş Nichita a strigat către noi că de ce-i mai aducem un rînd de oşteni? că iaca, chiar as' dimineaţă au venit asupra stînii slujitori, de-ai stărostiei şi turci şi i-au făcut mare pagubă, răcnind la el să le spuie numaidecît dacă n-au trecut nişte oşteni ori neguţători pe care-i caută ei... Ce să răspundă baciul? Nimica! S-au supărat atuncea slujitorii aceia şi l-au sfătuit să se mai gîndească. Deocamdată îl lasă; dar au să vie în puţine zile cu spor de săbii de la Vadu Raşcului şi atuncea vai şi amar de stînă şi de vile, şi vai de sat, dacă n-or găsi ce caută. I-au luat baciului tot caşul din comarnic şi dumilor-voastră nu v-am putut aduce nimic.

— Se-ncurcă treburile... a fost de părere moş Mitrea.

— N-avea grijă, că le descurcăm noi, a dat încredinţare vatamanul Agapie, cu ochii fierbinţi.

— Nu ştii ce zice măria sa.

— Măria sa zice bine, a răspuns tot Agapie. Deocamdată să-l ducem la Budăile Negre.

La locul de care se ruşina vatamanul Agapie, sub o sprînceană de deal împădurit mărunt, curgeau şapte izvoare. Şapte budăie negre, scorburi de la pădurea arsă de stejar, deschise într-o parte, erau cufundate numai de doi coţi deasupra izvoarelor; şi apa din fund forfotea jucînd năsipiş mărunt şi se revărsa în pîrîu, printre flori de sovîrv şi mintă. Stăteau tusşapte fîntînelele la rînd, cu painjenişul soarelui scînteind în unda lor rece.

Mai la o parte, se dezvălea o pajişte aproape de un şir de brazi vechi, aduşi de la munte şi răsădiţi cîndva deasupra izvoarelor, spre pomenirea celor şapte feciori ai lui Negrea, bătrînul satului.

Acolo a descălecat îndată Nicoară, şi după el toţi ceilalţi au pus piciorul pe iarbă verde. Caii au fost deschingaţi şi lăsaţi un răstimp să se desmeticească de arşiţă, înainte de a fi adăpaţi. Oamenii au alcătuit stăpînului odihnă pe cetină şi pe cergi, apoi au căutat fîntînelele şi umbra.

Numai Agapie Lăcustă n-a scos tarniţa. Şi-a tras de urechi calul, mîngîindu-i ochii, şi l-a ţinut de frîu, stînd şi el în picioare, gînditor.

S-a apropiat de moş Mitrea şi s-a închinat către măria sa.

— Eu, moşule, mă duc după căpitan Cozmuţă, la Negreni. Îl aduc în sara asta, căci îi face măriei sale trebuinţă.

— Du-te. nepoate Agapie, i-a răspuns blînd moşul. Agapie n-a mai aşteptat. A încălecat şi s-a dus.

Moş Mitrea s-a întors către Nicoară, clătinîndu-şi fruntea.

— Are două ceasuri de umblet pînă-n sat.

Măria ta, a adaos el după o gîndire scurtă; îl vei ierta pe acest băiet al nostru pentru unele vorbe încurcate şi nesăbuite. Cînd îi vine lui ziua pustie, apoi o duce aşa numai într-o aţîţare, parcă ar fi băut.

— Ce vrei să spui, moş Mitrea? s-a mirat Potcoavă.

— Apoi uite cum s-a întîmplat, măria ta, şi să-l ierţi pe Agapie. Om vrednic şi de credinţă ca el nu socot să se găsească. Numaicît îi vine aşa cîte o toană, parcă au suflat asupra lui ielele. Vorbeşte de Căprioara lui, cu care a fost însoţit cinci ani, şi acuma, din milosîrdia lui Dumnezeu ori răutăţile oamenilor, nu se mai află între noi. Poate nu-i nici în această viaţă... Cînd îi vine lui Agapie ziua pustie, apoi socoate că dragostea lui, Căprioara, e cu el şi stă la sfat cu dînsul. Asta-i vine lui la o tulburare mare. Acuma-i a treia oară. După aceea-i trece. Rămîne liniştit, dar umbrit de mîhnire.

A fost în războiul lui Vodă Ion la Jilişte. Şi după biruința oştilor noastre, Agapie dobîndește învoire să se repeadă acasă pe două săptămîni. Şi el şi Căprioara se doreau ca şi în vremea cînd aşteptau cununia.

Se-ntîmplă, măria ta, că chiar în zilele războiului de la Jilişte, Căprioara lui Agapie, într-o zi, nu s-a mai întors acasă. Va fi prăvălit-o furtuna într-o rîpă; ori a apucat-o un pogheaz de mazuri din Țara Leşască, ori un ceambul de tătari de la Bugeac. Căci în zilele cînd se afla măria sa cu oastea la Jilişte, lîngă Focşani, au bîntuit asupra noastră şi furtuni, şi pogheazuri, şi ceambuluri.

S-a prăpădit Căprioara. N-am mai aflat nimica despre dînsa.

Vine de la Jilişte Agapie. Ne găseşte în spaimă. Cînd îi spunem ce şi cum — numai o dată a răcnit şi s-a dărîmat la pămînt. Ş-apoi a zăcut opt săptămîni, cufundat în arşiță şi tulburare a minții. Pe urmă şi-a venit în ori, numai-cît îl durea lăuntrul său, ca şi cum ar fi băut un venin.

Ş-apoi, la pieirea lui Ion-Vodă, cînd s-a vestit în țară că l-au rupt în patru cămilele turcilor, numai ce-i vine băietului nostru nebunia asta. Spune de sfaturile lui cu Căprioara, ş-o laudă... şi-i bucuros. E o nebunie, măria ta. Nu înțeleg din ce i-a venit astăzi; dar de trecut îi trece. Mai mult de o zi nu-l ține.

Cei care ascultau povestea aceasta a lui moş Mitrea au rămas cu sufletele secate de milă. Măria sa a stat tăcut, cu ochii ațintiți în freamătul argintiu al fîntînelelor negre, şi parcă simțea în palmă bătaia nebună a inimii vatamanului.

În clipa aceea dorea numaidecît să-l vadă, să-i ceară iertare pentru mustrări şi să-i spuie o vorbă de mîngîiere...

Capitolul 18

Răzăşi moldoveni

La al treilea ceas al serii, a sosit pe neaşteptate la Budăile Negre căpitanul Cozmuță cu doi răzăşi negreni. Amurgul încă lumina pădurile şi cîmpiile din urmă şi răsfrîngea în nourii din înălțime, deasupra răsăritului, o lucoare stinsă trandafirie. Dedesubtul acelor nouri se întuneca zarea de prevestire de furtună. Dar pajiştea de la fîntînelele popasului era paşnică.

Căpitanul de răzăşi a vestit de departe că vin la măria sa prietini. Slujitorii lui Potcoavă totuşi s-au ridicat după rînduială, strîngînd pe ei săbiile. Caii erau închingați.

Înainte de a intra în vălcea, acei care-şi vesteau sosirea s-au oprit, aşteptînd răspuns.

— Să descalice şi să coboare, a poruncit Nicoară.

Străjerii de sus, diacul şi Vulpea, au adus la Budăie şi apoi către pajişte pe căpitanul negrenilor, călăreț cu faimă.

Era un bărbat mărunt, încă mlădios şi sprinten, deşi împlinise cincizeci de ani. Avea barbă neagră scurtă, sprîncene îmbinate, ochi îndrăzneți. Şi-a lăsat calul la Budăie, cu soții lui; a păşit către pajiştea unde se afla Potcoavă. S-a oprit.

— Îl cunosc, a dat mărturie moş Mitrea; e omul nostru. Potcoavă a încuviințat cu fruntea.

— Apropie-te, vere Cozmuță! a adăogit răzăşul de la Lăcusteni.

Călărețul cel sprinten şi negru a făcut cei din urmă paşi cu repeziciune Şi s-a închinat. A primit dreapta pe care măria sa, în picioare, i-o întindea, şi şi-a pus pe ea fruntea descoperită.

— Am înțeles, slăvite, a grăit, el cu voce lină şi blînda, că trebuie să mă grăbesc. Prietinul nostru Agapie, însă, nu s-a mai putut întoarce aici. I-au asfințit ochii pe cînd îmi spunea porunca măriei tale şi a adormit în şa, de trudă.

— Ziua lui cea rea s-a isprăvit, a îngînat moş Mitrea, privind țintă pe Cozmuță. Mîni dimineață se scoală înseninat.

— Da, a răspuns domol negreanul. Am dorit tihnă bietului suflet şi am încălicat. Slăvite, s-a întors el cu mişcări repezi spre Nicoară, binevoieşte a porunci plecarea. Te-aşteaptă cină, acoperămînt şi pat, la noi la Negreni. Deasemeni cerneală şi pană, ca să alcătuieşti cartea pe care am a o duce la Moghilău.

— Îl ştiu şi cu pe acest călăreț, de la domnia lui Petru-Vodă, a mormăit uncheşul

Petrea. El nu mă mai poate cunoaşte, căci am îmbătrînit.

— Glasul ți-i tot acela, căpitane Petrea, i-a întors cuvînt negreanul.

— Şi domnia ta eşti tot îndrăzneț, Cozmuță.

— Sînt îndrăzneț, căpitane Petrea, numai lîngă ce mi-i drag.

Potcoavă a zîmbit:

— Moş Petrea, pe cel pe care nu-l cunoşti din clipa dintîi, nu-l vei cunoaşte nici după nouăzeci şi nouă de zile. Plecăm fără zăbavă, moş Petrea.

— Sîntem în sama lui Dumnezeu şi la porunca măriei tale, a răspuns uncheşul.

— Ba eu, moş Petrea, sînt în sama iubiților mei. După ce-au purces, cu ceilalți doi răzăşi negreni călăuză, moş Petrea i-a făcut loc lîngă sine lui Cozmuță, în umbra măriei sale Nicoară. Au călărit un răstimp la umblet repede; după aceea, pe sub dumbravă, au suit o culme la pas.

Uncheşului i se trezise în acea înserare plăcere de vorbă şi aduceri aminte. Îl întreba pe Negrean şi Cozmuță îi răspundea.

Îşi mai aduce aminte căpitan Cozmuță Negrea de domnia Lăpuşneanului-Vodă?

Cum nu? La acea domnie, o dată, căpitanul Petrea a dus o poruncă a lui Vodă suind călare în pălimar la vel-medelnicerul Vancea şi apucîndu-l de barbă.

S-au mai făcut de acestea şi la alți domni, a mărturisit uncheşul. Dar Cozmuță Negrea mai poate oare umbla şi astăzi în picioare, în şa, din fuga calului?

Cum nu? Mai poate, măcar că nu-i mai ardea de asemenea zburdăciuni. În vremea cînd era mai tînăr, apoi din şa se înălța la gratiile unei ferestre. Cneaghinelor le plăceau mai mult căpitanii decît boierii cei bărboşi. Boierii coborau greoi pe scări, legănîndu-se ca nişte jilțuri; iar căpitanii săltau în acelaşi timp pe prichiciurile ferestrelor din grădină. Cînii îşi băteau de garduri fălcile încleştate de cîlți cu smoală; roabele prielnice băteau în pumni la chiliile lor şi pîndeau pe cneaghină cum întinde brațele printre curpeni de rouruscă.

Fost-a la Iaşi o vreme cînd înfloreau altfel primăverile.

— Însă, iubiții mei, le-a răspuns Potcoavă întorcînd fruntea prin întunecime, se aflau şi atunci în țară, cum se află şi astăzi, oameni fără primăvară şi fără bucurie.

— Asta o vedem noi abia acum, măria ta, cînd ni s-au trecut tinerețele şi libovul, a şoptit ca într-un fel de alintare căpitan Cozmuță.

Uncheşul l-a mustrat c-un mormăit neînțeles. Iar măria sa, întorcîndu-şi fruntea-n vînt, a văzut urcînd îmbulzirea nourilor de la răsărit, şi a purces iarăşi la umblet grăbit.

La alt pas domol, întorcîndu-se oarecum din visurile tinereții la strădaniile unei vîrste mai tîrzii, amîndoi căpitanii s-au întristat de pomenirea muceniciei Domnului Ion. Ş-apoi s-au bucurat că se ridică alte săbii tari pentru izbăvirea lumii. Una din aceste săbii o poartă bărbatul care călăreşte dinaintea lor şi-şi înalță cînd şi cînd ochii spre steaua sa.

N-au făcut pînă la răzăşii negreni mai mult decît două ceasuri.

Într-o curte ardea foc, ş-un moşneag îl tot zădăra şi-l creştea.

La lumina acelui foc, s-a văzut casa cea mică întunecată şi fără nici o mişcare. Iar casa mare avea uşile deschise, scoarțe pe trepte şi făclii de ceară în ferestre. Privegheau femei bătrîne sosirea călătorilor. Cînd s-au arătat călăreții la poartă, femeile bătrîne au intrat în umbră şi nu s-au mai arătat. Dar toate erau gătite: şi pat cu aşternut şi masa întinsă.

Au intrat la lumină Nicoară Potcoavă şi mezinul său. Pe oştenii măriei sale căpitan Cozmuță Negrea i-a dus la casa cea mică într-o încăpere din fund, unde se lumina

întunericul de ochii candelelor de la icoane. Se aflau şi acolo merinde, în vatra largă; şi pe laviţe perne şi poclăzi, aşteptînd trupuri trudite. Într-un colţ îşi găsise de cîteva ceasuri alinare Agapie vatamanul. Dormea adînc, întins drept ca o scîndură, pe pîntece, fără pernă, cu fruntea pe braţe. Nu s-a mişcat la intrarea celorlalţi călători, nu i se auzea răsuflarea.

Uncheşul Petrea s-a oprit o clipă în dreptul acelui frate năcăjit, privindu-l lung.

În preajma celor două case au ieşit din întuneric străjeri muţi. Focul din ogradă s-a stins.

Căpitanul Cozmuţă Negrea a intrat la măria sa Nicoară, păşind cu fereală. Mezinul sta la măsuţa cu trei picioare pe un scăunaş scund, cu coatele pe genunchi şi cu obrajii în palme. Poate îi era foame, însă trebuia să aştepte pe bădiţa său. Poate ar fi fost mai bine, se gîndea, să lese butul de miel fript în ţăpuşă, urda proaspătă şi cana de vin, şi să se întindă pe-o coastă, cu tîmpla în palmă, pe patul de lîngă sobă. Căci Nicoară mai avea a zăbovi înainte de-a băga de samă la cele hărăzite ticăloasei noastre fiinţi de carne şi sînge.

Diacul se afla lîngă măria sa pregătind firul de matasă şi ceară verde. Nicoară şi-a tras din deget inelul cu semn domnesc şi a apucat pana de gîscă, muind-o în cerneală. Diacul a potrivit dinaintea măriei sale, pe măsuţă, foaia, şi măria sa a scris astfel carte pe slovenie către un prietin al său de dincolo de Nistru.

„Ion Nicoară din mila lui Dumnezeu străin în ţara Moldovei. Scrie Domnia mea la al meu iubit şi de multă nădejde prietin, pan Tadeus Kopiţki, căpitan de oaste şi scump răposatului nostru frate Ion-Voievod. Şi-ţi dăm ştire domniei tale...”

Măria sa a ridicat ochii către căpitan Cozmuţă care aştepta în picioare lîngă uşă, încins, dar cu fruntea descoperită.

— Cînd socoţi domnia ta, căpitane Cozmuţă, c-om fi noi la vadul Nistrului?

— Duminică dimineaţă. Oamenii noştri au înştiinţare; vatamanul Agapie va fi călăuza măriei tale. Dinspre partea unor duşmani care s-ar putea arăta în preajmă, fie turci, fie slugi ale lui Vodă Şchiopul, să ştii, măria ta, că acum aici locurile-s ghimpoase, anevoie de răzbit.

— Atuncea pot înştiinţa pe prietinii mei că voi fi la Nistru duminică?

— Duminică dimineaţă, măria ta, întocmai.

„...Şi-ţi dăm ştire domniei tale că voi fi la vadul Lipsei pe Nistru, împotriva Movilăului, duminică dimineaţă. Şi te rugăm să dai de ştire prietinilor noştri; şi să repezi carte credinciosului nostru pîrcalabul Ţopa, romaşcanul, care acuma se va fi aflînd la Braţlau după înţelegerea ce am avut.

Pun pentru încredinţare semnul meu cu ceară şi cu fum. Să fii sănătos.

Domnul Dumnezeu să adaoge verile şi anii domniei tale.

Ion Nicoară”

Diacul a păturit şi a închis răvaşul, pecetluindu-l.

Nicoară a mai scris pe dos:

..Căpitanul Cozmuţă aduce această carte la al meu bun şi prea iubit prietin Tadeus. La casa domniei sale în tîrgul Movilăului.”

Răzăşul negrean a primit hîrtia închinîndu-se.

— Dăi cartea asta, căpitane Cozmuță. Dacă este vreo pricină de împotrivire...

— Nu poate fi nici o împotrivire, măria ta. Cartea o pun în mîna lui pan Tadeus. Dar dacă, din pricina smreduitoarelor vremi, pan Tadeus nu va mai fi fiind în această viață...

— S-ar putea, căpitane Cozmuță; viața noastră e ca un zbor de rîndunică; dar eu îți spun c-ai să găseşti pe Tadeus. Noi sîntem dintre cei îndărătnici, şi mai stăruim în această lume, deoarece avem de împlinit jurăminte. Dar dacă prietinul meu nu-i, cartea trebuie să ajungă la Brațlau, în mîna domniei sale pîrcalabul Țopa. Caută om care s-o ducă şi te întorci la mine.

— Am înțeles, măria ta. Mi-am luat măsuri şi pentru întoarcere. Iar după ce pun scrisoarea în palma lui pan Tadeus, eu te aştept pe măria ta sîmbătă sara la vadul Lipsei. Aicea la noi negrenii, nu poate fi nici o sminteală. Şi încrede-te în răzăşii lăcusteni, care or să te însoțească. Rămîi cu bine, măria ta.

— Fii sănătos, căpitane Cozmuță.

Negreanu a ieşit cu paşii lui uşurei în ogradă. Acolo îl aşteptau doi slujitori călări, soții săi, cu calul pe care trebuia să-l încalece el însuşi. Alți doi cai de schimb, numai cu căpestrele, îi țineau alăturea de dînşii acei slujitori.

O umbră mare i-a acoperit lui căpitan Cozmuță vederea. Uncheşul Petrea Gînj i-a pus pe umeri palmele grele.

— Să ştii, căpitane Petrea, i-a zis el domol, cu glasu-i repede, că toate-s puse la cale.

— Ne cunoaştem, a răspuns oşteanul cel bătrîn, strîngîndu-l lîngă sine. Nu am a-ți da învățăminte. Cu toate acestea, fiind mai vîrstnic decît domnia ta cu vreo doisprezece ori cincisprezece ani pe cît ştiu, îngăduie-mi, frate Cozmuță, să te socotesc frate mezin şi să te sfătuiesc unele şi altele.

— Ascult, bădiță.

— Întăi cruță calul ca să nu poticneşti cînd ți-a fi lumea mai dragă. Am văzut schimbaşii. Cînd ți-a părea că trupul dumnitale începe a fi greu calului pe care umbli, pui şaua pe cel ce-a mers slobod, numai cu frîul. Bună rînduială dar mai rămîne soarele verii şi lipsa de apă a pustietăților goale.

— M-oi pricepe eu cum să fac, bădiță. Dacă-i pustie, ocolesc şi beau zer de la stîni.

— Nu te supăra. Şi mai sînt două hanuri pe care trebuie să le ocoleşti şi cîteva sate în care să nu intri. La han ți-a ieşi înainte împingîndu-te cu zîmbet şi cu bourii sînilor o muiere, şi eşti încă tînăr, Cozmuță.

— De han si de băutură mă feresc, bădiță. Dar de satele răzăşilor noştri, nu. Eu nu caut la răzăşii nici prînzare, nici cupă cu vin. Ci caut prietini pe care să-i vestesc şi să-i pun la cale pentru trecerea măriei sale.

— Da, căpitane Cozmuță, aicea ai dreptate, căci noi păzim un odor rămas de la Domnul nostru Vodă Ion, şi acel odor se cuvine s-ajungă cu pace şi în bună stare în pămîntul unde stăpînul nostru îşi are prietinii şi unde a slujit cu cinste legea seminției creştineşti, fiind hatman la Praguri. Acolo-i pămînt slobod al vitejilor.

— Bădiță, a răspuns cu supunere negreanul, nu beau, nu mănînc, nu cunosc muiere. Îmi țin ceasurile numai cu pădurețe uscate şi mălai din traistă şi cu apă de la izvoare. Şi sîmbătă, prietinul măriei sale va ceti cartea aceasta pe care i-o duc.

— Am priceput; să-ți ajute sfîntu Gheorghe călărețul, cel care străpunge balaurul.

— Rămîi cu bine, bădiță, şi să ştii că Mitrea şi Agapie sînt oameni cu nume frumos în părțile noastre, iar pentru domniile voastre sînt scumpi, avînd cuvînt şi suflet ca pe haruri ale credinții. Deci nu fi cu bănuială asupra lor.

Uncheşul a tăcut.

— Nu fi cu bănuială, bădiță, crede în ei. Cînd nu-i vezi, să ştii că-s între oameni prin sate. Caută acolo numai pe cei vrednici şi nici o vorbă n-o cheltuiesc în zadar. Aşa! Dusu-ne-am! Hai, flăcăi!

Capitolul 19

Solia căpitanului Negrea

Cînd a început a-i bîzîi pe la ureche adiere din lărgimea cîmpiilor, căpitan Cozmuță a văzut geană de ziuă în fundul răsăritului.

Spunea cîte o vorbă feciorilor, mîngîia fugarul bătîndu-l uşor cu frîul pe gît şi chemîndu-i pe nume; se ducea în buiestru lin şi grăbit. Nu călărea pentru că aşa-i era poruncit, nu se trudea cu supărare, ci în el era o plăcere ca a apelor care fug rîzînd zilelor şi nopților.

De mult căpitanul negrean doarme în țintirimul satului său; dar pomenirea încă nu i s-a şters, iar vînturile şi valurile îl mai aşteaptă, să-i cînte şi să-l oglindească.,.

Bărbatul de credință s-a tot dus cînd în lumină, cînd în umbră, cu puține opriri, cu puțin somn, schimbînd tarnița cînd şi cînd de pe un cal trudit pe unul mai puțin trudit; a străbătut locuri goale şi păduri, pe la opusturi de heleşteie, pe povîrnişuri de livezi, ațintind ochiu-i vulturesc tot înainte, pînă ce s-au văzut talgerele verzi ale Nistrului într-un asfințit de soare.

Era ziua hotărîtă, de vineri.

Căpitanul Cozma şi cei doi feciori au ocolit drumul deschis către vadul Lipsei ş-au coborît rîpa Nistrului într-o luncă pustie. Au cotit pe o potecă, la o pădurărie unde au aflat pe un moş pădurar, prietin al negrenilor, care avea acolo sihăstrie. Tocmai îşi închidea vitele în ocolul de răzlogi, avîndu-şi pe lîngă sine dulăii de pază.

— Moş Mîndilă! a strigat căpitanul Cozmuță.

— Ha? Cine-i acolo?

— Moş Mîndrilă, eu sînt, prietinul domniei tale, căpitanul! închide cînii şi dă-ne drumul.

— Iaca, ia! dumneata eşti, nepoate Cozmuță?

— Eu sînt.

— Ce vînt te aduce?

— Ți-oi spune, dacă dai din picioare mai repede.

— Apoi, măi băiete, picioarele cele din tinereță le-am schimbat ş-acu mă slujesc numai de nişte hleaburi.

Iaca, ia! să-nchid zăvozii! Iaca, ia! să deschid poarta! Greu mă împovărează cele pustii bătrînețe! Iaca, ia! să zădărăsc focul. Că n-am muiere să-mi ajute şi nu pot

împrumuta de nicăieri, că n-am cu ce-o ține, nu din mîncare, că de asta — slavă Domnului! dar din altele. Iaca, ia! să umplu ceaunul cu apă şi să-l anin la cracană.

Uşurat-ați dobitoacele de tarniți? Dat-ați jos tarhaturile? îndemnați caii la iarbă grasă.

Iaca, ia! nişte capete de butuci. Lepădați hamurile ce mai aveți: dați din picioare şi din brațe cum dă moara din speteze cînd o umflă vîntul, ca să vă desmorțiți. Ici lîngă foc e şipot. Stropiți-vă ochii, să vă răcoriți.

Da' ce treabă ai domnia ta, nepoate Cozmuță, prin aceste părți de lume?

— Ți-oi spune cît îmbucăm ceva, moş Mîndrilă.

— Apoi iaca-i bine. Ori mi-i spune, ori nu, tot atîta-i; bucuria mea-i că te văd şi ochii tăi mi-aduc aminte de ochii bietei mele surori Anastasia, biată să fie de păcate. De mult s-a prăpădit prin cele străinătăți la Negreni. După ce s-a dus de la părinții noştri, n-am mai văzut-o decît de două ori: la nuntă şi la îngropăciune.

Cînii cei mari au prins a hăuli prelung.

— Iaca, ia! ce v-a apucat, măre dulăilor?

S-a dus pînă la închisoarea cînilor ş-a pălit de două ori c-o bîtă în scînduri. Zăvozii au tăcut.

— Li-i foame şi lor, a rîs cu gura ştirbă moşul, că şi ei îs făpturi de suferință, ca şi omul.

Vorbele bătrînului şi tînguirile lui despre biata soră-sa Anastasia erau aceleaşi şi aceleaşi ori de cîte ori căpitanul Cozmuță nimerea aici, la pădurăria ascunsă, cu felurite trebi. Răzăşul sta gînditor, luminat de foc, şi aştepta răstimpul cînd „clopotul moşneagului", cum îi spunea el, conteneşte. Era ceasul cinei. Atunci moş Mîndrilă molfăia în tăcere mîncarea-i puțină.

— Moşule, i-a grăit în acel răstimp negreanul, după ce ți-ai mînat toate treburile cu grăbire, aşa cum ştii domnia ta, acuma să m-asculți şi pe mine. Am nevoie să trec Nistrul chiar în sara asta.

— Îhî, cogîlț! a înghițit moşul cu greutate.

— Nu te bucura prea tare, moş Mîndrilă, căci nevoia mea nu priveşte, ca-n alte dați, boii; de data asta nevoia mea priveşte oamenii.

Moşneagul s-a holbat, mai înghițind o dată greu, după ce mestecase îndelung cu moara-i hîrbuită.

— Altădată veneam să caut cumetri de ceea parte, ca să trecem boi în Țara Leşască. Adevărat că boii noştri, de care au nevoie neguțătorii de la Moghilău să-i vîndă la împărăția Neamțului, au acuma preț bun: un taler părechea, bani curați puşi în palmă fără alte angării şi facă vama boierilor leşi. Îi trecem prin vadul ştiut al boilor şi-i scoatem într-un loc singuratic. Îi numărăm, îi dăm pe samă, primim talerii şi atît. Acuma-i alta, mai greu. Am de trecut o carte, cătră un căpitan de oaste de-ai noştri.

— Îhî!

— Acuma cată să trec singur-singurel şi nu voi să mă întîlnesc cu straja. Nici cartea şi nici viața să nu le pun în primejdie. Nici un străin nu pot trimete. Trebuie să mă înfățişez eu singur în tîrg, să caut ulița, să găsesc casa şi pe stăpînul casei. Iaca, e mai anevoie să duci o hîrtie de nimica decît un tamazlîc de boi. Dar însă hîrtia aceea cît palma priveşte viața unui bărbat iubit al nostru. Noi răzăşii de la Negreni şi din alte părți nu vrem ca acel bărbat iubit al nostru să treacă de la un mal la celalalt mal ca un năcăjit, într-o luntre, prin întunericul nopții. Îl poate oricine apuca de grumaz, căci capul lui are preț la turci şi la Domnia Moldovei. Deasemenea nici nu se poate înfățişa

cu uşurinţă în vederea lumii, ca să nu-l poprească străjile Moghilăului şi să-l întoarcă spre Bugeac, ori spre Hotin, ori spre Iaşi — pentru un cîştig mai mare decît preţul a o sută de tamazlîcuri. Cartea mea agoniseşte celui care o trimete puterea prietinilor săi de dincolo de Nistru, care putere îl sprijină să se ducă unde are treabă. Asta-i. Se poate trece chiar în sara asta?

— Se poate! a putut în sfîrşit răspunde moşneagul, scuturîndu-şi barba de fărmături.

— Cum?

— Bine, cu pescarii, căci breasla asta umblă la amîndouă malurile. Iaca, ia! Doar ai mai avut de-a face cu dînşii, nepoate. Nu-i cunoşti?

— Ba-i cunosc. Unde să-i găsesc la vremea asta?

— Îi găseşti unde trebuie. Cu schimbările vremii s-a mutat şi munca lor. Altădată pescuiau ziua; acuma pescuiesc noaptea. Atuncea, făceau negoţ cu somn, îi prindeau cu oriile în vederea tuturor; acuma îl prind noaptea, cu cîrlige, în cotloane afunde. Dar cîrligele stau singure şi ei fac un negoţ mult mai bănos — ducînd negustoraşi de marfă măruntă în tîrg la Moghilău. Acei negustoraşi de la noi caută lucruri uşoare şi scumpe: le poartă cu uşurinţă şi le trec fără năcaz. Iaca. ia! mărgele: iaca rumenele; iaca afion! Ba pentru cneaghine, ba pentru ţiitoarele măriei sale, ba pentru ţigăncuşele de la palat. Gătelile părţii femeieşti îs la fel şi la stăpîni şi la robi.

— Ş-apoi cum oi face, moş Mîndrilă, să-i găsesc pe aceşti pescari cumsecade?

— Iar bine. Te duci pe unde te duceai şi altădată în lungul pîrăuaşului istuia. Iaca, ia! zăvoaiele, iaca şi bulboanele. Ca şi altădată, nu iei cu tine unelte primejdioase; nu-ţi face trebuinţă decît un ispol, pe care-l găseşti la luntrea mea din gura pîrăului. Şi-apoi celelalte socoteli le cunoşti.

— Mulţămesc, moş Mîndrilă; las caii şi feciorii şi m-am dus. De-acu, dacă va fi să ne mai vedeau, asta s-a întîmpla mîni dimineaţă.

— Dar mai stăi, măi nepoate Cozmuţă. Spune întăi cine, ce şi cum.

— Îţi spun mîni, moş Mîndrilă; acuma n-am vreme

— Ptiu! acu a fost aici acest nepot şi iaca nu-i! Căpitanul negrean s-a dus rîzînd singur pe cărarea din lungul pîrăului. A ajuns la un povîrniş unde curgea apa duruind între sălcii. În balta de sub povîrniş, a găsit dosit între rogozuri, ca şi-n alte rînduri ale negustoriilor lui, ciobaca lui moş Mîndrilă, fără lopată şi fără ghionder. Ispol de scos apă din ciobacă însă avea.

A luat acel căuşel de lemn şi s-a dus pînă la bulboana de aproape a Nistrului. Sub zarea cea din urmă a înserării, apele veneau posomorite, clătinîndu-se ca lespezi fumurii şi clipotind uşor la ţărm. Căpitanul Cozmuţă s-a lăsat pe vine, şi, întorcînd spre undă cupa ispolului, a bătut o dată: clone! ca şi cum ar fi sărit o broască din cele mari în bulboană. Ş-apoi iar, de trei ori, clonc-clonc-clonc! Şi a aşteptat.

Or fi fiind cei de la celalalt mal la locul lor? Şi-a plecat urechea, ascultînd cu luare-aminte prin pacea adormită şi somnia luncilor.

A mai bătut de trei ori.

Atunci a auzit răspuns. Şi nu mult după aceea a zărit, încă departe, luntrea ca o gînganie de acelea care fug cu labele pe deasupra luciului. Atunci a răsuflat pe nas aerul pe care îl ţinea în plămîni, s-a ridicat în picioare şi s-a liniştit. S-a dus şi a pus ispolul în ascunziş, după aceea s-a întors la ţărm.

Cînd a venit luntrea aproape, i-a ieşit înainte.

— Buna sara, om bun, i-a şoptit unul din cei doi luntraşi.

— Buna sara.

— Care ți-i voia?

— Aş avea trebuință de un somn de vreo zece ocale pentru un praznic. Plata pe loc.

— Cum nu, om bun? Se poate; sui şi mergi cu noi să-l scoatem din cîrlig ori vîrşă. Dar parcă ne-am cunoaşte noi... Ehe! bucuria noastră nu-i proastă. Cum îți mai merg treburile, căpitane Cozmuță?

Cine nu-l cunoaşte pe căpitanul de la Negreni? Toți pescarii, toți neguțătorii de boi în susul apei şi în josul apei.

— La noi, la Moghilău, şoptesc pescarii prin întunecimea serii sprijinindu-se cu putere şi lin în lopeți, au mai scăzut afacerile cele bune; s-aude că boierii noştri şi şleahticii s-au înțeles cu beii; şi turcii s-aşează în ținutul Hotinului; ş-această înțelegere este ca şleahticii s-asculte, dar păgînii să poruncească. Şi s-au mai înțeles şleahticii noştri cu păgînii să ridice prigoană împotriva zaporojenilor. Să-i strunească şleahticii pe zaporojeni, să-i taie şi să-i împuțineze. Aşa că noroadele-s supărate.

— Au dreptate noroadele, băgă de samă căpitanul.

— Ei, da! Om vedea ce-a mai fi!

Ce treabă are căpitanul în tîrg la Moghilău? Căpitanul Cozmuță are treabă în ulița săidăcarilor, la meşterul Miloslav Cişca. Se duce la el pentru o şa nouă.

— Nu cumva se gătesc răzăşii de dincolo să se oştească iar în Țara-de-Jos?

— Va fi şi asta, răspunde căpitanul negrean, atunci cînd se va ridica voievod nou Nicoară Potcoavă... Ne-om duce cu el cum ne-am dus cu Ion-Vodă...

Luntraşul cel de lîngă negrean a murmurat:

— Cu alt noroc, căpitane, căci de pieirea lui Ion-Vodă s-a cutremurat lumea.

Au mai plutit un timp în tăcere. Acuma, prin balta domoală de la celălalt mal, pescarii întorceau luntrea cu botul în susul apei şi lopătau ca s-ajungă în cotlonul de unde plecaseră, la o colibă torpilată. După ce-au ieşit pe năsip, pescarii au pipăit banii de brudina şi s-au arătat mulțămiți de muşteriul lor.

— De-acu mîni, pe la prînzişor, mă veți întoarce de unde m-ați luat, le-a spus Cozmuță.

— Se poate, au rîs ei. Te ducem cu două ciobăci şi cu oria; poate tot încurcăm un somn.

— Somnul pe care-l încurcăm, a răspuns răzăşul de la Negreni, stă în scaun şi se chiamă judele Moghilăului.

Căpitanul Cozmuță a trecut ca un tîrgovăț grăbit pe străzi înguste şi întortochiate; cîni n-a stîrnit, colb însă destul; ş-a ajuns destul de degrabă la casa meşterului săidăcar.

A bătut într-o poartă; au mormăit întrebări şi răspunsuri; i s-a dat drumul chiar de cătră meşterul cel de la Praha, Miloslav, decît care mai bun săidăcar nu se află în toată lumea. El meşteşugeşte frîiele cu ținte şi teltiile înflorite care au bun preț în Zaporojă. De şi e aşa de bun meşter şi cîştigă destul, n-are linişte în acest tîrg al Moghilăului, căci domnia sa e pribeag husit şi-l tot împung popii catolici, şi şleahticii se potrivesc popilor, şi pîrgarii ascultă de şleahtici; aşa că meşterul Miloslav nu putea dovedi decît împingînd unde trebuia zgripțori de argint.

În cămara sculelor şi pielăriei, meşterul Cişca se tînguie prietinului său răzăşul un ceas de vreme, greblîndu-şi cu degetele barba bălaie stropită cu fire argintii şi-l mai întreabă ş-acuma, cum l-a mai întrebat şi-n alte dați, dacă n-ar fi cumva cu putință să se aşeze într-o țară mai blîndă din partea popilor papistaşi. Poate-i Moldova țara aceea.

— Este, îi răspunde căpitanul, dar mai îngăduie; meştere Miloslav, pînă ce-a veni la noi un voievod după inima noastră. Atuncea are să fie şi mai mult de lucru pentru meşteşugul dumnitale. Iar de papistaşi ai a te teme la noi ca de Sisoie cel mare.

Meşterul Cişca rîde. Domnia sa nu ştie cine-i sfîntul Sisoie. Socoate că va fi fiind un bărbos cumsecade şi blînd de la Ierusalim ori de la Bizanț.

— Noroc că n-am copii nici de la Ana, nevasta mea de-al doilea, adaose el, urmînd a-şi scărmăna barba; şi noroc că Ana e vrednică nevastă, cu care mă înțeleg; şi cînd lucrez eu, ea cîntă parcă n-am avea griji. Mulțămesc, căpitan Cozmuță, pentru plata zlotului datorit. Şi nu te vei supăra pe mine, dacă nu-ți pot da pat de hodină decît între scule şi piei.

Cînd l-a lăsat meşterul, Cozmuță şi-a aşezat bine ciolanele pe patul vîrtos, a pus tîmpla pe pumnul drept ş-a adormit numaidecît.

Dimineața, cînd a vîrît capul în cuhnea strimtă a gospodinei, căutînd apă, pana Ana Cişcova cînta, potrivindu-şi în spelci de sîrmă cozile şi privindu-şi fața albă în oglindă, cînd din dreapta, cînd din stînga.

— Jesus Maria! a strigat ea lepădînd oglinda şi pocnindu-şi palmele; de unde ai ieşit, căpitane Cozmuță?

— Dintre sculele şi pieile meşterului. Bine te găsesc sănătoasă şi veselă, doamnă Ana, şi te-aş ruga să mă îndrepți la careva care cunoaşte în Moghilău casa unui fost căpitan de oaste cu numele Kopițki.

— D-apoi îl pot îndrepta eu pe prietinul nostru căpitanul Cozmuță. Casa lui pan Kopițki se află în a treia uliță la stînga, peste drum de biserica Uspeniei. Și trebuie să fie astăzi la pan Tadeus mare năvală de popor. Căci mîni, duminică, se face judecata lui Barbă-Roşă, cel gras, epitropul Uspeniei. Închipuieşte-ți, căpitane, că un boier mare cu opt moşii, cum e Roman Barbă-Roşă, s-a apucat ş-a pus amanet biserica Uspenia la un cămătar venetic. Costa Luli. şi neplătind Barbă-Roşă la soroc nici capete, nici dobîndă. Costa Luli a pus lacată şi a poprit intrarea preotului şi a poporanilor la sfîntă leturghie.

Vai, Doamne, s-a mai auzit pe lume asemenea blăstămată faptă? A împrumutat procletul bani, pentru nunta unei fiice, şi nici nuntă n-a făcut, nici douăzeci şi cinci de taleri nu i-a întors lui Luli.

— Ce dracu o fi făcut cu atîtea parale? s-a mirat negreanul.

— Le-a bătut la cărți, căpitane Cozmuță! Înflorire-ar pe el lepra! Şi n-ar mai ajunge la duminica cealaltă acest varvar mai rău decît ismailitenii...

— Ce fel de judecată?

— Nu ştiu, că-l judecă tot corbi de cei mari, neamuri cu el. De aceea s-adună poporul ca să facă răzmeriță şi să-i ceară capul. Unde te duci, prietine al nostru? La prînz nu te întorci?

— Nu pot şi-mi pare rău, doamnă Ana... Îmi place să te aud rîzînd şi cîntînd.

— Acuma nu mai rid şi nu mai cînt.

— Îmi place să te aud rîzînd şi cîntînd şi împărțind mîncare în farfurii înflorite. Dar eu am o slujbă poruncită, doamnă Ana; şi slujba mea în dimineața asta numaidecît trebuie s-o isprăvesc.

— Şi pe urmă te duci?

— Da, tot cu slujba.

— Şi de la soțul meu Miloslav luatu-ți-ai rămas bun ?

— Luat.

— Bine, atunci ia-ți și de la mine şi nu ne uita.

Cozmuță a pornit repede, pipăind la brîu cartea stăpînului său. La poartă a stat, ascultînd dacă nu se aude în urma lui cîntec. Nu s-auzea nimic; nevasta meșterului se uita după dînsul din prag. Căpitanul a oftat, a deschis, a trîntit portița în clampă şi s-a dus.

Cum a văzut în ulița a treia biserica Uspeniei şi adunare de norod la casa de peste drum, s-a destins, simțindu-se la capătul urcuşului său. S-a uitat la învăluirea mulțimii şi a văzut că-i ca şi la Negreni cînd răzăşii se supără. A ocolit o grămadă de oameni ici, a cotit pe după alții, şi a băgat de samă că de la poartă şi pînă la uşa casei oamenii îmbulziți nici nu mai pot răsufla.

Cine-i acest străin?

Pan Kopițki n-are vreme astăzi şi mîni decît pentru urgia ce s-a abătut asupra sfintei noastre Uspenii. Să-l lese în tihnă cei de peste Nistru. Pentru străini va scrie pan Kopițki jalbe poimîni.

Căpitanul Cozmuță s-a făcut mititel şi a întrebat cu umilință pe cei ce se aflau mai aproape de dînsul, dacă pan Kopițki e singur.

— Ba e cu vatamanii noştri. De ce întrebi? Asta se ştie şi se vede!

— Ba eu socoteam că s-ar fi aflat în sfat cu Ion Nicoară Potcoavă, hatmanul.

— Da, de unde! Hatmanul Potcoavă e la Moldova.

— Eu ştiam că a pornit într-acoace. L-am şi petrecut o bucată pe cale.

— Da' de unde vii dumneata şi cine eşti?

— Sînt un căpitan de răzăşi de la Negreni.

— D-apoi nu-l cunoaşteți, lume dragă? Acesta —i căpitanul Cozmuță, carele a fost cu unii din noi şi cu zaporojenii în războaiele lui Vodă Ion de la Moldova.

— Auzi, creştinilor! Şi ce pofteşte, mă rog?

— Zice că s-ar fi aflînd la pan' Kopițki în cancelarie Potcoavă hatmanul.

Din gură în gură, din zvon în zvon, lumea strînsă dinaintea sfintei Uspenii s-a încredințat că nu este altă veste mai adevărată decît asta. Apoi acuma este cine judeca pe Barbă-Roşă pentru hoția lui!

Strigăte şi chemări; mulțimea îl copleşea pe negrean. Cei din bulzul de la intrarea casei s-au revărsat spre poartă. Căpitanul Cozmuță a sărit din doi paşi cele patru trepte; mulțimea a început a urla la el şi a-l sudui rîzînd pentru asemenea viclenie. Dar domnia sa a tras de la brîu cartea lui Nicoară ş-a tremurat-o deasupra capului său descoperit.

— Domnilor şi fraților, aflați că nu v-am viclenit; măria sa hatmanul Potcoavă nu se află în casă şi nu vorbeşte cu pan Kopițki, dar cuvintele lui sînt scrise aicea, pentru prietinii săi din această țară!

S-a făcut tăcere.

— Fraților oameni buni, a grăit cu linişte căpitanul de la Negreni, eu sînt sol şi aduc lui pan Tadeus această carte scrisă de mîna măriei sale Nicoară.

La tumultul de glasuri care a cutremurat ulița după asemenea mărturisire, în fereastra de alăturea intrării s-a deschis o portiță şi a ieşit capul lui pan Kopițki întrebînd numai cu ochii holbați şi schimonositura obrazului ce-i asemenea tăcere, ce-i asemenea freamăt, ce-i asemenea glas străin? Căci căpitanul negrean grăia limba localnicilor cu destulă uşurință, însă şi cu destule greşeli şi amestecuri de moldovenie.

Acel cap al fostului căpitan de oaste avea rase cu briciul bărbia, obrajii şi tîmplele, după felul de a se purta al zaporojenilor; mustățile cărunte îi erau lungi învăluite mărunt cu drotul. Obrajii raşi îi atîrnau. Ochii, după ce s-au holbat, au rămas mici şi cu pleoapele încrețite, ațintiți asupra cărții pe care solul o ținea în crăcăna a două degete,

întinzînd brațul cît mai sus cu putință.

Repede se arătase acel cap în portița ferestrei, repede s-a tras îndărăt. Şi prin uşa intrării numaidecît a venit şi prelungirea în jos a ființii celui mai cu faimă bărbat din Movilău. Fostul căpitan Tadeus Kopițki era de două ori mai înalt şi mai spătos decît răzăşul. A repezit mîna-i groasă către acea carte sau acea minciună; deoarece se putea ca omulețul care o tremura între două degete să nu întrebuințeze decît un tertip.

Căpitanul Cozmuță s-a ploconit spre stăpînul casei întrebînd dacă are cinstea să vadă înainte-i pe vestitul căpitan Tadeus Kopițki.

— Da! El este! În ființă! a răspuns cu glas gros şi răsunător stăpînul casei, şi-n palma lui groasă răzăşul a lăsat să cadă cartea.

Fostul căpitan de oaste a cetit ce era scris deasupra, a desfăcu t-o şi i-a cercetat pecetea.

— Dumneata eşti căpitanul Cozmuță? a întrebat răstit.

— Da, el este, a răspuns cuviincios negreanul.

Pan Tadeus s-a cufundat dintrodată în cetirea cărții. A ridicat numai o clipită ochii spre biserica Uspeniei, luînd martor parcă pe Dumnezeul închipuirii sale, un Dumnezeu al răzbunării în vifor de nouri, a bătut cu dosul palmei stîngi foaia pe care o ținea în dreapta şi-apoi cu foaia a amenințat lumea îmbulzită în juru-i.

— Vină după mine, a zis el către sol.

Cu o sprinteneală de mirare la un om atît de gros şi destul de vîrstnic, pan Kopițki l-a dus pe căpitanul Cozmuță la o cămară deosebită de cantelarie.

L-a aşezat pe oaspete pe un divan, s-a aşezat şi el într-un jilț pe care l-a rostogolit întăi dinaintea divanului; s-a mai uitat o dată la cartea deschisă şi iar a bătut-o cu dosul palmei stîngi. Dintrodată solul a auzit un glas blînd în care tremurau lacrimile.

—...Din mila lui Dumnezeu străin în țara părinților săi...

Căpitane Cozmuță, spune-mi toate cîte ştii despre sosirea prietinului meu Potcoavă.

Negreanul i-a povestit în cîteva cuvinte tot ce ştia.

Pan Tadeus şi-a sprijinit fruntea cu palmele; apoi a înălțat încet-încet ochii şi i-a ațintit asupra căpitanului negrean, ascultînd în acelaşi timp zvonul norodului de-afară.

— Iubitule, a spus el după aceea răzăşului, zîmbind; avem mîni în tîrgul Movilăului frumoasă adunare de popor. Toată această adunare va întîmpina pe prietinul nostru care trece la prietinii săi din Zaporojă. Oricîte cîrcote şi supărări vor fi, nimic nu-l va putea opri pe Potcoavă. Luăm noi cei de-aici toate măsurile.

— Înțeleg; măria sa hotărăşte ziua trecerii sale mîni.

— Am văzut din cartea ce mi-ai adus. Dar Tadeus Kopițki hotărăşte şi ceasul. Să fie al patrulea ceas al dimineții.

— Se va face întocmai, a dat încredințare răzăşul. Mă întorc fără întîrziere la măria sa.

— O, bărbat prea harnic! nu pleci înainte de-a bea ca mine paharul prietiniei noastre; şi de-a te sfătui cu Tadeus şi despre alte lucruri ce privesc intrarea la noi a slăvitului nostru Nicoară hatman.

Capitolul 20

Mezin cel viteaz

Înainte de a intra în hotarul Costeştilor şi Olărenilor, Potcoavă a mai poruncit un popas de amiază, după sfatul lui moş Mitrea şi al vatamanului Agapie, cei doi lăcusteni.

Depărtarea pînă la apa Nistruiui se împuțina cu repeziciune, totuşi popasurile erau mai dese. Ieşeau în calea măriei sale călăreți din sate, cu care se schimbau închinări şi vorbe bune; îl petreceau pînă dincolo de hotarul moşiei lor şi apoi rămîneau într-un dîmb, lungă vreme, pînă ce depărtările se începoşau atît pentru cei duşi cît şi pentru cei rămaşi.

Această rînduială lăcustenii o pregăteau umblînd cale de un popas înaintea lui Nicoară. Iar alții, dintre cei vestiți de lăcusteni, umblau şi mai departe cătră zarea Nistrului, înştiințînd neamuri şi prietini. În lungul drumului se simțea această mişcare şi umblau necontenit călăreți şi vestitori.

Deasemenea se dăduse înştiințare şi ciobanilor care aveau tîrle ici-colo, în acele largi întinderi. Şi după învățămintele vechi, dobîndite din suferința rîndurilor de oameni, ciobanii vesteau satele de cătră pădure, cu focuri, despre umbletele înainte la calea Lipsei şi îndărăt la Vadu Raşcului ale slujitorilor lui Vodă Şchiopul şi ale lui ceauş-baş de la Iaşi.

La Vadu Raşcului, unde cumpănea mai mult puterea slujitorilor domneşti şi ismailiteni, se iscase pesemne o tulburare grabnică la vestea iscoadelor, cum că fugarii apucaseră alt drum.

Fugarii erau aşteptați într-un loc; şi dintrodată răsăriseră la o mare depărtare. De ce puterea domnească fusese încredințată că la Vadu Raşcului trebuie aşezată capcana, nu se ştie. Era o încredințare din vînt, din pămînt, din nălucirea minților. La Vadu Raşcului le era mai la îndămînă oamenilor domneşti, din numărul săbiilor şi mai ales din odihnă şi mîncare. Acuma se mişcau spre valea Lipsei pipăind, cotind, înaintînd şi trăgîndu-se îndărăt, ca unii ce nu se bizuiau încă pe o izbîndă uşoară. Lor mai mult le trebuiau căpățînile lor sănătoase pe umeri, decît să le ducă la Iaşi pe ale fugarilor. Se mişcau mai ales din îmboldirea oştenilor turci, care arătau vrednicie şi semeție, ca trimeşi ai celui mai mare şi mai temut padişah stăpîn al lumii. Semeția le era sporită de scîrnava lăcomie a dobînzii pe care o rîvneau de la pămînteni. Răzăşii din acea lături a

țării fuseseră pînă atunci scutiți de bîntuirile boiereşti şi putuseră agonisi tamazlîcuri şi turme. Făceau şi negoț cu boii şi oile în Lehia, şi la Vadu Raşcului se spunea că acea răzăşime cuprinsă are îngropate comori de zloți şi taleri.

Ciobanii de la tîrle privegheau de departe mişcarea iscoadelor. Cum le vedeau, aprindeau pe corhane mai multe focuri decît aveau stîni; şi răzăşii, din depărtarea la care se aflau, numărau şfară de fum după şfară de fum şi înțelegeau că de la oamenii lor se dă vestire de apropierea inorogilor. Iar noaptea, focurile ciobanilor ardeau ca nişte luceferi mari în vîrful movilelor, şi răzăşii, de pe hotarul lor, băgau de samă cum se astupă şi cum se deschid luminile. Ciobanii ridicau asupra focului saricile, apoi le lăsau să cadă. Era semn că nu-i linişte în păşuni, că zăvozii se arată neliniştiți şi mînioşi ca la apropierea fiarelor. Atunci străjile satelor sporeau, şi cete înarmate ieşeau în larg pe după lunci şi rovine de pîraie fără apă.

În acea zi de vineri, vatamanul Agapie a călăuzit la măria sa pe vatamanii Costeştilor şi Olărenilor într-o vîlcea împresurată de făgețel tînăr şi mesteceni. Potcoavă şi ai săi erau descălecați. Cînd au auzit tropot, au pus piciorul în scară. Îndată ce s-a arătat Agapie, Nicoară s-a încălărat şi a strîns zăbala murgului. Au săltat în tarniți şi soții săi.

Agapie aducea şase răzăşi, fruntaşii celor două sate. Lăcusteanul şi-a descoperit fruntea închinînd-o spre măria sa; ceilalți şase călăreți au făcut la fel.

— Slăvite, a zis Agapie, arătîndu-şi prin mustață albul dinților, aceşti gospodari de la două sate megieşe au poftit să se înfățişeze la trecerea Domnului lor.

— Mi se bucură inima, a răspuns Potcoavă, ducîndu-se mai aproape de răzăşi.

Şi-a tras de deasupra pletelor cuşma. Acest obicei de la taberele zaporojenilor, cînd sînt întîmpinați hatmanii şi asaulii de credincioşii lor, nu era cunoscut moldovenilor. În aceste zile cînd vedea cum se deşteaptă şi se ridică în juru-i poporul, împresurîndu-l c-o dragoste care-i mîngîia pribegia, Potcoavă simțise nevoia să se închine puterii pămîntului, tovarăşilor de restrişte ai lui Vodă Ion. Îi era inima plină de milă şi avînt. Vatamanii de la Costeşti şi Olăreni au fost fulgerați de privirea înaltă şi în acelaşi timp frățească a celui pe care îl socoteau Voievodul lor.

— Să trăieşti întru mulți ani, măria ta, şi să te întorci degrabă, a zis cel mai vîretnic dintre cei şase.

— Alătură-te lîngă scara măriei sale, moş Comane, l-a îndemnat lăcusteanul.

Răzăşul cel cărunt, pieptănat ca în zi de sărbătoare, s-a apropiat cuprinzînd mîna pe care i-o întindea Potcoavă.

— Slăvite stăpîne, a cuvîntat el punîndu-şi palma stîngă pe piept; ce-avem aici în inimă, avem şi pe buze. Ca pe un Domn al nostru dorim să te primim cu pîne şi sare, după datină, să te aşezi în scaunul țării cu sabia, fără beşlii şi năvrapi ismailiteni, cum au ajuns de fac alții care n-au ruşine.

S-au apropiat şi ceilalți răzăşi ca s-atingă mîna lui Nicoară. Apoi au descălecat toți, stînd la sfat şi răzăşii de la Costeşti şi Olăreni au tras merinde din desagi şi ploşte de vin.

A intrat în vîlcea şi moş Mitrea şi a descălecat din învăluirea umbletului.

— Vine din urmă şi domnia sa diacul cu veşti de mirare, a cuvîntat el.

— Ce este, omule? s-a supărat uncheşul Petrea. Dacă ai veste rea, care să ne amărască pînea, mai întîrzie-o. Ori mai degrabă spune, a adăogit el îndată cu dezgust, lepădînd pita. Nu cumva s-arată iscoadele şi ismailitenii? Tot asta aud de trei zile.

— Asta nu poate fi supărare pentru răzăşii noştri, căpitane Petrea, a răspuns cu

blîndeța-i obişnuită moş Mitrea. Pîlcurile noastre i-au tot hărățît, pînă ce i-au apropiat. Oamenii noştri s-au bulucit în trei locuri şi aşteaptă numai poruncă de la măria sa; i-or împresura şi i-or stropşi cu furcile.

Uncheşul Petrea a tăcut, fără a se însenina. Mezinul a ieşit înainte:

— Bădiță, dă-ne voie să tragem şi noi săbiile. Uncheşul a încuviințat, dînd în sus cu coamele ca un zimbru.

— Să vedem ce are să ne spuie diacul, care-i om cuminte, a grăit cu linişte Nicoară. Din ce se petrece, eu înțeleg că n-am a mă îngrijora de nimic, deoarece prietinii noştri care ne priveghează de trei zile stau pavăză. Țara-i cu noi!

A intrat şi diacul în vîlcea, descălecînd fără grabă.

— Stăpîne, a dat el lămurire, bulucul lui Sefer-ceauş stă poposit în Valea Oilor. Năvrapii şi-au trudit caii adunînd pe armăşeii lui Şchiopu-Vodă. Prietinii noştri răzăşii le-au dat ocol... Am limbă: am prins pe unul din armăşei. De la el cunosc numele ceauşului, iar pe vătavul armăşeilor îl chiamă Iov Buzatu. L-au bătut Sefer-ceauş cu toiagul. Mult nu zăbovim; cît vă pregătiți, eu îi voi spune măriei sale întîmplarea de la Costeşti.

— Ce întîmplare? a rostit uncheşul. N-avem nevoie de poveşti.

— Ba e o întîmplare ce se leagă de buluc şi de harțul în care intrăm şi noi, cu voia măriei sale.

— Lehamite! a mormăit bătrînul, făcînd semn cu palmele că leapădă de la sine toate şi nu mai are nevoie de nimic pe lumea asta.

— Nu te supăra, diece, şi spune-mi întîmplarea domniei tale... a îndemnat cu linişte Nicoară.

Uncheşul Petrea s-a potolit dintrodată şi diacul a povestit întîmplarea gospodinelor de la Costeşti.

Se vede că cei doi dintre armăşei, care băteau laturile, au ademenit cu ei pe doi oşteni anadoleni mai bătrîni.

Se satură şi unii dintre năvrapi de atît omor şi prădăciune prin toate țările creştineşti. Nu le mai trebuie nimica, numai să-şi întindă ciolanele într-un loc tihnit. Cîteva ouă ş-o lumînare de seu, ca să-şi pripească la foc o papară; ş-un braț de fîn ca să-şi plece fruntea şi să doarmă. Alah i-a avea după aceea în sfînta sa pază.

Iar armăşeii îşi spun că dacă duc cu dînşii doi oşteni turci, apoi răzăşii s-or teme şi i-or primi bine, pe lîngă asta vor arăta că dînşii nu vor să bată război cu nimeni; se duc în lumea lor; s-au săturat de-atîta trudă! Dar gîndul lor ascuns era că — văzînd şi făcînd, în vremea hîrbului celorlalți şi a pojarului, să apuce niscai zloți, dac-or găsi, ori nişte icoane ferecate, şi să se întoarcă iar la Domnie, împăunîndu-se cu isprava celorlalți.

Se strecoară tuspatru călăreții prin marginea Costeştilor. E un ceas cînd toată munca de dimineață a satului s-a alinat. Răzăşii au ieşit în hotar; moşnegii s-au întins la umbră; cînii clămpănesc după muşte; numai răzăşițele se dau în vînt cu treaba lor neistovită. După rînduială de dimineață au intrat un răstimp la stative; acuma au ieşit de la țesut ş-au aprins foc în cuptor; apoi au opărit nişte alivenci, ca să le coacă şi să aibă cu ce ieşi înaintea bărbaților cînd s-or întoarce flămînzi.

Cînd scoate răzăşița lui Frunză cel tînăr capul pe uşa tinzii, să vadă de ce s-au întărîtat aşa cînii, iaca vede pe cei patru oşteni că se uitau la ea de peste gard. Se întîmplase că armăseii şi năvrapii, descălecați, cercau să intre în gospodăria ce li se părea mai arătoasă în colțul de sat unde nimeriseră.

— Vai! a țipat Fira şi i s-au aprins obrajii. Da' cine sînteți voi şi cum cutezați a intra nechemați la o gospodărie de creştin, aducînd cu voi şi spurcăciune păgînească?

— Jupîneasa dragă, a răspuns unul dintre armăşei; primeşte-ne, ca să ne hodinim ca nişte oşteni ce sîntem.

— Ferească Dumnezeu! a țipat femeia; să nu puneți mîna pe poartă că ia foc. Slobod cînii, chem oamenii.

— Oamenii sînt în hotar, i-am văzut eu. Şi noi doi sîntem oamenii Domniei, iar aceştialalți doi sînt oşteni împărăteşti. Teme-te şi dă-ne drumul!

— D-apoi aşa şi pe dincolo în flendurile voastre şi ale oştenilor împărăteşti! Venit-ați să tulburați lumea şi să spărieți copiii?

— Taci din gură că intru la tine! a suduit-o armăşelul. Atuncea Fira lui Frunză a răcnit ca s-audă vecinătatea.

— Săriți, doamnelor şi suratelor; dau peste noi spurcăciunile pămîntului! Puneți mîna pe furci! Să-i prigonim pînă ce le-om smulge păr, s-avem cu ce afuma pe prunci, să le treacă spaima. Nu-i lăsați; sloboziți cînii! Moş Irimie, dă drumul şi buhaiului, că unul dintre dînşii are strai roş — să-i ieie în coarne şi să-l zvîrlă în rîpă!

A fost o zarvă cum nu s-a mai pomenit la Costeşti de la vremea cînd au dat nohaii. Ca şi atuncea au ieşit femeile cu cociorvele aprinse; unele au apucat furcile; dulăii s-au înşurubat pe sub porți; buhaiul lui Frunză a prins a boncălui, împungînd c-un corn în pămînt şi s-a luat după năvrapul cu strai roş; oştenii domneşti şi cei împărăteşti nu s-au mai putut cățăra pe cai.

— N-aveau cu ei pe Alexandru împăratul de la Machedonia şi i-au biruit amazoancele, măria ta... şi-a sfîrşit povestea slujitorul lui Nicoară.

Cînd i-au scos femeile din sat cu asemenea alai, cei patru au dat peste răzăşi, între care se afla şi Radu, diacul. Atunci i-au prins dar n-au putut apăra decît pe unul din armăşei; pe ceilalți trei muierile i-au ucis, lepădîndu-i subt un gard, unde abia mai suflă.

— Asemenea poveşti îmi plac, a zis uncheşul cu aţîţare, de-acu hai în Valea Oilor după bulucul lui Sefer-ceauş. Ş-ar trebui să aduceți pe jupîneasa Fira a lui Frunză s-audă laudă de la măria sa.

— Am vrut s-o aduc, a răspuns diacul, dar se ruşinează şi nu vrea să vie, căci asemenea faptă — zice ea — nu se cuvine s-o săvîrşească femeile. Şi nici acasă la ca să nu intre nimeni; nu-şi vede capul de trebi şi pruncul de țîță i-i bolnav.

— Aşa-s muierile, cu nazuri, a dat încredințare uncheşul. Şi nici n-avem vreme să le căutăm în coarne; hai unde-i treaba noastră.

Cei şase vatamani de la Costeşti şi Olăreni s-au amestecat între ceilalți răzăşi care-şi alcătuiau cu grabă cetele.

Agapie de la Lăcusteni a adus la scara lui Nicoară Potcoavă pe armăşelul prins, cu capul gol şi descins. Era boțit şi pălit în cap de cociorve, dar se ținea bine, bucuros fiind că i s-a cruțat viața.

— Închină-te măriei sale, i-a poruncit vatamanul lăcustean, şi spune-i tot ceea ce ne-ai spus nouă.

Adică mie şi diacului, stăpîne.

Prinsul s-a umilit, mărturisind cu vorbe pe care şi le rînduise cu înțelepciune, ca să nu uite nimic.

— Mărite Doamne, baş-ceauş Sefer mai aşteaptă un buluc pe care-l are tot sub mîna lui. Poate desară ori mîne dimineață să fie adus aici acel buluc.

Măria ta, noi am intrat cam departe şi acum nu ni-i tocmai bine. Dacă-s răzăşiţele aşa cum le-am cunoscut, apoi ce trebuie să fie răzăşii... Iar Sefer l-a bătut cu toiagul pe Iov Buzatu vatavul. Acuma are să cunoască şi el ce-i aici şi de ce armăşeii umblă de-a scăpare. Căci noi sîntem deprinşi cu creştini flămînzi şi slabi. Iar aicea oamenii îs fără frică. Baş-ceauş Sefer îşi prăpădeşte capul. Ori aici, ori la Iaşi. Aici pentru că n-a putut răzbi, iar la Iaşi pentru că mai-marele său, pentru neizbîndă şi ruşine, îl va pune sub paloşul gealatului.

— Spune măriei sale, a îndemnat Agapie, ce fel de oştean e baş-ceauş?

— Drept mărturisesc măriei tale că-i oştean bun, dar aprig. A intrat, în noi armăşeii, nu numa cu toiagul ci şi cu sabia.

— Drept am mărturisit, măria ta, şi-mi fac cruce.

Nicoară Potcoavă a poruncit ieşirea deasupra văiugii.

Îndată ce s-au arătat în cîmpul prăvălatic, au prins a săgeta ca dintr-un viespar năvrapii. S-au împrăştiat o samă pe culmea din laturi; iar bulucul s-a mişcat domol, ţinîndu-se strîns călăreţ lîngă călăreţ, spre un corhan ce se-nălţa dincolo de vale.

Diacul da lămurire uncheşului:

— Sefer nu vrea să primească harţul.

— Atuncea să-l hăituim fără întîrziere, s-a mîniat uncheşul. Îi aţin calea trei cete ale noastre.

Potcoavă şi-a oprit murgul:

— Ne-aşteaptă totuşi, după cît mi se pare, a zis el, luînd aminte la mişcarea năvrapilor. N-au tras săbiile. Au pornit într-acoace doi călăreţi. Trimet solie.

Au înţeles îndată ce vrea Sefer-ceauş. Cei doi călăreţi au oprit la o sută de paşi; s-au închinat cuviincios. Unul era năvrap, celălalt armăşel domnesc.

A grăit întăi turcul şi după aceea a tălmăcit armăşelul. Şi-au rămas neclintiţi.

— M-aşteptam la asta, a murmurat Potcoavă. Crainicul domnesc tălmăcea:

— Baş-ceauş Sefer înştiinţează că azi e zi sfîntă; vinerea, moslemii drepţi nu taie şi nu varsă sînge.

Lăcusteanul a şoptit:

— Trebuie să fie o viclenie a turcului, măria ta.

A urmat a striga întăi năvrapul, după aceea armăşelul, tălmăcind;

„Baş-ceauş Sefer cunoaşte că se află în faţa unui viteaz, cu duhul dreptăţii...Dacă noi nu primim harţul acum, domnia sa va îngădui pînă la asfinţitul soarelui, cînd avem deslegare de a trage săbiile.”

„Iarăşi spune baş-ceauş că mai bine ar fi să nu stricăm oamenii nici dintr-o parte nici din alta, şi să iasă la luptă dreaptă unul dintre ai domniei voastre care se bizuie pe vrednicia lui. Să se lupte cu baş-ceauş fără săbii, numai din virtutea trupului, şi Dumnezeu va alege.”

„Dacă, precum nădăjduieşte, va birui Sefer baş-ceauş, apoi să fie volnic a lua capul celui căzut şi să se ducă fără nici o stricăciune din partea domniilor voastre.”

La porunca lui Nicoară Potcoavă, a ieşit în privelişte moş Mitrea Lăcusteanul şi a pus întrebările de-a dreptul în limba năvrapilor, ascultînd întăi vorbele măriei sale.

— Nu cumva Sefer-ceauş n-are altă cale de întoarcere?

— Ba are, s-a răspuns. Sefer aşteaptă spor de săbii.

— Dar noi nu vrem s-aşteptăm întărirea neprietinului nostru.

S-a răspuns:

— De aceea Sefer-ceauş îndeamnă la luptă numai în doi. Iar dacă nu cutează

nimeni, atunci s-aşteptaţi domniile voastre pînă după asfinţitul soarelui. Mai-marele domniilor voastre Potcoavă ştie că lupta dreaptă, unul şi unul, e vechi obicei al vitejilor, şi creştini şi moslemi.

Uncheşul Petrea nu-şi putea birui mînia şi mormăia împotriva măriei sale că nu este altă lege de război decît să tragă toţi acuma săbiile şi să-i prăvale pe necredincioşi din lumina soarelui în întunericul morţii.

Nicoară a făcut semn de tăcere. Gîndul lui era să dea altfel de răspuns. Nu se cuvenea, îşi făcea el socotinţă, să jertfească atîţia oameni ai căror ochi se uitau la el cu prietinie şi încredere. De acei răzăşi ai săi avea nevoie şi la întoarcerea sa în ţară. Între acei vrednici răzăşi nu se mai socotea pribeag şi alungat. Mai bine să dea răspuns lui baş-ceauş Sefer că-i dă învoire să se tragă îndărăt.

„Domnia mea îi îngăduie să-şi cruţe căpăţîna...” a îngînat el în sine.

Dar tocmai cînd vroia să încredinţeze crainicului lăcustean răspunsul cu vorbe potrivite, dintre călăreţii de lînga sine a izbucnit Alexandru mezinul făcînd trei sărituri largi cu calul. S-a oprit, s-a întors către Nicoară închinîndu-se, apoi şi-a desfăcut de pe el sabia şi a venit s-o înfăţişeze mai-marelui său.

— Îngăduie, bădiţă, să mă lupt eu cu Sefer, a zis el cu hotărîre.

Era aprins la obraz şi-i scînteiau privirile de nălucirea unei fapte măreţe.

Inima lui Nicoară s-a strîns de îngrijorare. Mezinul lui era în una din acele stări primejdioase de aţîţare, pe care i le mai cunoscuse cînd se avînta nestăvilit în furtuni năprasnice.

— Însă tu n-ai sulița lui sfîntu Gheorghe... a încercat să glumească Nicoară.

— Îngăduie, bădiţă, a stăruit cu răguşală de mînie în glas mezinul.

Nicoară a oftat, dîndu-i învoire c-o mişcare a mînii drepte.

— Fii băgător de samă, Lixandre, c-un viclean ca Sefer. Mezinul a pus pinteni calului, pipăindu-şi sub strai jungherul.

— Opreşte-l, măria ta, a gemut uncheşul Petrea. Oricare dintre noi se poate pune jertfă, dar pe băiet cruţă-l!

— Băietul e de mult bărbat, a aruncat în urma sa răspuns trufaş mezinul.

— E prea tîrziu, uncheşule, a grăit Nicoară. Nu uita că ţi-a fost ucenic, ca şi mine. Să avem încredere în vrednicia lui.

Răzăşii din preajmă urmau în pasul cailor pe măria sa Nicoară, ţinîndu-şi gata săbiile şi sulițile.

Lîngă corhanul care se zugrăvea pe zarea răsăritului, moşiroi uriaş, bulucul lui Sefer baş-ceauş se înşirase strîns într-o parte. Călărind cu repeziciune, răzăşii s-au îmbulzit, apoi s-au deşirat de partea cealaltă a movilei.

Sefer a descălecat şi a ieşit întru întîmpinarea mezinului, în bulucul năvrapilor s-au şoptit vorbe de mirare şi bucurie.

— Acesta e fratele lui Potcoavă! Frumos cap va primi baş-buluc-baş de la Galata!

Alexandru a pus piciorul în pămînt. Apoi a atins cu palma sa dreaptă mîna dreaptă a ismailiteanului. După aceea, Sefer-ceauş s-a dus pînă în laturea corhanului de lîngă năvrapii săi, s-a lăsat pe vine şi şi-a spălat cu colb de la temelia movilei dovada bărbăţiei sale. Apoi s-a răsucit şi s-a ploconit către Meca, pînă ce fruntea înfăşurată cu turban a atins pămîntul.

Mezinul sta în acest răstimp drept, cu faţa către răsărit şi către curgan. El ştia de la dascălii săi cei învăţaţi de la Bar, că, în acea movilă nestricată încă, veghează calare, în zale şi arme, un războinic schit de odinioară, cu credincioşi ai săi împrejur.

Închinarea lui a fost către acea umbră a trecutului. S-a întors şi a mai căutat o dată cu ochii pe Nicoară şi pe ceilalți tovarăşi. Apoi a pus piciorul în scară şi a săltat în şa, jucîndu-şi calul împotriva lui Sefer care se încălărase şi el în acelaşi timp.

Întăi a fost o goană în jurul corhanului, Sefer urmărind pe potrivnicul său numai pînă într-un loc. Deodată şi-a răsucit calul, strunindu-l îndărăt. Şi a ieşit asupra mezinului, cercînd a-l lovi cu pumnul, în trecere. Alexandru s-a ferit în laturea dreaptă, ridicînd piciorul stîng cu pinteni asupra obrazului întunecat al ceauşului.

S-au hărățit aşa pălindu-se cu umerii, apoi îngrămădindu-se învîrtejit şi corcind a se smulge unul pe altul din şa.

S-au desfăcut într-un umblet liniştit şi s-a văzut că amîndoi suflă trudnic. Sefer se stăpînea. Mezinul, cu brațele înălțate, primea pînă-n fundul plămînilor adierea de pe florile mormîntului străvechi.

Cînd s-au repezit pe după corhan din nou şi au venit unul asupra altuia năprasnic, Sefer şi-a smuls de pe țeastă turbanul subțire vîrîndu-l în sîn şi scoțînd de acolo, cu mişcare fulgerată, un buzdugan cu măciucă de plumb şi mîner scurt. Mezinul l-a văzut şi-a strunit scurt calul repezindu-l în sus şi ținîndu-l pe picioarele dindărăt. Aceeaşi mişcare a fost nevoit s-o facă şi Sefer, căutîndu-şi clipa cînd să arunce buzduganul ori cînd să pălească de aproape cu el. Înălțat în scările scurte, el îşi căuta potrivnicul sub mîna dreaptă. Dar potrivnicul s-a răsucit în partea lui stîngă, a lepădat scările lunecînd la pămînt, şi-a primit toată greutatea ismaihteanului în jungher. Străpuns prin coaste, Sefer s-a răstignit în sus, apoi s-a prăvălit pe spate.

Feciorii Costeştilor şi Olărenilor au sărit stăpînind calul.

— Nu-i pe dreptate! au răcnit glasuri în tumultul năvrapilor.

— Ba-i pe dreptate! strigau feciorii Costeştilor şi Olărenilor, înălțînd deasupra capetelor buzduganul mortului.

Năvrapii şi armăşeii au încălecat în pripă şi au pus pinteni fugarilor. Răzăşii de la Costeşti şi Olăreni s-au încălărat şi ei şi-au prins a-i fugări chiuind.

Capitolul 21

Amintiri de la apa Moldovei

Pe cînd se apropia de cel din urmă popas, Potcoavă a fost întîmpinat, în preajma Lipsei, de căpitanul Cozmuță. Venea singur de către răsărit în pasul calului; ieşise de sub streşina unei lunci de sălcii şi arini şi-l bătea pieziş soarele ceasului al patrulea al după-amiezii.

Negreanul a strîns frîul şi a oprit numai o clipă, ca să privească alaiul de răzăşi ce-l urma pe hatman. I s-a umflat de trufie pieptul. A pus pinteni şi a venit în cîteva salturi către cel care-i era şi lui Domn; a oprit iar şi şi-a tras de pe plete cuşma închinîndu-se.

— Să trăieşti întru mulți ani, măria ta!

Dar acel Domn al lor nu venea, ci se ducea. Trufia negreanului s-a potolit cînd a văzut ațintite asupra sa privirile umbrite ale răzăşilor.

— Treci lîngă mine, căpitane Cozmuță, şi spune, i-a poruncit Nicoară.

Negreanul şi-a alăturat fugarul de murguț; şi-a acoperit fruntea, şi-a strîns cătărămile cingătorii.

— Cum ai umblat?

— Am umblat bine, măria ta. Am găsit pe dumnealui pan Tadeus. Se bucură că va vedea iarăşi pe prietinul său iubit. Iar intrarea la Moghilău se va face în priveliştea norodului, mîni duminică, după cum ai poruncit măria ta, cu două ceasuri înainte de amiază.

— Căpitane Cozmuță, a zîmbit Potcoavă, porunca e a prietinului meu Tadeus, nu-i a mea.

— Aşa a socotit domnia sa că e bine. Are o socoteală diplomaticească.

— Ştiu, Tadeus e menit de la naştere să ajungă la sfîrşitul vieții sale mare postelnic.

Negreanului i-a părut bine că Domnul său e luminat de voie bună în acel ceas. Şi-a întors privirile, rîzînd, şi spre mezin. I s-a tulburat bucuria. Tinereță lui Alexandru părea ofilită ca la o îngropăciune a părinților săi. Uncheşul sta cufundat în vechea lui posomorala. Nici ceilalți tovarăşi de pribegie ai lui Nicoară n-au răspuns negreanului după inima sa. Poate erau trudiți de drum.

Căpitan Cozmuță s-a întors cu vioiciune spre Potcoavă:

— Am a cere iertare, a zis el, că la popasul cel din urmă din țară nu te putem găzdui pe măria ta după cuviință.

Potcoavă a ridicat din umeri.

— La Lipsa nu se găsesc decît cîteva colibe sărace de pescari.

— Prietine, a răspuns Nicoară, ştii că oşteanului nu-i trebuiesc palate. Viaţa lui e sub vînt şi sub furtună. Iar aici, oricît de umilit mi-a fi masul şi oricît de sărac, îl plătesc scump. Îmi rămîne zălog sufletul.

Cozmuţă a tresărit. Deci Domnul său nu se veseleşte de plecare. Aşa sîntem noi toţi moldovenii; ne place cînd ne ducem, dar mai bucuroşi sîntem cînd ne întoarcem. Nicoară va veni iar la ai săi.

— Toţi aceşti răzăşi care sînt lîngă măria ta, a răspuns căpitanul Cozmuţă acelui suflet, te aşteptăm. Şi să vii sănătos.

Atuncea s-a adăogat la închinarea căpitanului Negrea şi glasul blînd al lui moş Mitrea de la Lăcusteni.

— Măria ta, întoarce-te, ca să ne izbăveşti de haraciul ismailitenilor, de prădăciunile dăbilarilor Domniei, de pojarurile nohailor; ca să putem trăi în tihnă zilele ce le petrecem în astă lume.

În toate satele şi în toate popasurile numai de asta grăiesc răzăşii noştri, a urmat moşul lăcustean. Măria sa Petru-Vodă nu e al nostru. E al turcilor şi al boierilor. Turcii, boierii şi Vodă belesc ţara ca ciobanii oaia cînd o jertfesc pentru cină. Nu ne trebuie voievod vrăjmaş; ne trebuie voievod al nostru, cum a fost măria sa Ion.

Ascultînd acel glas al norodului, Nicoară zîmbea cu ochii duşi în nălucirea vieţii lui.

Dar bucurie adevărată, cugeta în sine negreanul, are acest frate mezin Alexandru, cînd aude că s-or întoarce, el şi bădiţa său, în ţara Moldovei. Bucuria lui e de sînge şi foc. Acest Alexandru e faptă năvalnică. Va fi fost cîndva ca el şi hatmanul Nicoară; dar acum la Nicoară gîndirea înlătură necumpătarea şi se adînceşte într-o jertfă voită, în el hotărîrea statornică roade ca viermele rumeneala mărului. Sufere că-i pribegit de ţară, că se va duce tot pribeag în ţara prietinilor lui, sufere că nu ştie care-i taina zilei de mîni, care-i va fi ceasul întoarcerii şi în ce chip va dobîndi izbînda. La oameni ca el viaţa-i luminată de hotărîrea cea neşovăitoare, dar zilele-s umbrite de truda gîndurilor.

Agerimea negreanului pătrundea şi mai adînc în acel suflet tulburat. Acest bărbat domnesc a lepădat de la sine bucuriile trecătoare şi-n el stă mai presus de toate lumina cea fără de amurg a unei iubiri cătră cei pe care răposatul Vodă Ion i-a numit „sarea pămîntului”. În acea clipă căpitanul Cozmuţă a întîlnit ochii diacului şi şi-a adus aminte de vorbele schimbate cu el la un popas. Şi-a strunit calul şi a rămas puţintel mai în urmă, lîngă acel om cu privirea înţeleaptă, care-şi avea locul de naştere sub întorsura Buzăului şi acum era călător în locuri depărtate, la neamuri străine. De la diac înţelesese cheia vieţii lui Nicoară şi i se muia inima de milă aducîndu-şi aminte de felul cum rostise diacul Radu vorba „jertfă”, privind şi el cum priveşte acum măria sa spre viitorul ce ne rămîne pururi ascuns.

După ce căpitanul Cozmuţă şi Radu diacul şi-au spus unul altuia cîteva vorbe de prietinie, au băgat de samă că uncheşul Petrea se întoarce în şa şi priveşte posomorit spre alai, cuprinzîndu-i şi pe dînşii în privirea-i grea.

— Mă mir de acest bătrîn oştean, a zis negreanul; încă nu l-am văzut luminîndu-se. Rămîne hojma nouros. Aţi avut dreptate, diece Radule, cînd l-aţi poreclit..zimbrul cel vechi.

— Căci, a răspuns diacul, ca şi acea fiară înfricoşată, bătrînul înfăţişează puterea acestui pămînt; ca şi acea fiară are multă virtute şi mai puţină înţelegere. Însă viaţa lui atîrnă de viaţa fiului său, aş putea zice. El i-a pus în mînă sabie şi l-a aşezat în şa. Şi are pentru el atîta dragoste încît, dacă s-ar prăpădi Nicoară, ar cădea fulgerat şi el în aceeaşi clipă.

Au coborît în albia Nistrului la colibele de nuiele şi lut, acoperite cu şovar ale pescarilor. Năvoadele şi oriile erau întinse în vînt, de pari strîmbi de salcie, ca să se usuce. Ciobăcile şi luntrile erau pironite la țărmul cu apă lină. Dincolo se vedeau scruntare între sălcii bătrîne şi-un drumeag ce suia din rîpa rîului la malul înalt. Luciul lin trecea ca o oglindă întinsă răsfrîngînd nouri de scamă din înălțime. Era o zi tihnită şi leneşă de sărbătoare; sălbătăciuni aripate zburau puține şi cu grabă prin văzduh.

Cei paisprezece pescari aprinseseră un foc mare în cinstea hatmanului, după vestirea ce le făcuse căpitanul negrean. Două căldări de aramă fierbeau sub crăcani. Trei dintre stăpînii locului se năcăjeau, după ce-l trăseseră la mal dintr-un zăton, c-un somn pe care-l avuseseră priponit acolo. Doi îl prinseseră cu cangea bahorului stăpînindu-l, şi al treilea îl ucidea cu timleacul — buzdugan al pescarilor împotriva acelui peşte uriaş. Căci era un bătrîn din bulboanele afunde, trăgînd la cîntar cît un bivol.

După ce pescarii au întîmpinat pe măria sa cu căciulile la genunchi şi cu pletele în ochi, alaiul s-a împrăştiat în lunci, rînduind hrana cailor şi căutînd, cu tarniţile în brațe, loc de odihnă.

Oştenii lui Nicoară au alcătuit pentru mai-marele lor o măsuță pe picioare strîmbe, bătute chiar atunci în pămîntul năsipos, ş-o laviță. Alăturea, vatamanul pescarilor a aşezat un polog de sită închis de toate părțile, pentru odihnă şi pază împotriva țînțarilor.

— Alții or aprinde focuri şi s-or apăra stînd în fum, a dat lămurire acel vataman, rîzînd. Noi îl apărăm pe hatman cît putem în sara asta; alții l-or apăra în alte seri, nu numai de țînțari ci şi de tăuni.

— Bine faci şi bine spui, moş Barnea, a încuviințat căpitanul negrean.

— Apoi iaca-i bun, a zis căpitenia pescarilor şi s-a dus.

Dar după ce-a ajuns mai încolo, s-a întors scărpinîndu-se la ureche.

— Nu ştiu cum om face cu cina, s-a mirat el ca şi cum abia atunci se gîndea la asemenea treabă; căci noi n-avem atîtea talgere şi atîtea linguri.

— S-a vedea, moş Barnea. Ştii dumneata că răzăşul, cînd purcede la drum, nu uită să-şi ieie lingură şi scafă. Cuțit are. Sare are...

— Apoi mai cu samă dacă au sare, eu oi fi fără nici o grijă şi iaca-i bine cum spui, căpitane Cozmuță. Dar aş mai spune ceva şi mă sfiesc.

— De cine?

— Apoi nu de măria sa, că l-am cîntărit eu, şi-l văd cine-i după ochi; dar este acolo un oştean vechi care m-a povățuit să nu-l tulbur pe măria sa şi să-mi văd de alte treburi. Dar dacă n-oi grăi cu măria sa hatmanul Nicoară acuma, cînd îl am la îndămînă, atuncea cînd să grăiesc? Că hatman Nicoară se duce, şi noi rămînem, fără măcar o mîngîiere a răspunsului său.

Nicoară a zîmbit ridicînd fruntea de la masă;

— Vină aici, moş Barnea, şi spune ce te doare.

— Apoi de mine ca de mine, mărite hatmane, că mie mi s-a bătucit pielea de cîte m-au ars şi m-au împuns; dar ce-or face feciorii şi ginerii aceştia ai noştri... Că se împuținează, tot se împuținează negoțurile şi cîştigurile. În vremea mea, în tinereță, drumurile erau purtate şi somnii de Nistru, ca acesta pe care-l închinăm măriei tale, aveau preț. Dar acuma — de ce s-au închis căile, şi la deal, şi la vale, şi de la leşi, nu m-ajunge mintea.

— Ba ştii dumneata de ce, a zîmbit negreanul.

— De unde să ştiu eu, căpitane? că-s un chiag bătrîn de ani optzeci şi opt. În

vremea tinereții mele nu erau turci la Hotin, nici tătari la Căuşeni.

— Vezi că ştii, moş Barnea? Mai sînt şi altele pe care hatmanul le cunoaşte. Va veni vremea cînd se va limpezi zarea de către ismailiteni.

— Stau ca o negreață, căpitane. Ne înăbuşă de ne stupim sufletul!

Potcoavă a zîmbit cu bunătate:

— Iaca, moşule, oi da poruncă vistierului meu Radu să-ți sloboadă doi taleri pentru somnul ce-mi închini.

— Ba nu, slăvite hatmane, s-a îndreptat din şale moş Barnea, acel somn e din dragostea noastră pentru măria ta. Dacă-i cu bani, dragostea noastră nu mai este dragoste.

— Moşule, fii cuminte, s-a posomorit uncheşul Petrea asupra vatamanului. Doi zgripțori e preț bun pe patru boi.

— D-apoi ştim noi prețurile, n-ai grijă, oştene, dar dragostea noastră pentru hatman să ştii dumneata că prețuieşte mai mult decît patru sute şi patru mii de boi. Şi nici nu-i de vînzare. dacă vrei să ştii dumneata, oştene.

— Moşule, mă dau bătut, a zis uncheşul Petrea strîngînd la sine trupul slăbănog al pescarului celui vechi.

Încă era soarele în putere fulgerînd pe luciul Nistrului, cînd la Potcoavă s-au înfățişat vatamanul lăcustean Agapie şi moş Mitrea.

— Slăvite, s-a închinat Agapie, am venit să-mi înoiesc cuvîntul şi să dobîndesc încuviințarea deplină a măriei tale. Iată, ceasul trecerii dincolo se apropie. Într-acolo rîvnesc şi eu. După ce-or cădea aceste frunze, m-oi pregăti; şi cînd primăvara a sufla bruma din fereastră şi s-or descleşta din îngheț apele, numai ce-ai să ne vezi pe toți acei care ne-am înțeles şi ne-am însoțit ca să venim la măria ta.

— Cuvîntul nostru rămîne cuvînt, Agapie, i-a răspuns Nicoară. Diacul are poruncă de la mine să te scrie în catastiful oştenilor mei.

Potcoavă s-a întors apoi către bătrîn:

— Am a te ruga ceva, moş Mitrea, înainte de trecerea mea peste Nistru. Întoarce-ți către mine urechea cea bună şi ascultă. Şezi colea.

— Stau bine în picioare înaintea Domnului meu, ca să-i ascult porunca, a răspuns bătrînul.

— Şezi colea; nu-ți vorbeşte Domnul tău, ci un frate; şi nu-ți dă poruncă, ci îți face o rugăminte.

A voit aşa întîmplarea, să fac fără voie un popas la apa Moldovei. Am cunoscut acolo oameni care mi-au fost cu priință şi mi s-a uşurat durerea sufletului. Vreau să trimet carte mazîlului unde am găzduit, la Dăvideni, şi presviterei Olimbiada Filipeanca. În toamna asta, or în iarna ce vine, treceți pe-acolo, dumneata ori Agapie, şi poate îmi aduceți veşti de la dînşii.

Cei doi răzăşi lăcusteni s-au închinat.

— Cu dragă inimă vom împlini porunca măriei tale, a răspuns moş Mitrea.

Potcoavă a cerut diacului Radu pană şi cerneală şi pe-o hîrtie de coloarea fildeşului a început a scrie vorbe bune pentru prietinii săi.

Lixandru mezinul fusese de față la vorbele ce se rostiseră între bădița său şi răzăşii de la Lăcusteni. Totuşi, cînd Nicoară s-a oprit un răstimp, fugind cu gîndul la locuri depărtate şi întîmplări rămase în urmă. el a îndrăznit să se aşeze alături şi să întrebe, c-o tulburare pe care nu şi-o putea stăpîni:

— Ce fel de carte scrii, bădiță?

— Scriu, Alexandre, presviterei Olimbiada, care mi-a fost ca a doua mamă. De ce mă întrebi?

— Aşa. Voiam să ştiu.

— Scriu şi mazîlului Andrei ca să aflu ce mai face acel bărbat minunat de care mi-a vorbit diacul şi mi-a plăcut mie cu deosebire. Dacă nu mă înşel, îl chiamă Ghiță Botgros.

Nicoară a ridicat fruntea de pe cartea începută, socotind că poate zîmbi mezinului său de gluma ce făcea; dar ochii lui Alexandru erau fulgerați de o rătăcire care îl îndepărta de tot ce era în juru-i.

— Mi-i milă de tine, Alexandre... a şoptit Nicoară. Mezinul a rîs cu stînjenire către bădița său. Apoi privirea i-a ieşit din ceața.

— Nu ştiu ce am, bădiță. Sînt bolnav.

— Primăverile se veştezesc, a răspuns blînd Nicoară, vremea tămăduieşte.

Mezinul a clătinat din cap, împotrivindu-se. A rămas în locul său întorcînd privirile şi cetind cu luare-aminte vicleană, peste umărul lui Nicoară, vorbele pe care acesta le înşira pe hîrtie.

„...Şi am dori să aflăm veşti bune despre nepoata Ilinca..."

După freamătul de la vremea înserării şi a cinei, otacul pescarilor de la Lipsa s-a alinat şi noaptea s-a boltit înaltă pînă la stele.

Oamenii s-au odihnit un răstimp; apoi, cînd a cîntat la miezul nopții un cucoş la o căruță, s-au trezit. Zările se rumeneau. Totuşi mai aveau vreme de-o toană de somn.

Luna a răsărit pe-o zare pustie în fundul depărtărilor de peste Nistru, strecurîndu-şi lucirea prin sita pologului sub care sta Nicoară pe spate, cu ochii deschişi.

...Un călăreț harnic venea ca în zbor de la Moldova c-o veste. Şi el, Nicoară, se afla în locul de unde răsărise acuma luna, deasupra volburilor Dniprului, lînga o pădurice de stejari şi frasini, într-o curte împrejmuită cu parcane, şi-n casa cea mai mare din acea curte. Acolo-i aşezarea lui, nu departe de cuibarele unor vulturi pleşuvi din rîpa fluviului. Casa a clădit-o uncheşul Petrea, pe cînd el Nicoară era încă tinerel. Acolo au trăit el şi uncheşul Petrea; după aceea a venit la ei Alexandru. Şi le poartă gospodăria două schivnice văduve, Mitrodora Ivanovna şi Nimfodora lui Țîbuleac, care, după ce şi-au bocit bărbații de-al doilea şi de-al treilea, s-au astîmpărat pe lîngă oşteanul cel vechi, subt aripa şi subt ascultarea lui.

Acolo s-a odihnit şi Nicoară ani şi ani, după războaiele ce-a purtat şi după isprăvile ce-a săvîrşit. Oricît umbla în cele patru zări, cu bucuria biruinții sau întristarea înfrîngerii, se întorcea la urma urmei tot la Zid Negru, în Zaporojă.

Avea într-un sipet ferecat cărțile lui din vremea cît stătuse ucenic la Bar. Şi-n lenea iernii, cînd suna vîntul țiuind în cercevele şi focul duduia în soba înaltă, scotea acele încîntări ale prunciei şi se desfăta ori de versurile vechilor poeți latini şi greci, ori de istorisiri ale timpurilor trecute.

La casa de la Zid Negru din Zaporojă, a rămas deschisă pe masă, lîngă fereastra ce da spre rîpă, minunata povestire Teaghene şi Haricleea a lui Heliodor de la Emesia, pe care a început a o ceti a doua oară.

Era o dobîndă de război, cînd, fiind ales hatman întăia oară, a dus pe războinicii de la Praguri într-o petrecere.

Şi pe țărmul dobrogean, la grădinile povîrnite deasupra Dunării, în ruinile cetății Prislav, s-a aflat o comoară cu bani de aur şi, împreună cu aurul, cele zece părți scrise de mînă ale povestirii lui Heliodor.

Într-acolo se duce călărețul cel harnic de la Moldova. Şi hatmanul Nicoară veghează cu tîmpla sprijinită în palmă deasupra foilor. Iar răvaşul pe care-l aduce acel călăreț e scris în limba poveştii celei vechi.

Capitolul 22

Domnia sa Roman Barbă-Roşă

În dimineaţa acelei duminici era adunare în Movilău, la casa obştească a tîrgului, şi juzii fuseseră chemaţi să judece pîra pe care o ridicaseră cu mare zvoană drept-credincioşii Uspeniei împotriva lui Roman Barbă-Roşă. Străjile apucaseră intrările ulițelor care dădeau în piaţa bisericii, ca să oprească prea mare îmbulzeală şi să înfrîneze neorînduiala prostimii. Deşi bărzile cu coadă lungă ale acelor străjeri erau ruginite, totuşi stăpînirea avea încredere în ele. De altminteri pan Tadeus, jăluitorul norodului, dăduse încredinţare că oamenii săi nu caută tumult ci dreptate de la prea măritul şoltuz şi prea cinstiții pîrgari. În adunarea judecăţii îşi purtau cu fală semnele trufiei lor cei cîţiva şleahtici, domni peste pămînturi şi sate. Dar deasemeni nu se lăsau mai prejos starostii braslelor în care poporul avea mai multă încredere, mai ales după ce-i vedea purtînd cuşmă şi şubă de pielcele de jderi şi lanţug de argint.

Se afla tot soborul împrejurul mesei cele mari, acoperită cu postav roş. La cele trei uşi vegheau oşteni bătrîni cu săbii. Pan Roman Barbă-Roşă, mai la o parte într-un jîlţ, aştepta fără sfială judeţul, avînd încredinţare că altele sînt hotărîrile ce se dau împotriva mişeilor, şi altele cele care privesc obrazurile subţiri ale acestui tîrg de margine, în care fusese osîndit de soartă a-şi petrece şi el viaţa.

La vîrsta de cincizeci de ani, bine hrănit şi cu foalele rotunzite, plăcut tovarăş la petrecere, sabie încă tare, se socotea vrednic a înfrunta obrăznicia unui zaraf venetic.

După ce trăiesc de pe spinarea noastră, împrumutîndu-ne pe cei care avem nevoie şi luîndu-ne nişte camete ruşinoase, apoi aceşti străini nici n-au măcar cuviinţa s-aştepte să strîngem pînile, să batem ştiubeiele, să se întoarcă de la Danţig oamenii de credinţă care au dus acolo tamazlîcurile noastre de boi graşi.

Cutezarea lor merge atîta de departe încît, după cum se vede, înfruntă pînă şi pe Dumnezeu. În vremurile bune, căruia dintre aceşti oameni de nimic i-ar fi trecut prin minte să alcătuiască asemenea zapis, întărit cu pecetea magistratului, punînd asemenea chezăşie, ca poprirea unei sfinte biserici. Iată, le trece prin minte asta şi nu se sfiesc, ştiind prea bine că enoriaşii sar la nevoie ca să desrobească lăcaşul dumnezeiesc.

Dar ce ziceţi domniile voastre de un păzitor al legii care pune pecetea pe un asemenea zapis? Acela şi nu noi să fie adus la judecată; şi osîndit să plătească el, nu noi.

N-ar fi de mirare să se ceară domniei sale şoltuzului asemenea chezăşie pentru o sută de zloți şi să se poprească palatul tîrgului Movilău. Nu-i vorbă, casa tîrgului nu-i palat, ci o vechitură de pe vremea lui Cazimir-Crai, cu acoperişul stricat şi pălimarele dărîmate; dar se chiamă că-i casa tîrgului.

N-ar fi de mirare deasemenea, cînd om avea o nevoie şi le-om cere împrumut, aceşti papistaşi mai răi decît păgînii să ne ceară o mînă, ori un picior, să ni le taie dacă nu plătim capetele şi dobînzile la sorocul hotărît.

„Ce vremuri de decădere!" cugeta în sine dumnealui, pîrîtul Roman Barbă-Roşă, răsfrîngîndu-şi cu greață buzele şi stupind într-o parte.

A intrat la scaunul judecății puțină lume, destulă ca să fie înghesuială. Nişte babe, care s-au întors de la biserica Uspeniei spăriate şi au intrat aici ca să fie față la o judecată ce nu s-a mai pomenit de cînd lumea şi pămîntul; nişte neguțători de băcălii, care s-au îngrăşat stînd degeaba lînga rafturi mai mult goale; cîteva moaşe care îşi adunau sămînță de vorbă şi poveşti pentru lehuzele lor; mulți meşteri nevolnici, care nici măcar nu se mirau de o faptă ca aceea pe care o săvîrşise acel semeț nepot de cneaz Barbă-Roşă; şi vreo douăzeci de haholi, țărani trimeşi de pan Tadeus, cu părul pieptănat, cojoacele curate şi ciubotele unse cu dohot, care se uitau liniştiți şi nepăsători la toți acei tîrgoveți, unii prea slăbănogi, alții prea umflați în pieile lor.

Cînd scaunul de judecată s-a adunat în păr şi barbă, a intrat şi pan Tadeus Kopițki, bărbierit şi ras proaspăt la tîmple, cu cizme şi nădragi căzăcești, cum îi plăcea domniei sale să iasă în lume. S-a închinat cinstitului scaun de judecată şi a zîmbit de departe prietinului său, pîrîtul Barbă-Roşă.

— Slăvite şi cinstite scaun, a început el a cuvînta, măriile voastre drepților judecători!

Toată lumea de față a ridicat nasurile şi şi-a ascuțit urechile.

Pan Tadeus avea mare faimă de cuvîntăreț şi-i ieşise la Movilău poreclă: Zlataust — adică gură de aur.

— N-am să lungesc vorba, a urmat domnia sa Zlataust; toți sîntem grăbiți, de şi n-avem ce face acasă într-o zi de sfîntă duminică. Unii dintre fiii Uspeniei ne-am duce la sfîntă leturghie, dar se cunoaşte că, între noi şi lăcaşul Domnului Dumnezeului nostru, un oarecare Costa Luli, pripăşit în tîrgul nostru, a pus rohatcă şi a plecat cumpăna, închizînd drumul.

— Ruşine într-o țară creştinească! a zis cu voce groasă unul dintre haholii de față.

— Într-adevăr, vrednice gospodar, ruşine! Dar am să-ți dovedesc numaidecît, şi măriile lor județii vor binevoi să asculte, că ruşinea asta nu-i atît a zarafului venetic Costa Luli, care crede şi el în Hristos.

— Ba mai degrabă în Satana! a mormăit haholul cel îndrăzneț.

— Ba nu, vrednice gospodar — în Hristos. De şi s-ar putea spune că în zilele noastre unii dintre oameni îşi schimbă cu uşurință Dumnezeul, şi nu fac deosebire între izbăvitorul Hristos şi sfîntul zlot.

Privirile juzilor s-au luminat de zîmbete.

— Ruşinea asta nu-i a zarafului Costa Luli; ruşinea asta, măriților domni şi frații lor, e a noastră a tuturor, şi mari şi mici. Ruşinea-i şi a părinților noştri şi a bunicilor noştri. Căci întăi bunicii şi părinții noştri au lăsat să li se lenevească săbiile şi n-au dat îndărăt de la hotarele creştinătății pe ismailiteni; iar ruşinea noastră e că şi noi facem ca şi părinții şi bunicii noştri, lăsîndu-ne călcați în picioare de necredincioşi. Iată Valahia, iată Moldova, iată Ardealul şi Țara Ungurească stropşite nu cu mulți ani în urmă de

călărimile lui Soliman-Sultan; iată Crîmul şi Bugeacul în coasta noastră; iată raia la Tighina şi la Hotin; iată cetăţile mării în mînile ismailitenilor; iată marea închisă pentru negoţul nostru şi al împărăţiei nemţeşti şi al genovezilor, iată căile oprite de la miazănoapte la miazăzi şi de la apus la răsărit. Întrebaţi pe bacali dacă mai vînd lămîi şi pomeranţuri, naramze şi ananasuri, dacă mai au piper şi scorţişoară şi sare; întrebaţi pe cîrciumari dacă mai pot aduce vin de la Moldova; nu ne mai vin de acolo sloiuri de ceară, nici brînză în burduf ori păpuşi afumate; să întrebe doamnele tinere de unde să ieie mătăsuri şi mărgăritare, şi chiar de-ar găsi, cu ce să le cumpere? Căci negoţurile au stătut, cîştigurile s-au stîns; tîrgul nostru şi-a împuţinat cetăţenii. Unii s-au întors la sapă; alţii au fugit la Liov, dar şi acolo au găsit aceeaşi stare de lucruri.

Cine se ridică împotriva celor care ne strîng de gît? Măriţilor domni, n-am să vă spun un lucru pe care nu-l ştiţi. S-au ridicat voievozi viteji care s-au ostenit cu săbiile; au îngenunchiat unii, s-au sculat alţii; şi pînă în zilele noastre stau cu sabia în mînă.

— Ion-Vodă de la Moldova... a mormăit haholul cel îndrăzneţ.

— Întocmai precum spui domnia ta, vrednice gospodar, Ion-Vodă care a pierit luptînd pentru semînţia creştinească. Şi, ca Ion-Vodă, căzăcimea noastră de la Praguri păzeşte slobozenia acestui pămînt şi ţine strajă către unghiul mării şi Dunăre. În pămîntul slobod al zaporojenilor noştri se strîng săbiile tari ale fraţilor creştini. De aceea acolo stă luptător fără trudă Ion Nicoară Potcoavă hatman, şi alţii.

Cine n-a auzit de acest războinic? Şi unde n-a pătruns faima lui? Încă din tinereţă şi-a pus capul pentru fraţii săi, pentru noi toţi; şi, socot că aţi aflat, în această sfîntă duminică, înaintea amiezii, dumnealui hatmanul Potcoavă aşteaptă dincolo de Lipsa să treacă Nistrul la noi la Movilău. Domnia sa hatmanul a avut socotelile sale cînd a intrat în Moldova, fiind moşnean în acea ţară, dar iese din ţara părinţilor săi din pricina neprietinilor. Fiind şi frate al lui Ion-Vodă, Domnia de astăzi a Moldovei se teme de el şi aţîţă pe turci împotriva lui. Căci Moldova, altădată slobodă, acuma stă sub spaima ismailitenilor şi a ceambulurilor din Bugeac. Şi nu m-aş mira să aflu că şi castelanii din acest olat al nostru s-ar îndupleca să asculte ameninţările slujitorilor Porţii şi să se poarte fără prietinie cu hatmanul.

— Asta ar fi cu neputinţă, pan Tadeus, a dat răspuns cel mai bătrîn dintre judecători.

— Cred şi mă bucur, a urmat fostul căpitan de oaste Zlataust. Prietinul nostru hatmanul Potcoavă ştie cum şi pentru ce stăm noi la acest scaun de judecată şi aşteaptă să isprăvim ca să vie să se închine măritului sfat orăşenesc. Hatmanul trece prin zaporojă, unde îşi are aşezarea. Şi aflînd pîra împotriva prietinului nostru Roman Barbă-Roşă s-a mîhnit foarte, socotind greutăţile timpului şi scăderea vieţii de care cu durere v-am vorbit. Şi mi-a trimes douăzeci şi cinci de taleri, ca să deschidem intrarea sfîntului lăcaş; şi-un taler dobîndă lui Luli, ca să trăiască şi el după ocrotirea ce o are de la sfîntul zlot. Şi vă roagă şi el, ca şi mine, să sloboziţi pe cel fără vină. Dacă am iertat pe părinţii noştri, apoi pe prietinul meu Barbă-Roşă să-l iertăm cu atît mai vîrtos!

Atunci la această încheiere plină de patos, cînd se înturnau către retor ochii în lacrimi ai multora dintre cei de faţă, şi-au înălţat în sus braţele doi ascultători, cerînd cuvîntul nu odată, ci unul întăi, şi îndată după el, al doilea.

Cel dintăi era un bărbat cărunt şi subţirel, uscat şi ofilit, îmbrăcat în catifea neagră după rînduială venеţiană, cu pantofi cu cătărămi de argint şi colţuni pînă la genunchi. Al doilea, înfruntîndu-l oarecum, era însuşi pîrîtul, dumnealui Roman Barbă-Roşă, înălţat întru toată măreţia făpturii sale, cu straiul albastru cu ceaprazuri negre atîrnat

numai pe-un umăr. Părea că aruncă fulgere din ochi către bărbatul cel cărunt şi subțirel; dar venețianul nu-l privea, ci sta cuviincios, făcînd față slăvitului scaun de judecată.

— Care-i dorința domniei tale, signor Luli? a întrebat cel mai bătrîn dintre judecători.

— Mă închin onoratului scaun şi cer cuvîntul

— Curtea de judecată vă dă cuvîntul.

— Am ascultat cu plăcere, onorat scaun, vorbirea cunoscutului şi iubitului nostru Tadeus Kopițki, şi mă bucur că hatmanul se milostiveşte către enoriaşii Uspeniei, dar n-aş vrea să se creadă nici o clipă că nu cinstesc credința şi pe Hristos Domnul nostru. Legile țării ne îngăduie măsura pe care am luat-o fără ca cineva să aibă dreptul a ne socoti mai răi decît păgînii.

— Ba are dreptul! a strigat cu voce naltă domnia sa pîrîtul.

— Deocamdată rîndul la vorbire îl am eu, a rostit uscat venețianul, fără a privi la pîrît.

A urmat o clipă de tăcere, şi judele cel bătrîn, rotunzindu-şi mişcarea brațului, a îndemnat pe signor Costa Luli să-şi urmeze vorbirea.

— Sinetul meu, a întrebat zaraful înălțîndu-şi sprîncenele, trebuie ori nu respectat?

— Credem că da, a murmurat meşterul Tadeus; iar după primirea de către domnia ta a datoriei, acel sinet nu mai este, şi să nu mai vorbim de el ca să nu înveninăm dezbaterile.

— Am ceva de spus împotrivă, a răspuns Costa Luli, stînd c-o jumătate a ființii sale întors spre scaunul de judecată şi cu cealaltă jumătate către retor. Timpurile sînt aspre şi grele, cum bine s-a spus. Afacerile se află în scădere; e adevărat şi asta. Tocmai în asemenea nevoie nu se cade ca banul să nu-şi primească dobînda cuvenită. Cunoscutul şi prea iubitul nostru Tadeus pare nedumerit. Am a-i spune că suma ce mi se cuvine, adăogind la dobîndă întîrzierea, se ridică la douăzeci şi şase de taleri şi un sfert.

— Acel taler şi un sfert te-ar face oare să nu primeşti ceea ce hatmanul binevoieşte a da? a întrebat retorul cu o dulceață ciudată în glas.

— Ba nu; dar vreau să se ştie.

— Adaosul, a suspinat pîrîtul din cealaltă parte a sălii, ți l-aş împlini eu pe spate. Onorate scaun, cer şi eu cuvîntul, a urmat cu glas solemn Roman Barbă-Roşă. Eu nu pot primi suma ce hatmanul binevoieşte a depune pentru sfînta Uspenie, decît cu condiția să mă desrobesc cît de degrabă față de domnia sa. Îndată ce ne intră banii din vînzările pînii şi mascurilor şi din dăjdiile mişeilor, eu depun la picioarele hatmanului împrumutul ce binevoieşte a-mi face. Mă va îngădui pînă atunci; iar astăzi socot că mi-ar putea fi recunoscător pentru că-i dau prilej să săvîrşească o faptă nobilă. Rămîne între mine şi Costa Luli un rest pe care i-l voi servi în una din aceste zile.

— Mă mulțămesc cu ce binevoieşte a da hatmanul, s-a închinat cu demnitate zaraful venețian şi, scoțînd sinetul, a făcut doi paşi punîndu-l pe masa județului.

Meşterul Tadeus a tras punga şi a numărat, frunte lîngă frunte, zarafului, douăzeci şi şase de taleri. A primit sinetul şi l-a rupt în două, în patru şi în opt; iar sala s-a bucurat cu mare glas, tălăzuindu-se în jurul său.

— Onorați cetățeni ai Movilăului, a zis judele cel bătrîn ridicîndu-se în picioare — şi îndată s-a făcut linişte deplină şi judele a sunat clopotul de pe postavul roş al mesei; onoraților domni şi doamne, să mergem întru întîmpinarea hatmanului nostru prea iubit. Să-l primim, să-i mulțămim, să-i urăm izbîndă împotriva necredincioşilor.

Ascultătorii au răspuns cu mare dragoste la această chemare; s-au grăbit chiar să iasă ei mai întăi, înaintea înaltului şoltuz şi a cinstiților pîrgari. Haholii au bocănit cu ciubotele lor prin pălimarul ruinat de afară şi nu s-au sfiit să mormăiască la urechea lui pan Roman Barbă-Roşă nişte vorbe deşănțate despre dăjdiile mişeilor cu care vrea să-şi plătească datoria cătră sfîntă Uspenie.

Astfel trecerea hatmanului Nicoară peste Nistru, în Ucraina, s-a făcut în vederea răzăşilor moldoveni înşirați la mal cu capetele descoperite şi-n hăulirile de bucurie ale norodului care se strînsese în duminica aceea la tîrgul Movilăului. Luntraşii de la malul stîng au venit să ia odgonul podului umblător, ducîndu-l şi legîndu-l la cea mai bătrînă salcie din scruntarul de sub rîpa Movilăului, iar moş Barnea şi doi feciori ai săi au încărcat pe podină căruța de război a lui Ile şi caii, şi pe ceilalți negustori care nu făcuseră bune treburi în țara Moldovei, dar îşi păstraseră viețile şi săbiile. Iar Nicoară îşi pusese surguci la cuşmă şi, înainte de a purcede podul cu scripț în lungul odgonului, măria sa a făcut semn căpitanului negrean.

— Nu uita, Cozmuță! i-a strigat el.

— Nu uit, măria ta, fii fără grijă, a răspuns de pe mal căpitanul negrean, scuturîndu-şi în sus căciula.

Tumultul de sus, de pe malul nalt, a contenit cînd, după ce-au trecut apa, Nicoară şi tovarăşii săi au suit călări pe drumul prăvălatic.

Pan Tadeus, în fruntea norodului, a strigat bun venit hatmanului, c-un glas înfricoşat, care a răsunat departe, pînă la celălalt mal, de unde răzăşii au răspuns chiuind prelung. După aceea pan Tadeus a venit cu brațele deschise cătră prietinul său. Nicoară a descălecat numaidecît şi s-a îmbrățişat cu acel bărbat de credință. Cu moțul zbîrlit şi tîmplele asudate, prietinul cel credincios a mai zvîrlit asupra hatmanului, ca o amenințare, binecuvîntări şi saluturi, după care l-a călăuzit la măria sa şoltuzul şi la cinstiții pîrgari, ca s-audă şi de la domniile lor vorbe bune.

Această țeremonie fiind isprăvită, a prins a se îmbulzi şi a hăuli norodul. Atunci Nicoară s-a înălțat iar în şa, descoperindu-se în priveliştea mulțimii şi ploconindu-se.

— Hatmane, a grăit moldoveneşte uncheşul Petrea, apropiindu-şi calul, acum trecerea mai departe rămîne pe sama mea. Prietinul nostru Tadeus ne-a pregătit oameni.

— Uncheşule, a rîs Nicoară, îmi dau ființa mea în privegherea domniei tale.

Atunci uncheşul a ridicat în sus brațul drept şi, la acest semn de poruncă, s-au apropiat, strecurîndu-se prin mulțime cu caii de căpăstru, haholii de la casa tîrgului, unde se ținuse în acea dimineață scaun de judecată. Cum au împresurat pe hatman, s-au şi încălărat, lărgind cercul, şi au pornit în pas. Oştenii lui Potcoavă s-au adaos şi ei.

Înainte se aflau şoltuzul şi pîrgarii, călări şi ei, cu slujitorii tîrgului. Mulțimea norodului a rămas îndărăt. Pan Kopițki a ajuns din urmă pe dregători.

— Prea onoraților domni, le-a zis el, binevoiți a vă opri aici la rohatca tîrgului; hatmanul îşi ia rămas bun de la domniile voastre.

— S-ar putea să ne părăsească aşa de curînd? s-a mirat şoltuzul cel bătrîn. Socoteam să-l avem pe domnia sa hatmanul oaspete al tîrgului; să i se înfățişeze starostii breslelor ca unui luptător pentru dreptatea lor, şi să-i închine ospăț de cinste.

— Hatmanul vrea să ajungă fără întîrziere la Brațlau, cinstite şoltuze. E aşteptat acolo.

— Atuncea să-i mulțămim pentru desrobirea sfintei Uspenii. Slăvite hatmane, a cuvîntat bătrînul ieşind înaintea lui Nicoară; tîrgul Movilăului s-a bucurat în dimineața

asta cum nu se mai află de vestea ce ne-ai trimes şi de darul ce ai binevoit a ne face prin pan Tadeus.

Nicoară s-a închinat şi a tăcut, de şi domniile lor şoltuzul şi pîrgarii aşteptau răspuns.

S-a amestecat Tadeus:

— Măriții dregători vorbesc, slăvite hatmane, de stingerea datoriei lui pan Roman Barbă-Roşă către Costa Luli venețianul, amanet fiind biserica Uspenia.

— A, da... a părut a-şi aduce aminte hatmanul.

— S-ar fi cuvenit să fie de față aicea şi pan Roman, a urmat dregătorul cel bătrîn, ca să mulțămească şi el.

— Pentru cei douăzeci şi şase de zloți şi stingerea sinetului, s-a grăbit să-l lămurească Kopițki.

— Prietine Tadeus, a zîmbit hatmanul Nicoară, dacă nu mă înșel, te rugasem ca ceea ce face mîna dreaptă să nu ştie mîna mea stîngă. Să lăsăm asta şi să-mi dea voie onorații dregători ai tîrgului Movilău să-i salut şi să urez domniilor lor sănătate, neguțătorilor şi breslaşilor răbdare şi norodului nădejde.

— Vorbele acestea rămîn între noi ca prorocirea unui înțelept... s-a ploconit şoltuzul.

Pan Tadeus s-a plecat şi el cu pieptul pe coama calului:

-— Îl urmez pe slăvitul hatman Nicoară pînă la cel dintăi popas; după asta voi avea cinstea să mă întorc la domniile voastre, domnilor dregători.

Hatmanul şi pan Kopițki s-au întors cu fața spre calea Brațlaului şi straja i-a despărțit de domniile lor dregătorii tîrgului. Haholii îşi scoseseră din desage buzdugane scurte pe care le aninaseră la oblînc, şi cuțite lungi cu teacă le împodobeau chimirele; iar cojoacele le țineau pe ei numai de fudulie, aninate pe umărul stîng. Uncheşul Petrea, cu ochii luminați, se simțea domn al acelei zile, aleasă întru toate şi despărțită de năcazuri trecute şi viitoare.

Începea să joace un vînt uşurel dinspre miazăzi de la mările calde, şi acest vînt cîntă urechilor noastre ca de pe strune îngemănate, cu sonuri felurite.

Cînd au ieşit la cîmpie, Nicoară a ascultat zvonul zărilor, a privit cu ochii pierduți în depărtare năgara care-şi înflorea spicul de matasă albă, şi se simțea înfiorat de amintiri şi înviorat de nădejdi.

— Hatmane, i-a zis credinciosul pan Tadeus, abia aicea sîntem singuri şi slobozi, ca aceşti vulturi ce lunecă pe unda văzduhului. Am băgat de samă că cinstiții dregători de la Movilău au stat în loc o bucată de vreme, uitîndu-se după domnia ta; mai ales Zavețki şoltuz bătrînul îmi închipui că nu-şi venea în fire din pricina vorbelor ce auzise. Niciodată nu s-a întîmplat la noi ca un hatman să închine o urare prostimii, aşa cum ai făcut domnia ta. A văzut şi pe ucrainienii noştri alcătuindu-ți strajă, şi n-a uitat atîtea răzmeriție şi tăieri pe care țărănimea noastră le-a săvîrşit împotriva şleahticilor. De aceea i-am spus că mă întorc: pentru ca să-i tălmăcesc blînd acele vorbe proroace. Oricît de împuținată i-ar fi astăzi averea, pan Leon Zavețki e omul şleahtei şi va să deie sama mai-marilor Republicii despre trecerea spre zaporojă a hatmanului Potcoavă şi despre vorbele ce a rostit acel hatman. Iar eu, ca urmaş al aceleiaşi tagme domneşti, l-oi încredința că nădejdea norodului stă în războiul vitejilor şi alungarea păgînilor, şi nicidecum în răscoale şi neorînduieli.

— Zkitaust, n-ai să faci rău încredințîndu-l de asta. Şi ai să-i spui adevăr, căci hatmanul Potcoavă nu vrea tumulturi şi răzvrătire.

-— Nu vrea acuma.

— Nu vrea acuma, prietine Gură-de-aur; şi poate nu le va mai apuca pe cele care vor fi cîndva. Nu se pot săvîrşi dreptăţile odată, ci pe rînd; întîi desrobirea de păgîni şi după aceea ieşirea de sub pumnul de fier al altora, tot aşa de răi ca şi păgînii.

— Poate chiar mai răi, hatmane!

— Poate ai dreptate. M-am gîndit la asta în trecutele zile, cît am umblat prin ţara Moldovei.

— Aşa că, a urmat pan Tadeus Zlataust, trecînd la alte gînduri ale sale, pînă la popas la Valea Verde eu ţi-oi da samă măriei tale de banii ce mi-ai încredinţat şi de felul cum i-am cheltuit. Nu te vei supăra de cei douăzeci şi şase de taleri, împrumutaţi, însă fără nădejde de a-i mai vedea vreodată, lui Roman Barbă-Roşă, prietinul meu.

— Nu m-oi supăra.

— Ştiu că te-ai fi supărat mai degrabă dacă s-ar fi arătat dinaintea măriei tale acest adevărat coborîtor al nobililor.

— Într-adevăr.

— Însă, în schimb, s-a înfăţişat la trecerea măriei tale Costa veneţianul.

— Nu l-am băgat de samă.

— S-a înfăţişat, dar s-a ferit să iasă la vedere, cunoscînd din faimă că hatmanul Potcoavă are uneori mînii mai năprasnice decît ale tigrului.

— Cîteodată, prietine Tadeus... Iar acel izvod lung pe care văd că-l desfaci ca să mi-l supui, mai lasă-l să aştepte; ori dă-l diacului meu Radu Suliţă, pe care, după ce ai să-l cunoşti, îl vei preţui după cuviinţă.

— Cunoaşte însă, hatmane, că ce mi-ai dat s-a împuţinat.

— La Braţlau voi ruga pe Iacob filosof să-ţi dea ce-ţi mai trebuie.

— Bine, măria ta.

Vîntul sufla cîntînd, şi năgara înflorită strălucea ca argintul la soarele verii în singurătatea cuprinsului. Nicoară se gîndea la cu totul altceva decît la afaceri şi zarafii.

Capitolul 23

Cubi Lubiş filosof

Demult, cînd el era Nicoriță, Iacob era Cubi. Trăiau nu departe unul de altul. Nicoriță în mahalaua armenilor, la margine, către piața cea mică, iar Cubi în mahalaua ovreilor, de partea cealaltă a pieții celei mici.

Asta era la Liov, acum treizeci şi patru de ani.

În zilele domniei lui Petru Rareş, anul de la Hristos 1541, crai al Lehiei fiind Sigismund, căpitanul Petrea Gînj îl adusese pe Nicoriță în casa lui Mati Harian şi-l lăsase acolo la învățătură.

Fiind prea crud pentru ucenicia cărții, copilul intrase deocamdată la ucenicia pieții celei mici. Moş Mati îi zicea „meidan'". Acolo la meidan a cunoscut mulți tovarăşi de joacă cu care a deprins lesne limba țării. Între acei mulți şi-a ales un prietin care era cel mai ager la un joc ce se chiamă „ziminis". C-un beţişor de un cot, alunga alt beţişor mai scurt, teşit la capete; îl pălea într-un corn, săltîndu-l de la pămînt; nu-l lăsa să cadă şi-l repezea mai departe, cu beţişorul de un cot; alerga după el, îl purta, îl întorcea — şi totdeauna ieşea el biruitor. Caprele care păşteau printre ciulini se uitau totdeauna prietinos la Cubi, cu ochii lor galbeni, căci Cubi în fuga lui frîntă nu le împungea cu bățul, nici le izbea cu piciorul.

— Dacă n-ar fi caprele, pruncii n-ar avea lapte; aşa spune tata... îl învăța Cubi pe Nicoriță.

— Ba la noi la Moldova sînt capre mai mari care se chiamă vaci, a răspuns nepoțelul lui Mati neguțătorul.

Cubi a dat din cap:

— Se aude c-ar fi şi la noi capre de-acelea, la boieri bogați. Eu n-am văzut încă.

Acolo în piața mică a avut Cubi o întîmplare neplăcută. Pentru că iar cîştigase la ziminis toți bumbii, cîțiva dintre băieții de la armeni au sărit cu vorbe de ceartă şi amenințări asupra lui, şi printre acele vorbe era una cu totul de mirare, privind o faptă cumplită a lui Cubi, cum că ar fi omorît şi răstignit pe Domnul Hristos.

— Eu? a zis Cubi venind repede la ei cu mîna pe inimă, să n-ajung acasă cu bine dacă ştiu de aşa ceva. Poate să-l fi omorît băieții lui Moise Lupu care-s nişte golani vestiți, dar eu — nici măcar nu-l cunosc pe acel domn de care vorbiți voi.

Anii trec, anii zboară ca fulguirile stepei.

Nicoriță a ajuns Nicoară şi Cubi a ajuns Iacob. Nicoară Litean a învățat la o şcoală, Iacob Lubiş la altă şcoală. S-au mai văzut din cînd în cînd, pe urmă s-au despărțit.

Şi iată că, aflîndu-se la Praguri sub mîna uncheşului Petrea, şi fiind primit în sici la învăţătura săbiei şi a călăriei, Nicoară l-a văzut iar pe prietinul lui din copilărie. L-a văzut într-o stare ca şi aceea de la meidan. Călăuzise la tabăra de la Peşte Mort şase căruțe cu șase buți de hidromel şi aştepta să se descarce băutura, ca să se întoarcă cu cărăuşii haholi la Braţlau, la tatăl său, neguțătorul. Nicoară l-a cunoscut. A cunoscut şi Iacob pe Nicoară. Şi s-au bucurat numai o clipă; căci Simion Bugski, cazac cu faimă pentru isprăvile lui, nu numai la Peşte Mort ci şi în alte sici, s-a oprit şi s-a mirat de acea vedenie neplăcută a unui străin în tabăra oamenilor volnici. Simion Bugski gustase din hidromelul adus de Iacob. Simion Bugski încuviința ca să vie la oamenii săbiei hidromelul, dar fără obraz străin. A tras pe jumătate sabia din teacă.

— Ce-aştepți aicea, molodeț?

— Aştept să mă duc, a răspuns zîmbind cuviincios Iacob.

-— Vrei să iei de la noi bani?

— Nu.

— Nici nu ți se cuvine, ca unuia care ai omorît pe Domnul nostru.

Iacob ştia acuma de ce domn e vorba.

— Asta nu-i adevărat, a răspuns el zîmbind, totuşi înfricoşat de privirea cazacului.

— Dovedeşte că nu-i adevărat!

— Am martor de față pe pan Nicoară.

— Ce-mi aud urechile? s-a burzuluit Simion Bugski, lăsînd să cadă sabia şi zbîrlindu-şi mustața mare.

— E adevărat, sînt martor, a răspuns Nicoară; s-ar putea să fie vinovați golanii lui Moise Lupu de la Liov, dar prietinul meu Iacob nu.

S-a vestit pe urmă în toată tabăra că Simion Bugski a băut mied cu cei doi tineri şi a bătut cu dînşii palma.

Astăzi, Iacob Lubiş se află cu aşezarea la Braţlau, moştenind casa şi porecla tatălui său.

Iacob Lubiş filosof nu ia niciodată, ci dă numai, şi anume dă sfaturi, dă sare pentru reumatisme, țintaură pentru frigurile de baltă, vinars de melisă pentru durere de măruntaie, vin de la Moldova, piper şi scorțişoară, şi multe altele. După ce dă cu voie bună, primeşte contravaloarea unor mărfuri aşa de rare şi roagă pe oameni să-şi aducă aminte de prietinia sa.

Iacob Lubiş filosof împrumută şi bani, dar aşa de rar şi atît de anevoie, încît s-ar putea spune că oamenii de treabă cu care are de-a face primesc de la el în dar ceea ce împrumută; şi dacă trece sorocul împrumutului, Iacob filosof tace, pînă ce omul cel de treabă vine cu grabă la el nechemat, îndată ce are putința să răspundă ceea ce datoreşte. Sînt şi oameni care uită facerea de bine; şi acei oameni, cînd vin a doua oară la Lubiş pentru aceeaşi treabă, apoi bagă de samă că filosoful e tare de ureche şi nu se pot înțelege cu el, menindu-l în gîndul lor tartorului şi morții prin ştreang.

Una din bucuriile pe care le primeşte Iacob Lubiş cu recunoştință de la Dumnezeu, e vederea hatmanului. Atunci iubita lui soție Sara trebuie numaidecît să puie pe masă, la prînz ori cină, ştiucă umplută cu pasat, smochine şi miere. Hatmanului Nicoară nu-i place mîncarea asta dulce, iar Cubi mînîncă şi pentru prietinul său Nicoriță. Hatmanului îi place vin aspru, lui Lubiş filosof — vin dulce. Fiecare bea şi partea celuilalt: Lubiş de două ori mied, şi hatmanul, de două ori vin aspru de Pîhnești. Pentru asemenea sărbătoare aduce prietinul Iacob vin tocmai de la ținutul Faldului, din cealaltă parte de Prut. Iar smochinele le aduce de la Crîm. Pasat mai maşcat şi mai gustos decît

în ținutul Brațlaului nu se face nicăieri în Lehia.

La sfîrşitul acestor ospețe, hatmanul îi spune filosofului pe numele vechi Cubi, iar filosoful chiamă pe prietinul său, ca din depărtarea anilor, Nicoriță.

Cînd au ajuns la asemenea stare, le mai place să sporovăiască despre împărați şi neamuri vechi şi chiar de încurcate treburi politiceşti ale timpului de față.

Cînd hatmanul a descălecat la Brațlau, dinaintea casei prietinului Iacob Lubiş filosof, amenințau nouri de ploaie care veneau învălmăşiți din susul Bugului; şi din cînd în cînd sfîntul Ilie, din căruța lui de pe podul cerului, alunga pe diavolul răutății cu varga de foc, ca să-l prăvale în pustie şi ploaia să tămîie curată pentru holdele oamenilor.

Nicoară aştepta ca oamenii săi şi haholii să-şi găsească gazdă la casele megieşe. Dar, de la o ferestruică din laturea de cătră uliță a locuinții lui Lubiş, a privit, prin perdeaua puțintel ferită, un ochi femeiesc. Îndată s-a simțit în ograda cu împrejmuire naltă, ca de cetate, mişcare şi zvon. S-au ridicat zăvoare grele şi canaturile porții s-au tras înlăuntru. Lubiş, în fruntea cîtorva dintre slujitorii lui, a păşit spre uliță cu semne de mare bucurie şi s-a dus pînă la hatman, închinîndu-se adînc înaintea lui; cuprinzîndu-l după aceea de umărul drept, şi-a rezemat de acel umăr fruntea; şi-a petrecut apoi mîna pe după mijlocul oaspetelui său iubit şi l-a dus cu sine în ogradă, între clădiri mai mici, magazii şi şoproane. Doi dintre slujitorii lui Iacob au luat şi calul. Au venit după măria sa şi uncheşul, mezinul şi diacul Radu.

— Poftiți, iubiților mei, zicea tuturor Lubiş. Mulțămesc Domnului că a pus amiaza cînd gătesc oamenii prînzarea, şi că domniile voastre ați ales tocmai acum popas la mine.

S-a întors spre credincioşii lui şi i-a îndemnat să-i aducă răspuns fără întîrziere dacă oamenii hatmanului se află bine la megieşii unde au fost primiți, şi să nu le lipsească nimic; să li se ducă de la cuhnea sa mîncare şi de la cămările sale băutură.

A venit iar spre Nicoară şi l-a călăuzit, păzindu-l ca pe un vas scump, întăi în cerdac, după aceea în odaia unde, în dulapuri cu geam, îşi avea sulurile scrise de buni caligrafi. A făcut loc oaspeților săi în jilțuri şi pe sofale şi domnia sa a ieşit puține clipe ca să dea porunci pentru gătirea prînzului.

S-a întors frecîndu-şi mînile, apoi şi-a ridicat palmele la înălțimea umerilor:

— Îmi pare rău, a zis el, că la amiază n-avem mîncarea ce-i place hatmanului, ştiucă umplută, dar pe de altă parte îmi pare bine că se pregăteşte pe desară. Iar pînă ce s-or aşeza blidele şi tacîmurile, intrați, vă rog, în aceste două cămări de alături, ca să lepădați de pe dumneavoastră colbul drumului şi să vă luminați ochii cu apă rece. Şi pînă ce vă întoarceți, s-a aşeza pe masa asta vutcă de vişine şi vinars de melisă. Vutca e făcută în casă la mine: iar melisa am dobîndit-o de la schitul Vovidenie, de la prietinul meu egumenul Victor, ş-am ținut-o anume pentru oaspeții ce binevoiesc a mă cerceta astăzi.

Iacob Lubiş filosof era un om destul de bine legat şi de înălțime mijlocie, cu obrazul alb puțin stropit de pistrui şi cu părul din cap şi de pe obraz roş ca blănița de vulpe tînără. Iar ochii îi erau negri ca porumbrelele şi-i jucau sub streşina frunții.

Iacob Lubiş n-avea înfățişarea unui hasidim, cu toate acestea cunoscuții săi puteau găsi cu el plăcere spirituală, întorsăturile lui de vorbire plăceau hatmanului; mai puțin lui Alexandru mezinul. Uncheşul le asculta ca pe nişte sunete deşarte. Diacul ca pe un cîntec care îi odihnea ființa.

Aşa că după îndeletnicirea destul de harnică de la prînz, unde s-au aflat numai

Iacob cu oaspeții săi, adunarea din cămara unde intraseră la început s-a întemeiat iar şi hatmanul a vrut să cunoască veştile cele mai nouă pe care i le putea da Iacob.

Trecuse ploaia, conteniseră fulgerele, se înseninase afară: numai uncheşul a început a dormita de cum s-a aşezat în jilț; ceilalți se simțeau vioi, ca după trei cupe de vin bun.

— Ce ştiri de la Cracovia?

— De la Cracovia? s-a mirat Lubiş filosoful. Pot veni acum ştiri bune de la Cracovia? E o vreme cînd acolo şleahticii mari, după ce-au jucat danțuri franțuzeşti, s-au lepădat de ele ş-au început a învăța ceardaşuri ungurene.

— Să fie adevărat oare, prietine Lubiş, că s-au gîndit unii dintre vultanii cei bătrîni să aducă rigă pe Ştefan Batori de la Ardeal?

— N-au pe altul, a rîs filosoful. Tronul leşesc a fost părăsit de prințul Enric al Franței care s-a dus să ieie slujbă mai bună în țara lui, în locul răposatului său frate Carol. Cneazul Ştefan ar mai sui o treaptă venind în Lehia; dar la Ardeal e domn; pe cînd aici boierii vor fi întăi, şi riga al doilea.

— Adevărat. De cîțiva ani s-au răsturnat rînduielile în Lehia şi s-a aşezat ca o stîncă peste norod legea şleahticilor. De aceea se întețesc răzmerițile, mai ales în Ucraina, şi taberile de la Dnipru sporesc.

— E primejdie, hatmane, să se înece Lehia în sînge. Să nădăjduim totuşi că asemenea primejdie va trece. Este altceva şi mai rău. Că şleahticii vor danța la Cracovia ca urşii, si le vor bate din dairă turcii.

— N-aş crede, Lubiş. Am aflat pe cale, de la Tadeus, că s-ar fi rostit vorba asta la Movilău şi şoltuzul a strigat că-i cu neputință.

— Nu-i de mirare că şoltuzul cel bătrîn, pan Leon Zaveţki, a lepădat vorba asta cu greață de la sine, ca pe un guzgan mort; însă la Dumnezeu şi la boierii leşi toate sînt cu putință.

— Dar mîndria lor neînduplecată şi vitejia lor pe care au dovedit-o în veac? Şi călăreții lor îmbrăcați în fier? Au cucerit şi au stăpînit pămînturile de la marea din miazănoapte pînă către Marea Neagră. Se vede că acestea sînt puteri slabe şi trecătoare, dacă poporul e asuprit şi nefericit.

Filosof a tăcut o clipă; şi-a plecat apoi fruntea.

— Hatmane, poate să fie oare un adevăr mai mare decît acel pe care l-ai rostit? Vai, am umblat şi eu destul cu treburile, mele în țările supuse Lehiei şi cunosc ce e prigoana nemilostivilor. Da! unii din neamul meu au plătit cu sînge greşala domnilor; căci norodul e ca o stihie groaznică ce sfarmă tot. Ah! am văzut dărîmarea castelelor şi pe nobili puşi între două scînduri şi curmați de mişei cu fierăstraiele. Şleahta a lucrat cu îndîrjire ca să-şi facă duşmani. Şi acuma n-are ce pune în fața barbarilor ismailiteni. Trebuie să-şi scadă trufia şi să-şi plece fruntea.

În răstimpul ce-a urmat, diacul Radu a rostit încet vorbe vechi din țara sa:

„Cine seamănă vînt: culege furtună...”

„Lăcomia, boală nebună...”

„Boieru-i tulpină făr' de rădăcină...”

Lubiş a ridicat fruntea şi a privit cu plăcere pe acel oştean străin, întorcîndu-şi apoi ochii negri spre hatman, cu clipiri de pleoape.

— Diece, diece, a zis Nicoară, cum ai deschis gura, cum ți-ai mai găsit un prietin. Socoteai vorbele acestea că le spui numai pentru mine; dar Iacob Lubiş cunoaşte toate limbile acestei margini de lume.

Lubiş a rîs:

— Pentru că eu beau vin de la ţinutul Fălciului, unde a trăit şi a răposat bunicul meu Moişa. Acela vestit filosof în ţara Moldovei! Tatăl meu a fost filosof mai puţintel, iar eu nu sînt deloc, şi port numai porecla,.

— Prietine Cubi, vinul de la Pîhneşti numai eu îl beau cînd poposesc în casa ta.

— Oare nu-i tot atîta, prea iubite hatmane Nicoară? E ca şi cum, l-ar bea Cubi Lubiş. Şi aş dori, diece, să-mi mai spui una: îmi place ca şi un pahar dulce.

— Mai ştiu una de la un prietin al meu Ghiţă Botgros, a zîmbit diacul Radu:

„De-atîta lup, prinde a muşca şi oaia."

Mezinul Alexandru a avut o izbucnire de rîs. Uncheşul Petrea a deschis ochii. A mormăit şi el:

„Unde s-a adăpat boierul, rămîne otrăvit izvorul."

Asta am auzit-o tot de la omul diacului. Cînd te uiţi la acel Botgros, nu-l preţuieşti nici două leţcăi. Dar scoate din el asemenea cuvinte.

Potcoavă a rămas visător şi a şoptit ca pentru sine:

—...Da — da...

— Măria ta, i-a răspuns diacul, badea Ghiţă a făcut legămînt să-i radem mustaţa pe care n-o are dacă nu va veni şi el după noi.

— Hm! a şoptit iar Nicoară, apucînd păhărelul de vinars; dacă trece pe aici acel Botgros, apoi Lubiş filosof nu-i mai dă drumul.

S-au veselit toţi. Numai mezinul a rămas dintrodată întunecat de mîhnire.

— Dacă binevoieşti, să ne întoarcem, hatmane, la domnii Lehiei, s-a rugat Cubi Lubiş. S-au suit pe muntele semeţiei atît de sus, încît dumnealor socot că niciodată n-au stat devale, la foc, cu picioarele încrucişate sub şezut. Nu s-au tras oare regii lui Israel din nişte ciobani ca Avram şi Isac? Şi strămoşii domnilor noştri nu se îmbrăcau oare cu cojoace mînjite de sînge? Nu răbdau de foame? Şi nu tremurau la foc, lînga mlaştină?

Au uitat, şi se socot coborîţi din cer cu hîrzobul... Cînd şi-or aduce aminte de frăţia de odinioară, fi-va prea tîrziu.

Hatmanul a gustat din melisa de la Vovidenie.

— Acuma ar fi fost ceasul, a zis el, să stea frăţiile umăr lîngă umăr, căci ceasul căderii tiranilor ismailiteni se apropie. Băgat-aţi de samă destrăbălarea dregătorilor Porţii Otomane? Bacşişul şi pîra sînt ca un puroi al trupului împărăţiei lor. Un sultan măreţ cum a fost Soliman, care a călcat cu urdiile lui ţările şi noroadele pînă la Buda, a stat cu tîmpla în poala roabei de la Veneţia, Roxelana, şi a ascultat şoaptele ei înveninate, jertfind pentru dînsa pe moştenitorul său prea iubit Mustafa viteazul, pentru ca să se poată aşeza urmaş la împărăţie Selim, fiul Roxelanei. Acestea s-au întîmplat în vremea noastră şi vicleniile acelei muieri au clătinat temeliile califatului.

L-am apucat şi pe padişah Selim al Roxelanei, poreclit Mest, adică beţivul, care a fost stăpînul trupurilor, sufletelor şi legii ismailitenilor opt ani. În opt ani n-a fost treaz o săptămînă şi treburile au rămas în sama icioglanilor şi viclenilor. Împărăţia neagră cumpăneşte spre răsturnare.

Iar acuma stă pe tronul de aur stăpîn Amurat, care a poruncit muţilor seraiului să descăpăţîneze şi să zugrume pe toţi fraţii săi ieşiţi din toate roabele seraiului şi pe toate neamurile celelalte, unchi şi veri. Asta s-a întîmplat nu mai tîrziu decît anul trecut. De atunci, cum a spus un scriitor vechi, în dosul călăreţului stă spaima. Amurat se va cufunda în mlaştina lui de sînge. Împărăţia rămîne la cheremul urdiilor.

Acuma-i vremea cînd se apropie răscumpărarea, cînd neamurile robite s-ar putea

scula înlăturînd de la Bizanț spurcăciunea. Dar neamurile sînt bolnave de nedreptatea şi sila domnilor!

Hatmanul Nicoară se ridicase din scaun şi se plimba pe dinaintea ascultătorilor săi, cu păhărelul de melisă, pe jumătate deşertat, în mîna stîngă. Cu dreapta făcea semn cătră vedeniile sale.

— Ce are să iasă de-aici, hatmane? a întrebat Lubiş, ridicîndu-se şi el şi venind împotriva lui Potcoavă; şi tot el a răspuns. De-aici va să iasă amărăciunea lumii şi sila de viață. Mai bine nu ne-am fi născut aşa de tîrziu, ori mai bine ne-am afla în umbra morții şi uitării.

— Linişteşte-te, Cubi, a grăit Potcoavă.

Cubi s-a liniştit.

— Aşează-te.

Cubi s-a aşezat.

— După ce se va priboli lumea de lingoarea în care se află, a grăit hatmanul sorbind cea din urmă picătură şi privind păhărelul în zarea ferestrei, apoi să ştiți că se vor naşte oameni noi care vor clădi o lume mai bună. Înflori-vor flori şi se vor pîrgui holde pe gunoaiele trecutului. Noi nu vom mai fi. Dar pînă atunci să lucrăm pentru dreptate, să împlinim poruncile pe care le-avem.

— Să fim şi noi jertfă? a zîmbit amar mezinul.

— Să fim, Făt-Frumos.

— Care-i vina noastră, bădiță, să nu înflorim?

— Nu sîntem vinovați, Făt-Frumos; dar să ştii că înnoirea sufletului omenesc nu se face decît cu durere. Unii îşi trăiesc viața, alții o închină unui vis; unii rămîn singuri şi se veştezesc, alții înflori-vor iarăşi din moarte cu frații lor de mîne.

— Dar care-i dreptatea şi care-s poruncile, bădiță?

— Făt-Frumos, vei afla cînd va veni ceasul,

Cum supărările feților-frumoşi sînt uşoare şi drumurile călare trudnice şi masa la filosof îmbielşugată, Alexandru, mezinul a nimerit nu tîrzie vreme la cămara de odihnă; şi cum a pus capul pe perină, paserea măiastră a visului l-a dus în clipă şi lin la Dăvideni, în livada prăvălatică, lîngă lespedea de pe mormîntul lui David Călărețul. Îl aştepta nepoata mazîlului.

Mezinul a fost fulgerat de bucurie şi plăcere.

Deasupra lor amurgul se boltea ca o floare fumurie. A bătut de două ori privighetoarea în frasinul bătrîn de aproape; cînd a contenit privighetoarea, a răspuns buraticul.

— De mult te-aştept, Făt-Frumos, i-a şoptit Ilinca, împungîndu-l cu ochii.

A întins brațele spre el. Buraticul a tăcut.

În mezin se îmbulzeau vorbele, se zbăteau fără a găsi ieşire în glas. A voit să păşească spre domniță, ca s-o cuprindă. Aştepta să se arate semnele cele dintăi ale dragostei lui, căprioara sub brațul fetei şi puiul de urs cu capul de catifea pe coapsa mistreței, şi lupanul, şi şoimul; dar nu s-a arătat decît şopîrlă verde a acelei gropniți unde sta domnița; şi acea şopîrlă îl privea țintă cu ochi de topaz şi guşa albă îi creştea şi-i descreştea într-o mişcare domoală. Făt-Frumos nu putea rosti cuvînt, nici nu putea păşi, nici nu-şi putea mişca brațele; piatra dăltuită s-a ridicat ca un scut, apărînd pe domniță, şi David bătrînul, schelet în cămaşă de zale, a venit asupra lui Făt-Frumos cu paloşul ridicat.

Mezinul a slobozit un geamăt de spaimă; cînd s-a trezit, visul s-a stîns; s-a răsucit

pe-o coastă şi a aşteptat ceva, cu inima bătînd; apoi a închis ochii şi ceaţa somnului fără vise l-a învăluit.

— Uncheşule Petrea, scoală, îndemna Nicoară pe bătrînul adormit în cămara sfatului. Du-te la hodina domniei tale.

Oşteanul cel bătrîn sforăia uşor. Şi-a încetat sforăitul, dar nu s-a trezit. Nicoară, diacul Radu şi Iacob Lubiş îl priveau cu puţină milă.

— Scoală, uncheşule, a îndemnat cu glas tare hatmanul...

Uncheşul a oftat dus de somn într-o adîncime mai afundă.

— E trudit! a zis Lubiş. Trudit de atîţia ani de zbucium. Eu nu l-am văzut niciodată dormind.

Lubiş filosof parcă se sfia rostind aceste cuvinte.

— Totuşi bătrînul e încă tare şi n-a slăbit, s-a mirat Nicoară.

— Atîtea zile a umblat. În tulburare şi grijă... a zis diacul Radu Am înţeles de la el că abia aici, la Iacob Lubiş nu mai are griji. De aici, de la Bug, începe domnia zaporojenilor, prietinii măriei sale.

Nicoară Potcoavă s-a aşezat în scaun.

— Prietine Cubi, a grăit el, dacă n-ai înţeles pînă acuma, apoi află că pe diacul Radu, slujitor la logofeţia cea mare în vremea răposatului între fericiţi Vodă Ion, l-am luat cu mine să-mi fie şi vistiernic, şi spătar, şi postelnic. Pentru vistierie, nu va face nimic fără să te întrebe pe domnia ta. Ca spătar, se va îngriji de arme şi cai pentru oamenii de la Moldova care mi s-au făgăduit a veni. Ca postelnic, va umbla unde îmi va fi de trebuinţă. Pentru asta, cai buni şi trăsuri să aibă.

— Cai aveţi în Zaporojă, a răspuns Lubiş filosof; trăsuri uşoare pot aduce de la Cracovia; fauri de arme sînt pe lînga hătmăniile de la Dnipru. Jitnicer pentru Ostrovul Moldovenilor şi pivnicer pentru curtea de la Ciornaia Stena rămîne tot Iacob Lubiş, dacă i se îngăduie de către măria ta.

— Îngăduim, a primit hatmanul, arcuindu-şi într-un salut braţul către filosof. Îţi închipui, Cubi, a adaos el, că după năcazul ce am avut în trecuta lună iunie, cînd era să-mi lăs căpăţîna sub Cetăţuia Galatei de lînga Iaşi, m-am întărit şi mai adînc în hotărîrile mele. Întîmplarea aceea mi-a dat înştiinţare să nu mă grăbesc. Întîmplarea aceea a fost, să nădăjduim, cea din urmă zburdăciune a înşelătoarei tinereţi. Cît m-am cumpănit deasupra adîncului, am dobîndit o cumînţenie: că am datoria să mă păstrez pînă ia împlinirea lucrării mele, ca să nu mă ruşinez la ceasul din urmă, cînd va veni asupra mea umbra fratelui nostru.

Iacob Lubiş a tăcut cu fruntea plecată.

Radu Suliţă diacul a păşit pînă la Domnul său punîndu-şi un genunchi pe covor. Hatmanul l-a luat de mînă şi l-a săltat în sus, aşezîndu-l în scaunul de alături; a împins şi pe Lubiş în celălalt scaun.

— Eu mă duc acuma la Zid Negru, a urmat Potcoavă. Vreau să stau acolo ca într-o tihnă după trudnice vremi. De mine să se vorbească puţin; isprăvile mele să rămîie neştiute. Dar oştenii mei să nu se lenevească, nici să se împuţineze. Să steie alături cu războinicii de la Praguri, să-şi ascută săbiile, să-şi primească dobînzile, pînă ce-mi vor face trebuinţă mie.

Diacul Radu îi va avea scrişi în izvod. Le va plăti simbrie după nevoile ce-or fi. Iacob Lubiş va pregăti bani mărunţi. Dacă va fi nevoie, Lubiş se va osteni pînă la Liov, ori mai departe, să schimbe rubinuri şi mărgăritare.

— Stăpîne hatman, a vorbit Lubiş, dinspre partea asta nu va fi nici o suferinţă. Mai

am zloți şi zgripțori, mai am pietre scumpe, după izvodul ce am pregătit şi pe care îl voi pune subt ochii măriei tale. Ştii deasemeni că, dacă va mai trebui peste, sînt în stare să agonisesc pentru măria ta; şi tot ce am e al măriei tale.

— Bine, Lubiş, a întărit hatmanul, punîndu-şi mîna grea pe umărul lui Iacob filosof.

— Căci, hatmane, a răsărit Lubiş cu însufleţire, eu am a-ți spune măriei tale o taină. Asemenea inimă care să fi rămas curată ca albumița piscurilor, aşa cum a rămas curată inima lui Nicoriță în măria ta, eu n-am cunoscut, în furtuni, în înşelări, în glodul ticăloasei lumi, inima lui Nicoriță a rămas curată. Se cuvenea să fii un învățat pustiit de lume, nu să ții sabie.

— Pentru dreptate, Cubi.

— Ba, mărite hatmane, să mă ierți — pentru ca să nu fie bine potrivite lucrurile pe lumea asta! Aşa că eu, ducîndu-mă pentru interesele măriei tale la Liov, nu voi înceta să caut suluri care se mai aduc din cînd în cînd de la Bizanț. Ca să ai cu ce petrece nopțile lungi. Şi-ți voi însemna, ici şi colo, pe dosul acelor foi, în limba ce n-o cunosc mulți cărturari în zilele noastre, vorbe pe care numai dumneata le vei deslega, şi acelea-s veştile de care ai nevoie.

— Bine, Lubiş, aşa să faci, precum ai mai făcut.

— Am mai avut obicei, hatmane, să trimet la Ciornaia Stena ulcioare bine pecetluite cu vin vechi care ştiu că-ți place.

— Mai ales asemenea lucru să nu-l uiți, Lubiş. Şi neguțătorii trecători care se vor opri la curtea mea, purtînd în brațe acele ulcioare de preț, să cunoască tot ce se petrece şi se spune pe lumea asta a noastră, de la taberile ismailitenilor pînă la împărăția nemților, şi de la Crîm pînă la Kiev, şi de la Moldova pînă la Liov şi Cracovia. Să le fii bun dascăl. Să fiu uitat: iar eu, de unde mă aflu, să ştiu toate.

— Da, slăvite hatmane, iar acum, înainte de-a purcede la singurătate, află că alt credincios al măriei tale, în afară de pan Tadeus căpitanul, pe care l-ai găsit la Movilău, se află, deocamdată, la Vadu Raşcului, Elisei Pokotilo, prietinul cel bun al uncheşului Petrea; iar la Iampol, în locul lui Țopa pîrcalabul, e un om al său pe care încă nu l-am cetit bine, unul Gavril Ciohoranu. Țopa s-a dus de aici după femeia lui, tocmai la Nemirova. Ciohoranu e la Iampol. Le trimet răspuns că măria ta ai intrat în Ucraina şi te duci în Zaporojă. Mi-a mai venit aici o veste de la hatmanul Şah de la Praguri, că, dacă te întorci în bună sănătate, să binevoieşti a te osteni pînă la luptătorii de acolo, la praznicul de la 29 august.

— Acestea sînt vorbele? a tresărit Nicoară.

— Întocmai. Ştiu şi eu. slăvite hatmane, că la 29 august pravoslavnicii prăznuiesc tăierea cinstitului cap al lui Ion prorocul, care s-a săvîrşit în vremea lui Irod şi a fiastrei sale Salomeea. În acea zi se ridică la Praguri panahidă de pomenire a Voievodului Ion.

— Da, Şah a fost în războiul de la Moldova, acu doi ani.

S-a făcut tăcere un lung răstimp în sfatul celor trei bărbați. Înserarea albăstrea la ferestre. O slujnică îmbrobodită pînă în ochi a intrat, punînd pe masă un sfeşnic cu trei crengi în care ardeau lumînări de seu. Slujnica a ieşit.

Nicoară stătea încă împovărat în scaunul lui. Iacob Lubiş s-a ridicat în picioare şi a venit lîngă el.

— Ştiu, mărite hatmane, a zis el, că iubeşti pe oamenii care-şi aduc aminte. Unul dintre aceştia, Cubi, a aflat de la acel zaporojan altă veste, că ar fi ieşit de la Seim încă o lege pentru poprirea vînatului în pămînturile de la Dnipru. Ca să se înmulțească

sălbătăciunile prigonite, şi mai ales căprioarele. Şi să nu fie volnici a ieşi la vînat, decît domnii şi cnejii. Şi nici pentru lupi şi vulpi, ca să le dobîndească pieile, n-are voie norodul de rînd. Aşa că noi zaporojenii, rîdea omul lui Şah hatman, ne-om nevoi să-i vînăm pe domni şi cneji. Socot, hatmane, că n-or îndrăzni domnii şi cnejii să calce în Zaporojă.

— Cubi şi diece, a zis Potcoavă, domnii vor mai găsi şi altele ca să aţîţe mînia noroadelor.

Capitolul 24

La Zid Negru

La 25 iulie, Nicoară Potcoavă a ajuns la Zid Negru cu toți tovarăşii săi moldoveni şi haholi. De la Umani nici n-a mai întîlnit în cale semne ale puterii leşeşti. Domnii nu cutezau să intre aici decît cu sabia. Poporul se păstra cu îndîrjire liber; Cracovia nu socotea vremea potrivită să înfrîngă asemenea cerbicie. Subt amenințarea de la miazăzi se mulțămea să păstreze asupra acelui hotar fie şi-o stăpînire şovăitoare.

După o zi de popas, mîncare şi somn, diacul Radu a îndestulat cu bani şi merinde straja pe care pan Tadeus o adăogise oamenilor hatmanului la trecerea Nistrului. Haholii şi-au strîns pe ei brîiele, şi-au aşezat în desagi buzduganele, şi au lepădat la uşa hatmanului căciulile. După ce şi-au mîngîiat creştetele, au aşteptat să se deschidă singure canaturile intrării.

Într-adevăr, s-au deschis; şi oamenii au văzut pe hatman, cu uimire, în alte straie decît cele ale călătoriei. N-avea paloş încins şi nu-i privea cu străşnicie, cum trebuie să privească un hatman vestit. Ochii lui căutau blînd şi glasul îi suna moale.

Acesta să fie Potcoavă? Parcă n-ar fi acesta! E totuşi hatmanul; căci oşteanul cel bătrîn, căpitanul Petrea, stă lînga el cu mîna stîngă pe inimă, închinîndu-i-se.

— Oamenii lui Pan Tadeus Kopițki pleacă, măria ta, a zis el. Au venit să-şi ia rămas bun.

— Li s-a slobozit simbria?

— Da, măria ta; asară au împlinit douăzeci de zile.

— Să li se adaoge mulțămită din partea mea cîte-un zgripțor la doi oameni, a poruncit hatmanul; şi acest dar al meu să se ştie că e pentru copii şi neveste.

— Ați auzit, oameni buni şi fraților? a întrebat uncheşul.

— Auzit, a răspuns vatamanul haholilor; şi dorim măriei sale sănătate şi izbîndă la Moldova. Şi dacă va mai fi nevoie de noi, să ne trimeteți veste.

Oamenii s-au tras îndărăt, şi-au ridicat căciulile şi s-au dus la cămara vistiernicului Radu, unde puțin au zăbovit. Şi s-au înfățişat iar, călări, în ogradă,

închinîndu-se măriei sale, care cobora din foişorul casei numai c-un toiag alb în mîna dreaptă.

— Umblaţi sănătoşi! le-a urat stăpînul de la Zid Negru; şi a stat în loc privindu-i cum se duc în buiestru repede către miazănoapte.

După ce nu i-a mai văzut, s-a întors către ale sale, cele părăsite de atîtea săptămîni, livada cu meri şi cu prisaca de douăzeci de buduroaie, şi vacile în staul la adăpost de muşte, şi cele două bătrîne văduve Mitrodora Ivanovna şi Nimfodora Ţîbuleac, uscate ca nişte schivnice.

Meri, ştiubeie şi staul au părut a se veseli în tăcere sub pulberea de argint a soarelui de iulie. Dar schivnicele, dîndu-şi la o parte broboadele negre ce le astupau glasul, au început a se tîngui de toate cîte se pot întîmpla năcăjiţilor oameni pe lumea asta.

Aşa secetă n-au apucat de cincizeci de ani. de cînd au pălit tătarii de la Oceacov, umblători în pradă după mălai. Numai ce au încălecat oamenii noştri do la Praguri cum se aflau la timpuri, cu îmblăciile, şi i-au alungat către Bug. După aceea au lepădat îmblăciile şi au apucat săbiile; şi din veştile satelor au aflat drumul de întoarcere al prădalnicilor, şi i-au întîmpinat cine ştie unde, la un vad de apă lîngă Ingulgorod, şi le-a apucat carăle cu mălai şi celelalte dobînzi; şi astfel, în vara aceea, din mila lua Dumnezeu, am avut ce mînca...

Simion Bugski spune că, dacă n-a ploua, să nu ne pese; că se duce el s-aducă mălai şi grîne.

— De unde, vatamane Simioane?

Ştie el de unde. De unde a mai adus şi altădată. De la Eghipet.

Ce tîrg va mai fi fiind şi acest Eghipet, că n-am auzit de el niciodinioară!

Iar peşte, dac-om prinde, om avea; dacă n-om prinde n-om avea. Dar chiar dacă om prinde, n-avem sare să-l sărăm şi să-l punem în putini.

— Nici de asta să n-avem grijă, rîde vatamanul Simion; om avea şi sare.

— De unde? tot de la tîrgul Eghipetului?

— Da, tot de acolo.

— Cu asemenea isprăvi ale vatamanului Simion Bugski, rămînem şi fără peşte, şi fără mălai, şi fără toate. N-avem ce-ţi pune pe masa măriei tale.

— Om mînca ce-om avea, mătuşă Nimfodoră.

— Doar cărţi, că de-acelea sînt, slava Domnului!

— Eu mă mulţămesc şi cu acestea, mătuşă Nimfodoră! — N-ai să-mi spui, măria ta, că ţin de foame.

— Ba da.

— N-aş crede; am dat cu limba şi au gust de colb.

— Adăogind şi ce aduce vatamanul Simion Bugski, n-om pieri. Acum doi ani nu v-aţi tînguit tot astfel? Şi vatamanul Simion nu s-a purtat vrednic? Aşa va face şi acuma.

— Apoi atunci a adus de la Braţlau. De la Braţlau, nu de la Eghipet.

Amîndouă bătrînele s-au uitat una la alta şi apoi amîndouă s-au întors către zîmbetul lui Nicoară, rîzînd. Zice Mitrodora Ivanovna:

— De cînd a îmbătrînit, vatamanul nostru îndrugă verzi şi uscate. Fost-a mare viteaz; dar acuma îi vine vremea să se suie pe cuptor.

Uncheşul Petrea a început a mormăi vorbe scrîşnite împotriva muierilor fără dinţi şi fără minte.

Amîndouă schivnicele au tăcut, scărpinîndu-se sub bărbie, şi s-au dus repede să

strîngă ouăle găinilor de prin cuibare.

Vatamanul Simion Bugski, scăzut şi adus din şale, e în prisacă. Afumă un buduroi ca să reteze faguri pentru stăpînii curții de la Zid Negru. Căsuța lui e în vecinătate, între alte căsuțe la fel cu a sa; şi prisaca asta el a întemeiat-o şi el o cîrmuieşte: şi trage cu ochiul să vadă ce se întîmplă în gospodăria lui Petrea Gînj, cînd Petrea Gînj şi cu ai săi lipsesc de la Zid Negru. El îngrijeşte şoimii de vînătoare, şi cei patru cai de schimb ai hatmanului. Măcar că vecinii sînt tot aşa de scăzuți din semeția lor şi aduşi din şale ca vatamanul Bugski, caii li-s acasă, şi săbiile, aninate la tarniți. gata, ca la orice zaporojan.

— Mai este pînă ce fi-vor aninate în grindă pieile unor berbeci ca aceştia... rîde moş Petrea glumind cu ei. Mai am şi eu vreo zece ani şi intru în tagma lor...

— Nu te-om primi, cazace, pînă ce nu-i număra, ca noi, optzeci de primăveri, se împotriveşte moş Simion Bugski.

Vremea e lină şi blîndă în acel sfîrşit de iulie: soarele-i puternic fără să ardă prea tare; numai un nour subțire de scamă pluteşte la cea mai mare înălțime. Potcoavă şi uncheşul se duc pînă la marginea livezii, de unde începe rîpa fluviului. Măreață apă Dniprul, desfăşurîndu-şi talazurile şi oglinzile în depărtarea luncilor şi fînațurilor. Ici-colo grădini de legume şi roți de scos apa din bălți mărginaşe. În şesul ce se întinde pînă sub rîpă, bătrînii din Zaporojă au semănat oarze şi hrişcă. Printre spinărie şi dudăie umblă doi călăreți singuratici. Se opresc, pornesc iar.

— Au luat pe Boldei, care le stîrneşte prepelițile... Boldei e cățelul cu labele de dinainte întoarse, care s-a învățat a adulmeca şi a pătrunde în desimea acelor locuri. Cînd se opresc călăreții, a sărit prepelița şi s-a dat drumul şoimului. Unul din călăreți descălecă şi se duce unde s-a lăsat paserea vînătoare.

Sînt mezinul Alexandru şi Alexa Totîrnac. Cînd descăleca unul, cînd altul. Lasă caii singuri şi grăbesc în ierburile dese, după sunetul zurgălăului pe care-l poartă şoimul. Paserea vînătoare nu se vede la aşa depărtare. Însă Nicoară şi uncheşul îşi dau sama de toate amănuntele acelei petreceri şi rămîn multă vreme cu ochii duşi. Într-acolo.

Printre pietrăriile rîpei un iepure îşi caută scăpare la deal. Vulpea nu poate fi departe. Vînează şi ea; dar acest urechiat e un bătrîn cu învățătură şi ştie că vrăjmaşul lui se sfieşte de oameni. Dă ocol pe sub spinării şi se piteşte.

Nicoară se simte deodată înfrățit cu vîntul, cu văzduhul, cu acele întinderi tihnite... Cîntă în el viața cum nu va mai cînta nicicînd.

Se întîmplă să avem, poate numai o dată în anii ce trăim, un răstimp cînd gîndul — viermele făpturii noastre — stă; şi atunci ființa ni se umple de o putere pe care n-am mai cunoscut-o şi pe care o păstrăm în amintire totdeauna — scurt şi sărac al nostru „totdeauna”...

După ce s-au întors din priveliştea cea neasemuită, în livadă s-a făcut o tăcere în care se auzea desluşit, însă ca într-o somnie, zvonul albinelor. Moş Simion Bugski aştepta subt umbra unui măr să iasă un roi întîrziat, şi-si gătise fumul şi frunzele de mătăciune şi roinița ca să-l împreuneze cu alt întîrziat.

— Mare meşter eşti dumneata, frate Simioane, a zis uncheşul. Vreau să prind şi eu, nu roi, ci un pui de somn; drept aceea îmi scot aici aproape burca cea veche pe care o mai țin pentru asemenea treabă, o întind la lumină şi eu m-aşez cu şalele în sus, să mă străpungă sulițile lui sfîntu soare. Au început a scîrții încheieturile, frate Simioane.

— Apoi ne-ajunge şi pe noi călăreții asemenea năcaz, căpitane Petrea. Dar să nu te dai, că încă nu ți-i vremea.

— Ba vremea ar fi; dar mai am de pălit cu sabia pe unii şi alții, care-i ştiu eu.

Glasurile au tăcut în livadă. În cămara lui, hatmanul Nicoară se aşezase la masa de lîngă fereastra deschisă şi potrivea dinainte-i foile povestirii minunate a lui Heliodor din Emesia, rămasă începută şi neisprăvită cînd plecase către asfințit, într-o negustorie cu pagubă.

Cînd şi cînd boarea de dinaintea amiezii umfla perdelele ca un răsuflet prelung al acelor mari întinderi, aducîndu-i mireasmă subțire şi amară de pelin.

Într-un tîrziu s-a auzit glasul mezinului în cealaltă parte a curții, strigînd la cele două surori văduve şi schivnice, că i-i foame.

Nu mult după aceea, mezinul a intrat nu bucuros de vînătoare cum s-aştepta bădița sau, ci posomorit că boldeiul n-a mers bine, şi că în ziua de azi nu se mai află prepelicari ca altădată.

— Toate se strică, toate se împuținează...

— Ce se strică şi ce se împuținează, Alexandre? a zîmbit Nicoară.

— Toate, bădiță, ca atunci cînd nu i-i omului îndămînă.

— Ce va fi avînd acel om de nu i-i îndămînă, nu mi-i greu a pricepe, Făt-Frumos. Este leac: răbdarea.

— Doftoria asta n-o pot bea, bădiță, e prea amară!

Mezinul s-a aşezat într-un scaun şi a făcut bot; şoimul care-i sta pe umăr s-a cumpănit, a fîlfîit uşor ş-a ieşit în zbor pe fereastră, urmărind parcă ceva — poate clipa fericită care îmblînzise în acea dimineață inima hatmanului.

— Bădiță, trebuie să-ți fac mărturisirea... a suspinat Alexandru.

Nicoară s-a întors în scaunul lui:

— Spune, băiete. Eu abia acum bag de samă că ai slăbit şi ți-s trudiți ochii.

— Da, bădiță.

— Ți-ai lăsat zălog inima la apa Moldovei?

— Aşa cum spui, bădiță Nicoară. Mi-i dragă o fata fecioară. Ştii cine-i.

— Gustul tău nu-i rău, Făt-Frumos. Dar poveştile de la noi ne învață că la asemenea domnițe nu te poți întoarce fără isprăvile cuvenite. Trebuie să treci, Făt-Frumos, peste hotarele oprite, în locul unele se bat munții în capete, ş-acolo să tai cele şapte capete ale balaurului.

— Lungă vreme, mîhnită vreme, bădiță. În toate nopțile vine la mine paserea măiastră, îmi bate la tîmplă cu pliscul şi-mi şopteşte: Nu întîrzia căci vremea trece; aicea pe pămînt oamenii n-au decît o tinereță, du-te că te aşteaptă fericirea.

— Alexandre, nici Făt-Frumos al poveştilor nu-şi dobîndeşte bucuria fără lupte şi jertfă.

— Spune-mi, bădiță, ce-avem de făcut, s-a rugat mezinul, şi să nu întîrziem.

Potcoavă s-a ridicat în picioare. Alexandru a părut că se scufundă în scaunul său.

— Ba să-mi spui tu, băiete, dacă ai uitat cele ce s-au petrecut în vara anului 74?

— N-am uitat.

— Ai uitat oare pe beglerbei Ahmet, pe Cigala, pe boierii care au vîndut pe Domnul lor?

— N-am uitat. Pentru unii ne-am întors acum două luni. Era să ne pierdem capetele. Ce mai putem face?

— Alexandre, războinicii călăresc pe caii furtunii. Cîteodată greşesc. Greşala asta putea să fie greşala dinaintea morții. Am ieşit din ea teferi. Să nu mai greşim. Să cerşim broaştei cu covată încetineala, şarpelui înțelepciunea, de la crugul stelelor ceasul

potrivit. Cînd ne vom ridica iar, răzbunarea să se împlinească fără greş ca o *ananke* a zeilor, cum o socoteau grecii vechi. Dar o pot săvîrşi cîteodată şi oamenii, dacă nu ocolesc pe la cele necuviincioase: mîncare, vin şi muiere...

— Cum grăieşti domnia ta, bădiță! Parcă m-ai străpunge cu jungherul. Totuşi, bădiță, ale noastre sînt şi aceste slăbăciuni.

— Ai uitat?

— N-am uitat, bădiță. Dar mi-i dragă Ilinca.

— Ți-aş putea răspunde că mi-a fost dragă şi mie. Mezinul şi-a acoperit ochii cu palmele.

Nicoară a păşit pînă la el şi i-a ridicat smuncit fruntea, privindu-i ochii plînşi.

— Spune-mi acuma tu mie dacă ai uitat datoria ta şi jurămîntul care ne leagă! Dacă le-ai uitat, eşti slobod. Du-te!

Mezinul s-a dărîmat în genunchi.

— Bădiță Nicoară, iartă-mă! Fac cum porunceşti! Hatmanul şi-a trecut palma peste părul castaniu al lui Făt-Frumos, apoi s-a întors şi a început a se plimba de la masa pe care stăteau desfăcute foile lui Heliodor de la Emesia, pînă la soba înaltă, în ocnița căreia se afla un snop mărunt de siminoc, floare fără moarte din stîncăriile Dniprului.

Hatmanul s-a oprit lînga mezin, privindu-l cum sta umilit la picioarele sale.

— Alexandre, a zis el, cumpăneşte-ți bine vorbele.

— Bădiță Nicoară, a strigat mezinul cu privirile înflăcărate; să pier aici, în clipă, dacă nu-ți voi asculta porunca.

— Făt-Frumos, porunca nu-i de la mine...

— Ştiu, bădiță, a suspinat Alexandru, cuprinzînd mîna fratelui său şi sărutînd inelul lui Vodă Ion.

Chiar în acel răstimp vîntul a bufnit în perdelele ferestrei deschise, trimes de vîrtejurile fluviului.

— Se schimbă vremea, s-a auzit afară glasul lui moş Simion Bugski; se strîng albinele cu grabă, nu mai am a păzi roi.

— Iha! au țipat schivnicele văduve asupra unui vultur ce plutea în preajma curții, sus, ca o cruce de şindrilă vînătă.

Hatmanul a dat drumul geamului ridicat şi a ieşit în cerdacul de cătră asfințit. Uncheşul Petrea îşi tîrîia morocănos burca prin iarbă. În ogradă s-a oprit şi s-a uitat în sus. Venea cu grăbire de deasupra Dniprului o trîmbă de nouri negri.

Cu burca după el, ca o dihanie care-l urmărea, uncheşul Petrea a ieşit de cealaltă parte a casei, spre rîpa oablă. În şes, printre lunci şi poieni, născuse din fierbințeala ceasului amiezii un vîrtej mare, care se îndrepta din răsărit cătră malul de la Zid Negru, ca o pîlnie cu gura deschisă larg sus, şi cu coada pipăind ici apa, dincolo pulberea. Acest balaur, vărsînd pe deasupra ce-nghițea pe dedesubt, părea că se îndreaptă spre Zid, dar pe urmă şi-a cîrmit umbletul cotit în susul Dniprului, a lepădat bale de apă şi de glod şi s-a potolit.

Căzăcițele văduve se închinau făcîndu-şi cruce, rugîndu-se cu glas să fie ferită lumea de asemenea cumpănă. Au intrat în casa lor şi au aprins făclii de ceară la icoane. Dar nourii negri care se îmbulzeau pe unde trecuse balaurul n-au ținut samă nici de rugăciuni, nici de cruci, nici de făclii. Au împuns cerul cu coarne uriaşe, au acoperit soarele şi au vărsat pe un şuvoi scurt pietre de ghiață cît ouăle de hulub. După aceea au stăpînit în ei grindina, ca şi cum n-ar fi fost la un ceas potrivit, ş-au lepădat ploaie pe ogoarele însetate. Întăi rîuri pe vifor; apoi, stăpînind şi vîntul, au lăsat să cadă ploaia

curată pe care o doreau hrişca, meiurile şi oarzele.

— Păcat că ploaia asta trece repede, au strigat subțire căzăcițele văduve. Va fi bine, căci după-amiază avem de clătit rufele.

— Roiul, de-acuma l-oi prinde mîni, a fost de părere şi moş Simion Bugski. După-amiază culeg bobul.

— D-apoi eu? a rîs şi uncheşul; am atîtea pe cap de nu mă pricep cum să-ncep şi unde să isprăvesc.

S-a vădit însă că socotelile oamenilor aveau împotrivă stihiile, cum se întîmplă ades, şi ploaia aceea de şase zile a fost, după părerea unora dintre cei de la Zid Negru, mare năcaz, mare întîrziere şi mare suferință.

Acea ploaie nu l-a putut însă opri pe un vechi prietin al hatmanului şi al uncheşului din drumul către Zid Negru. Ploua în Zaporojă, şi-n Crîm, şi la Moldova, şi-n Lehia, şi-n toată lumea asta. Se aflau ici sate, colo hanuri, dincolo tîrguri. Prietinul hatmanului şi al uncheşului nu întîrzia decît atît cît avea nevoie. Învălit şi acoperit de dulamă se ducea drum lung în buiestru domol.

Cînd se mai astîmpăra curgerea de sus şi poposea la o fîntînă, acel prietin al hatmanului şi al uncheşului trăgea de pe el dulama şi o scutura; întinzînd-o apoi măcar un sfert de ceas pe nişte ciulini voiniceşti, îşi trăgea cuşma descoperind o frunte înaltă şi rotunjită larg spre pleşuvie, un nas nu mai mare decît al unui prunc, însă ascuțit şi rumen, şi o barbă desfăcută în două caiere. Ochii mari şi bulbucați. Era moş Elisei Pokotilo.

Capitolul 25

Moş Elisei Pokotilo

Boc! boc! boc! la miezul nopții.

Zăvozii sloboziți din închisoarea lor se izbesc în porți hămăind cu învierşunare. Straja strigă din foişorul casei oştenilor:

— Care-i acolo?

— Om bun şi prietin! răspunde cineva.

— Ba poftim să cunoaştem numele acelui om bun şi prietin şi să-l vedem la obraz!

— Apoi aprinde făclia să vedeți cît îs de frumos pe o ploaie ca asta şi strigați la uncheşul vostru Petrea că bate la poartă Elisei Pokotilo.

Mare zvoană! S-aprind lumini la casa unde trăiesc uncheşul şi-diacul împreună cu alții, şi la casa unde dorm cei cu buzduganele şi Ile Caraiman cu cobza, şi la casa hatmanului; iar la căzăcițele cele văduve şi schivnice, candela de la icoane nu se stinge niciodată; şi ele se închină în acest ceas tîrziu, ploconindu-se şi rugîndu-se pentru creştinătatea în suferință. Cum a detunat zvoana, au ieşit şi ele apoi, în clipă.

Bate la poartă moş Elisei, prietinul uncheşului ş-al nostru. Chemați cînii; duceți-i iar la închisoarea lor, trageți zăvoarele de la porți; ridicați făclia să vadă călărețul pe unde să-şi poarte calul.

Ce ploaie! S-au descuiat zăgazurile cerului şi curg potoapele.

— Nu s-a mai pomenit aşa ploaie de pe vremea lui Balcaş-han, cînd l-au prăvălit zaporojenii noştri în vîltoarea Dniprului.

— D-apoi, soră Nimfodoră, cînd s-a arătat Pafnuti nebunul tocmai în vîrful stîncii de la Pin Strîmb ş-a chemat puhoaiele?

— Acuma-i mai rău decît atunci, soră Mitrodoră, căci arunci eram copile, iară acuma avem orbul găinilor şi nu vedem nimic prin întuneric. S-aude un strigăt grozav:

— Elisei!

A strigat uncheşul Petrea. În lumina roşcată a făcliilor, a deschis brațele ca să primească la piept pe prietinul său.

— Aha-ha! se înfiorează uncheşul de apa care-i curge de pe obraz şi pătrunde în sîn, cînd îl strînge Elisei. Leapădă de pe tine puhoiul, că mă îneci, frate Elisei!

Oamenii calcă prin bălți ca de sînge, duc calul, aduc tărhatul prietinului Pokotilo.

— Staţi, staţi! strigă oşteanul cel vechi; la dereşul meu trebuie să mă duc eu singur să-l grijesc; să-i frec greabănul şi spinarea cu şumuiac aspru, să-i înching cergă, să-l trag de urechi şi să-i mîngii ochii, să-i pun în cap traista cu orz... Cînd îl bat cu palma pe gît. el nechează încet: îi place.

Uncheşul Petrea strigă mai tare decît s-ar cuveni în puterea nopţii. Îi răspund cucoşii din poiată, cu nişte cucuriguri lungi ca pe o vreme udă ca asta.

— Oameni buni, răcneşte uncheşul Petrea, aprindeţi focul în vatră! Trageţi de pe acest drumeţ dulama; scoateţi-i ciubotele, purtaţi-l la vatră încet, să nu se strice. Învăliţi-l cu burca cea veche cu blana de urs. Aduceţi, Mitrodore şi Nimfodore, o garafă de vinars, pită şi slănină. Măi, ce bucurie ne-a fost dat nouă să avem în ziua asta de vineri. Aş posti drept mulţămire, dar nu mă-ndur de Elisei care-i flămînd.

— Îs flămînd de veşti şi poveşti cu prietinii mei, rîde cu şiraguri întregi de dinţi moş Pokotilo. De cînd am purces de la Nistru, n-am grăit cu nimeni. M-am uitat, am ascultat, dar mai mult am tăcut. Am umblat, m-a plouat, am descălicat ca să dorm subt un acoperiş; m-am uscat la un foc numai al meu; iar am încălicat ş-am umblat. Am auzit că hatmanul a trecut pe la Movilău, pe la Braţlau şi pe la Umani. Hai la Zid Negru. zic. Şi iată, am ajuns la Zid Negru. Şi mă închin hatmanului Nicoară...

Hatmanul intrase pe neaşteptate în adunare. A apucat şi el pe prietinul cel bărbos în braţe.

— Bucuria mea e cît nouă bucurii, moş Pokotilo, a zis Nicoară.

Moş Pokotilo îl priveşte lung. Ucenicul, hatmanul şi soţul lui într-atîtea întîmplări îi pare schimbat. Lumina acelor ochi e mîhnită şi înourată. Sărutîndu-l, zaporojanul priveşte, peste umărul lui Nicoară. spre uncheşul Petrea, cerşindu-i o lămurire. O va avea fără îndoială mîni.

— Cum trece noaptea, mîni dimineaţă mă înfăţişez la domnia ta, hatmane, ca să ţinem sfat împreună cu uncheşul domniei tale Petrea.

— Numaidecît, moş Pokotilo, răspunde Nicoară.

Îi bate pe spate pe amîndoi bătrînii, stînd între ei şi întorcînd fruntea într-o parte şi-n alta. În privire i s-a deşteptat o săgeată aprigă. Moş Pokotilo i-o cunoştea şi-i era dragă.

Dar Alexandru care vine către zaporojan cu braţele întinse? Nu mai e prunc; i s-au săpat, pe fruntea altădată lucie, cutele suferinţii.

„Oh! se înmulţesc anii şi grijile...” cugetă cu întristare moşul.

— Cine să fie, în această adunare de la Zid Negru, acel bărbat cu tîmple cărunte, cu privirea dreaptă şi liniştită?

Cine-i tînărul cel negricios care ţine lipită de inimă o cobză cu opt strune?

— Unul e Radu diacul, celălalt Ile Caraiman, slujitori rămaşi de la Vodă Ion. Îi dă lămurite uncheşul Petrea. Au venit cu hatmanul, după zilele negre de la Moldova.

Dacă nu i-ai băgat de samă atunci, adaogă moş Petrea, cunoaşte-i acum, pentru sfinţenia prietiniei lor.

Pe soroceni, pe Alexa, pe Stîngaciu şi pe Ştefan a Măriei, moş Elisei îi cunoaşte bine din anii lui Vodă Ion, cînd se ridicase pe astă lume puterile şi nădejdiile creştinilor. Dar nici acuma, cît ţinem în mînă sabie, nu ne-om da.

Ile sună din strune: cupa trece din mînă în mînă. Cele două căzăcişe văduve au descoperit în fundul chilerului două ulcioare mari pecetluite, pline cu mied vechi, de coloarea soarelui.

— Bine-i cînd se întîlnesc prietinii, oftează moş Elisei Pokotilo; şi afară plouă de

năruie pămîntul: şi-n vatră arde focul, şi fuge pe hoarnă şfara fripturii, şi ne mîhnim de pomenirea morţilor noştri şi ne bucurăm de izbînzile tinerilor, care au să ne ia locul şi vor ajunge să cunoască poate dreptatea şi volnicia pe care au avut-o odinioară părinţii noştri. Frate meşter cu cobza, aşează-te lîngă mine şi cîntă-mi la ureche. După ce m-am bucurat, mă împresură mîhnirile, lăcrămez şi mi se răcoreşte sufletul!

Ile Caraiman sună din strune şi zice şi din gură viers vechi de la ţara Moldovei. Moş Elisei plînge.

— Am slăbit, zice el, ruşinat.

Hatmanul şi uncheşul cunosc vorba asta. Lui Pokotilo i-i somn; îşi închină fruntea şi ochii bulbucaţi îi asfinţesc. Cîntarea cobzei îi vine tot mai stîns din depărtarea anilor şi a întinderilor pe care le-a străbătut călare.

Căzăcițele văduve au aşternut în grabă poclăzi pe prichiciul larg al sobei şi pe laviţa uncheşului Petrea; lumea de la Zid Negru calcă în vîrful picioarelor ca şi dînsele şi se trage către ieşire. Nicoară face un semn de prietinie şi iese cel dintăi. Afară ploaia s-a înteţit şi opaiţul de seu îi luminează sforile răsucite într-o întunecime fumurie. Cîntă cucoşii ceas tîrziu; dulăii au ieşit o clipă din ascunzătorile lor, scuturîndu-şi blănile umede. Din vîntul înălţimii sau din zvonul depărtat al apelor fluviului, străbat tînguirile paserilor ce se chiamă puhoieri şi care vestesc volburi ale talazurilor.

Uncheşul Petrea ascultă glasurile şi paşii ce se depărtează, creşte focul în vatră, desface punga de tutun, îşi îndoapă şi îşi aprinde luleaua; se aşează mai bine în unghiul unde stă, săltîndu-şi pe umeri dulama. Îl lasă pe moş Elisei oarecum singur.

Fiecare om la vîrsta asta a noastră îşi are obiceiul lui de a primi cel dintăi răstimp adînc şi scurt al somnului. Unii se aşează pe spate cu braţele răstignite şi fruntea uşor întoarsă; alţii, ca diacul Radu, se întind pe pîntece, cu fruntea în pumni, ţepeni şi drepţi ca nişte buşteni de brad; alţii, ca moş Petrea, pe-o coastă, cu tîmpla pe palmă şi cu genunchii aduşi spre coate; numai moş Elisei adoarme ca şi cum ar fi în şa, uşor rezemat de ceva, cu fruntea ridicată şi mînile căzute pe coapse. A închis pleoapele, de şi s-ar părea că priveşte cu luare-aminte.

Uncheşul Petrea îl cercetează cu coada ochiului numai o clipă. Acest somn al lui moş Elisei l-a tulburat totdeauna. Nu i s-aude răsufletul. Oşteanul cel vechi pare scufundat.

„Pare c-a ieşit din el sufletul, îşi face socoteală, sfios, uncheşul Petrea; şi trupul, încleştat ca în moarte, îl aşteaptă să se întoarcă.”

În clipa asta bătrînul oftează adînc şi se holbează la foc şi la om.

— Aha-ha! mormăie zaporojanul. Uncheşul Petrea tace.

— Aha! abia acum putem schimba şi noi două vorbe, măi fecior.

Uncheşul Petrea e cu cinci ani mai tînăr decît moş Elisei.

— Tot te-am aşteptat, Pokotilo, răspunde uncheşul, şi nu întrebam pe nimeni, temîndu-mă de veşti rele.

— Socoteai că m-am prăpădit? Zaporojanul îşi arată dinţii de criţă. Uncheşul Petrea rînjeşte şi el:

— Da, aşa socoteam; însă văd că mai avem de întîrziat amîndoi o bucată de vreme. Nici nu te-am întrebat faţă de alţii ce-ai făcut, ştiind c-ai să-mi spui tu singur tot.

— Ţi-aş spune dar n-am ce.

— Dacă n-ai ce, atuncea nu-mi spune. Sînt bucuros să mă uit şi aşa la tine, Elisei. Şi să-mi dai luleaua, să-ţi pun în ea tutun de-al meu, care-i mai bun.

— Mulţămesc; al meu e mai tare. Mi-l aduce acelaşi neguţător care ţi-l aduce şi ţie.

Aşa că tu fumează de-al tău care-i mai bun, iar eu fumez de-al meu, care-i mai tare. Iar de vorbit, n-avem ce vorbi.

— Doar să ne aducem aminte de întîmplări mai de demult, e de părere uncheşul Petrea.

— Ce întîmplări? se miră Elisei.

— Ştiu eu? Mai spune-mi întîmplarea care s-a petrecut la Bacce-sarai, cînd ai fost trimes de starşină sol la Murad Ghirai.

— Viclene, rîde moş Elisei, mă ispiteşti aşa ca să-ți mai spun şi altele. I-am spus atuncea lui Han-Murad că noi cei din Zaporojă nu ne temem nici de Dumnezeu, nici de dracu... Dar de Han-Murad ne temem.

I-a plăcut lui Han-Tatar asemenea vorbă. Țah-țah! rîde Han-Tatar, şi de ce vă temeți voi de Han-Murad?

Apoi zic, ne temem că s-a scula asupra noastră! Țah-țah-țah! rîde Han-Tatar.

Zic eu: Ne temem că s-a scula asupra noastră şi l-om tăia; şi-l ştim bărbat bun şi blînd şi tare ne-a părea rău!

Atuncea Han-Tatar m-a bătut pe spate. Zice: Aduceți lui Elisei Pokotilo strafide şi migdale şi naramze!

Mi-au adus robii, intr-un talger de farfor de la Chitai, de toate. Mănînc ce-mi pare bun; iar sîmburii şi cojile le țin între măsele şi falcă.

Zice Han-Murad: Mai bine să fie între noi pace.

Eu mă închin şi răspund: Nu se află şah, împărat şi domn mai înțelept decît Han-Murad Ghirai. Vorba lui — zic — e mai dulce decît migdalele şi strafidele şi mai scumpă decît aurul şi nestematele.

Han-Tatar bate din palme şi porunceşte să mi se mai aducă alte bunătăți dulci.

Eu m-am plecat la o parte ş-am stupit cojile şi sîmburii din falcă.

Han-Tatar nu m-a văzut dar robii au strigat: Aman-aman! ş-au tras de sub mine covorul de Buhara pe care stăteam.

Han-Tatar strigă supărat: Cum cutezați să trageți covorul de sub prietinul meu Pokotilo?

Ei au îngenunchiat înfricoşați, au bătut metanie ş-au dat răspuns.

Han-Murad rîde şi se miră. Prietine Pokotilo — zice — nu-ți plac fructele noastre?

Ba îmi plac, slăvite şi înțelepte Han-Murad, dar n-am ce face cu sîmburii şi cojile — şi aş pofti băutură ca să-mi dreg gustul: numai să nu fie apă şi să nu fie dulce!

A rîs hanul; au rîs şi feciorii hanului.

Uncheşul Petrea sloboade din nări fum pe hoarnă şi se bucură.

— De solia asta, încuviințează el, s-a aflat şi la Zaporojă. După aceea multă vreme oamenii lui Han-Murad, cînd grăiau de-o întîmplare, spuneau: atîția şi atîția ani de cînd a scuipat zaporojanul în cort la Bacce-sarai.

Moş Elisei clatină din cap:

— Mai bine decît toate a fost că au luat aminte feciorii lui Murad Ghirai. Şi află ce voiai să cunoşti tu, viclene: că nu demult mi-a trimes răspuns de la Bugeac feciorul cel mezin Demir. Şi Adel de la Crîm şi Demir de la Bugeac n-au uitat că le-am dus plocon atuncea cîte-un şoim pentru vînătoare de rațe sălbatice.

Iar cînd a fost războiul cel mare de la Moldova. Adel Ghirai şi frate-său Demir Ghirai s-au bolnăvit de greață cînd au aflat cum au doborît otomanii pe Vodă Ion. Ahmed-beglerbei şi-a călcat cuvîntul, spurcîndu-şi sufletul. Au tătarii o vorbă: Leu duşman place mai mult decît şacal prietin.

— N-aş putea spune că mă prăpădesc de dragoste pentru vecinii noştri nohai, a scuturat din cap uncheşul Petrea, dar vorba asta a lor mi-a plăcut şi mie.

Elisei Pokotilo urmează, trimeţînd şi el fum de tutun pe hoamă:

— Adevăr este că, dintre necredincioşi, mai fără de omenie s-au dovedit turcii. Padişahii lor au aşezat Poarta, ca să vie domn creştin şi rigă creştin să se închine şi să verse haraciurile. Mîncare şi huzur ei nu dobîndesc decît cu războiul; alt meşteşug n-au. Ţin ordii subt arme şi le reped cînd colo, cînd dincolo. Sultanii umplu haremurile de muieri şi de o sută de prunci. Cînd unul din aceşti o sută ajunge stăpîn, apoi taie pe ceilalţi nouăzeci şi nouă. Decît acesta nu se află altă fiară mai cruntă şi mai bănuitoare şi mai cu spaimă de moartea ei însăşi; căci precum face, tot aşa face-i-se. La turci nu-i lege, ci bun plac şi urgie, precum ştii.

— Într-adevăr, la Moldova de mult se cunoaşte asta. -— Pe cînd nohaii lucrează pămîntul, urmează moş Elisei, şi au meşteşuguri paşnice şi altoiesc un pom, şi răsădesc o viţă de vie, şi se arată primitori de oaspeţi, şi nu pun femeilor hobot, şi închină vin ca şi noi. Numai cînd purced în ceambuluri, dau spaimă. Însă acum se tem ei mai mult de noi, decît noi de dînşii. Turcii i-au supus şi asta nu le place; şi i-au pus în coasta creştinilor, care lucru le place şi mai puţin, avînd a suferi de la noi. Şi mai mult le place unealta paşnică decît sabia. Cum spunea Han-Tatar Murad, atunci cînd am fost eu la dînsul, că, de cînd au palate şi grădini şi s-au îndulcit la roadele pămîntului şi la moliciunea trupului, războinicii urmaşi ai lui Nohai s-au îmblînzit; şi bătrînii lor, dacă s-ar scula din morminte, nu ar mai cunoaşte pe strănepoţi. Din mila lui Dumnezeu, ajutînd şi săbiile zaporojenilor, aceşti păgîni s-au prefăcut; este chip de înţelegere între ei şi noi, mai ales de cînd ismailitenii şi-au pus piciorul pe grumazul lor,

— După vorba noastră de la Moldova, a zîmbit uncheşul, posteşte robul lui Dumnezeu, că n-are ce mînca. Cît a fost hoarda în putere, de răul lor nu puteau hălădui creştinii. Acuma sabia ismailitenilor stă şi asupra lor.

— Aici voiam s-ajung, Petre, a urmat moş Elisei. Cînd ne-am întors la Praguri, după năcazurile noastre din altă vară, s-a zvonit la noi din hotarul nohailor, că vecinii noştri nu se bucură de cele întîmplate lui Vodă Ion. Ş-am căutat vreme să încalec şi să mă duc, să aflu ce este. Dar sfatul bătrînilor a hotărît să nu ne mişcăm pînă ce nu şi-a spune cuvîntul său hatmanul Nicoară şi pînă ce nu vine de la dînşii la noi poftire. În anul cînd le-a poruncit Poarta să pălească la Moldova, ţinuturile lor au avut de la noi destulă pagubă, aşa că nu se poate să nu ne vie soli de la dînşii. Tot aşteptînd, m-am aşezat mai către Oceacov, ispitind ba pe fugari, ba pe negustori, ca să mai aflu şi altele. Aveam cuvînt şi de la hatmanul Nicoară. Cînd îi intră lui Elisei un gînd în cap, apoi pătrunde răzbit, de nu-l mai poate da afară cu nici un fel de cleşte. Aflînd de păţania de la Iaşi, m-am întors, ca să vă ies în cale. Măi băiete, dacă a fost capul tău amestecat în treaba asta, apoi n-a fost cap bun.

Uncheşul Petrea şi-a plecat fruntea.

— Ai fost bolnav de iuţime şi de grabă,.. l-a mustrat moş Elisei. Şi s-a molipsit şi băiatul... Graba nu-i bun sfătuitor.

Uncheşul Petrea ofta umplîndu-şi iar pipa.

-— Măi băiete, a urmat zaporojanul punîndu-şi mînile pe umerii prietinului său. Noi am avut o vorbă şi un sfat. Că cel care a primit în mîna sa dreaptă paloşul lui Vodă Ion nu se va socoti împăcat cu viaţa pînă ce nu va judeca pe toţi acei care l-au vîndut pe acel viteaz al nostru.

— Hotărîrea asta e boala hatmanului nostru... a şoptit uncheşul Petrea. Era să-şi

piardă capul şi atunci piream şi eu.

Uncheşul Petrea a închis o clipă ochii; apoi a apucat pocalul, umplîndu-l cu mied. A sorbit jumătate, şi i-a închinat lui moş Elisei cealaltă jumătate. A băut şi zaporojanul. Apoi s-au uitat țintă unul la altul.

— Şi eu sînt bolnav şi n-am linişte, a grăit cu glas blînd Elisei Pokotilo, tînguindu-se parcă pe sine; cu toate acestea am avut destulă răbdare, ca să aflu înştiințările care ne trebuiesc. Mintea băiatului e ageră şi socoteala lui a fost bună; să ne facem pregătirile domol şi în taină. Şi cînd le-om alcătui toate, numai atunci să ne mişcăm. Vrăjitu-l-a cineva, să-şi ia zborul înainte de vreme?

— Am greşit! a strigat cu mînie uncheşul Petrea. Vrei să-mi întind grumazul ca să-l retezi?

Elisei a rîs.

— Nu poftesc să-ți retez grumazul, ci nerăbdările.

— Pokotilo, a răspuns uncheşul Petrea cu glas răguşit de tulburare; mi-i destulă pedeapsa ce-am primit. Şi tu ştii de ce mi-a fost atît de aspră suferința, încît n-am mai avut stare pe loc, ş-am purces la pieirea capului. Asta-i taina vieții mele şi moartea mea. Asta-i taina pe care n-o cunoşti decît tu, Pokotilo. M-am mărturisit ție la o amărăciune şi la un pahar dulce; dar nimeni altul nu ştie.

-— Nici băiatul?

— Nici băietul, Elisei. Căci maica lui Nicoară şi a mezinului mi-a lăsat mie pedeapsă pentru dragostea ce a avut ea către mine. Să nu cunoască pruncii ei niciodată că ar fi copiii unui oştean de rînd. Fiecare suflet cu osînda lui, prietine Elisei. Am jurat; morții tac; voi tăcea şi eu ca ei.

— A fost mîndră muiere şi avea nume frumos, feciorule.

— Nu ştiu, Elisei; am uitat.

— Să-ți spun eu: o chema Calomfira şi era cneaghină; şi mai bine ar fi fost să nu fie, ca să nu aibă asemenea osîndă cel mai bun prietin al meu.

Capitolul 26

Nălucire

Plouă şi plouă... Sună acoperişul, oftează adierile vîntului. E la un ceas tîrziu, puțintel înainte de revărsarea zorilor. Oamenii de la Zid Negru s-au săturat de somn şi încep a se foi, ieşind din casă şi lunecînd prin bălți pînă la grajdul cailor, ca să le împrospăteze finul din corlată. În celălalt grajd, vacile greoaie se odihneau pe culcuş de paie, rumegînd şi aşteptînd ceasul mulsorii. Abia acuma, cînd oamenii au prins a se mişca, dulăii s-au vîrît mai adînc în culcuşuri şi dorm fără grijă. La căzăcițele văduve făcliile de ceară ard încă. Sora Mitrodora şi sora Nimfodora n-au isprăvit îngropăciunea lui Vodianoi, duhul apelor. L-au vrăjit, depărtîndu-l de acele locuri, şi-i cîntă cu glasuri încete prohodul.

La ceasul întăi al zilei, parcă ar sta în cumpănă vremea. Duhul apelor îşi mai scutură cînd şi cînd barba şi pletele; ar purcede alte ropote, dacă n-ar sta asupră-i amenințarea şi rugăciunea schivnicelor.

— Stă ploaia, vestesc unii şi alții ieşind din casă şi uitîndu-se la cerul cu nouri coborîți. La răsărit lumina stă gata să străpungă cu sulițele-i de aur ceața.

Schivnicele văduve au stîns făcliile şi şi-au contenit tînguirile cîntate. Dar s-a întîmplat o poznă pe care n-o poate opri nimeni. Cei doi bătrîni, moş Elisei şi uncheşul Petrea, au ieşit la fîntînă, au umplut vedrele, au lepădat de pe ei straiele pînă la brîu, şş-au prins a-şi turna apă unul altuia pe grumaz, pe spate, pe piept, pe obraz şi brațe; pufneau, scuipau şi împroşcau apa în jur, dînd strigăte de plăcere şi chemînd pe cel de sus. Spaima căzăcițelor văduve s-a adeverit nu tîrzie vreme; duhul apelor s-a întors ca să cunoască ce se întîmplă la Zid Negru şi ploaia s-a întețit iar.

Îndată după prînzişor, bătrînii cei doi, cu straiele măturate şi obrazurile senine, au ieşit prin burniță ş-au trecut la casa hatmanului. După ce şi-au şters îndelung încălțările pe rogojina din cerdac, tropăind şi tuşind, au aşteptat să se deschidă uşa. Uncheşul Petrea, mai nerăbdător, a apăsat pe clanță. În deschizătura intrării a apărut zîmbindu-le prietinos ucenicul lor Nicoară, care după ucenicie le-a fost hatman.

I s-au închinat. Nicoară i-a luat de după umeri, ducîndu-i cu el în odaia cu sofa şi jilțuri. Pe pereți erau întinse scorțuri; la răsărit, candelă şi icoane. Se aflau pe masa de la fereastră meşteşugurile scrisului, foi, cerneală ş-o pană de vultur. Lîngă uşă dormita

pe speteaza lui un şoim slobod. A venit diacul Radu şi l-a luat, purtîndu-l pe brațul drept.

— Îl duc să-l hrănesc, a zis el rîzînd către Pokotilo şi Gînj.

La porunca ce li s-a dat, bătrînii s-au aşezat în jilțuri. Hatmanul a rămas în picioare, privindu-i. Moş Elisei îl cerceta cu luare-aminte pe Nicoară. În noaptea aceea nu i se păruse numai, ci era adevăr că feciorului i se stinsese bucuria vieții şi ochii îi erau înourați de îngrijorări.

— Te aşteptam, moş Elisei. Te înțeleg numai după ochi că-mi aduci veşti.

— Da, slăvite hatmane, a răspuns Pokotilo bătrînul; aş fi vrut ca veştile mele să te însenineze.

— Chiar de nu m-ar însenina, moş Elisei, veştile domniei tale vor fi fiind mai bune decît ale noastre.

— Ba veştile de la dumneavoastră, hatmane, nu sînt rele.

— Pentru că ne păstrăm încă pe umeri capetele?

— Tocmai.

Nicoară a început a se plimba pe covor pe dinaintea bătrînilor, aruncîndu-le din cînd în cînd o căutătură furişă.

— Gîndul măriei tale, hatmane, a fost bun dintru începutul începutului. Întăi să se facă pregătirile depline; s-avem la îndămînă puteri destule. După ce căutăm în cea mai mare taină pe vinovații de frunte, cu mijloacele pe care le ştii domnia ta, apucăm Moldova şi chemăm la județul domniei tale pe toți boierii ce-au urmat pe Irimia pîrcalab, cîți se vor mai fi aflînd în viață. Aşa este, Petrea?

Uncheşul n-a răspuns.

— Iartă-mi întrebarea, slăvite hatmane, ş-aş vrea să cunosc de ce s-a făcut altfel.

— N-aş putea să-ți dau răspuns bun, iubite prietine Pokotilo. Uncheşul Petrea a avut o înştiințare cum că Irimia vînzătorul s-ar afla în Iaşi la curtea domnească, venit cu strîngătorii haraciului. Azi am aflat, mîni am purces.

— Măria sa m-a ascultat pe mine, Pokotilo, a mormăit uncheşul Petrea. Cît am umblat fără oprire, am avut încredințare de izbîndă. Cînd ne-am desmeticit, mi-am văzut greşala şi vinovăția.

— Ştiu; mi-ai spus.

— Ba vinovat sînt eu, a grăit cu hotărîre Nicoară, căci am călcat rînduiala de mine hotărîtă.

Hatmanul a început iar a umbla pe dinaintea bătrînilor cu nelinişte. Moş Elisei îl urmărea cu privirea, zîmbind. Cînd Nicoară s-a oprit. Pokotilo s-a ridicat în picioare şi s-a închinat.

— Bucuroşi sîntem, slăvite, că te-ai întors şi eşti cu noi. Prea tîrziu nu poate fi acuma pentru împlinirea hotărîrilor măriei tale, ori mă înşel eu?

— Nu va fi, moş Elisei, niciodată prea tîrziu, pînă capul sus mi-a sta.

— Atunci nu ne vom mai lua după acest fecior năprasnic cu numele Petrea şi vom urmări cu înțelepciune hotărîrea statornicită.

Moş Petrea Gînj s-a lăsat în genunchi.

— Aşa să fie, a gemut el cu obidă.

Nicoară s-a plecat, l-a ridicat la sine şi l-a îmbrățişat. S-a întors cu acelaşi avînt spre Pokotilo, sărutîndu-l.

— Mă-nşel eu ori sîntem mai tari decît înainte? a întrebat zaporojanul cu ochii în lacrimi. Căci fapta noastră e poruncită de desnădejdea noroadelor şi de dreptatea pe

care ele o caută din veci. Îți aduci aminte, hatmane, de vorbele acestea pe care le-ai rostit la adunarea din Zaporojă, cînd ne-am întors de la Moldova? Nu le-am uitat nici eu, nu le-a uitat nici unul din luptătorii noştri. M-am întîlnit la Brațlau cu Tadeus Kopițki, omul măriei tale de la Movilău. Pînă acuma văd că se poartă bine; şi domnia sa nădăjduieşte să îndrumeze către noi bărbați destui care vin de la Moldova; şi a şi primit cele de cuviință de la Iacob Lubiş.

Stînd de vorbă cu Iacob filosof, am aflat că neguțătorii de la Crîm, care trec pe la Oceacov şi prin Bugeac, i-au adus lui, la Brațlau, ştiri care se potrivesc cu ale mele. Eu le am pe altă cale — de la mărginenii Bugeacului, care trăiesc în înțelegere cu noi şi în tovărăşie de vînătoare, de la fugarii de la Oceacov ce se lipesc de taberile noastre şi de la călugării care umblă în tot olatul ismailitenilor, de la Sfîntu Munte la Dunăre şi de la Dunăre pînă la noi, şi mai departe la Kiev. Am aflat deci şi eu că la nohaii de la Bugeac se pomeneşte cu cinste numele lui Vodă Ion pierit prin vînzarea boierilor şi necinstea lui Ahmet-beglerbei şi a lui Cigala. Şi poate, din rîvna noroadelor pentru pedeapsa răilor, ar fi stîrnit nohaii de la Bugeac că nici lui Amurat-Padişah nu i-ar fi plăcut fapta lui Ahmet şi l-ar fi lepădat de la dragostea sa. Eu n-aş crede că un ucigaş de frate ca Amurat să mişte un deget pentru pieirea unui viteaz. Va fi depărtat pe beglerbei din alte pricini; şi nu mi s-ar părea nepotrivit să-i cadă lui Ahmet şi capul; socotind eu că şi pe calea asta e bună osînda, scutindu-ne pe noi de a-l mai căuta pe acel ruşinat gîde. Rămîne să mă încredințez deplin cum că Cigala s-ar fi aflînd în una din cetățile Dunării; după cît mi s-a zvonit, ar putea fi găsit la Isaccea. Eu m-oi repezi, cu voia măriei tale ş-a sfatului zaporojenilor noştri, pînă la Demir Ghirai ducîndu-i solie de pace. Avem nevoie să aşezăm linişte la noi şi la hotarul Moldovei pentru treburile noastre, după cum le-ai hotărît măria ta. Cînd ne-om mişca spre Moldova să n-avem în urmă şi-n coasta noastră vrăjmaşi. Iar țara unde ne ducem să fie apărată de prădăciunea ceambulurilor. De la nohaii Bugeacului socot că se va putea afla adevărul în privința lui Cigala, ca să putem ajunge într-o sfîntă zi pînă la dînsul.

Hatmanul tăcea între bătrînii săi; glasul lui moş Elisei Pokotilo ajungea ca de departe pînă la urechea sa; era ca un glas de rugăciune, domol şoptit, picurînd venin şi bucurie ascunsă.

Ziua pătrundea prin geamuri din cernerea de afară a ploii, învăluind toate ale cămării într-o lumină leşietică; părea ca un amurg al inimilor şi al singurătăților pustii. Cum stăteau întorşi cu fața spre răsărit, lumina candelei de la icoane descoperi întăi hatmanului şi apoi oştenilor celor bătrîni zugrăveala pe lemn în colori vii a unui cap încununat.

Era imaginea lui Ion-Vodă şi cununa de voievod părea de spini sîngerați. Hatmanul primise acea icoană de la Ian Socol, pictor vestit de la Liov, şi o plătise zece zloți prin bancherul său Iacob Lubiş. Cînd Socol zugrăvise acel cap bărbătesc cu sprîncene mînioase, Ion, fiul de suflet al neguțătorului Mati Harian, încă n-ajunsese domn la Moldova. Socol păstrase schița ca pe-o amintire de la un prietin. Iar cînd mai tîrziu aflase de mucenicia acelui mîndru luptător, alcătuise icoana asta şi o închinase hatmanului Potcoavă, fratele mai mic al Voievodului.

Nicoară o aşezase de un an subt icoane şi n-o cunoscuse. I se părea că nu samănă cu Vodă Ion. Dar în acea lumină leşietică a singurătăților pustii şi a amurgului inimilor, dintrodată Voievodul mort ieşise ochilor săi aevea, cu fruntea sîngerată, din umbra morții. Îl cunoscuseră cu spaimă şi bătrînii şi i se închinaseră cu frunțile plecate. Nicoară păşi pînă la măsuța de subt icoane unde stătea şi paloşul rămas moştenire, şi

trase asupra icoanei fratelui său hobotul de matasă. Cînd ridicară privirile, bătrînii nu mai văzură chipul de spaimă care îi mustra. Se lăsară să cadă în jilțuri cu inimile cutremurate de vifor.

După un răstimp s-a auzit glasul mezinului în pridvor îngînînd un cîntec trăgănat. Glasul s-a apropiat; cel care cînta s-a oprit poate lîngă uşă şi atunci îngînarea de cîntec a contenit.

— Lixandre! a chemat Nicoară.

Uşa s-a deschis; feciorul a intrat privind nedumerit pe cei doi bătrîni doborîți în jilțuri; iar Nicoară, cu ochii înfierbîntați, îi ocolea domol ca vulturul pe deasupra unei perechi de bîtlani pitiți la margine de ostrov.

— Bădiță Nicoară, a zis el alintîndu-se, plouă şi plouă...

— Ți-i urît?

— Mi-i urît de moarte; nu pot dormi; umblu de colo-colo şi n-am ce face.

Nicoară a rîs. Pokotilo a ațintit spre mezin un ochi tulbure:

— Mai îngăduie, fecioraşule, şi-ți întăreşte brațul.

S-a întors spre Alexandru încă un ochi — al uncheşului:

— Mai îngăduie, mai îngăduie; lasă ploaia... l-a amenințat uncheşul Petrea.

Mezinul a ridicat din umeri.

— Pînă cînd?

Cei trei au tăcut, neguroşi. Apoi moş Elisei s-a îmblînzit:

— Puiule de om, a zis el, dacă vrei să ştii cînd stă ploaia — apoi du-te la cele două văduve schivnice şi întreabă-le cînd se schimbă sfertul lunii.

— Întreabă-l şi pe diac, a adăogat mormăit uncheşul. Radu diacul a fost călugăr şi ceteşte în gromovnic. Şi apoi, după ce ți-a spune şi el cînd stă ploaia, găteşte-te de cale.

— Ne ducem la tabăra cea mare? a strigat cu bucurie mezinul.

— Acolo, pentru pomenirea mortului nostru.

În glasul uncheşului tremura o trudnică mîhnire.

Vîntul a zvîrlit un roi de stropi în geamuri. Mezinul s-a simțit împovărat de tăcerea ce s-a închis asupră-i. A înțeles că cei trei doreau să rămînă singuri.

Plouă şi plouă... a şoptit el copilăreşte.

Cînd a ajuns în pridvor, a răsuflat, simțindu-se slobod de apăsarea ce-l încleştase. A mîngîiat capul cînelui său de vînătoare, care-i adulmecase urma şi-l aştepta afară.

— Să vedem, Boldei, cît mai avem pînă ce ieşim la cîmp, l-a mîngîiat el iarăşi; acuma hai după mine.

S-au dus amîndoi în fugă prin burnița ploii la casa căzăcițelor văduve. Acolo era adunat un sfat mai înviorat decît cel pe care îl părăsise. Aveau îngăduință să intre acolo şi cînii, prietini ai omului, mai ales că la acel ceas dinaintea amiezii surorile văduve şi pustnice aveau rînduiala să scoată din cuptor plăcintă şi pită.

Rînduiala aceasta se isprăvea tocmai cînd a intrat şi mezinul.

— Alioşa cel frumos a căzut şi el o dată la vreme, a grăit maica Mitrodora, mîngîindu-l cu privirea.

— N-am venit pentru pită... s-a apărat mezinul. Oştenii de față, avînd între ei şi pe diac, i-au făcut loc la masă, bucurîndu-se de schimbul de vorbe.

— Atuncea ai venit pentru plăcinte, l-a împuns maica Mitrodora. Ți-o închin, porumbelule, pe cea mai rumână, ca în vremea cînd erai mărunțel şi trăiai numai cu noi aicea la Zid Negru.

— Mulțămesc, maică Mitrodora, a răspuns mezinul. Oi mînca-o ca şi atunci cu

poftă; dar nu te-oi ruga să-mi spui după aceea poveste, ci să-mi dai o învățătură.

A venit către fecior şi cealaltă schivnică aducîndu-i în talger clătite cu smîntînă.

— Apoi, dragul măicuței, acuma-i rîndul tău să ne încînți cu poveşti. Iar învățătura ți-om da-o dacă ți-i de folos.

— De folos, măicuțelor, a răspuns mezinul cu supunere. Rogu-vă să-mi spuneți într-al cîtelea sfert al crugului său se află luna. Dacă n-ar ploua de stingerea lumii, am cunoaşte; dar stau nourii asupra sufletelor noastre şi nu ştim. Spun bătrînii că la împlinirea sfertului stă ploaia.

— Cum nu, dragul măicuței? Se poate! a răspuns cu plăcere sora Mitrodora.

— Facem socoteli şi aflăm, a adăogat cealaltă căzăciță văduvă.

S-au apropiat amîndouă frunte lîngă frunte şi au statornicit întăi că la vremea Paştelui a fost lună plină a luminii lui marte. Ş-au prins a socoti pe degete întoarcerea lunii pline din douăzeci şi opt de zile în douăzeci şi opt de zile.

În vremea cît socoteau ele, diacul a tras din sacul de piele pe care îl purta încătărămat de cingătoare gromovnicul cel ferfeniţos scris de mînă, întru care se afla cunoştința vremii, a cerului şi a pămîntului, alcătuit pe două sute de ani de către învățații de la Bizanț. A căutat în table şi a ştiut numaidecît, dar a vrut să cunoască dacă-i bună socoteala surorilor văduve.

Socoteala surorilor era bună. Crugul lunii se afla în al treilea pătrar şi pînă la al patrulea pătrar mai era o zi.

— Aşa arată şi gromovnicul meu, a încuviințat Radu diacul, şi mîni, cel mai tîrziu poimîni, se arată sfîntul soare în senin.

— Bucură-mi-se sufletul! a strigat mezinul, şi mai doresc un talger de clătite. Ce zici, diacule Radule, dacă am cere măicuțelor mele şi-un pahar de mied?

— Este! este! au strigat văduvele. Iar ceilalți oşteni de față au ridicat talgerele ca să-şi primească partea acelui ceas îmbielşugat şi se mirau că gromovnicul diacului cunoaşte cîte sînt pe lumea asta, în cer şi pe pămînt.

Dacă stau puhoaiele, domnia sa Alexandru îşi poate începe vînătorile.

Ce spune despre asta diacul?

Diacul spune că, după o ploaie ca asta, la mijlocul lui august, lumina cîmpiilor şi a zărilor se schimbă şi se simte că toamna e aproape. E vremea potîrnichilor şi a iepurilor. Prepeliţile se cîrduiesc şi se tot duc spre miazăzi

— E vremea vînătorilor mele, zice mezinul. Contenim numai cît ne ducem la tabăra mare. Pornim cu şase zile înainte, poposim la Ostrovul Moldovenilor, luam cu noi pe popa Nectarie Balaban ş-apoi după aceea nu ne mai oprim. Acolo găsim pe toți prietinii lui bădița Nicoară, care au fost unii hatmani şi au umblat cu el alături în războaiele zaporojenilor. I se închină; şi popa Nectarie Balaban, ca şi anul trecut şi ca şi anțerț, face slujba de pomenire a măriei sale Ion-Vodă. Şi apoi se întinde masă de praznic.

Căzăcițele îl ascultă cu lacrimi în ochi pe pruncul lor, pe care l-au dădăcit pînă ce-a crescut mare şi falnic. Îi înoiesc cupa cu mied vechi în care luceşte tainic lumina soarelui de toamnă.

— Pe părintele Nectarie l-am văzut aici la noi, zice sora Mitrodora, şi spun drept că se poate lua la întrecere cu îngerii raiului, atît de dulce cîntă. Să ne spuie Alioşa cel frumos din care pricini acel preot, şi-a lăsat poporul său din țara Moldovei? Adevărat să fie că acolo nici obrazele sfinte nu sînt cruțate de stăpînitorii lumii?

— Adevărat! strigă cu înflăcărare mezinul. De aceea popa Nectarie Balaban de la ținutul Tutovei lînga cele sfinte ale sale a adăogit şi sabia oştenilor.

Diacul a ieşit în pridvor şi pe prispă, privind cerul.. S-a întors bucurat şi a dat de veste:

— Se prevede soarele prin nouri. În seara asta şi la noapte vremea se schimbă.

Toată lumea dă năvală afară. Surorile schivnice se închină şi se ploconesc către sfîntul soare de amiază.

Capitolul 27

Vînătoare de cai sălbatici

La tabăra din Lunca Mare, Potcoavă s-a întîlnit cu un vechi prietin de lupte, bucurii şi năcazuri — hatmanul Şah, conducător de cîțiva ani al zaporojenilor. Şah fusese şi la războiul lui Ion-Vodă împreună cu Sviercevski şi acuma ținea în pregătire sotniile de care Nicoară avea nevoie pentru întoarcerea la Moldova. Era între Potcoavă şi Şah o înțelegere veche de doi ani. După întîmplările din acea vară, hatmanul zaporojenilor poftise pe prietinul său la pomenirea lui Vodă Ion care se făcea pentru a treia oară, socotind că e nevoie să se împrospăteze legămintele.

Hatmanul de la Praguri era un bărbat chibzuit şi cumpănit în toate, de şi înfățişarea lui părea a-i desminți firea. Era mărunt, cu ochii aprigi, cu nasul ca un plisc de şoim. Zîmbea subțire, grăia moale. La război îi plăcea să întrebuințeze mai mult mintea decît paloşul. De aceea capul şi-l păstra rece şi de băutură multă îi era greață. Ar fi fost bun de schivnic dacă nu s-ar fi dovedit atît de harnic oştean.

Chibzuință hatmanului zaporojenilor se vădea şi în felul cum ținea tabăra de la Lunca Mare în rînduială şi curățenie desăvîrşită, de la bordeiele oamenilor pînă la grajdurile cailor, de la zemnicele cu hrană şi băutură pînă la stogurile de fîn şi gropile cu orz. Cu atît mai de mirare era această rînduială şi curățenie cu cît mai mult se întărise opreliştea muierilor de a intra în tabără la soții lor. Se dovedea această chibzuință şi în negoțurile pe care le făcea fie cu tătarii, fie cu leşii, pentru caii pe care îi avea de prisos obştea în tabunurile din ostroave.

Mai bun cunoscător şi mai priceput nălbar pentru acest animal, tovarăş al călăreților, nu se afla în acele daturi ale mării şi Dniprului.

Foloasele cele mai bune le aducea Şah obştei luptătorilor zaporojeni cu prinderea şi îmblînzirea sălbaticilor ce trăiesc slobozi în pustie. Aceşti cai erau urmaşi ai harmasarilor şi iepelor care scăpaseră din tabunurile vechilor sarmați şi schiți, în vremea de demult, şi se înmulțiseră în păşuni ascunse în ostroave şi singurătăți. Mulți se prăpădiseră în iernile grele ale acelor ținuturi. Puțini răzbiseră şi, cu anii, se alesese din aceştia un soi pietros, cu copite late cu care puteau umbla în mlaştini şi cu păr mare

de iarnă pe care îl năpîrleau în soarele primăverii.

Tătarii îi prigoneau toamna, cînd sînt graşi, spre a-i jertfi şi a-i ospăta. Şah şi vînătorii lui zaporojeni îi urmăreau domol, împresurîndu-i în locuri anumite şi-i prindeau cu arcanele. Mai ales căutau iepele grele, care, după ce fată, se supun cu desăvîrşire omului; iar din mînzii acelor iepe, hatmanul scotea cei mai buni cai de război.

Tătarii cereau voie să intre în Zaporojă pentru a neguța asemenea strîjnici şi tretini, ieşiți din iepele sălbatice. Şi-l porecliseră pe hatman, de-i ziceau Geambaş-şah, adică împăratul geambaşilor. Şi le plăcea să se hărțuiască cu el din vorbe hître şi prețuri, supunîndu-se la urmă agerimii şi înțelepciunii lui.

După panahidă, la care a cîntat cu glas înalt popa Nectarie Balaban, zaporojenii s-au aşezat la ospăț. Înainte de a creşte zarva şi a se ațința cîntecele, Şah a înălțat hanapul său cel mare şi a închinat mied vechi întru pomenirea fericitului între sfinți Ion-Vodă carele a fost apărător al legii creştineşti şi al dreptății noroadelor. S-a întins tăcere după vorbele hatmanului şi s-au auzit suspinuri ale războinicilor ce luptaseră cu măria sa în vara anului 1574.

Şah s-a închinat cătră Nicoară şi amîndoi hatmanii au băut prelung din cupe. Au băut şi oştenii prăznuitori. S-au aşezat toți la locurile lor; Potcoavă a rămas în picioare, cu ochii ațintiți în taina gîndurilor lui şi cu obrazul pălit de tulburare.

— Fraților, a cuvîntat el, umpleți iar cupele şi beți şi pentru cei care or lupta şi de-acum înainte împotriva asupritorilor şi viclenilor. Mă jur pe sufletul meu că nu voi lăsa să-mi cadă din mînă sabia ce mi-a rămas moştenire de la fratele meu Ion-Vodă.

Toată oştimea taberei s-a învolburat, hăulind la asemenea vorbe şi, după ce s-au deşertat cupele, Nicoară s-a văzut prins între piepturile oştenilor ş-apoi ridicat pe brațele şi umerii celor de-aproape.

Au pornit cîntece despre isprăvile lui şi cobzarii băteau cu penele de gîscă în strune, ținînd ison.

Cine intră-n Lunea Mare,
Ion Hatmanul călare,
Hatmanul Ion Potcoavă
Cu izbîndă şi cu slavă...

Nicoară a închis ochii, o clipă fericit şi depărtat de cele pămînteşti. Dar nu după lung răstimp s-a văzut cu hatmanul Şah subt o salcie pletoasă la malul Ostrovului ocolit de apa Dniprului şi stăteau tolăniți pe polog de iarbă cosită, vorbind despre treaba ce aveau de săvîrşit.

— Pînă la primăvară stăm, aşteptînd şi pregătindu-ne, frate Nicoară. Avem de ferecat căruțele, de dres ori de întocmit covergile, de primenit hamurile şi frîiele, de schimbat caii care au slăbit. Ne-am înțeles să încălărăm cincisprezece sotnii. Pe iarnă, luptătorii noştri se împrăştie, dar cum înfloresc luncile şi trec sărbătorile de primăvară, se întorc, şi abia atunci le slobozim o parte din simbrie. Cei care rămîn pe iarnă îşi primesc drepturile după munca ce săvîrşesc; jumătate plăteşte hătmănia, jumătate domnia ta.

— Întocmai aşa ne-am înțeles şi n-avem nimic de schimbat, încuviințează Potcoavă. Talerii se vor răspunde la vreme prin diacul meu Radu. Şi n-ai uitat că în primăvară cată să se trimeată dascăli buni la Ostrovul Moldovenilor, ca să învețe pe oamenii mei de-acolo meşteşugul călăritului şi săbiei.

— Vom alege oamenii noştri cei mai buni pentru asemenea învățătură.

— Şi să cauţi pe cei cincisprezece şutaşi dintre oamenii tăi cuminţi şi tari în rînduiala taberilor, căci nu intrăm în Moldova după dobîndă, ci pentru a face judeţ vînzătorilor.

— Se va face şi asta şi voi fi şi eu lîngă domnia ta. Pentru cuvîntul dat răspund cu capul.

Amîndoi prietinii s-au ridicat în picioare şi s-au îmbrăţişat. Din tufişurile de aproape de la malul ostrovului s-a înălţat un pîlc de raţe, bătînd grăbit din aripi şi măcăind. Şah şi Potcoavă le-au urmărit îndelung cum se duc pe sforul Dniprului, apoi s-au întors zîmbind unul către altul. Nici Şah nu purta barbă, şi în mustaţa lui castanie strălucea argint.

Pluteau fire de matasa-morţilor prin văzduhul liniştit. Cîntau departe, la tabără, cobzarii.

— Am aflat de la oamenii domniei tale, Nicoară, că mîni vrei să porneşti înapoi la Zid Negru; dar eu nu cred asta. Căci toamna e lină şi blîndă cum n-a fost de mult. Şi te poftesc să mergi cu mine şi cu oamenii noştri la vînătoare de cai sălbatici.

„Se va mîngîia şi mezinul meu”, s-a gîndit cu milă Potcoavă. A dat răspuns hatmanului Şah că rămîne.

Iar hatmanul zaporojenilor s-a bucurat şi i-a grăit astfel:

— Toate se potrivesc şi vin la vremea lor, iubite, căci vînătoarea asta nu-i numai o petrecere zburdatică şi nu-i numai un folos negustoresc. Şi mini chiar Elisei Pokotilo al nostru încalecă şi se duce la hanul de Bugeac, cu încuviinţarea noastră de pace între nohaii săi şi luptătorii zaporojeni, şi-i arată că-vînătoarea noastră s-ar putea întîlni cu a sa, în laturea singurătăţii unde se ţin sălbaticii.

— Adevărat bun prietin am în tine, Costandine Şah, s-a luminat la faţă Nicoară. şi-mi spune inima că treburile mele merg pe cale bună.

Astfel Nicoară a mai rămas o săptămînă la Lunca Mare şi după asta. pe vremea aceea sfinţită de toamnă, care nu se mai pomenise din vechi zile, a purces în alai de vînătoare către amiază. După cinci zile de umblet cercetînd amănunţit pustia şi graniţa nohailor, au dat de urmele sălbaticilor.

Tătarii nohai vînează aceste sălbătăciuni cu alt meşteşug decît zaporojenii.

Împresoară cu voloc de călăreţi locurile unde au oblicit că se ţin tarpanii şi-i tot mînă cu zvon de cornuri şi chimvale. Cînd ostenesc fugarii vînătorilor, se face popas, şi noaptea se aprind focuri. Atuncea şi tarpanii îşi ies din spaimă, căutînd odihnă şi hrană. Pînă ce, odată cu ziua. În urechile lor ciulite intră iar zvonurile spaimei; şi pornesc în goană, întăi mai viforos, apoi mai slab, din pricina foamei care le încleaştă măruntaiele. Aşa îi tot mînă vînătorii, împreunînd un tabun de tarpani cu alt tabun de tarpani, pînă ce-i vîră în mlaştinele ce se chiamă Gloduri. Ş-acolo sălbaticii se înămolesc şi primesc cu capetele sub-puse săgeţile şi suliţile prigonitorilor.

Zaporojenii îi vînează în alt chip, luîndu-le urma şi căutîndu-le sălaşul. Statornicind sălaşul, îi împresură pe departe, cu mare luare-aminte, ducîndu-şi caii lor de căpestre. Şi dacă i-au aflat către o vale, aţin zarea dealului; şi cînd au dat zvon şi sălbaticii s-au risipit, călăreţii încalecă şi s-aţin cu arcanele. Astfel îi tot prind şi-i lasă în urmă, în grija vînătorilor bătrîni, meşteri la domolirea lor. Iar oamenii ceilalţi se duc mai departe, pînă unde pustia le pune hotar şi unde văd în zare călăreţi cu suliţi aplecaţi pe oblînc. Aceia sînt nohaii. Nici ei nu vin într-acoace, nici ai noştri nu mai înaintează într-acolo.

Hatmanul Costandie Şah se bucura de caii prinşi şi, dînd porunci, amesteca în

vorbirea lui zicători din vechime.

— Harmasarul tînăr să-l dai pe mîna călărețului bătrîn, zicea el despre îmblînzitorii sălbaticilor rămaşi în urmă.

La cal abraş, pinten ascuțit, adăogea apoi. Şi noi, cînd ne-om întoarce, găsim fără multă cheltuială cai buni de război. Călărețul bătrîn ştie cînd să dea în pumn orz sălbaticului flămînd, cînd să-l împungă cu boldul pintenului şi cînd să-i spuie vorbă bună, mîngîindu-i grumazul.

La focurile de popas oştenii cărunți povesteau întîmplări de mirare petrecute în acele pustietăți pline de duhuri înfricoşate. Nopțile acelei toamne erau senine şi line şi arar ieşeau din singurătăți chemări ca sunete înăbuşite de corn. Dar spuneau oameni care mai hălăduiseră pe acolo că în alte toamne, tulburate de ploi şi vînturi, văzuseră cu ochii lor vrăjitoare călărind pe măturoaie pe o rază de lună. Şi cînd se întuneca raza, acele vrăjitoare scheunau cu înfricoşare, pînă se prăvăleau în bălți.

Spun bătrînii vînători că nohaii zic sălbaticilor „tar-pan", după o vorbă pe care au adus-o cu ei din veacuri vechi cînd au venit cu Batie-Han asupra lumii noastre, şi ei aveau acolo, de unde au venit, sub munții ce se chiamă Altai, asemenea sălbatici cu numele tarpan; însă acei tarpani au coada în spic, pe cînd sălbaticii de aici au coada întreagă ca şi caii noştri de acasă. De aceea ei frig şi mînîncă pe sălbatici, iar noi alegem din ei alergători harnici şi neosteniți.

Asemenea poveşti la focurile de popas plăceau mai ales mezinului Alexandru care le asculta pînă într-un tîrziu, cînd îi cădea nasul în spuză.

În ziua a douăzecea după purcesul din Lunca Mare, călărețiі lui Şah hatmanul, care umblau înainte, s-au oprit ia o bătaie de săgeată de Cazac-Bunar, în hotarul nohailor.

„Bunar" înseamnă în limba nohailor fîntînă. La acea fîntînă erau descălecați călăreți, se întinseseră covoare de odihnă şi se încheia în grabă, de către slujitori negri, cort, cu semnul hanului de Bugeac.

Şah a zis soțului său:

— Moş Elisei al nostru ne-a lăsat cuvînt, la plecarea lui, să ne oprim aici. Ori va fi el singur, ori va fi cu Demir Ghirai. A venit, văd, şi hanul. Străjile lui s-au înălțat în şăi. Descălecați, copii!

Cum au pus în pămînt piciorul zaporojenii lui Şah, au descălecat îndată şi nohaii. Era o întîlnire de prietinie. Şah şi-a lepădat sabia, dînd-o în mîna însoțitorilor săi, şi a păşit cu grabă spre cort. S-a ridicat de la fîntînă şi Demir Ghirai, tînăr sprinten cu mustăcioară subțire, şi-i străluceau dinții de bucurie pe fața smolită. Purta strai de matasă fără brîu şi arme şi turban cu surguci. care se sprijinea în vîrtejul bărbii lui Elisei Pokotilo. Înălțat şi el în aceeaşi clipită ca un duh al fîntînii.

Demir-Han a rostit cîteva vorbe străine între care Nicoară a desluşit numele său.

A lepădat jungherul în mîna lui Radu diacul şi s-a grăbit să-l ajungă din urmă pe Şah. Demir îl privi clipind şi-i întinse mîna.

— Chipul tău îmi place şi mă bucură, hatmane Potcoavă. Am dorit să fim prietini.

Pokotilo a tălmăcit vorbele.

— Demir-Han, a răspuns Nicoară, am aflat că ai inimă dreaptă de viteaz. Sîntem din clipa asta prietini.

Hanul cel tînăr s-a închinat întăi; apoi s-au ploconit hatmanii; şi s-au dus tustrei la fîntînă, aşezîndu-se pe covor. Nicoară a băgat de samă că acel covor scump era țesătură de Buhara, şi a zîmbit întorcînd ochii spre moş Elisei. Hanul a făcut haz amintindu-şi

întîmplarea din copilăria lui, la Bacce-sarai în Crîm; şi a bătut pe spate pe Pokotilo.

Nu erau domni închipuiţi şi semeţi. Îşi lepădaseră grijile; s-au trezit oameni sub cerul curat ca vioreaua şi în mîngîierea moale a vîntului. Pe deasupra lor, în înălţimea văzduhului, a trecut un stol de cocoare, cu chemări jalnice, plutind sub soare.

S-a înteţit sfatul.

...Slujitorii hanului au dobîndit bună pradă la Gloduri. Zaporojenii au prins cu arcanele cîţiva harmasari tineri, din care au să iasă alergători fără păreche. La focul de lînga fîntînă se frige, între grămezi de jar, şaşlîc de berbece. După un pătrar de ceas, hanul e ca un copil, între bărbaţi băgători de samă la vorbele ce rostesc. Demir porunceşte să se aducă ciubuce cu imame de chilimbar şi tutun în chisea de cristal. Uncheşul Petrea dă slavă măriei sale pentru bunătăţi şi mai ales pentru acel tutun cum nu se mai află pe lume. Să se întindă masă, să se aducă în talgere de argint berbece fript, şi pită, şi vin de Crîm, şi migdale şi rodii sosite chiar săptămîna trecută de la Adel Ghirai, hanul cel mare.

Dacă uncheşului Petrea îi place mai mult tutunul decît migdalele, să binevoiască a primi în dar chiseaua plină. Şi să-şi ia şi migdale, cît va pofti, cu îndestulare.

Demir-Han pare ameţit, de şi n-a gustat nici o picătură din vinul cel vestit din viile de la ţărmul mării. Se închină către oaspeţi ducînd mîna dreaptă la inimă, la buze şi la frunte, şi se simte fericit pentru liniştea ce rămîne şi mai înainte statornică între nohaii de la Bugeac şi zaporojenii de la Dnipru.

— Asta nu se scrie pe hîrtie, întăreşte el; se scrie în inimă.

Şi pofteşte Demir-Han şi alte întîlniri, ca să fie înţelegeri depline. Îl pofteşte pe Şah la aşezarea hotarului, ca să nu mai fie pricină de certuri şi harţă.

Şi-l pofteşte pe hatmanul Nicoară...

La aceste vorbe, moş Elisei s-a uitat ţintă la ucenicul şi hatmanul său, încuviinţînd cu fruntea.

— Şi-l poftesc, zice Demir-Han, pe hatmanul Nicoară Potcoavă să mai vie în petrecere la această fîntînă răcoroasă şi la aceste crînguri depărtate de răutăţile lumii, nu mai tîrziu decît în toamna viitoare, pe o vreme tot aşa de blîndă.

— Dacă va binevoi toamna să ne ocrotească, zîmbeşte Potcoavă.

— Va binevoi! hotărăşte cu tărie Demir. Şi-ţi închin paharul aducerii-aminte...

Abia atunci hanul cel tînăr soarbe din cupa de vin.

Lui Nicoară i s-a zbătut inima în piept.

„Voi veni negreşit", grăieşte el către adîncul său tulburat. Ochii bulbucaţi ai lui moş Elisei îl privesc ca dintr-o vrajă.

Lui Nicoară îi par ciudate, ca şi în alte împrejurări, vorbele pe care le trece unei alte fiinţi ce se află în sine, de care ar vrea să se desfacă şi care totuşi se ţine îngemănată. E jurămîntul său neînduplecat care-i înveninează ceasurile; şi totuşi în acest jurămînt se află singura sa eliberare.

Vorbele pe care le rosteşte el şi cele pe care le rosteşte Demir sînt străine una de alta. Moş Elisei pare a le descînta şi a le împăca tălmăcindu-le. Ciudate întîmplări ale vieţii, cu o clipă mai înainte neştiute şi acuma scăpărînd deodată.

Lumina gălbie a pustietăţii, cortul de matasă ridicat de un cuvînt şi de un semn, slujitorii muţi, Demir adus ca vîntul ori ca gîndul de pe un tărîm depărtat, moş Elisei şi Geambaş-şah care fac şi desfac acest basm de la Cazac-Bunar, toate se vor tulbura şi se vor risipi, ca să se adune din nou la începutul toamnei altui an.

Cît de greu trece timpul, şi totuşi cît de ameninţător vine, mînat de legăminte

covîrşitoare...

Iată, ornicul vieţii sale a bătut ceasul care schimbă oamenii, vorbele şi priveliştile ce-l împresoară. Nicoară şi-a încins armele, a încălecat, s-a dus. Curînd nu mai rămîne în zarea de către miazăzi decît un stîlp uşurel de fum...

A rămas acolo şi un prietin?

Nu. A rămas numai vatra unui foc; curînd o vor spulbera viforele.

Capitolul 28

Carte de la Olimbiada presvitera

Între ai săi, călărind cu grabă spre Dnipru, obrazul hatmanului s-a luminat încet-încet. La popasul de sară, moş Elisei şi-a aşezat barba între ucenicul şi hatmanul său şi între Costandie Şah, şi a dat înştiinţare că s-a găsit urma lui baş-buluc-baş Cigala.

Nicoară a simţit străpungîndu-l un fior fierbinte. N-a mai avut nevoie de alte vorbe; urmarea acestei veşti trebuia să i se vădească în toamna următoare.

Luîndu-şi oamenii şi căruţele, fratele lui Vodă Ion s-a îndrumat cătră Zid Negru, pe sub lumina acelei toamne blînde. Din popas în popas, tot cătră miazănoapte, se lăsa învăluit de gîndurile-i obişnuite, schimbînd priveliştile şi minunîndu-se de noutatea lor; căci numai cînd şi cînd, din adîncul de unde se scufunda, ridica fruntea şi primea prin ochi înştiinţări de cele ce-l împresurau.

Bălţile rămase în laturea fluviului după ploile de august erau pline de mişcarea sălbătăciunilor aripate care înălţau zvon de furtună şi se ridicau în cer la apropierea oamenilor. Iepuri se ridicau din ciulinii din preajma potecii şi se duceau în fugă domoală, parcă şchiopătînd, în lungul spinării unui colnic. Acolo se opreau cu labele de dinainte ridicate spre bot, cercetînd în urmă, apoi purcedeau iar trecînd colnicul. Căprioare săltau prin poienile luncilor. Vulpea, vînătoarea acelor singurătăţi, nu se vădea, dar era aproape. Alţi vînători vrednici pluteau în înălţime dînd ocol prin văzduh şi chemîndu-se în răstimpuri cu sonuri înalte. Erau pajuri, şoimi călători şi porumbari ai căror soţi domesticiţi se aflau la căruţe, aşteptînd să fie scoşi în domnia lor de altădată.

La unele popasuri, oamenii hatmanului scoteau şoimii pentru plăcerea mezinului Alexandru, căutînd în tufişurile mărunte ale cîmpiei potîrnichi. Şoimarii duceau paserile zburătoare pe pumni, după ce le luau lumina cu cuşmuţă de piele. Cînd cinele stîrnea cîrdul, cuşmuţele de piele erau ridicate şi paserile îndemnate să-şi ia zborul. Porniţi întăi la faţa luncii, porumbarii se învăluiau în sus, pînă ce vedeau potîrnichile risipindu-se, şi atunci îşi alegeau jertfa pe care o urmăreau pălind-o cu pieptul şi ciugulind-o cu clonţul. Călăreţii se duceau cu repeziciune ca să ia porumbarilor dobîndă, lepădîndu-le numai

capetele paserilor prinse.

Potcoavă încăleca uneori ca să urmărească de departe vînătoarea mezinului său.

Astfel au umblat o săptămînă pînă ce, la un popas de noapte, i-a trezit vînt aspru din crivăț, cerul s-a învălmăşit de nouri şi lunca a prins a se tîngui cu jale. Erau cele dintăi vestiri ale iernii şi hatmanul a simțit în nări mirosul omătului. N-au fost decît fulgi trecători urmați de scuturat uri de ploaie rece.

În cenuşiul zorilor, călătorii au ieşit la poteci şi m pornit ca împotriva unui duşman. La Zid Negru îl aşteptau pe Nicoară Potcoavă chilie caldă şi chiler plin; dar în acelaşi timp îl împresurau fantasmele gîndurilor şi îngrijorărilor.

În lungile nopți ale iernii, cînd bubuie viforul zvîrlind în ferestre snopi de zăpadă şi chiuie în sobă şi în căpriorii de afară ai acoperişului, Nicoară stă treaz în lumina candelei; şi prin umbra uşor luminată se aşează la capătul dinspre picioare al patului său de odihnă o întruchipare sură. E o prietină mîhnită, singurătatea, cu care se înțelege fără cuvinte. Cîteodată, arar, obrazul singurătății se întoarce către el domol, şi Nicoară vede tulbure un chip iubit» părăsit, dar încă nu uitat, şi inima i se îmblînzeşte. Dar alteori obrazul întors şi neclintit, încununat de sînge, e al icoanei de sub candelă.

Între urgiile iernii, se deschid şi alinări subt un cer curat şi verde ca ghiața.

Sînt zilele luncilor de argint şi a podurilor de cleştar, şi a căilor lucii pe care lunecă sănii cu cai în troică şi zvon de clopoței. Oamenii au căciuli şi cojoace, țurțuri de ghiață în barbă şi sprîncene, cizme de pîslă cît buțile, şi par a fi venit numai într-o plimbare de la mările de ghiață ca si caute o mireasă pierdută.

Iată, crapă ghiața Dniprului şi ape nouă îneacă luncile. În aceste cupe de limpezime, în care îşi scurmă cuib de lumină soarele, prind a poposi sălbăticiunile de la mări calde, în trecere grăbită spre dezghețurile polului. Primăvara e încă după zarea amiezii şi trimete soli un cocostîrc ş-o barză să cerceteze dacă bălțile-s libere şi cuibarele de pe culmea saraiurilor nedărîmate; pe urmă vin două părechi de rîndunele care au scos zece rînduri de pui la Zid Negru; şi ridică ochişori albaştri în lunci, spre lumină, viorelele. Zilele de răscumpărare ale sfintei primăveri se înşiră ca mărgele nestemate pe un fir de aur.

Şi la jumătatea lunii întăi a primăverii se opreşte la curtea de la Zid Negru, sub zarzări înfloriți, vatamanul lăcustean Agapie cu opt soți, larg încălărați şi cu cojoacele lepădate dintr-o mînică.

Bucurie mare între oştenii de la Zid Negru, căci vatamanul Agapie şi soții lui vin de la Moldova. Diacul Radu îşi scoale terfelogul şi scrie pe tablă deosebită numele oamenilor ce are a-i îndruma spre Ostrov. Masă mare cu sămînță de vorbă şi povestiri despre întîmplări,la drum.

Agapie se închină cuviincios către uncheşul Petrea şi către văduvele surori schivnice şi cere învoire ca să intre la Domnul său. L-a văzut numai o clipă cînd au descălecat. Are a-i da veşti de la prietini din țară.

— Măria ta, a zis Agapie intrînd în cămara lui Nicoară, uncheşul meu Mitrea m-a mînat la Dăvideni, ca să duc cartea ce i-ai încredințat. Am umblat cu bine şi am aşteptat, după poruncă, veşti scrise de-acolo, ca să le aduc măriei tale.

— Îți mulțămesc, vatamane, şi mă bucur că te văd mai înseninat aicea decît cînd ne-am întîlnit întăia oară la Prut.

Lăcusteanul şi-a plecat fruntea.

— Măria ta, a şoptit el, m-am înseninat căci am ajuns la Domnul meu. Mîhnirea mea e mai aspră decît atunci, căci m-am deşteptat din boala ce mă ardea şi am înțeles

că pe Căprioara, soția mea iubită, am pierdut-o pe veci... Dar ce putem face? într-acolo drumul e închis; ne întoarcem în altă parte, ca să găsim alt temei vieții noastre.

— Aşa este, Agapie, a încuviințat hatmanul, punîndu-şi palma pe fruntea vatamanului; să ştii că faci bine şi-ți va veni poate o mîngîiere.

„Carte de la Olimbiada presvitera către slăvitul
hatman Nicoară, la curtea domniei sale. din Zaporojă

Eu, presvitera Olimbiada Filipeanca, scriu măriei tale, hatmane Nicoară, cum că pe la Bobotează, în cap de an nou 1577, a venit la noi vatamanul Agapie Lăcusteanul cu veste despre intrarea măriei tale cu bine în Ucraina. Laudă înălțăm Domnului Dumnezeu.

Şi ne spune vatamanul Agapie că măria ta vrei să cunoşti cum trăim noi cei părăsiți uitării.

Şi ne-a adus şi prea plăcută carte de la măria ta, pentru care ni s-a bucurat inima.

Trăim, slăvite, cu nădejdea că te vom vedea iarăşi; trăim cu gînduri şi îndoieli.

Din mila Ziditorului ne aflăm sănătoşi; dar nu toți.

Cei mai tineri se dovedesc mai plăpînzi; tuşesc şi stau lîngă foc, şi le dăm să bea o fiertură pe care măria ta o cunoşti, adăogind şi vorbe bune. Stau aceşti tineri plăpînzi la curtea noastră şi s-au bucurat ascultînd cele ce spune Lăcusteanul.

După ce a plecat Lăcusteanul la Dăvideni, aceşti tineri m-au întrebat de țara unde te afli măria ta; şi le-am spus cum că măria ta te afli într-un ținut de către miezul nopții, la Dnipru; şi de acolo vine vîntul aspru al iernii, ce se chiamă crivăț, care ne-a adus viscolele şi omăturile. Şi într-acolo se duce austrul ce s-aude acum în horn, care curge zvonind de către amiază; şi au stat tinerii ascultînd acel vînt şi n-au avut somn; stăteau treji suspinînd, ca nişte copii cu puțină minte ce sînt.

Iar vatamanul Agapie s-a dus la Dăvideni să se înfățişeze mazîlului nostru Andrei şi soției sale Zenovia, ducîndu-le vorbe de prietinie şi urare de sănătate din partea măriei tale.

Şi acolo va să afle şi pe Ghiță Botgros, omul mazîlului, care acum e şi al meu, de cînd s-a pustiit valea; să-i spuie la ureche o vorbă de la diacul Radu, credinciosul măriei tale.

Şi să spuie tuturor celorlalți care au rămas la Dăvideni că unii călători care au trecut pe la noi au făcut acolea popas lîngă grădinile raiului, scurt popas pe care îl vor avea în inimile lor lungă vreme.

Iar fina noastră Ilinca stă la vatră pe cînd scriem această carte. Şi m-a rugat să pun lîngă cele scrise de mine o foiță uscată de răsură, strînsă din trecuta vară.

I-am răspuns că mai bine s-o păstreze; căci cartea mea pe care ți-o scriu măriei tale va face lung drum, ocolit şi trudnic, şi nu va rămîne decît pulbere din foița de răsură.

Ea mă ruga, ținînd în palmă acea bucurie din neuitate zile; şi, învăluindu-se focul în vatră, o suflare i-a furat-o, învîrtejind-o în sus cu fumul. Fina a țipat, dar n-a plîns cum m-aşteptam, ci a rîs şi s-a bucurat ca de-o minune

Îmi aduc aminte, slăvite hatmane, că mi-ai mărturisit bucuria care ți-a făcut-o povestirea din vechime a lui Heliodor, şi că, în sihăstria măriei tale din Zaporojă, petreci întru spirit cu ibovnicii prigoniți Haricleea şi Teaghene, şi eşti singur cu ei; nimeni dintre acei care se află cu măria ta nu cunoaşte nici limba, nici slova acelei comori rămase de la elini de douăsprezece veacuri; aşa că în această carte a mea elinească, pe care ți-o trimet prin Lăcustean, pot să spun mai multe şi să le ştii numai măria ta.

Acea copilă neştiutoare, căreia vîntul i-a furat şi i-a dus în vîrtej foiţa zilelor verii, era încredinţată că minunea ce văzuse se prelungeşte după dorinţa ei; şi a rămas privind în fumul ce fugea după foaia de răsură, şi zîmbea închipuirii sale, care o ducea cu repeziciunea întîmplărilor unui basm, acolo unde îşi închipuie că se află cel ce i-i drag.

Ce spun eu nu e nou pentru măria ta; cunosc ce părere ai avut de această floare ce se deschidea în preajma măriei tale. Dar te-ai înşelat, hatmane, ca şi mine, socotind că acea floare se aştepta culeasă de Făt-Frumos, fiul primăverii.

Că altele sînt gîndurile măriei tale, ştiu. Că zilele ţi le închini hotărîrilor ce ai luat şi faptelor ce pregăteşti, deasemenea cunosc. Totuşi am încredinţarea că cele ce ţi-am povestit te bucură cel puţin cît povestirea lui Heliodor. Din cînd în cînd grijile cernite ce-ţi stau în jurul culcuşului celui aspru se vor scula depărtîndu-se, şi-ţi va veni la căpătai, în tăcere, icoana celei pe care o uitai.

Nu te va tulbura, nici te va abate din drumul ce ţi-ai ales. Soarele îşi umblă nebiruit calea; aşa au lege a sufletului unii bărbaţi, de la răsăritul la asfinţitul lor. Totuşi, slăvite, eşti om şi nu se cuvine să ţi se hrănească fiinţa şi sufletul numai cu amar. Printre nourii ce te împresoară, luci-va cînd şi cînd o stea. Între grele încercări, vei avea ajutorul umilitei şi firavei copile, care s-a întors din basmul său şi tuşeşte cu teamă, la vană, ca să nu mă supere...

Atunci cînd, fără apărare, o chinuiau toţi demonii trupului, eu am avut plăcerea crudă de-a crede că nu se poate apăra; şi acum mă întreb cum s-a putut păstra curată lamura acestui sufleţel?

Slăvite prietine, întîlnim în viaţă ascunzişuri pe care nu le putem pătrunde.

Cînd eram tînără şi soţul meu Dionis îmi împărtăşea ştiinţa lui despre viaţă şi lume, am intrat într-o primăvară în pădurea ce se chema Bolboceanca, nu departe de scaunul Sucevii. Şi am găsit într-o rîpă, unde abia pătrundea soarele, un măr pădureţ care înflorise, închinînd lumii poate cea dintăi roadă. I-am vorbit ca unei fiinţi, certîndu-l că pregăteşte roadă acra şi amară. După asta, socotindu-mi-l prietin, veneam cînd şi cînd la el să-i văd isprava; pînă ce, toamna, am băgat de samă că acel măr sălbatic, ieşit între spini, brădui şi mesteceni, rodise mere bune — un soi de mere numai ale lui în acel colţ singuratic al pădurii. Era un sălbatic, deoarece avea spini; şi totuşi se alesese pom de preţ. I-am smuls dimprejur ciulinii, am ferit crengile copacilor din jur, i-am gustat dulceaţa rodului. Toţi pădureţii bătrîni din Bolboceanca îşi dădeau merele lor obişnuite, acre şi amare; numai acel tînăr se alesese dintre toţi şi era altcineva.

Uimirea de atunci o am şi acum, faţă de acest pui de om de lîngă mine. Iată, fecioara asta nu-i o fiinţă de rînd; alcătuirea ei e menită să strălucească, sufletul ei să înflorească; şi mă simt înjunghiată de durere înţelegînd că tot ce are e zadarnic şi tot ce poate fi nu va fi niciodată. Nu cutez a striga că ieşirea ei la viaţă e nedreptate şi blăstăm; dar mă gîndesc că aşa este..."

Nicoară Potcoavă a cetit cu privirea tulbure şi alte ştiri pe care i le dădea cartea presviterei Olimbiada.

„Faurul Bogonos s-a depărtat de vatra lui, împreună cu Mura şi cu lunganul cel cu barosul. Deasemenea s-a desfăcut şi o parte din sălaşul de dincolo de luncă, unde trăiau cîţiva lăutari, şi s-au tras către Ţara-de-Jos, la podgorii, unde oamenii au poate mai multă tragere de inimă pentru cîntecele lăutarilor.

Gîrbovu a venit la mine arătîndu-mi că nu mai poate trăi în nelinişte şi frică. Şi-a căutat tihnă la un schit, poate la Sihla, în munte, bine nu se ştie unde.

Mi-a adus într-o vineri sara pe feciorii Gîrbovului Ghiţă Botgros, omul mazîlului

nostru.

I-a sfătuit Ghiță Botgros în fața mea să nu se ducă, să rămîie la răzăşiile lor, să pornească iar moara.

Feciorii, Nechita şi Dominte — nu, că se duc, avînd spaimă de Vartic.

Iar Botgros i-a încredințat că are el ştire de la un paloş din vechime cum că boierul de la Filipeni se teme de acel paloş, să nu-i căşuneze cumva o boală de-grumaz.

Ba, au răspuns Nechita şi Dominte, noi mai degrabă ne-om duce unde se află măria sa Nicoară Potcoavă.

Şi eu m-oi duce, a strigat pe loc Ghiță Botgros. Cînd mi-a veni ceasul, încalic şi purced.

Se poate să ai, slăvite, la Praguri, oameni de la noi; şi-ți voi trimete prin ei veşti."

Această din urmă parte a cărții presviterei, hatmanul grabnic a petrecut-o pe subt ochii săi, grabnic a lăsat-o la o parte şi s-a întors numaidecît la povestirea cu Ilinca. A mai cetit-o o dată domol şi întîrziind, oprindu-se din răstimp în răstimp şi privind chipuri şi privelişti dintr-o poveste mîhnită din altă primăvară.

A rămas apoi neclintit în scaun, cu cotul rezemat de masă şi cu palma sprijinindu-şi tîmpla. A oftat, şi-a scuturat fruntea, s-a ridicat în picioare şi a ieşit în cerdac, chemînd cu glas ce părea mînios pe Suliță diacul.

N-a răspuns nimeni, nici la întăia, nici la a doua chemare.

Văduvele schivnice se aflau în grădina de legume. Uncheşul şi Alexandru mezinul ieşiseră la vînătoare în mlaştinile luncilor cu şoimul porumbar; ceilalți oşteni coborîseră cu halăie la bălțile Dniprului.

Nicoară a cotit pe după colțul casei, către rîpa fluviului. Nu departe se afla Ile Caraiman, în puterea luminii, subt un cîntec de ciocîrlie.

Cînd s-a auzit a treia chemare, Ile a răsărit şi s-a întors către stăpîn.

— Care-i porunca, măria ta?

— Cată-l pe Suliță, Ile, a strigat hatmanul. Să se puie şaua pe Murguț. Veniți amîndoi cu mine; luați arce şi arcan; într-un pătrar de ceas încalic.

— Numaidecît, măria ta.

„Ce-o fi avînd? se mira Caraiman. De ce pare tulburat de mînie, pe o zi ca asta?"

Radu diacul se afla în livadă, punînd altoi într-o mlădiță de măr sălbatic, ca să se bucure oamenii ce-or trăi aicea cînd el nu va mai fi.

— Diece. hai după un stăpîn mînios...

I-a spus lui Radu Suliță ce este şi au venit amîndoi la grajduri.

Pregătindu-se de ieşire, Potcoavă îşi schimbă şiacul pe care-l purta în casă. pe straie mai sprintene. Şi-a atîrnat la coapsa dreaptă un j ungher.

Ce-i mai trebuia? Nu-i mai trebuia nimic. Şi totuşi, mai avea de luat ceva. Căuta şi nu găsea. A trîntit două scaune; a păşit peste halatul ce lepădase, l-a dat cu piciorul la o parte, apoi s-a întors, l-a ridicat şi a tras dintr-un buzunar cartea presviterei. A păturit-o şi a strecurat-o în sîn.

— Aici sîntem, măria ta, a dat de ştire Ile Caraiman din pridvor.

Cînd a ieşit hatmanul, diacul Radu l-a privit cu luare-aminte, i-a văzut neliniştea şi a înțeles că Lăcusteanul i-a adus carte. Veştile grăite nu puteau cuprinde taine, nici pricinui tulburare, deci vatamanul Agapie a adus carte; de aceea a cerut intrare singur la Domnul său.

Despre ce întîmplări poate grăi o carte de departe? Dacă ar grăi de întîmplări obişnuite, legate de necazurile vieții curgătoare, le-am afla şi noi — îşi zicea în sine

diacul — căci am trăit la Dăvideni o frăție ş-o prietenie. Nici un fel de trecătoare întîmplări nu pot cutremura pe-un bărbat ca hatmanul, aşa ca să-i înegureze ochii, să-i răstească glasul, să-l scoată din cumpăna firii pe care ne-o arată nouă.

Diacul mai ştia şi altele, fie din ce înțelesese el, fie din ce-i spusese Mura. Mezinul împresurase stăruitor pe fina presviterei. Însă fecioara se apărase. Dragostea ei se ducea către fratele mai mare şi se aprinsese cu atît mai aprig cu cît Nicoară părea mai nepăsător şi mut. Cartea presviterei îl chiamă deci; îi vorbeşte de frigurile de dragoste ale Ilincăi.

Însăşi mînia lui e soră cu suferința de iubire. Hatmanul se zbate ca să se înfrîngă pe sine însuşi. De data asta fratele nu i-i prieten; de data asta se află mai singur decît totdeauna. După cît poate diacul cîntări puterea unui asemenea bărbat, biruința lui va pricinui zguduiri şi ruină.

Ziua avea o strălucire de cleştar şi soarele suia către crucea amiezii. Ciocîrliile îşi conteniseră viersul. Desfăşurarea măreață a Dniprului sclipea din miazănoapte către miazăzi, luncile înverzeau sub malul înalt. Nicoară şi-a îndemnat fugarul către vîntul lin de miazăzi. Cu tovarăşii săi după el, a scoborît o potecă, ş-a pornit pe drumeagul văii, prin ierbuşca nouă şi prin florile proaspete ale poienilor.

Au mers aşa lung răstimp, la umblet, prin căldura blîndă de primăvară. În cotloane cu bălți stîrneau nagîți, care-şi luau zborul cu miaune subțiri; pe sub cerul înalt pluteau cocori. Intraseră într-o singurătate din care oamenii lipseau; cînd s-au oprit, au ascultat să le vie ca dintr-o altă lume un zvon depărtat de clopot; dar nu l-au auzit.

Nicoară a zis către diac:

— Se află aici o curmătură în rîpa malului, adîncită de şuvoaiele de primăvară în cursul veacurilor. E o sălbătăcie în care am mai intrat şi altădată.

— Ce căutai, măria ta?

— Urmăream atunci lupi; vînam uneori pe unul în îngustimea din fund a văii, unde nu se află nici o ieşire, îl prigoneam cu puțini oameni, pînă ce scotea limba de trudă, şi atunci coboram de pe cal asupra lui.

Diacul privi cu milă pe Domnul său, văzîndu-i ochii înegurați şi sălbătăciți.

— Să intrăm, slăvite stăpîne. a răspuns Radu Suliță, să căutăm duşmanul. Ar fi bine să găsim aici pe Cigala ori pe Irimia pîrcălabul.

Hatmanul şi-a întors ochii tulburi.

— Diece, a zîmbit el cu mîhnire, îi vom găsi şi pe aceia; vremea nu-i departe; acum vreau să scap de altcineva. Nu ştiu dacă mă-nțelegi.

— Înțeleg, stăpîne, a oftat diacul ridicîndu-şi privirile umezite de lacrimi. Ai primit carte de la Moldova.

— Ai înțeles, diece? a întrebat şoptit, cu uimire Potcoavă.

— Am înțeles, căci sînt credinciosul măriei tale, şi mi-aş da pentru măria ta viața.

Diacul s-a simțit răsplătit de vorbele rostite, primind pînă în inimă privirea de prietinie a Domnului său.

— Vino şi tu după noi, Ile, a poruncit hatmanul.

— Mergem să răzbim pe tărîmul celalalt! s-a bucurat Ile Caraiman.

Au cotit la dreapta printr-o poartă de stîncă ş-au ajuns între două ziduri oable pardosite cu tufărişuri mărunte. Era vădit că nici om, nici sălbătăciune nu se putea cățăra pe acolo. Putea răzbi, poate, numai paserea măiastră din vreme în vreme; şi acea pasere măiastră de data asta avea înfățişare şi viers de cuc în strălucirea acelei amiezi de primăvară.

Cucul şi-a spus numele, i-a privit înfricoşat cu ochi de rubine şi şi-a luat zborul spre lumea oamenilor.

Cărarea îngustă a văii era săpată şi spălată de şuvoaie.

Au mers aşa, au tot mers, pînă ce a sărit lupul, stăpînul acelei domnii, lup sur, bătrîn, slab şi năpîrlit, îşi căuta hrana de şopîrle şi guzgani prin cotloanele înguste ale văii care-i purta numele. Aici se afla totdeauna un singur domn care punea oprelişte lupilor străini.

Fiara s-a învîrtejit spre coada văii. Călăreţii au pus pinteni şi s-au ţinut aproape de dînsa. Caii pufneau spre ea sforăituri; fereau capetele în laturi de putoarea ei; dar frîiele îi îndrumau şi glasurile călăreţilor îi îndemnau. Au dus-o aşa fără odihnă, pînă ce au simţit-o slăbind. Atunci Nicoară a aruncat o privire ascuţită către diac, a îndemnat mai cu putere pe Murguţ; şi nu tîrzie vreme lupul a prins a şovăi pe arcurile picioarelor. Apoi s-a oprit, lipindu-se de o piatră sură ca şi el.

Nicoară a tras cuţitul cel lung şi a coborît din şa. Se afla la cinci paşi de fiară, aţintind-o neclintit. Diacul şi Ile ţineau pregătite suliţile scurte de vînătoare.

Cînd hatmanul a mai făcut un pas, fiara şi-a subpus deodată capul; apoi, într-un cutremur al trupului ei trudit de moarte, a clănţănit din fălci ridicînd botul spre văzduh şi slobozind un urlet prelung. În ochii şi-n glasul ei tremura spaima cea din urmă.

Era în acest bocet al desnădejdii ceva omenesc: nu, mai curînd oamenii au în minuta pieirii acea tînguire năprasnică a lupului către Ziditorul a toată făptura.

Hatmanul s-a înfricoşat ca de o vedenie neaşteptată a milei. Era gata să repeadă în fiară cuţitul. A pregetat; a vîrît arma în teacă, s-a răsucit, a săltat în şa, a întors în loc şi a apucat înapoi cărarea rovinei.

Cînd au ieşit la luncile fluviului, hatmanul avea faţa pălită de mîhnire, însă îmblînzită. Oboseala şi zguduirea îl alinaseră.

I se părea diacului că lupul cel singuratic primise în fiinţa lui o parte din povara lui Nicoară.

Au umblat în pas domul spre Zid Negru pînă în asfinţitul soarelui.....

Capitolul 29

Ostroveni

Vara era în toi de-a lungul Dniprului. Cînd soarele a ajuns la cea mai mare înălțime a sa, deasupra amiezii, şi au înflorit sînzienele, hatmanul a descălecat cu uncheşul Petrea şi diacul la Ostrovul Moldovenilor, ca să cunoască ce fac oştenii ce i se adunau acolo.

Moş Elisei, cu doi maiştri mari de călărie, învăța pe cei veniți de la Moldova acel meşteşug al oştilor călărețe pe care zaporojenii de la Praguri îl aveau ca pe o taină a puterii lor.

Cîndva, schiții se dovediseră călăreți fără pereche în afundul nemărginirii stepelor; faima lor zăcea în curganele pustiei. După schiți, ieşiseră la lume călărimile mongole. În trei sute de ani tătarii din preajma Mării Caspice şi a Mării Negre, urmaşi ai lui Subotai-Behadîr şi Batie-Han, se domoliseră şi se mutaseră în tihna caselor zidite şi grădinilor încîntate; nu-şi mai trăiau viața îngemănați de caii lor, fii ai furtunii.

Ieşiseră în lume, din pojarul suferinților, oamenii volnici de la Praguri care țineau fruntea între războinicii acelui veac. Între aceştia îşi petrecuse tinerețea Nicoară. Cu dînşii, fiind hatman, cutezase a străbate marea pînă în Anadol. Încununat de faimă îşi petrecuse anii ajutînd la întărirea acelei slobozii de la Dnipru. În acea lume găsise liman mîhnirii sale şi nădejde să răscumpere pieirea lui Ion-Vodă, eliberîndu-se el însuşi de povara unui jurămînt înfricoşat.

Cînd intrase pe cărări cotite şi pe lînga colibele străjilor, îi picuraseră în auz, din sălciile bătrîne ale luncilor Dniprului, chemări sfioase de privighetori. Iar în noaptea cea dintăi, în lumina lunii, împrejurimea a prins a suna de clocotul viersurilor atîtor cîntărețe, încît se părea că tabăra era împresurată de vrajă. Ardeau focuri la bordeiele fiecărei sotnii, şi oştenii pribegi ascultau în tăcere cîntarea nopții de iunie, ducîndu-se cu sufletele şi gîndurile, prin painjeniş de lună. În priveliştile de acasă — colibe pustii, țintirimuri proaspete.

— Cum ți-a plăcut, slăvite hatmane, lucrarea noastră de azi a întrebat Pokotilo.

Stăteau pe buturugi, la focul de dinaintea colibei lui moş Elisei.

— Mă aflu bucuros pentru ucenicii noştri, a răspuns Nicoară, punîndu-şi cu prietinie palma mînii drepte pe umărul bătrînului.

Uncheşul Petrea a clătinat din cap.

— Bună treabă s-a făcut. Însă ar trebui grăbită.

— De ce, feciorule? a întrebat moş Elisei. Pe cît am înțeles, hatmanul are o socoteală mai bună decît îți închipui domnia ta. Noi toți ştim puțin; domnia sa ştie tot.

Uncheşul a ridicat lîngă tîmplă degetul:

— Războaiele se fac vara, Pokotilo. Aşa-i rînduiala lor, pentru înlesnirea hranei oamenilor şi cailor. Nu ştiu ce zice măria sa.

— Măria sa tace, a rîs moş Elisei.

— Ba nu, Pokotilo. Socot că se pot face războaie şi iama. Fiece boală cu leacul ei; fiece război cu folosul ce trebuie să aducă. Nouă ne e îndămînă să pălim cu repeziciune, cînd neprietinii noştri nici nu s-aşteaptă.

— Dacă nu se nimereşte la vremea cea mai potrivită, vara, atunci cum?

— Nu ştiu, moş Petrea, a zîmbit hatmanul. Aştept întăi veste de la ploile toamnei şi de la cel dintăi crivăț.

— Atuncea să-l punem pe diac să caute în gromovnic?...

— Nu te supăra, moş Petrea, hotărîrea e la mine, nu la gromovnic.

Bătrînii s-au uitat pe furiş imul la altul şi le-a plăcut răspunsul hatmanului.

— Să nu se îngraşe de lene nici oamenii, nici caii.

— Nu-i lăs eu, s-a învoit Pokotilo.

— Potrivit ar fi să putem călări pe cel dintăi vifor... a grăit încet Nicoară, ca şi cum ar fi început o poveste.

Numai diacul a auzit oftatul hatmanului şi la focul de sfat s-a aşezat tăcere.

— Străjile merg la două zile de drum înainte... a urmat hatmanul, deschizînd ochii neclintiți spre vedenia viitorului; şi în sara blîndă de vară i se părea că e singur, numai cu cugetul său.

...Străji tari, care trebuie să apuce cu mare grabă vămile de ieşire ale Moldovei, poprind iepuroii...

Noi ceilalți, sotniile lui Costandie-Şah şi ale noastre, cată să facem drumul de zece zile numai în cinci...

Hrană de la pămînteni nu ne trebuie. Avem hrana noastră, la căruțe. Opt căruțe de fiecare sotnie.

Slănină şi pastrama, pesmete şi gurut. Am văzut şi învățat gurutul de la mongoli; făină de hrişcă şi grîu plămădite cu brînză, lapte şi ouă; aluatul subțiat cu sucitorul şi tăiat în tocmagi mărunți, uscat la cuptorul nostru şi al verii şi încărcat în saci. Dintr-o măsură de gurut muiat şi amestecat cu apă clocotită se face zama cea mai prielnică. Cu acestea cîte spun, biruim vremea şi depărtarea: nu întîrziem în certuri; nu stîrnim şi nu prefacem liniştea în furtună. Crainicii noştri strigă în sate: Oameni buni! Domnul nostru Nicoară pe sărmani îi ocroteşte, pe cei trufaşi îi loveşte...

Bătrînii şi diacul ascultau cu răsuflarea oprită şi cu inimile bătînd acele cuvinte încete şi blînde. În ochii lui Potcoavă se aprindeau cînd şi cînd stele de la focurile taberei.

—...Aşa cuprindem Iaşii, a urmat Nicoară, şi punem din ziua întăi străji care să umble pretutindeni, oprind orice neorînduială. Acolo intră judecători jurați, nu prădalnici; sotniile găzduiesc la mănăstiri; ascultă cu sfială şi împlinesc cu tărie poruncile domnului lor. Uncheşul Petrea e mare armaş; judecători sînt dregătorii noi şi căpiteniile peste cinci sute. Şi sotnii numite au cuprins scaunele ținuturilor. Şi de la graniță şi din ținuturi sînt duşi la judecată boierii care au vîndut pe măria sa Vodă Ion Pentru asta ostenim noi, facem drumul în pripă, nu asuprim pe nimeni, ținem linişte şi

dreptate — ca să prindem şi să judecăm pe boierii care au vîndut pe Domnul lor.

Hatmanul s-a oprit, cu ochi aţintiţi. Şi-a clătit domol fruntea.

— Nu... Încă nu-i destul şi nu-i tot.

...Dacă nu se deprind din vreme sotniile noastre să umble pînă la Moldova în răstimpul hotărît, vom duce acolo oşteni trudiţi, şi nu putem săvîrşi treaba pentru care ne ducem.

— Vom face drumul în cinci zile, măria ta hatmane, a dat încredinţare Elisei Pokotilo, şi oamenii noştri vor fi în stare să se bată în ziua a şasea. Dar mai trebuiesc şi altele, dacă ne ducem pe vifor de iarnă.

— Moş Elisei, a răspuns Potcoavă, oştenii noştri vor fi bine hrăniţi, bine îmbrăcaţi şi încălţaţi. Am trimes răspuns lui Iacob Lubiş că avem nevoie de pîslari, cojoace şi cuşme. Străjile care umblă înainte vor pregăti popasurile, vor cumpăra vite pentru spor de hrană şi ovăs pentru cai. Şi nu vom pleca pe vifor de iarnă, moş Elisei. Nu clătina din cap, uncheşule Petrea, căci ştii şi domnia ta că sînt răgazuri în vremea toamnei şi-n cap de iarnă, cînd vînturile din miezul nopţii stau legate şi vine pe adierea de la miazăzi o vară tîrzie ce se chiamă a Sfinţilor Arhangheli; atunci putem călători cu blîndeţă şi voie bună.

— Are dreptate hatmanul... a încuviinţat moş Elisei. Uncheşul a cîrtit:

— Dar dacă se pune o vreme tare din luna lui brumar?

— Uncheşule, a zîmbit Nicoară, vremea ne va fi prielnică şi vom umbla bine. Dacă nu va fi prielnică o vom birui.

Bătrînul Petrea Gînj s-a uitat la Pokotilo şi i s-a luminat faţa.

— O vom birui, măria ta.

De la Ostrovul Moldovenilor, Nicoară Potcoavă a făcut drum cu însoţitorii săi de aproape pînă la Lunca Mare, unde a ţinut sfat de război cu Şah.

Cînd s-a întors, a găsit la moldoveni pe Iacob Lubiş cu care a stat de vorbă pentru nevoile ostaşilor săi.

Lubiş filosof l-a înştiinţat pe hatman că Tadeus Kopiţki îi trimete necontenit ba veşti, ba oameni.

— Însă Gavril Ciohoranu, omul lui Ţopa, tace şi nu dă nici un semn de la Iampol, lîngă Nistru. Un singur om, un oarecare Teofil Tartarău, s-a rătăcit la Braţlau venind de cătră Iampol. Şi acel om, urma a povesti Lubiş, Îl văzuse pe Gavril Ciohoranu care îl îndemnase să stea un răstimp la Ostrov, şi apoi să se întoarcă la Iampol şi să-i arate domniei sale ce-ar fi văzut şi oblicit acolo.

— Pe acel Ciohoranu l-ai văzut?

— Nu.

— Nici n-ai primit ştire să-i trimeţi bani?

— Nici. Celor pe care vrea să-i piardă, Dumnezeu le ia mai întăi mintea. Cu cine se întîlneşte acolo şi cu ce trăieşte? m-am întrebat eu. Şi am ispitit întăi pe Tartarău. După aceea am trimes răspuns Lui Tadeus Kopiţki. Se pare că ajung pînă la Iampol oameni de la Iaşi; poate aduc răvaşe Eu credeam că poate se va fi înfăţişat măriei tale?

— Nu s-a înfăţişat. Iţi mărturisesc, Lubiş, că băgarea mea de samă se îndrepta mai mult cătră Kopiţki decît cătră Ţopa. Kopiţki se trage din şleahtici; Ţopa din răzăşi de la ţinutul Romanului. E mai uşor a ne închipui pe pan Tadeus întinzînd punte cătră boierii leşi, decît pe Ţopa uneltind împotriva fratelui lui Ion-Vodă. Şi, cu toate acestea, Kopiţki se poartă cu dreptate şi nefăţărnicie. Aş fi mîhnit să aflu că omul pus de Ţopa la Iampol a lunecat spre duşmani.

— Tot aşa de mîhnit aş fi şi eu şi mi-ar părea rău să rămîie cetatea Iampolului văduvită de acel boier Gavril Ciohoranu. Ce demon îl va fi ispitit să se apuce de meşteşuguri diplomaticeşti? Dacă ar cunoaşte bine pe Lubiş şi pe moş Elisei, nu s-ar încumeta să ducă apă la fîntînă şi să înveţe peştele a înota.

— Lubiş, a hotărît Nicoară, vezi ce este. Noi n-avem nevoie de vicleni, orbi şi tîmpi. Vorbeşte şi cu Elisei Pokotilo.

După plecarea lui Iacob Lubiş filosof, Nicoară a rămas la Ostrov întreaga lună iunie, urmărind cu hărnicie şi înfrigurare învăţătura la călărie a oştenilor săi moldoveni. Uneori le era el însuşi dascăl, punînd şi pe mezinul său Lixandru să săvîrşească mişcări şi isprăvi uimitoare pe caii cei mai aprigi.

Apoi, la începutul lunii iulie, s-a înfăţişat la tabăra moldovenilor monahul Agatanghel de la Pobrata şi prietinul său din voinicie, Strămurare. La o zi după ei au descălecat înaintea hatmanului feciorii Gîrbovului, Nechita şi Dominte.

Bucuratu-s-au oştenii lui Potcoavă de vederea acestor prietini din cealaltă vară şi numaidecît i-au aşezat în bordeie şi le-au dat vatră de foc şi merinde cu îndestulare.

— Măria ta, s-a închinat lui Nicoară monahul Agatanghel, binevoieşte a mă primi în oastea dreptăţii, pe care lumea de la noi o aşteaptă. Şi mă rog să nu-l lepezi de la vederea măriei tale pe acest rătăcit în pustia vieţii, cu numele Strămurare, care a făcut bine sărmanilor, călcînd orînduielile domneşti. Faptele lui au fost bune, căci au alinat dureri.

— Frate Agatanghele, a răspuns hatmanul, chiar dacă ar fi greşit, Strămurare avea-va prilej să se răscumpere, pe sărmani miluindu-i, pe trufaşi lovindu-i.

Strămurare a îngenunchiat, cu pletele în ochi.

— Mărite stăpîne, pînă acuma n-am făcut altceva, a strigat el cu tărie. De aceea am venit în slobozie după măria ta.

Hatmanul a încuviinţat cu fruntea şi şi-a întors privirile către întinderile cele mari de apă ale Dniprului. Acolo, la o cotitură, se izbeau talazuri mari în stînci. Tumultul lor nu se mai alina din veci şi zvonul acelei depărtări ajungea pînă la urechea şi inima lui Nicoară.

Nechita şi Dominte, feciorii Gîrbovului, s-au înfăţişat cînd măria sa Nicoară se afla singur, dinaintea cortului Au cerut învoire şi Ile Caraiman le-a făcut semn să se apropie.

S-au închinat şi au rămas în faţa măriei sale, mari şi greoi, întru sfială şi muţenie, învîrtindu-şi în degete căciulile de oaie.

— Cum vi-i habarul, feciorilor? a întrebat hatmanul. Dominte a pălit cu cotul pe fratele său mai vîrstnic.

Acesta şovăia.

— Răspunde, bădica, l-a îndemnat şoptit mezinul. Nechita a mestecat greu nişte cîlţi.

— Apoi, măria ta, se chiamă c-am venit şi noi...

— Cum îs treburile pe la Dăvideni?

— N-aş putea spune, măria ta, că-s bune.

Nechita s-a oprit; Dominte l-a îndemnat iar cu cotul:

— Spune, bădica, pataraniа noastră cu boierul. Dacă n-o spui dumneata, o spun eu, rugînd pe măria sa ca să mă ierte de îndrăzneală. Slăvite stăpîne, noi ne-am fost dus în voinicie săvîrşind destule răutăţi, asupra slujitorilor stărostiei şi asupra boierimii. Cum îi întîlneam undeva pe slujitori şi boieri, cum îi suduiam, şi-i păleam. Să fim iertaţi, căci asemenea fapte le-am săvîrşit din amărăciune şi desnădejde. Tătuca nostru s-a

pustiit la o sfîntă mănăstire, moara a luat-o puhoiul de primăvară; aşa că noi ne-am dus la lupi şi mistreți, subt ocrotirea codrului, temîndu-ne de oameni. Şi fiindu-ne nouă jale mare după locurile prunciei veneam cîteodată într-ascuns, noaptea la țintirimul Filipenilor, ca să aprindem făclie la mormîntul maicii noastre. Dacă nu puteam ajunge la țintirim, apoi puneam făcliile la poarta cuvioasei presvitere Olimbiada. În covrul unde aşezam noi făcliile în sara asta bunăoară, găseam în noaptea a doua merinde, pomană de sufletul răposatului preot Dionis. Da-ntr-un rînd, iaca ne întîlnim cu Vartic, boierul de la Filipeni. Noi nu l-am căutat, ştiindu-l păzit de strajă tare; dar a dat el peste noi. Domnia lui se ducea la Roman; noi am trecut Moldova spre satul nostru. Noi ieşeam din vad: domnia lui venea la vad.

— Iaca hoțomanii Gîrbovului! strigă dumnealui la slujitorii ce avea cu sine; dați în ei cu săbiile şi-i oborîți.

Noi, ca cei fricoşi, o luăm la fugă, unul încolo, altul încolo — dar nu departe unul de altul. Cei patru slujitori ai domniei sale se înşiră după noi. Cum îi vedem noi cu coada ochiului răsfirați, odată ne întoarcem asupra lor şi-i pălim pe rînd cu mare grabă, de frica ce aveam de ei; şi după ce-i pălim cu ghioagele, îndrăznim să ne ducem şi la Vartic, şi-1 pălim şi pe dînsul. Întăi l-a pălit Nechita, fiind frate mai mare; după aceea l-am pălit şi eu, dar nu mai aveam ce păli, căci Vartic slăbise de tot. A zis bădica Nechita:

— De-acu hai, măi Dominte.

Fiindu-mi frate mai mare, l-am ascultat; şi ne-am dus.

Feciorii Gîrbovului au rămas cu frunțile plecate în locul unde se aflau, aşteptînd mustrarea hatmanului. Dar hatmanul tăcea şi nu-i mustra. Îi privea într-o mare depărtare, în zarea sinilie a asfințitului, în priveliştea neuitată a Moldovei. Se afla în fundul ființii sale o întrebare despre anume ființi care trăiau în acele depărtări, însă măria sa a stăpînit în tainița ei acea întrebare către feciorii Gîrbovului.

Nechita a cutezat să adaoge şi el cîteva cuvinte la istorisirea fratelui său mezin:

— Apoi după asta nod ne-am sfătuit să venim după milă şi ocrotire la măria ta. Şi te-om sluji pe măria ta cu credință.

— Ați făcut bine, le-a răspuns Nicoară. Şi ei s-au bucurat închinîndu-se.

După aceea s-au dus, şi mai încolo şi-au pus căciulile în cap.

La Sîntilie, hatmanul Nicoară aflîndu-se tot la Ostrovul Moldovenilor — a descălecat căpitanul Cozmuță Negrea, dinaintea cortului. Sta lîngă Potcoavă, la o măsuță joasă, diacul Radu cu hîrțoagele lui.

— Ile, a poruncit hatmanul către omul său de credință, du calul căpitanului Cozmuță şi vezi să i se dea bună îngrijire; şi vesteşte pe domnia sa Lixandru, pe uncheşul Petrea şi pe moş Elisei să vie la mine. Şi nu uita că oamenii călători au nevoie de mîncare şi băutură.

— M-am dus, a răspuns cu voie bună Ile, trecînd pe sub brațul prietinesc al negreanului, care-i lepăda frîul.

Căpitanul s-a închinat către Domnul său, punîndu-şi fruntea pe inelul cu stemă.

— Slăvite stăpîne, a grăit el, am îndeplinit după putință lucrarea ce ai binevoit a-mi încredința.

Potcoavă l-a sărutat pe frunte.

— Stăi lîngă mine, Cozmuță, şi spune-mi.

— Măria ta, a răspuns căpitanul negrean; am umblat eu singur în țară ca un neguțător care vrea să cumpere unele şi altele; au mai umblat pe unde n-am fost eu şi

alți cîțiva răzăşi de la noi, bărbați de credință. M-am oprit şi la scaunul Iaşilor, ispitind între diecii de la logofeția cea mare; şi toate cîte le-am aflat, le-am însemnat pe rînd şi le-am ținut tăinuite, iar acuma le supun măriei tale.

— Toate bune, căpitane Cozmuță; ca să se plinească județul cel drept.

— Le am aici în taşca mea de vînătoare, măria ta.

— Într-adevăr, Cozmuță, aceste izvoade însamnă vînatul pe care îl urmărim. Nu e nevoie să le cunoască şi alții acuma. Le vor cunoaşte la vreme. Dă diacului nostru Radu taşca. O vom cerceta împreună, singuri.

Hatmanul avea o aţîțare de bucurie, ca şi cum ar fi sorbit o băutură tare.

— Vine vremea, vine vremea, căpitane Negrea, a şoptit el. Ai însemnare şi pentru prea cinstitul şi prea credinciosul pîrcalab Irimia?

— Am şi pentru căpitenia viclenilor, slăvite stăpîne.

— Bine, Cozmuță; bine, prietine! Ziua de astăzi pot s-o însemn c-o piatră albă, cum spuneau oamenii de demult, s-o însemn cu lumină după atîtea zile negre ce-am avut. Of! Cozmuță şi diece, astfel socot să pot ajunge la ceasul acela al păcii sufletului meu, după care tînjesc. Să ştiți că amîndoi veți fi între județii care vor cerceta şi vor osîndi. Iar bătrînul nostru Petrea fi-va armaş mare — ținînd asupra vinovaților paloşul judecății.

Capitolul 30

Cigala

Către sfîrşitul lui august, hatmanul a slobozit poruncă de plecare la tabăra cea mare a zaporojenilor, pentru a cincea prăznuire a muceniciei lui Vodă Ion. Drumul pe care aveau a-l face moldovenii era în acelaşi timp o cercare a învățăturii lor din acea vară. La meşterii de călărie se adăogise şi căpitanul Cozmuță, chiar de a doua zi după intrarea sa la Ostrov, şi se dovedise că se aflau în acele locuri puțini călăreți atît de iscusiți ca domnia sa, şi puțini nălbari aşa de pricepuți, şi deasemenea puțini care să biruiască pe cei mai aprinşi harmasari şi să-i deprindă a merge în buiestru.

Se ținuse şi la Lunca Mare sfat pentru meşteşugurile de război; Nicoară Potcoavă ceruse hatmanului Costandie şi asaulilor zaporojeni să bage de samă mai ales la iuțeala călărimii. Dacă te afli cu oştenii la vreme la locul hotărît şi oamenii nu-s istoviți de trudă, bătălia ți-i pe jumătate cîştigată.

Nu năvala nebunilor aduce biruința, arătase măria sa, cît înțelepciunea.

Cu primejdie de pieire dobîndise însuşi măria sa această învățătură în trecuta vară. Cunoască-se că cea mai grea învățătură e cumpăna cuminteniei.

Dacă se învață la buiestru caii, după datina războinicilor care au clădit curganele stepei, avem în mînă o întreită putere: „Cal în bună stare, călăreț neostenit, devreme la locul poruncit”.

Ieşirea de la Ostrov a moldovenilor s-a făcut cu asemenea rînduială şi umbletul lor le-a îngăduit să străbată calea de cinci popasuri numai în patru popasuri.

Ca să nu fie asupra calului povară prea grea, o parte din tărhatul călăreților merge la cele opt căruțe ale sotniei. Tot la aceste căruțe largi şi uşoare, cu covergă, se află şi caii slobozi de schimb. Pe lîngă merinde, căruțele poartă şi armele nouă de foc, pe care le pot întrebuința oştenii surugii după nevoie, sprijinind din laturi harțurile.

Rînduială bună a statornicit Nicoară Potcoavă şi cu umbletul înainte a „ochilor privighetori”, cum le spunea măria sa călăreților cercetaşi. De privighetori are nevoie şi coada oştimii.

— Şi mai are nevoie oastea mea, cu care intrăm în Moldova, a încheiat măria sa, de cea mai strînsă rînduială. Noi nu ne ducem în pradă; ne ducem ca să plinim dreptățile şi să bucurăm noroadele.

După ce au închinat pentru izbîndă o cupă şi chiar mai multe, oştenii lui Nicoară Potcoavă au rămas întru-cîtva nedumeriți, căci nu se hotărî se ceasul plecării şi vara era

pe sfîrşite.

Stogurile de fîn pentru iernatic erau clădite, ovăsul şi orzul adăpostite în gropi arse, căruţele tocmite, caii potcoviţi la picioarele de dinainte; meşterii fauri încă băteau neînduplecat cu ciocanele şi lemnarii ciopleau cu testele şi cuţitoaiele, şi rotarii încheiau la cobîle roatele de schimb; Lunca Mare gătea război, dar nu se cunoştea dacă fi-va acest război la Sîntămăria asta, ori la cealaltă.

— Să nu fie oamenii cu nerăbdare, a dat lămurire moş Elisei, mare postelnic al măriei sale! hatmanul mai are de făcut un drum pînă la hotarul nohailor, după făgăduinţa ce-a dat lui Demir Ghirai-Han în trecuta toamnă, să se întîlnească şi ist an amîndoi la vînătoarea cailor sălbatici. Şi după asta se va cunoaşte dacă mai avem de săvîrşit şi altele, pînă ce şi-a scoate iarna fugarii albi din saraiurile de ghiaţă.

— Apoi, ziceau unii dintre zaporojenii vîrstnici, pare-se că măria sa îşi tocmeşte treburile cu Demir Ghirai, şi, dacă înţelegerea fi-va bună, drumul ne e deschis.

— Feciorilor, i-a ameninţat cu degetul moş Elisei; are să vi se bolnăvească de atîta cuget căpăţînile. Lăsaţi-l mai bine pe hatman să cugete pentru toţi; măria sa ştie ce are de făcut. Să cunoaşteţi numai atîta că în puţine zile purcedem la hotarul din pustie şi măria sa ia cu sine nu mai mult decît două sute de săbii bune.

Zaporojenii cei vechi au clătit din cap, cufundîndu-se întru mare nedumerire.

După ce-au trecut cele dintăi ploi de toamnă şi brumărelul a suflat argint peste păşuni, a ieşit poruncă pentru încălărarea celor două sotnii cu zece căruţe. La straja aceasta a măriei sale hatmanului, s-au adaos oştenii săi mai vechi de credinţă cu care pătimise la Iaşi, precum şi Cozmuţă Negrea, vatamanul Agapie şi asaul de vînătoare Elisei Pokotilo.

Au purces sara, pe lună plină, şi-au mers pînă după miezul nopţii, cînd au făcut popas lîngă o movilă veche, deasupra luncii Dniprului, unde slujitorii de la căruţa lui Ile Caraiman au clădit măriei sale cort.

S-au aprins focuri roată între căruţe şi oştenii s-au aşezat la odihnă. Nicoară n-avea somn şi părea neliniştit. A vegheat un timp în capul oaselor la focul său de la intrarea cortului, pînă ce constelaţia cloştei cu pui s-a înclinat deasupra asfinţitului. Atuncea a dat glas ornicul lui Caraiman şi a venit la măria sa prin lucirea lunii moş Elisei.

Ile Caraiman a sporit focul. Hatmanul a luat între umeri burca şi s-a dus încet prin tăcerea taberii, cu asaulul cel bătrîn după sine.

Luceau către răsărit cotiturile fluviului şi către asfinţit bruma imaşurilor. La miazănoapte carul mare îşi întorsese oiştea. Pe sub stele, în liniştea văzduhului, se auzea zborul aprig al stolurilor de raţe.

— Sînt îngrijat, moş Elisei.

— De ce, măria ta? Iusuf Mîrza, omul de credinţă al lui Demir-Han, mi-a spus că omul nostru Cigala e pe cale şi nu poate fi nici-o îndoială că va sosi la vînătoare de la Gloduri. M-a dus tătarul său la întîlnirea cu el şi Iusuf Mîrza a arătat că hanul te aşteaptă numaidecît ca să te încredinţezi de prietinia lui.

— Dar dacă totuşi Cigala nu vine? Elisei a tăcut.

— Dacă totuşi nu vine, moş Elisei, însamnă că hotărîrile mele şchioapătă iarăşi şi că Piaza-Rea n-a contenit a mă prigoni. Întreb stelele veşnice de ce-i aşezată lumea oamenilor dacă dreptatea nu poate izbîndi? Aşa de mici sîntem oare, lepădaţi ca frunzele şi ca pulberile?

— Slăvite hatmane, linişteşte-te. Vei fi fiind trudit; vei fi avînd şi altele asupra

sufletului măriei tale.

Nicoară s-a oprit deodată, parcă-l loviseră în piept vorbele bătrînului. Pokotilo a urmat:

— Peste puține zile Cigala va sta la județul măriei tale. Ş-apoi te vei duce unde te-aşteaptă noroadele pentru alte judecăți. Mai am un prietin care nu doarme şi se frămîntă. cu nădejdi şi îndoieli ca şi măria ta. Parcă ați fi de un lut şi de un sînge.

— Sîntem, moş Elisei, din aceeaşi dragoste pentru mucenicul nostru. Dacă este Dumnezeu, mă rog să nu fiu înlăturat de la izbînda mea. Iar dacă nu este Dumnezeu, le cer prietinilor mei să mă sprijine, ca să dobîndim pentru oamenii ce-or rămînea după noi o nădejde, care să le fie temei de viață. Altfel, viața n-are înțeles şi mai bine ar fi fost să nu fim.

— Măria ta, leapădă slăbăciunile trecătoare. Crede în prietini.

— Ai dreptate, moş Elisei, m-am liniştit, căci nu sînt singur.

La Al-Şaptelea-Curgan, cum se chema locul popasului, Nicoară a stat pînă la amiaza acelei zile de 20 septemvrie, dormind, după sfatul cu Pokotilo, somn liniştit.

Au pornit tot către amiază şi au umblat cu spor şi noaptea următoare. Iar în ziua de 22, marți, au apucat la asfințit înspre hotarul Bugeacului. Cînd au ajuns în marginea pustiei fără stăpîn, Nicoară a poruncit popas o zi întreagă şi ospăț oştenilor. Dar măria sa a ajunat deplin şi a stat singur ca să i se liniştească sărmana inimă.

Joi dimineața la prînzişor, „ochii privighetori” i-au adus ştire slăvitului hatman, că tabăra de vînătoare a lui Demir Ghirai-Han nu-i decît la trei ceasuri depărtare.

Părerea asaulului Elisei Pokotilo a fost că numaidecît măria sa Nicoară trebuie să ajungă în aceeaşi zi la cortul lui Demir Ghirai, cu oştenii săi mai de-aproape. El însuşi îi va sta la stînga, tălmaci.

Cele două sotnii se mişcă în acelaşi timp, în afară de vederea taberei hanului, ca să apuce drumurile de scăpare ale lui Cigala.

Tabăra de vînătoare era astfel împresurată, cînd Nicoară Potcoavă a ajuns la Cazac-Bunar lîngă cortul de matasă, dinaintea căruia ardea un foc nou pe-o vatră veche. Demir şi credincioşii săi, şi un oaspete străin cu puțini slujitori isprăviseră prînzarea şi beau cafea.

Cigala trăgea fum de tutun din pipă, răsturnat pe o coastă, pe covoare, în mîngîierea soarelui blînd al toamnei, subt un văzduh albastru în care pluteau domol funigei.

Era un bărbat frumos, încă tînăr, cu fața uşor smolită şi nas grecesc. Zîmbea lenei şi fumului albăstrui în care îi luceau vedenii fericite ale viitorului.

Demir Ghirai-Han i-a atras luarea-aminte asupra oaspetelui nou care tocmai se oprise şi descăleca.

— Iată un bun prietin al meu, hatmanul Nicoară. Cigala a întors fruntea c-un zîmbet blînd şi s-a ridicat pe jumătate din pufuri.

— Eu îl cunosc pe baş-ceauş-baş Cigala, a zis limpede şi răspicat Nicoară.

Elisei Pokotilo a tălmăcit.

— De unde? s-a mirat bărbatul cel frumos şi zîmbitor.

— Sînt de atunci trei ani, a răspuns cu privirea nouroasă hatmanul; cînd a fost înjunghiat fratele meu, măria sa Vodă Ion, în cortul lui Mehmet-beglerbei.

Cînd asaulul Elisei a tălmăcit aceste cuvinte ale hatmanului, Cigala a răsărit în picioare. S-a făcut alb ca varul. S-a pipăit căutîndu-şi sabia. Însă vînătorii de cai sălbatici nu poartă sabie.

— Ce-nseamnă asta, Demir Ghirai? şi-a ascuțit el glasul de mînie. Cine-i acest om? Nu sînt eu oare oaspetele tău?

— Ba eşti oaspetele meu, ca şi hatmanul, a răspuns hanul.

— Sîntem amîndoi, Cigala, oaspeții lui Demir Ghirai, a urmat a da răspuns Nicoară Potcoavă. Însă locul pe care ne aflăm noi şi Demir Ghirai nu-i al nimănui. Aici la Cazac-Bunar, în pustie, nu se află alt stăpîn decît dreptatea. Am venit să te aflu şi să te judec.

Baş-ceauş-baş Cigala a cercetat pripit în juru-i.

Slujitorii hanului îşi potriviseră înfățişarea după aceea a stăpînului lor. Cei cîțiva slujitori pe care-i adusese Cigala cu sine de la Isaccea, unde era domn şi stăpîn în numele lui Amurat-Sultan, se țineau nepăsători, aşteptînd să se întîmple ce era scris în terfelogul lui Mohamed prorocul, într-al şaptelea cer. Pe lîngă asta, Cigala nu era decît un hain, care-şi lepădase legea şi se turcise ca să aibă pricopseală, baclava şi cadîne.

Allah e mare, Allah are să-l apere dacă va socoti de cuviință.

Căutătura ascuțită a lui Cigala s-a tulburat. S-a răsucit spre han; acesta şi-a ferit ochii.

— Sînge pentru sînge? a zbierat el cutremurîndu-se. Ai venit să mă tai, bre ghiaur?

— Am venit să te judec.

— Ai venit să mă loveşti cu jungherul?

— Nu. Armaşul meu întrebuințează paloş.

Uncheşul Petrea se zbîrlise crunt şi pusese mîna pe straja săbiei.

Întrebările lui baş-ceauş-foaş Cigala păreau nesăbuite. Dar mintea lui era răcorită de suflarea spaimei şi ochii lui căutau o scăpare.

— Fapta mea a fost poruncită de Ahmet! a strigat el dintrodată.

— Mîrşavă faptă!

— Un bărbat ca mine, care şi-a cîştigat cu vitejie loc în lume, nu se poate supune unei asemenea judecăți. Păşeşte la luptă dreaptă!

— Fie, primesc şi asta, dacă mărturiseşti că eşti Cigala şi ai lovit cu jungherul pe un viteaz care lupta pentru slobozenia poporului său.

— Luptă fără arme, luptă dreaptă.

Nicoară şi-a descins sabia şi a trecut-o în mîna diacului.

— Să piei şi tu, fecior de curvă! a strigat cu ochii ieşiți din găvanuri levantinul. A tras de sub brîu-i de matasă jungherul pe care-l mai întrebuințase o dată şi s-a prăbuşit asupra lui Potcoavă.

Demir Ghirai s-a mişcat ca în fulger, voind să repeadă slujitorilor săi o poruncă. Dar în aceeaşi clipă s-a oprit. Mîna dreaptă a lui Potcoavă prinsese de la încheietură pumnul în care scînteia jungherul. Brațul răsucit al lui Cigala, gata să se rupă ca un vreasc, l-a adus în genunchi. Jungherul a căzut în pulbere; hatmanul l-a înlăturat cu piciorul, apoi acelaşi picior, încălțat cu marochin şi împintenat, l-a repezit în coasta levantinului, prăvălindu-l.

Zvîrlindu-se ca din arc, spaimă zbîrlită, omul a făcut cîteva sărituri pînă la unul din caii slujitorilor săi, care aşteptau cuminți la zece paşi de vatra focului, lîngă jgheabul fîntînii. A sărit în şa, a dat pinteni şi s-a dus către asfințit, căutîndu-şi drumul scăpării.

S-a stîrnit murmur şi nelinişte lîngă cort. Oamenii s-au ridicat toți odată, urmărind scăparea îndrăznețului. Dar îndrăznețul abătuse la dreapta. În fund se arătaseră călăreți moldoveni — voloc de împresurare rînduit de asaulul Elisei.

Cigala se întorcea în goană căutînd să străpungă în partea dimpotrivă, către

miazănoapte. Călăreții moldoveni, cu mezinul Lixandru, au apărut şi în acea lături. Spre asfințit erau Glodurile unde se împotmoleau caii sălbatici hăituiți de nohai. Fugarul s-a dus într-acolo. Goana calului s-a domolit în mlaştini. Călărețul a început a ocoli cu luare-aminte, căutînd pămînt tare. Cei de la cort au încălecat şi s-au dus sub soarele pieziş al asfințitului. În jumătate de ceas au ajuns la lucirile glodurilor, între mărghile moi şi fîntîni de apă stătută.

Calul fugarului, hățuit şi îmboldit de pinteni, s-a poticnit de două ori; apoi s-a lăsat pe-o coastă, apoi s-a cufundat în mocirlă, pe cînd Cigala sărea din şa şi căuta o cărare a celei din urmă desnădejdi. Întăi s-a dus pînă la genunchi, după aceea a lunecat pînă-n brîu.

Nicoară, lîngă Demir-Han, între moldoveni şi nohai, îşi stăpînea spasmul întregii ființi. Oştenii lui se pregăteau să arunce suliți asupra osînditului. Nicoară le-a făcut semn de linişte, cu dreapta ridicată deasupra capului.

C-un răcnet înfricoşat şi holbîndu-se, levantinul s-a scufundat într-o fîntînă lină. Apa s-a frămîntat în flăcări şi sînge, apoi s-a domolit.

Inima hatmanului s-a zbătut deodată.

— Nefericite, nu mai am nimic cu tine... a şoptit el, abia auzit.

Cei grămădiți pe pămînt tare au descălecat şi s-au privit cu uimire. Cal şi om fuseseră, şi acum nu mai erau. Peste liniştea şi lucirea de la Gloduri ieşiseră plutind paseri de amurg cu ochi mari, ciufi şi caprimulgi, căutînd ceva pentru totdeauna pierdut.

Demir veni către Nicoară c-un zîmbet stins pe obrazu-i oacheş.

— Prietine, îi zise el blînd, să ne întoarcem la ale noastre. Dreptatea domniei tale se vădeşte nu numai aici. Ceea ce s-a întîmplat lui Cigala nu va displăcea lui Amurat-Sultan. Hainul acesta, dacă scăpa de sorburile de aici, s-ar fi sfîrşit c-o frînghioară de matasă la gît, cum s-a sfîrşit Ahmet, stăpînul său, la ostrovul Creta, acum trei săptămîni.

Inima lui Nicoară s-a zbătut iar. Intrarea lui în Moldova, pentru legea dreptății sale, nu se putea să mai întîrzie.

Capitolul 31

Steaua cu coadă şi alte semne

La Ostrov stăteau într-o căsoaie clădită anume pentru sfaturi în zile de vreme rea cîțiva din credincioşii lui Potcoavă, vorbind de zvonurile ce umblau prin Zaporojă şi judecînd zloata de-afară.

Erau de față Ile Caraiman, Alexa Vulpea şi sorocenii; deasemenea Strămutare, Agatanghel şi vatamanul Agapie. Nu se afla acolo uncheşul Petrea, nici diacul, nici moş Elisei. Aceştia, împreună cu mezinul Lixandru şi căpitanul Cozmuță se găseau încă la Lunca Mare, în sfat de război cu hatmanii.

Se întîmplase o poznă mare către sfîrşitul acelei luni octomvrie; de acea poznă se vorbise o săptămînă în sate, prin taberi şi pe drumurile cărăuşilor. De aşa ceva nu-şi aduceau aminte decît moşnegii care trecuseră suta de ani şi-şi ridicau cu bățul sprîncenele ca să se uite la strănepoți. Crescuse, oameni buni, în fundul cerului o stea de-a mirare; se zbîrlise şi făcuse coadă. Se afla ea mai demult printre celelalte stele care arată semnele ştiute; şi se mişca între fus şi găinuşă, suindu-se spre catapiteazmă din răsărit şi umblînd către asfințit, dar n-o băgase lumea de samă decît după un răstimp de cinci nopți cu nouri şi neguri. În asemenea răstimp tot crescuse; şi în noaptea de Sîmedru, cînd s-a limpezit deplin văzduhul, a văzut-o omenirea în ceața ei de lumină, amenințînd cu coada. Ce coadă? că era ca un paloş de foc.

Atuncea a sosit ştire de la mitropoliți învățați de la Rusalim şi Țarigrad, cum că acea stea cu coadă ar arăta sfîrşitul veacului vieții. Atîta bocet a fost prin țintirimuri, de socot că s-au tot încălecat plîngerile ajungînd pînă la stea; şi atîtea lacrimi de jale au curs, de-ar fi putut purta nouăzeci şi nouă de mori; şi mulți muritori s-au bucurat că s-or întîlni pe ceea lume cu iubiții lor ş-au chefuit de-au istovit băuturile. Alții au chefuit de scîrbă.

Apa e pentru dobitoace şi jivine; aceea a rămas. Dar rachiul şi vinul, care-s băutura omului, s-au istovit. Şi asta a fost înştiințarea cea dintăi a stelei cu coadă, că va să fie dinspre partea băuturii creştinilor mare secetă.

Pe urmă, au venit alte veşti, de la alți monahi înțelepți şi de la schivnicii de la lavra Pecerska, cum că steaua cu coadă înseamnă pieire numai pentru păgînii cei necredincioşi; iar pravoslavnicii să se tocmească cu sfintele mănăstiri şi schituri, pentru iertarea păcatelor şi lungirea vieții.

Cînd s-a dovedit că asemenea semne s-au mai văzut de către moşnegii cei vechi, care se țineau încă de viața asta păcătoasă cu unghiile şi cu clonțurile, îngrijorările omenirii s-au mai potolit. Ziua urma nopții şi noaptea urma zilei; grîiele răsăreau pe ogoarele de toamnă; oştenii din Zaporojă se țeseau în toate părțile împlinind poruncile

mai-marilor lor; soarele avea mai multă blîndeță în zilele senine; femeile au prins a melița cînepa hăulind cîntece, şi copiii se hîrjoneau pe toloacă; aşa că zdruncinul sufletului s-a potolit în bietul om, şi, cercînd gustul apei, şi beţivii cei mai îndîrjiți s-au mulțămit cu dulceața ei şi au dat laudă Domnului Dumnezeu oare nu doreşte pieirea fiilor săi oamenii.

Tovărăşia din căsoaie aprinsese foc la vatra de subt acoperişul de stuf. Cei de față vorbiseră cît vorbiseră de steaua cea zbîrlită, după aceea trecuseră la alte socoteli şi năcazuri. Ar fi poftit să înțeleagă cînd se va urni oastea măriei sale Nicoară cătră Moldova.

Zilele cele din urmă ale lui octomvrie veniseră c-o vrăjmăşie pripită a vîntului de miazănoapte. Stihiile păreau a se îndîrji împotriva hotărîrii hatmanilor. Dintre cei de la foc, Toader Ursu mai cu samă se temea de iarnă, căreia n-ai ce-i face cu sabia, mai ales dacă-i sprijinită de furtuna de la marea de ghiață.

— Asemenea năcaz îl cunoaştem, a încuviințat Strămurare, numaicît cel dintăi viscol n-aşează iarna temeinic în părțile noastre de lume. Cunoaşteți şi domniile voastre vorba veche, că omătul cel dintăi curge la rîpă.

— Dar mai ştim şi altele, s-a pus împotrivă vatamanul lăcustean, că din şapte ierni una se nimereşte devreme.

Cei din față au privit afară, prin spărturile căsoaiei, şi unii au oftat cugetînd că anul acela 1577 ar putea fi anul iernii. Amestecul de ploaie şi fulgi de nea se țesea afară în învolburări întruna zbătute de vînt, parcă în văzduh se îndeplinea o treabă poruncită ce nu putea suferi nici un fel de întîrziere.

— Ba eu aş avea altă părere decît cinstit vatamanul Agapie, a grăit Agatanghel, ciocănindu-şi tîmpla cu arătătorul cîrligat al mînii drepte. Gromovnicul meu de aice mi-a arătat mai demult că pentru ierni nu-i rînduială în ținuturile noastre, nici în Moldova, nici în Ucraina. Am învățătură şi de la călugării bătrîni că furtuna asta poate fi numai o înşelare.

Adevărat e că, din vreme în vreme, scapă unele furtuni din peştera unde le ține închise Tata-vînturilor. Şi cum scapă, prind a bate pămîntul şi marea. Dar n-apucă bine a înfiora codri şi-a răscoli valuri, că numai ce se ridică paserea Alchion, cea care pluteşte pe aripi puternice şi n-o poate birui nici un vînt; se ridică în stoluri şi grăbeşte la peştera unde sălăşluieşte bătrînul furtunii şi se jeluieşte cu mare zvon de glasuri, rugind pe bătrîn să bine-voiască a porunci fugarilor să se aline şi să se întoarcă din stîncile mării, căci acolo în cuiburi se află puii, abia ieşiți din găocile de ouă şi încă neînvățați la zbor. După legea stihiilor, puii alehionilor au răgaz în asemenea răstimp. Stihiile au rînduială să cruțe puii viețuitoarelor de pe mări şi uscat; numai oamenii varvari nu cruță pe copil şi pe mamă cînd bat război; zdrobesc şi omoară şi se dovedesc a fi cele mai rele şi mai blăstămate dintre viețuitoarele lumii.

Se poate întîmpla să iasă la vremea asta de toamnă vînturi nebune, însă rînduială obişnuită e alta şi, după scurt răstimp, bătrînul le chiamă, le dojeneşte şi le închide în peştera de unde au scăpat.

Vremea de toamnă se limpezeşte iar, de parcă, în apropierea iernii, ar zîmbi trei săptămîni de vară întîrziată.

— Întocmai aşa este, a încuviințat Strămurare. Vara asta întîrziată se chiamă la noi, în țara Moldovei, a sfinților Arhangheli; iar aici în Ucraina — vara femeilor. De ce i-or fi spunînd aşa oamenii de aici, încă n-am pătruns.

— Poate-i zice aşa, căci nu poți avea desăvîrşită credință într-însa; te bucuri de ea

fără multă nădejde; de şi cunoşti că-i zîmbet înşelător, totuşi îți place. Ba ți-i şi mai dragă, tocmai pentru că e puțină şi trecătoare.

— Să ştiți, a zis Strămurare, că acest frate al nostru monah de la Pobrata m-a desluşit întru totul.

Agatanghel nu mai era monah; îşi scurtase pletele şi purta strai de oştean, cu nişte ciubote dintr-o juncă şi c-un paloş de la Ştefan-Voievod bătrînul, găsit într-un pod între cioveiele mănăstirii. Acel paloş greu îl înviorase, îndemnîndu-l a coti pe-o cale nouă a vieții. Se adăogise la asemenea îndemn şi prietinia acelui om detreabă, căruia îi spunea Strămurare hoțul. Deasemenea îşi găsise în tabăra de la Dnipru pe fratele său de cruce Alexa. În străinătatea în care se aflau, aceşti trei umblau nedespărțiți.

De la focul sfatului s-a ridicat în picioare Caraiman, potrivindu-şi pe el dulama.

— Încotro, Ile? a întrebat Alexa.

— Mă duc să încarc cu toate cele poruncite căruța măriei sale hatmanul.

— După cît înțeleg, dumneata crezi în poveşti, a rîs monahul.

— Apoi, cuvioase, poveştile se spun ca să fie crezute. Dacă n-ar fi, nu s-ar povesti. Mult nu va trece şi vedem iar țara Moldovei. Mai mare mîngîiere decît asta, noi, cei pribegi, n-avem.

— Mai stăi, Ile, pînă ce-or ieşi poruncile.

Pe intrarea cea mai largă a căsoaiei s-a izbit un vîrtej de zloată bufnind în foc. Ca un berbece de negură şi-a scuturat de spuză coarnele, s-a învîrtejit pe loc şi a săltat pe fereastră.

Caraiman l-a văzut aidoma; şi-a clătit fruntea, uimit, şi s-a aşezat iarăşi la locul său.

Odată cu vîrtejul, fără să fie băgați în samă, au pătruns în încăperea plină de umbră feciorii Gîrbovului. Cu sfiala lor obişnuită, pe care o purtau ca pe un strai, şi-au făcut şi ei puțintel loc lîngă vatră, scuturînd de pe dînşii mărgele de apă. Trăgînd cu urechea, fără a arăta că se amestecă în sfat, au înțeles din frînturile ce le mai lepădau unii şi alții c-ar fi vorba de vreme şi de plecare.

Atunci Nechita a tuşit cu înțeles şi a ghiontit cu cotul pe fratele său mai mic.

Alexa a înălțat spre ei nasul:

— Dar dumneavoastră, feciorilor, parcă erați duşi...

— Am fost duşi cu măria sa, a răspuns Gîrbovul cel mare, şi acum ne-am întors. Nu-i aşa, măi Dominte?

— Aşa-i, bădica. Am grijit caii şi după aceea am venit şi noi la foc să ne-ncălzim o țîră.

— Ați sosit cu măria sa şi nu spuneți?

— Ce să spunem? Că măria sa a rămas în popas la jumătate de drum, cu hatmanul zaporojenilor; că mai aveau de pus la cale unele şi altele; iar pe noi ne-a trimes înainte, să dăm ştire. Pe mîne sară e şi măria sa aici.

— Apoi asta-i vestea ce ne trebuie, oameni buni, şi dumneavoastră tăceți.

Feciorii au dat cu îndoială din cap şi n-au răspuns la asemenea mustrare. Erau trudiți; la căldura focului, cum ieşea din ei aburul ploii, păreau alcătuiți dintr-o putere a pămîntului. Întorceau privirile ca de subt o întunecime de codru. Aveau bărbi tinere; însă plete îmbielşugate.

— Spune dumneata, Nechita, a urmat Alexa, ce porunci a mai trimes măria sa?

— Ce porunci a mai trimes măria sa? Ia gîndeşte-te şi tu, măi Dominte, ce porunci a mai trimes măria sa?

— Măria sa n-a mai trimes nici o poruncă, a răspuns cu îndoială Gîrbovul cel mai tînăr, decît doar atîta ca să gătească dumnealui Ile Caraiman căruța hătmăniei.

— Cum? Asta nu-i poruncă?

— Ba-i poruncă. S-o gătească de lungă cale, şi-a adus aminte Nechita.

Cei de la foc s-au uitat cu înțeles unul la altul.

Dominte a ridicat fruntea din dulamă şi a boldit ochii:

— Să vă spuie bădica Nechita, a pornit el a vorbi, că hatmanii au prubuluit şi domniile lor vremea şi au aflat de la gîşte, cum că se schimbă.

— Cine se schimbă?

— Vremea.

— Şi de la cine au aflat?

— De la gîşte. Să spuie bădica Nechita... nu-i aşa, bădica? La jumătate de cale, unde ne-am oprit în popas, domniile lor hatmanii au stat şi s-au uitat la Bălțile Uitate. Acele bălți ce se chiamă Uitatele se întind cît vezi cu ochii în lungul Dniprului. Şi se afla adunată în acele bălți gîscărimea pămîntului. Erau gîşte sălbatice pe luciu, cîtă frunză în codru. Tot se învăluiau, se ridicau şi se aşezau; veneau şi din susul apelor, şi din jos; se adunau şi țineau sfat; de zvonul lor nici nu s-aude bine ce grăieşte om cu om. Se aflau acolo în popas şi nişte zaporojeni bătrîni din partea locului, care-şi aduceau aminte c-au mai văzut ei treaba asta de cîteva ori în viața lor. Iar măria sa Nicoară zice: Să ştiți că gîştele dau semn de toamnă lungă, de aceea se opresc la Uitatele. Atuncea au răspuns zaporojenii cei bătrîni că de trei zile țin gîştele sălbatice sobor. Zice măria sa Nicoară: Să vedem ce spun. Şi dă poruncă unuia Paraipan să sloboadă în vînt o săneață. Cînd a tunat săneața, s-au ridicat gîştele ca un nour deasupra noastră şi deasupra bălților. Şi-au dat răspuns măriei sale: Da-da-da! Atuncea am cunoscut — eu şi cu bădica Nechita — că măria sa Nicoară e năzdrăvan şi înțelege limba tuturor viețuitoarelor pămîntului.

— Dar de steaua cu coadă ce spuneți dumneavoastră, feciorilor? a întrebat Agatanghel.

— Apoi ce să spunem? Spunem bine. Întăi mi-a fost groază, care nu se mai află; dar bădica Nechita zice: Mie nici nu-mi pasă! Cînd a spus bădica Nechita vorba asta, mi-a trecut frica. Tot bădica Nechita zice că acea stea face semn cu coada spre țara Moldovei.

Cei de față au întors capetele şi s-au uitat la Nechita.

Gîrbovul cel mare tăcea şi era cam ruşinat.

Astfel soborul gîştelor sălbatice de la Uitatele şi paloşul de foc al cometei au arătat măriei sale Nicoară Potcoavă vremea purcesului său întru cea mai mare şi mai scumpă hotărîre a vieții sale, la începutul lunii noemvrie 1577.

Marți, la timpul de după-amiază, cînd soarele străpungea cu străluciri roşcate ferestrele înguste ale bisericii de pe un dîmb depărtat, în vederea Ostrovului Moldovenilor, Nicoară a descălecat, venind de către Lunca Mare, după cum arătaseră feciorii Gîrbovului. Se aflau cu măria sa uncheşul Petrea Gînj, moş Pokotilo, căpitanul Cozmuță Negrea, diacul Radu şi patru zaporojeni, oşteni ai lui Şah hatmanul.

Chiar în acea sară, sub cer senin la foc de tabără, s-au adunat împrejurul măriei sale sotnicii şi căpiteniile peste cinci sute de săbii, şi oştenii cei vechi care aveau a purta căruțele în preajma călăreților, cu merinde, cojoacele, caii de schimb şi făurăriile, şi au ținut sfat, ascultînd cu băgare de samă cele din urmă porunci ale hatmanului Nicoară. Şi ridicîndu-se în picioare, au închinat pocaluri de mied pentru izbînda măriei sale şi pentru liniştirea sufletului scump răposatului Domn al Moldovei Ion-Vodă. Şi tot în acea

noapte au plecat cei patru zaporojeni — oamenii lui Şah hatman — să ducă la Lunca Mare porunca măriei sale Nicoară Potcoavă.

De la Ostrovul Moldovenilor aveau a se ridica treizeci de sotnii şi două sute patruzeci şi cinci de căruțe de război. Iar hatmanul Şah avea a purcede, după întocmirile de mai nainte hotărîte, cu patruzeci de sotnii şi trei sute patruzeci de căruțe. Drumurile pîlcurilor erau ştiute şi înțelese de lung timp, cu ceasurile de umblet socotite pentru orice fel de vreme, şi căile împărțite cu chibzuință ca să nu dea nicăieri spaimă. Şah hatmanul avea a trimete înainte călăreți privighetori cinci sotnii, care să apuce vadurile Moldovei în dreptul ținutului Lăpuşnei şi pe lînga Bugeacul nohailor. Asaul peste aceste cinci sotnii de privighere era pus Grigore Apletin de la Razdelnaia, bărbat încă tînăr, dar înțelept, care vorbea ca apa cinci limbi ale localnicilor acelor ținuturi din preajma Dunării.

Din partea măriei sale Nicoară Potcoavă, purcedea înainte în privighere, spre vadul Lipsei, cu patru sotnii, căpitanul Cozmuță, care deasemenea, pe cît se lăuda, era destoinic întru înțelegerea limbilor. Ştia şi turceşte şi chiar persieneşte. Numai cu chitaii nu se putea descurca.

Înainte de a se mişca tabăra de la Ostrovul Moldovenilor, Nicoară Potcoavă s-a sfătuit îndelung, pînă către miezul nopții, cu moş Elisei Pokotilo, ca să meargă o vestire grabnică la Brațlau, către prietinul măriei sale Iacob Lubiş filosof, să se împrăştie pe Bug şi pe Nistru, prin neguțători şi cărăuşi, în tîrguri şi sate, o taină, cum că nohaii s-ar găti să zvîrlă ceambuluri de pradă asupra Lehiei; şi că întru apărarea Ucrainei ies zaporojenii, care îşi țin totdeauna săbiile gata, şi îşi pun piepturile pentru apărarea creştinătății şi a muncitorilor paşnici.

S-a hotărît să plece pentru asemenea treabă, chiar în acea noapte, moş Pokotilo însuşi. Îl va ajunge din urmă pîlcul său cu sotniile anumite, la un popas pe Bug ce-i zice Mocani. Se vor afla în acel popas, aşteptîndu-l, mezinul Alexandru şi Alexa Totîrnac cu alte patru sotnii, a căror rînduială era să se lege în stînga cu Grigore Apletin şi în dreapta cu căpitanul Cozmuță.

Cînd vor ajunge hatmanii la Iaşi, aceste trei pîlcuri de sotnii înaintate către hotare aveau a băga samă drumurile spre Țara Românească, Ardeal şi Lehia, oprind marfa boierească, alegînd pentru judecată pe toți cei care fuseseră vînzători de țară şi Domn în vara anului 1574, cu pîrcalabul Irimia în frunte, după izvodul ce se va da fiecărui sutaş şi fiecărui căpitan ori asaul. Diacul şi Cozmuță Negrea au pregătit din vreme izvoadele, şi fiecare boier, călător ori aflat la curtea sa, va avea a răspunde chemării, ca unui glas de dincolo de moarte.

— Mai rămîne ceva, moş Elisei, a zis cu glas scăzut şi întristat Nicoară Potcoavă. Vei chibzui dumneata ce-i de făcut cu boierul de la Iampol, pe care l-am socotit omul nostru şi acuma nu mai am încredere în el. Bine mi-ar părea să mă înşel; dar se poate să fie vinovat, şi atunci nu-l putem lăsa în locul unde se află, din care loc uşor poate da de ştire la Iaşi, ori boierilor leşi care se ştie că nu-mi sînt prietini. Pune oameni ai noştri să-l ridice şi să mi-l trimeată mie.

Au mai sfătuit multe altele măria sa Nicoară şi moş Elisei, şi după aceste toate rînduieli şi sfaturi, Pokotilo s-a dus să încalece. Nicoară Potcoavă l-a aşteptat pînă ce s-a întors întovărăşit de doi oşteni tineri. Şi bătrînul, şi cei doi oşteni tineri au descălecat şi s-au închinat măriei sale.

Nicoară s-a dus către bătrîn, dîndu-i sărutare de despărțire.

— Mergi cu bine, moş Elisei!

Bătrînul a încălecat şi s-a închinat iar din şa.

— Să te vedem sănătos, slăvite Voievoade, ţinînd la Iaşi paloşul dreptăţii.

Călăreţii s-au dus; Nicoară a rămas în picioare, cufundîndu-se deodată în singurătatea sufletului său. A privit către miazănoapte unde carul mic îşi muta stelele. Către asfinţit, sfertul lunii ajunsese pe zare luminînd curgane străvechi. Nu mai era mult pînă la miezul nopţii; cerul se limpezise deplin, vîntul părea căzut pe cea dintăi nea uşoară a stepei.

Dintrodată a sunat în înălţime glasul gîştelor sălbatice, care se învăluiau în grabă din zarea amiezii către steaua miezului nopţii, căutînd încă un popas de linişte în bălţi de curînd părăsite. Ridicînd privirile, Nicoară a văzut cometa ajunsă în creştetul bolţii, de unde apoi îşi urma mişcarea către asfinţit. A oftat ca de-o nădejde împlinită. Cînd şi-a plecat fruntea, a simţit o boare de vînt cald.

Era austrul, care venea dinspre apa Moldovei.

Venea dinspre apa Moldovei, de unde îi sosise în acea primăvară o carte de dragoste şi mîhnire.

Nicoară a lepădat lîngă foc dulama şi a început a umbla printre bordeiele oştenilor lui pînă ce a dat la lărgime şi nu mai auzea mişcarea şi zarva taberei.

Auzea însă chemările din înălţimea de sus a văzduhului, îi mîngîia obrazul vîntul lin cu zvon de strune, îi fulgera tainic în coada ochiului semnul înflăcărat al cometei.

Într-un tîrziu, Potcoavă a venit către tabără şi a găsit la vatră pe Ile, zădărînd şi crescînd focul. S-a aşezat iarăşi la lumina flăcărilor, împresurat de năluciri nedesluşite ale viitorului.

A intrat în cort, lăsînd poala intrării ridicată, ca să ajungă pînă la culcuş lumina şi căldura focului. S-a lăsat într-un cot, ascultîndu-şi tumultul inimii.

Şi-a adus aminte, fără noimă, de un cîntec bătrînesc din pruncie. Îi suna în auz; îi prăpădise vorbele. Pe urmă i-au picurat una cîte una acele vorbe pe buze şi le-a şoptit ca să le-audă el singur. Dar Ile de lîngă foc avea ureche ageră şi i le-a prins numaidecît.

Legea ta de codru des,
Văd c-acuma s-a ales
Din tine să nu mai ies...

Le şoptea şi Ile acele cuvinte, îngînîndu-le din strune. Astfel şi hatmanului i s-a ales să nu mai iasă dintre harţuri şi treburile săbiei. A intrat în anii primăverii şi l-a ajuns bruma toamnei. Ile urma să cînte:

Am intrat copil blajin
Ş-am ajuns moşneag bătrîn...

— Mai am prietine Ile, pînă la bătrîneţă, a zis cu glas tare măria sa, de sub poala cortului. Cîntă-mi altceva, Ile. Zi cîntecul cel vechi cu paserea măiastră.

— Numaidecît, măria ta, a răspuns cu glas înăbuşit slujitorul.

Vorbele acelui cîntec vechi i se păreau primejdioase lui Ile Caraiman; totuşi le-a sunat în strune şi le-a şoptit domol ca într-un ceas ca acela tîrziu al nopţii. Focul se stingea şi tăciunii se umbreau sub spuză.

Floare albastră...
Vine paserea măiastră,
Ciocăneşte la fereastră,
Şi cu glas de om întreabă:
Nu vii, bade, mai degrabă?
Că dacă mai zăboveşti,
Sloi de ghiață mă găseşti...

Hatmanul tace; adierile strunelor se amestecă în susurul austrului. Prin deschizătura de sus a cortului, Nicoară zăreşte o stea care luceşte pripit lăcrămînd.

Capitolul 32

Boierul de la Iampol

De doi ani de cînd se aşezase în Iampol, domnia sa boierul Gavril Ciohoranu petrecea o viaţă liniştită între tîrgoveţii de acolo; nu-l tulbura nimeni şi nu stîrnea nici o tulburare nimănui.

Boier Gavril fugise din ţara Moldovei îndată după moartea cumplită a lui Ion-Vodă. Umblase de cîteva ori la Liov şi de cîteva ori la Braţlau, la pîrcălabul Ţopa; pe urmă nu se mai urnise din Iampol, din apropierea vadului pe Nistru ce-i zicea al Raşcului. Se ştia, din cele ce spunea chiar domnia sa însuşi, că nu-i place să se ducă la curtea lui Petre Şchiopul-Voievod şi că ar sprijini „un bărbat ce-ar umbla mai drept" în treburile ţării. Acel bărbat fără beteşug i s-a părut a fi domnia sa Ion Nicoară Potcoavă, frate cu răposatul Voievod Ion. Boier Gavrilă făcea cunoscut prin oamenii din preajma sa că, pentru intrarea la Moldova a măriei sale hatmanul Ion Nicoară, domnia sa pîrcalabul Ţopa a şi scos de la doi bancheri ai săi din Liov sume destul de mari.

Astfel acel boier moldovean era socotit potrivnic lui Petru-Voievod Şchiopul şi Porţii Otomane; iar dregătorii Lehiei cu greutate mare îl sufereau în hotarele Republicii. Pe cît spuneau domniile lor, aveau năcaz din partea păgînilor ismailiteni, care poftiseră pe leşi să nu primească la ei şi în Ucraina fugar de la Moldova, ca acest fost dregător al răposatului Vodă Ion. Spuneau domnii leşi că turcii „îi poftiseră". Dar turcii le hotărîseră şi le porunciseră, ca unii ce stăteau ameninţători pe hotarul leşesc. Cu toate acestea, domnii leşi nici nu izgoniseră, nici nu puseseră la popreală pe Gavril Ciohoranu.

Asemenea stare de lucruri păruse ciudată de la început lui Iacob Lubiş de la Braţlau. I se păruse mai ciudată decît hatmanului, trăitor în slobozia zaporojenilor, unde braţul stăpînirii leşeşti nu-l putea ajunge. Iacob Lubiş mai cunoştea că nici un bancher de la Liov nu slobozise bani lui Ţopa pîrcalabul, deoarece pîrcalabul n-avea bani puşi nici într-o bancă de la Liov. Deasemenea, Lubiş filosof ştia mai bine decît oricine că boierul moldovean Ţopa primise sprijin în taleri de argint din partea lui Nicoară şi sumele le plătise el însuşi, Lubiş, ca mînuitor de bani al hatmanului.

Se mai întîmplase că Iacob Lubiş nu mai primise de un an încheiat cerere de bani de la pîrcalabul moldovean. Şi în acest răstimp, Lubiş trăsese de limbă pe unii fugari de la Moldova, care trecuseră pe la Iampol şi cercetaseră pe omul lui Ţopa, ca pe un credincios al măriei sale Ion Nicoară. Acei fugari spre Ostrovul Moldovenilor de pe Dnipru făcuseră popas şi la Braţlau, şi Iacob Lubiş filosof aflase de la dînşii cum că Gavril Ciohoranu îi îndemnase să-l înştiinţeze pe domnia sa cînd e plănuit să se ridice cazacii din Lunca Mare şi moldovenii de la Ostrov, ca să treacă Nistrul. Pe unii îi tocmise chiar să-i aducă asemenea vestire, făgăduindu-le bună răsplată şi de la domnia sa, şi de la hatman.

Se adunaseră astfel deasupra boierului moldovean, prepusul lui Ţopa, destule

bănuieli; însă Nicoară Potcoavă nu suferea să-şi încarce sufletul c-o nedreptate. Totuşi, dacă cumva boierul Gavril a intrat în slujbă la leşi şi la păgîni, e primejdie să se afle şi la păgîni şi la domnii leşi mişcarea de oşti de la Dnipru către Nistru, plănuită în acea toamnă. Izbînda acelei mişcări de oşti se întemeia pe taină şi grabă. Ca să nu fie nici o greşală, Nicoară Potcoavă hotărîse ca boier Gavril să fie apucat din vreme şi pe neaşteptate. Se va vedea îndată dacă e vinovat sau nu de viclenie.

Elisei Pokotilo sosise la Mocani de la Braţlau după sfatul lui Iacob Lubiş, în ziua de 6 noemvrie. Abia ce aşezase tabăra celor patru sotnii în preajma unor izvoare şi lînga colibe părăsite acoperite cu paie. Pînă în aceste locuri ajungeau cu turmele ciobani ardeleni; stăteau la păşunat cu oile o vară şi după aceea coborau la vale spre bălţile Dunării. Dar nu veneau în toţi anii, ci tot la trei veri. De la acei oieri se dăduse nume locului Mocani; şi era o singurătate largă de la popasul izvoarelor peste deal, pînă la nişte păduri de mesteceni, cine ştie unde, tot locuri umede, cu iarbă îmbielşugată. Locul popasului era înverzit c-o buruiană lucie cu frunză grasă, ce nu pierea de frigul iernii. Ici şi colo, pîlcuri de cîte trei-patru stejărei ce se chiamă tufă roşie. Soarele de toamnă lucea în frunzele lor arămii rămase în crengi; venea plutind pe vîntul lin matasa morţilor şi se anina de frunzele uscate. De fiecare din aceste fire de matasă atîrnă un painjen mărunt cît semincioara de mac şi-şi caută loc şi stare pînă la învierea unei primăveri viitoare. Matasa morţilor e alt semn de toamnă lungă şi blîndă.

Descălecînd, moş Elisei a privit cu luare-aminte acele locuri încîntate, departe de lume, şi a oftat, rîvnind spre tihnă şi pace. Apoi a poftit bun găsit lui Lixandru mezinul şi l-a privit lung, ca să înţeleagă de ce-i aşa de neliniştit şi supărat. Doar cele treizeci şi două de căruţe de la patru sotnii aveau cu îmbielşugare de toate, şi la vatra de jar se frigeau în ţiglă hartane de oi chivirdic, dobîndite cu puţini bani de la păstori din valea Bugului.

— Mult avem să stăm aici? Nu pornim, moş Elisei? a întrebat cu harţag Alexandru.

— Ba pornim, după cum cunoşti şi domnia ta, a răspuns, împăciuitor, bătrînul. Porunca noastră este să ne aflăm pe malul celalalt al Nistrului peste cinci zile, adică la 11 ale lunii noemvrie. Cum ne-ajunge măria sa şi trece vadul, noi purcedem numaidecît cu rînduială ştiută, iar puterea lui Şah şi a măriei sale vin după noi, la două zile de cale.

— Ştiu şi cunosc, Pokotilo, dar de ce stăm aici în aceste pustietăţi?

Moş Elisei a zîmbit:

— Ca să nu ştie şi să nu cunoască nimeni nimica despre noi. Mai avem ş-o treabă anumită, căpitane Alexandre.

— S-ar putea s-o cunosc şi eu?

— S-ar putea. Ca asaul, răspunderea o am numai eu, şi toţi cei ce sînt sub mîna mea au datoria să îndeplinească poruncile ce am de la măria sa Nicoară. Dar ţin socoteală că domnia ta eşti frate şi cel mai de credinţă bărbat al măriei sale. Află că trebuie să înfăţişăm măriei sale, la trecerea Nistrului, pe boierul Gavril Ciohoranu.

— Acela e omul nostru pus la Iampol de către Ţopa.

— Aşa s-ar părea, că e omul nostru.

— Se dovedeşte cumva că e viclean?

— Aşa se pare.

— Atunci, asaule Pokotilo, să-l scurtăm.

— Însă avem poruncă să-l ducem nestricat măriei sale şi-n taină, ca să nu facă la hotar nelinişte şi să n-ajungă zvoana faptei înaintea noastră. Pe lîngă asta, măria sa vrea să se încredinţeze cu ochii şi cu urechile şi să-i facă judeţ drept.

Mezinul a ridicat din umeri, oftînd:

— Să ne supunem poruncii, asaule Pokotilo…

Moş Elisei a ridicat varga albă a puterii sale şi a strigat către străjile din preajma sa, chemînd la sine pe Alexa Vulpea, pe Strămurare, pe Agatanghel şi pe feciorii Gîrbovului.

După ce i-a dăscălit pe toți, asaulul i-a amenințat cu varga şi a numit pe Alexa Vulpea călăuz al lucrării.

— Eu nu mă duc? s-a mirat mezinul.

— Domnia ta, căpitane Alexandre, rămîi cu mine, i-a hotărît asaulul. Te poftesc, în numele măriei sale, să-ți înfrînezi nelinişstea.

Mezinul şi-a muşcat buzele şi şi-a plecat ochii.

Într-un pătrar de ceas, Alexa Vulpea, Strămurare şi feciorii Gîrbovului s-au încălărat, iar Agatanghel a înhămat patru cai la o căruță a sotniei întîia. Ş-au şi plecat. Aveau toată după-amiaza înaintea lor şi lumina de la pătrarul de lună către miezul nopții.

În ziua de 8 noemvrie era tîrg de vite la Iampol. O căruță cu patru cai bulziş, întovărăşită de patru oameni paşnici, călări, a căutat loc de găzduire la un han din margine, foarte de dimineață. Abia răsărise soarele şi hangiul ieşise pe podeț, sub cununa de fîn atîrnată într-o prăjină aplecată asupra uliții.

Unul dintre călăreți i-a dat cuviincios buna-dimineața în limba malorosienească, şi a cerut găzduire şi masă bună pentru o zi ori două.

— Dacă vom cumpăra ce poftim, a adaos Alexa Vulpea, nu mai întîrziem. Însă dacă nu găsim ce ne trebuie nouă, om mai sta: numai să binevoieşti dumneata, om bun, să ne ocroteşti. Ți-om plăti cinstit.

— Banul e cea mai bună zapiscă, a răspuns rîzînd hangiul.

— Banu-i boier leşesc, a încuviințat Alexa. Care-i numele dumnitale, cinstite hangiu?

— Iosip Uliță-lungă, domnule. Pofteşte a te uita la mine şi vezi cît sînt de slăbănog, însă am picioare sprintene şi cutreier Iampolu-n grabă, cît ar ceti popa nostru un parastas.

S-au apropiat şi ceilalți trei călăreți şi au rîs cu voie bună. A scos de sub coverga căruței cap bărbos şi părintele Agatanghel, şi s-a bucurat şi cuvioşia sa de asemenea nume.

S-a aflat că pe lîngă picioare lungi şi sprintene, prietinul Iosip are ş-un rachiu bun de drojdie, pus în butoiaş în anul cînd a fugit de la Cracovia şi s-a dus în țara sa craiul franțuz Hendric. După ce neguțătorii au descălecat şi bărboiul părintelui Agatanghel a dat de cîteva ori ocol cailor şi căruții, s-a făcut pace, dîndu-li-se cailor cele de cuviință, şi nefiind nici oamenii obijduiți din partea băuturii şi mîncării. Mai ales băutura de pe vremea craiului franțuz a avut mare izbîndă, fiind în acea toamnă mare lipsă de vinars în țară din pricina cometei. Şi cînd s-au mai oprit şi alți creştini sub cununa de fîn, Uliță-lungă s-a dovedit fudul şi nepăsător față de ei. A stat cu prietinii săi dintăi. Iar alții care au mai venit s-au mulțămit a jindui numai clondirul, pocalul şi cîrnatul crud ce se chiamă „trandafir”, şi cu părere de rău s-au grăbit spre iarmaroc.

Iar cuviosul Agatanghel, binecuvîntînd casa şi saraiurile prietinului hangiu, a dorit prea mult să afle ce bărbați străini mai hălăduiesc în acel frumos tîrg al Iampolului. Căci îi spunea cîndva un uncheş al său de la Moldova c-ar fi trăit aici şi bine s-a împăcat cu tîrgoveții acel uncheş al său. Şi s-ar bucura ş-acuma, dacă ar mai fi în viață. Însă, ne

mai fiind în viață, nu se mai bucură.

— Cum îi zicea acelui uncheş? a poftit numaidecît să afle hangiul Iosip.

— Îi zicea Nechifor Gîrbovu.

Dominte a rîs; frate-său mai mare a căscat ochii şi a stat o clipă în cumpănă să deie dovadă că acel Nechifor Gîrbovu se află încă în viață. Tată-său cel bătrîn, morarul, ne-a lăsat sănătate şi nu mai este, dar Nechifor Gîrbovu mai trăieşte.

— Hai să ne împăcăm, s-a bucurat Iosip hangiul, şi să cinstim în sănătatea celor vii şi pentru pomenirea celor răposați. De douăzeci de ani de cînd trăiesc în Iampol, nu-mi aduc aminte să se fi aşezat în tîrgul nostru nici un Nechifor şi nici un Gîrbov. Oamenii străini nu se prea aşează pe la noi. Numai unui boier de la Moldova nu ştiu ce i-a venit. Stă aici de vreo doi ani, într-o casă goală, numai el singur şi c-o babă mută. Cînd şi cînd trece cîte un călăreț pe la el, dar nu află ce-i trebuie lui să afle, şi se duce în treabă-şi. De trei ori în doi ani a venit să-l vadă un popă de la Tighina, din ceea parte.

— De unde ştii dumneata, cinstite prietine Iosip, că-i de la Tighina?

— Din altă parte nu poate fi, a răspuns hangiul, căci e popă turcesc.

— Poate de la Bender.

Iosip Uliță-lungă s-a veselit nespus că acel călător cu bolduri de lumină în ochi şi nas ascuțit nu ştie că Bender şi Tighina e tot aceea.

Tighina-i tîrg creştinesc
Iar Bender gunoi turcesc.

— Zic unii că acest boier moldovean Gavril Ciohoranu ar vrea să se deie în legea turcească.

— Dar asta nu-i adevărat, a fost de părere Alexa.

— Adevărat, om bun, cum mă vezi şi te văd.

— Doar nu-i eşti vecin, ca să stupeşti în ogradă la dînsul şi să ții socoteala popilor păgîni.

— Nu i-s vecin, dar nici departe de dînsul nu mă aflu.

— Ei, hai să ne-mpăcăm, prietine Iosipe, s-a înduplecat Alexa. Ce-avem noi cu boierii moldoveni?

În ulița a doua de la hanul lui Iosip Uliță-lungă, cuviosul Agatanghel a găsit sălaşul lui dumnealui Gavril dregător de la Moldova. Era o casă scundă, cu obloane la geamuri, în mijlocul unei livezi cu împrejmuire înaltă. Poarta era închisă pe dinlăuntru. Cu toate acestea, cugeta în sine cuviosul Agatanghel, acest boier creştin încă nu şi-a schimbat legea, şi-1 chiamă tot Gavril. Nu se poate să nu fi ieşit la sfînta biserică.

Turla bisericii nu era departe. Agatanghel a grăbit într-acolo şi-a intrat sub boltă, ca un creştin care are multă vreme de pierdut. Lume era destulă. Prin fum de făclii şi cîntări de psalți, monahul a cercetat cu privirea şi a văzut lîngă analoghionul din dreapta ceea ce căuta.

Dumnealui Gavril Ciohoranu făcea cruci mari, pornind de la cărarea din mijlocul pletelor, ducînd dreapta pînă sub chimir, apoi aducînd-o la gulerul lat al şubei în dreapta şi în stînga, apoi atingînd lespedea c-o plecăciune adîncă.

„Pînă ce s-a face turc, deocamdată-i creştin — îşi făcea socoteală Agatanghel. Pare-mi-se că-l cunosc eu pe acest credincios boier al măriei sale răposatului Ion-Vodă. Apoi bine, frate dragă, acesta-i Gavril Pîrjol de la Buhăieşti. L-am cunoscut cînd era vataman de răzăşi la Bogdănuț, feciorul Lăpuşneanului. După aceea am auzit de el ca de-un dregător la cetatea Romanului, ridicat din răzăşi."

Boier Gavril Ciohoranu era un bărbat bine cumpănit din toate mădularele; la

cincizeci de ani avea plete roşcate, care abia îi sureau la tîmple; iar barba rotundă şi mustăţile tunse aminteau porecla lui veche din sărăcie — „Pîrjol”.

„Vra să zică, se gîndea Agatanghel, acesta-i omul cu care am avut noi multe năcazuri, pe cînd era vataman şi slujbaş domnesc. Din părul acesta roş se uita cumplit la noi şi sărmanii nu cutezau să se apropie de harapnicul lui.

A plăcut pesemne lui Ion-Vodă, fiind mare călăreţ şi bun purtător de sabie.

Iată-l că iese. A stat în sfînta biserică cugetînd la demonul Belzebut. Să-l ducem pînă acasă şi s-auzim cum închide pe dinăuntru poarta. După aceea să vestesc pe Alexa şi pe ceilalţi şi să mărturisesc tuturora că poate greşesc; ca să nu-mi scrie păcat sfîntul Petrea în hîrţoagele din cer.”

Cuviosul Agatanghel s-a întors la hanul lui Iosip Uliţă-lungă şi a ţinut sfat cu Alexa Vulpea afară, lîngă căruţă, aducînd doi cai şi înhămîndu-i la oişte, iar pe ceilalţi doi legîndu-i dinapoi, la codîrlă.

— Eu ţi-oi spune dumnitale, Alexa, ca unui om mai priceput decît mine, că aist dregător pe care-l chiamă Ciohoranu e unul Gavril Pîrjol de la Buhăieşti, şi eu nu ştiam nimic. Dar cum l-am văzut în biserică, l-am cunoscut numaidecît; şi l-am petrecut pîn-acasă.

— Ce spui, frate Agatanghel? Apoi, dacă-i Gavril Pîrjol, îl cunosc şi eu! N-am să-i aduc aminte că m-a pălit cu gîrbaciul plumbuit, pe cînd era slujitor domnesc la Bogdănuţă-Vodă. Aşa-i năcazul în săraca noastră ţară a Moldovei, că cei care se dau cu lupii şi corbii put a hoit. Vai de cel ce-şi uită părinţii şi fraţii şi se înstrăinează de ei şi le e duşman şi gîde!

— Nu socoţi că păcătuim, frate Alexa?

— Noi nu-l obijduim, cum ne-a obijduit el pe noi. Va să-l judece măria sa Nicoară. Aşa că noi, din clipa asta, ne aşezăm în preajma lui şi nu-l lăsăm pînă ce nu-l încleştăm.

Hotărîrea lui Alexa Vulpea a fost să scoată căruţa de la han şi s-o mute în preajma casei boierului, s-o aşeze într-o hudiţă deocamdată şi s-o mute şi de-acolo, dacă va fi nevoie, după împrejurări. Cuviosul Agatanghel şi Strămurare au de dres o stricăciune; trebăluiesc la o roată şi se arată tîrgoveţilor care trec pe lîngă ei foarte grăbiţi şi supăraţi. Feciorii Gîrbovului se află şi ei în treabă, de la han la ulicioară; şi nu-i departe nici Alexa.

Măria sa Pîrjol, cum îi spunea rînjind cuviosul Agatanghel, n-a ieşit pe poarta cea ferecată, decît într-un amurg, purtînd toiag şi şubă. A închis poarta şi a strigat ceva slugii lui de după poartă, oprindu-se o clipită; pe urmă a pornit un pas cumpănit şi destul de repede, bătînd uliţa cu toiagul tot la al doilea pas. A trecut pe uliţă tot către răsărit; cei din hudiţă au rămas învăliţi de întunecime.

În capătul uliţii, boier Gavril a apucat la stînga şi îndată s-a oprit la o uşă de neguţător ce da pe un podeţ. Cînd a bătut cu toiagul pe acel podeţ, uşa s-a deschis şi a ieşit în prag luminată dinăuntru, o femeie ce părea tînără. Boierul s-a dus asupra ei; femeia s-a tras îndărăt. Uşa s-a închis. Căsuţa a rămas întunecată, cu obloanele închise.

La al treilea ceas al nopţii, s-au auzit clempuşurile de la uşă căzînd şi Pîrjol a ieşit. Femeia a făcut lîngă el cîţiva paşi. S-au oprit amîndoi ţinîndu-se de mînă şi au ridicat capetele către răsărit. Era înspre acea parte a cerului un pîlc de nouri, şi cometa nu se vedea. Sfertul lunii era întunecat şi el. Steaua cu coadă avea a ieşi mai tîrziu, către miezul nopţii între cloşca cu pui şi fus. Omul a mormăit o vorbă de despărţire, femeia a răspuns cu glas subţirel şi s-a întors repejor la uşa rămasă deschisă. Bărbatul a apucat

calea spre casă, cotind colțul uliții înspre asfințit.

Cînd a ajuns în drept cu hudița, s-au alăturat pe neașteptate de domnia sa două mogîldețe. Boierul a vrut să strige. Cînd a căscat gura, mogîldeața din dreapta i-a şi umplut-o cu un ghem de cîlți. Cînd s-a smucit năprasnic, să scape, l-a primit în brațe al treilea om negru, răsucindu-i mînile la spate. Paznicul uliții, nevăzut, bătea undeva cu ciocanu-i de lemn în toaca atîrnată de gît. Pe urmă a strigat cetățenilor cu glas răguşit că-i linişte şi pace pe pămînt şi că-i ceasul al treilea de la înserat.

Ornicul din turnul soborului, în mijlocul tîrgului, a bătut de nouă ori.

Domnia sa Gavrilă Ciohoranu era purtat cu repeziciune, ca un buştean, în hudiță, şi grămădit în căruță.

Strămurare s-a aburcat după el urmînd a-l strînge şi a-l cetlui cu frînghia. Boierul icnea din adîncul ființii şi se încorda c-o putere învierşunată. Apoi deodată a contenit. Caii înhămați au smuncit ştreangurile. Trei călăreți au împresurat căruța. Cucoşii din vecinătăți au prins a cînta după socoteala pe care o au ei; pîrcalabul îi asculta tot mai departe şi mai stîns.

După rînduială lui Elisei Pokotilo, călăreții şi căruța aveau a se opri la un şipot, într-o vale, şi lîngă o dumbravă. Era într-un loc ocolit de drumul mare, cercetat numai vara de plugari şi păstori; iar în acel început de noemvrie îl împresura pustia. Pokotilo îl cunoştea şi-i dăduse lui Alexa toate îndreptările, ca să nu se rătăcească. L-a sfătuit să întrebe un gospodar din marginea satului al cincilea de la Iampol. Totîrnac a umblat cu luare-aminte; n-a mai întrebat pe nimeni; şi după al cincilea sat de la tîrg spre Bug, a găsit locul. Acea pustie depărtată de sate era potrivită pentru popasul sotniilor lui moş Elisei. Se înțeleseseră, bătrînul şi Alexa, să se întîlnească acolo. Dacă Alexa nu vine acolo pînă la o joi, îl caută moş Elisei la Iampol, să vadă de ce nu şi-a izbîndit isprava. Dar treburile se petrecuseră cu bine, după dorința bătrînului şi după norocul ce se vădea lui Nicoară în acea vară a Sfinților Arhangheli.

Şipotul de sub deal şi de sub dumbravă se aduna de la trei fîntînițe pline într-un jgheab de lemn, care vărsa în cupă de piatră o vînă groasă de apă. Acolo s-a oprit căruța după ce a umblat toată noaptea. Cei cinci oşteni au ales un loc ferit, după stejari. Au descălecat; au scos prada lor la lumină, în răsăritul soarelui. Dîmbul scînteia de brumă. Cîteva țărci au venit în vîrfurile stejarilor bătrîni şi au prins a se certa.

Dumnealui Gavril boierul era boțit şi umilit de noaptea de nesomn în hurducăturile căruței. De şi Strămurare îi scosese din gură căluşul de cîlți, se vedea că acuma îi era încleştată limba de spaimă.

Abia a putut clămpăni nedesluşit: Apă! Apă!

Strămurare, suflet milostiv, l-a ajutat să ajungă la izvor, unde pîrcalabul s-a adăpat şi s-a spălat pe ochi.

— Ah! a gîfîit el întorcîndu-se la căruță, amară moarte mă paşte!

— De ce grăieşti aşa, boierule? l-a întrebat Alexa, privindu-l ațintit. Te simțeşti cumva vinovat către măria sa Nicoară?

— Ba nu mă simt vinovat întru nimica, s-a tînguit lăcrămos boierul. Dar bag de samă că vă purtați cu mine ca şi cum aş fi un mişel de rînd.

— Greşeşti iar, boierule! Nu te-am asuprit şi încă nu te-am împuținat. Eşti întreg şi capul ți-i pe umeri. Numaicît trebuie să te supui şi să mergi la judecata măriei sale.

— Dar ce-am făcut?

— Nu ştiu. Te va întreba şi vei răspunde.

— Vai şi iar vai!

— De ce te tîngui?

— Căci văd cum se răsplăteşte credinţa mea.

— Nu te teme, măria sa are obicei să judece cu chibzuinţă.

Boier Gavril a tăcut. S-a aşezat la pămînt şi părea trudit de moarte. Însă ochii îi erau vii şi treji între tufele de păr roş ca focul. Obrazul i s-a strîmbat de mînie mai mult decît de suferinţă, cînd Strămurare a păşit pînă la el, legîndu-i din nou mînile la spate.

— Aveţi porunca să mă legaţi?

— Ba nu.

— Atuncea, rogu-vă, lăsaţi-mă slobod.

— Nu putem, a rîs fără ruşine Strămurare, căci ne temem să nu te iei după iepurele care a zbucnit mai nainte din tufe.

— Mă jur pe sufletul meu şi al părinţilor mei răposaţi că mă supun şi nu fug.

— Să te credem? Să nu te credem?

— Sloboziţi-mi dreapta să fac cruce înaintea Domnului Dumnezeu, care ne vede. Treclet să fiu şi să am parte cu Arie şi cu Iuda, dacă nu mă supun. Şi stăpînul meu mă va judeca drept, căci i-am fost cu credinţă.

— Te va judeca după credinţa cu care l-ai slujit.

— Dar ce-am făcut, oameni buni? Ce-am făcut?

— Nu ştiu ce-ai făcut de cînd nu mai mînînci pînea Domniei, dar ştim ce făceai cînd erai slujitor la curtea lui Bogdănuţ-Vodă. Ş-ai bătut cu gîrbaci plumbuit pe sărmani.

Boierul a fulgerat în sus cu fruntea ş-a privit cu băgare de samă pe Strămurare.

— Hai sus în căruţă la hodină, i-a poruncit oşteanul, strîngîndu-i mai tare legăturile. Dumnezeu vede şi măria sa Nicoară va judeca.

— Daţi-mi ceva să mănînc... mi-e foame... s-a jeluit boierul.

— Ţi-om da, la vreme. Hai, suie!

În ziua aceea domnia sa boierul Gavril a dormit, a ospătat, s-a hodinit şi s-a arătat întru toate supus, cu cea mai mare cuviinţă. Părea că aşteaptă senin judeţul stăpînului său.

A dormit şi în noaptea cealaltă, şi l-a privegheat în căruţă cuviosul Agatanghel. Ba i-a slobozit şi braţele din frînghie, ca să-i fie somnul mai bun. Apoi, milostivul rob al lui Dumnezeu, cuviosul Agatanghel, cînd a răsărit soarele, şi-a scăpat fruntea pe braţ şi răsuflarea a prins a-i cînta.

Toţi caii erau legaţi mai la o parte, între stejari, afară de unul înşeuat, al lui Dominte Gîrbovu, străjerul de dimineaţă.

Dominte Gîrbovu se trăsese din căruţă, îşi gătise calul, suise în pisc şi priveghease împrejurimea, apoi se întorsese, descălecase, apucase ulciorul şi coborîse la şipot să-l umple. Nechita, Alexa şi Strămurare dormeau încă la vatra caldă a focului.

Deodată toată această alcătuire paşnică a popasului s-a tulburat năprasnic.

S-a auzit un ţipăt scurt, repede înăbuşit. Gavril Pîrjol, care nu dormea şi priveghea să-i vie ceasul potrivit, l-a lăsat pe cuviosul Agatanghel străpuns în inimă şi zbătîndu-se. S-a zvîrlit ca-n fulger de sub covergă, a încălecat calul lui Dominte şi s-a prăvălit spre izvor, ca să sară peste Gîrbovul cel tînăr şi să scape la cîmpie.

De ţipătul lui Agatanghel se sculau cu mişcări pripite cei de la foc. Altă cale de scăpare decît spre Dominte, boierul Gavril n-avea. Apucase cu stînga frîul, ţinea încă în dreapta jungherul sîngerat al monahului; cu acel jungher înţepă fugarul în coastă, făcîndu-l să salte ca un cerb săgetat. Boierul era cu capul gol şi pletele zbîrlite. Şuba i se desfăcuse în două părţi ca două aripi; obrazul ca de flacără în bătaia soarelui i se

încreţise într-un rînjet de demon.

— Ha-ha! a dat el răcnet, rămîneţi cu bine! Nechita Gîrbovu a slobozit un ţipăt înfricoşat:

— Nu-l lăsa, măi Dominte!

— N-am ce-i face, bădica! s-a tînguit cu desnădejde Gîrbovul mezin.

Apoi simţind greutate în mîna dreaptă, s-a ferit scurt de săritura calului şi a zvîrlit cu putere asupra rînjetului roş ceea ce ţinea el în mînă. Ulciorul s-a sfărîmat de fruntea boierului cu pocnet mare, apa şi cioburile l-au orbit; în clipa de şovăire a călăreţului, Dominte a pus mîna pe frîu şi a grăit calului. Ceilalţi de la vatra focului, ca nişte mori de vînt pitice, cu aripi învăluite de furtună, şi-au schimbat locul, sărind în capul domniei sale.

Cînd oştenii l-au adus la căruţă pe dumnealui Gavril Pîrjol, au văzut sub covergă, răsturnat şi cu un braţ atîrnînd, pe cuviosul Agatanghel. Au cunoscut că-şi dăduse sufletul.

Pîrjol îşi ferea ochii de privirile care îl aţinteau. Îi curgeau aţe de sînge pe tîmpla stîngă. Era încă frămîntat de o turbare nebună.

— Daţi-mi drumul, a urlat el. Mă duc la stăpînul vostru să mă plîng. Cum îndrăzneşti, mişele, să dai cu ulciorul în capul unui dregător domnesc?

Dominte s-a sfiit:

— Cu ce eram să dau? Că n-aveam altceva în mînă...

— Iţi făgăduiesc bună plată pentru necuviinţa ta! Alexa a păşit înainte:

— Unde ţi-s jurămîntele, lup roş?

— Am să-ţi arăt eu jurămînte, rîie ţărănească! a detunat boier Gavril.

Se răsucea cu jungherul în mînă, se pregătea să sară şi să-şi facă loc de scăpare.

Atunci Alexa Vulpea a fulgerat din ochi o clipire spre Strămurare.

Prietinul monahului a păşit înainte. Boierul s-a izbit spre el cu jungherul. Strămurare i-a pus în piept baltagul şi l-a repezit înapoi. Cînd l-a văzut poticnind, a sărit după el şi l-a străpuns cu cuţitul din mîna stîngă subt urechea dreaptă, deschizînd izbuc de sînge. C-un chelălăit răguşit si stins, boierul s-a întins pe spate şi-a horcăit îndelung, deşertîndu-se de viaţă.

După ce au coborît de la căruţă pe cuviosul Agatanghel şi l-au aşezat în pajişte, Alexa Vulpea s-a întors cu faţa către prietinul său pe veci adormit. I s-a închinat; apoi s-a răsucit spre soţii săi.

— Creştini buni, a rostit el cu blîndeţă, să-i săpăm monahului Agatanghel groapă lîngă izvoare şi să-i punem semn. Pe Strămurare, a adaos el, îl poftesc să ia capul acestui Belzebut, să-l ducem măriei sale. Iar leşul l-om prăvăli într-o rîpă.

Întorcîndu-se cu spatele spre Gavril Pîrjol, cei patru oşteni au apucat cu luare-aminte pe monah şi l-au dus, să-l puie la odihnă de veci într-o poiană din dumbravă, în laturea sipetului. I-au dat sărutare frăţească şi l-au astrucat, punîndu-i la căpătai cruce.

După ce-au isprăvit, s-au suit în pisc şi-au văzut în fundul zării, încă departe, înaintînd la pas sotniile lui Elisei Pokotilo.

Capitolul 33

Sotniile trec Nistrul

Elisei asaul s-a înfățișat la podul umblător de pe Nistru împotriva Sorocii şi a găsit acolo pe nacialnicul Pamfilie Zagoreţki călare, cu cîțiva slujitori după dînsul. Era în ziua de 12 noemvrie, trei ceasuri înainte de asfințitul soarelui.

Nacialnicul Pamfilie era un bărbat slăbănog, cu barba bălaie şi rară în furculiță, privind blînd lumea cu doi ochi spălăciți de gînsac. Cu el se afla întru toată fala şi domnia sa Tadeus Kopiţki de la Movilău, cu patru hoholi în căciuli şi cojoace. Pe cînd slujitorii domniei sale domnului Zagoreţki erau pirpiriu îmbrăcați, mai mult în flenduri; însă nasurile le erau rumene.

Moş Elisei a descălecat numaidecît şi s-a închinat nacialnicului crăiesc, care şi domnia sa a pus piciorul în pămînt şi a lepădat frîul, simțindu-se măgulit de cinstea pe care i-o făcea un zaporojan cu faimă, cum era Elisei Pokotilo. Li s-a adaos, sunînd din pinteni, şi pan Tadeus, scoțînd cuşma vişinie şi lăsînd să i se vadă tîmplele rase.

— Care-i vestea domniei tale, Elisei asaul? a întrebat blînd nacialnicul.

— Vestea mea e bună, pan Zagoreţki, şi vreau să trec cu sotniile mele, cai şi căruțe, dincolo de Nistru.

— Din a cui poruncă?

— Dintr-a măriei sale hatmanul Nicoară.

— Vine şi măria sa?

S-a amestecat pan Tadeus:

— Îl aştept şi eu pe slăvitul hatman din ceas în ceas.

— Atunci e bine, a răspuns pan Pamfilie, puțin nedumerit. Şi măria sa hatmanul va fi avînd învoire şi îndreptări?

Iar s-a amestecat pan Tadeus:

— Măria sa e volnic să treacă oriunde şi are îndreptări paloşul şi oastea cu care vine.

Nacialnicul s-a îmblînzit deplin.

— Atuncea noi nu ne punem împotrivă.

— Bine faci, pan Zagoreţki, l-a sfătuit Elisei asaul, privind spre slujitorii flenduroşi şi cu nasurile rumene. Dacă ai bunăvoință, te-aş ruga să mai chemi şi alți slujitori, cîți vei mai fi avînd, să deie mînă de ajutor. Eu trec cît ai bate în palme; n-am decît douăzeci şi cinci de căruțe; le grămădesc pe pod, slobod caii să vie singuri prin întinsura de apă de la vale, după sotniile încălărate, şi gata. Nistru-i domol şi scăzut de secetă. Cînd soseşte măria sa Nicoară, noi sîntem în bună rînduială ca să-l primim.

— Apoi om ajuta, a încuviințat cu blîndeță Zagoreţki, dar n-am alți slujitori decît aceştia cinci.

— Buni sînt şi aceştia şi i-om răsplăti după cuviinţă. Cei cu nasurile rumene s-au înviorat şi s-au mişcat către podul umblător să înştiinţeze brudnicii.

Era o zi de lene şi dulceaţă a „verii femeilor". Vîntul de la marea din mijloc adia uşurel. Căruţa asaulului, purtată de Strămurare, a venit la locul unde se afla stăpînirea. Moş Elisei a poruncit popas şi vatră de foc, şi, la foc, un fedeleş de mied vechi.

Pe cînd mezinul Alexandru rînduia cu hărnicie trecerea şi se afla cel dintăi pe celalalt mal, Alexa Vulpea silea călăreţii şi caii căruţelor ce rămăseseră mai la urmă. După răcnetele de cuviinţă, toate s-au săvîrşit nu fără destule greutăţi. Iar domnia sa Alexandru a poruncit să se dea vestire din corn; nu mai putea suferi nici un fel de întîrziere. Dar moş Elisei mai avea treabă cu nacialnicul Pamfilie. Îi pusese într-o mînă o coapsă de purcel de şase săptămîni şi-n altă mînă un pocal, pe care îl tot umplea cu mied. Cînd ajunsese soarele în zarea asfinţitului, pan Tadeus îl îndemna cu bunăvoinţă pe pan Pamfilie să-şi mărturisească durerile de care a avut parte în această lume păcătoasă.

— Numai de năcaz am avut parte şi am pătimit ca un mucenic, oameni buni şi prietinilor, se tînguia domnia sa.

— Dar ce este? Ce năcaz greu ai domnia ta, de te jeluieşti astfel? l-a ispitit Kopiţki.

— Ah, pan Tadeus, iubitul meu, năcazurile mele nu le doresc nici duşmanilor...

A făcut puţină rînduială politicească Elisei Pokotilo:

— Strămurare, a poruncit el, umple un ulcior cu mied, adaogă şi-un hartan de friptură, şi du-te de vezi ce mai fac slujitorii crăieşti.

După ce Strămurare a plecat, moş Elisei a trezit pe pan Zagoreţki din jalea lui umedă.

— Acum poţi să ne spui, prietine Pamfilie. Întăi să deşerţi pocalul, şi spune, pe cînd eu ţi l-oi umplea iarăşi.

— Ziua stau şi cuget, a prins a spune nacialnicul, iar noaptea mă uit şi nu pricep. Domniile voastre nu v-aţi speriat de cometă?

— De ce să ne speriem? s-a mirat Elisei Pokotilo.

— Nici eu nu m-am speriat, a urmat nacialnicul Craiului. Dar n-am linişte nici zi, nici noapte, din pricina soţiei.

— Ce vrea?

— Vrea să-i prorocesc ce vesteşte acel foc din cer. Atîta mă chinuieşte, de-mi vine să-mi iau lumea-n cap. Las' că în douăzeci şi cinci de ani, de cînd am pus cununiile, numai pricină de vrajbă îmi caută. Mă zgîrie cu unghiile şi mă împunge cu boldul...

— Cum se poate una ca asta? s-a umflat de mirare şi de mînie pan Tadeus.

— Da-da... s-a tînguit cu lacrimi nacialnicul. N-am să vă mai spun că, de cînd cu cometa asta, a dracului nu a lui Dumnezeu, atîta şi-a ieşit din fire sărmana...

— Cum o chiamă?

— Adelaida. Atîta şi-a ieşit din fire sărmana mea Adelaida, încît mi-a trîntit în cap strachina de supă. Noroc că nu era prea fierbinte zama.

— Şi domnia ta ai stat aşa şi nu i-ai făcut nimic?

— Am stat aşa, cu braţele căzute, şi cu ochii la icoana Maicii Domnului. Pamfilie — s-a mirat ea — acuma semeni într-adevăr cu Domnul nostru Isus.

Pe cînd nacialnicul vărsa lacrimi jalnice, s-a auzit cornul de peste Nistru sunînd a doua oară, şi soarele s-a uitat la lume de pe zarea asfinţitului. Alte cornuri au dat glas dinspre calea Iampolului. Moş Pokotilo şi Kopiţki s-au înălţat în picioare şş-au încălecat, înţelegînd că se apropie privighetorii înainte ai măriei sale Nicoară. Iar nacialnicul crăiei

s-a plecat pe-o coastă, ameţit de trudă şi somn, în cele din urmă licăriri ale focului din vatră.

Un pîlc de călăreţi au sosit gonind şi au poprit scurt în vederea fluviului adulmecînd singurătăţile. După ei, cu patru cai albi încordîndu-se bulziş, căruţa domnească a trecut mai aproape; şi peste ape, către tabăra de dincolo, a mugit cornul de bour al lui Ile Caraiman.

Pokotilo şi Kopiţki au ieşit înaintea călăreţilor şi căruţei.

— În jumătate de ceas e aici măria sa, a strigat Ile ieşind de sub covergă.

Din fruntea pîlcului de călăreţi s-a desfăcut vatamanul Agapie Lăcusteanul, venind spre moş Elisei.

— Dacă-i veste bună, nu mai trimet oameni către măria sa, a grăit el.

— Veste bună, Agapie, a răspuns Pokotilo. Cum vezi, dincolo se şi aprind focurile taberii. De la Costandie Şah venit-au ştiri?

— După înţelegere, dacă e tăcere e şi linişte, şi treaba merge fără sminteală. Cel din urmă sol de la hatmanul Costandie a sosit cînd purcedeam de la Ostrov. Ne-a întărit tocmeala că şi el va fi pe Nistru, în unghiul hotarului nohailor, în ziua de 11 noemvrie, tot aşa după rînduială noastră: Apletin înainte, şi domnia sa îndată după Apletin.

Caraiman, vatamanul şi privighetorii săi au văzut cu mirare cum vin de la mal oşteni către nacialnicul crăiesc care dormita la foc, cum îl înalţă copăcel şi-l duc prin prund la podul umblător, ce avea a trece cu cele din urmă căruţe ale asaulului.

În umbra amurgitului a sosit cu grosul sotniilor şi măria sa Nicoară. Luna aproape plină s-a înălţat din răsărit, luminînd întinderi mari, şi în urmă spre stepă şi spre ţărmul moldovenesc, descoperind ca dintr-o pîclă stîncăriile albe de deasupra Sorocii.

Douăzeci şi două de sotnii s-au îmbulzit la vad, fremătînd. Îmbrăcămintea sură a oştenilor moldoveni părea întuneric de peşteră între zare şi luciul apei. Cînd şi cînd scăpărau cremeni în copitele cailor. Căruţele îşi ţineau rîndul la podul umblător. Nicoară Potcoavă, Elisei Pokotilo, Tadeus Kopiţki au stat îndelung neclintiţi pe cai, priveghind trecerea, primind înştiinţări, trimeţînd porunci, aşa ca să nu fie în acel loc mai mult zvon decît la o viitură de ape. Mai ales glasurile oştenilor nu pătrundeau deasupra acelui zvon nedesluşit şi surd.

La al patrulea ceas al nopţii, malul stîng se liniştise. Au intrat pe podină căruţa domnească şi cei care zăboviseră. Brudnicii locului căzuseră de mult de trudă la celalalt ţărm, şi au venit la trecerea podului umblător oşteni din sotniile asaulului Elisei.

Cînd Potcoavă a pus piciorul pe malul drept, străjile au dat înştiinţare şi de la toate focurile taberii s-au ridicat oştenii hăulind şi urînd bun venit măriei sale. A ieşit, însă, poruncă să fie linişte. Sotniile să-şi vadă de cină şi odihnă. Începînd de luni, 12 noemvrie, războiul măriei sale porneşte, nu din zburdăciune, ci din mînie şi durere, în acea noapte de 12 noemvrie, de mult nădăjduită, măria sa priveghează şi ajunează.

Tabăra s-a liniştit în scurt răstimp. Luna s-a înălţat în cer senin; şi s-a arătat mai sus de lună, către creştetul bolţii, şi cometa cea în chip de paloş de flacără.

Oamenii veniţi întru întîmpinarea măriei sale cercau în felurite chipuri să afle veşti de ce spune lumea despre steaua cu coadă în alte părţi, în colo spre Kiu. Că pe-aici, dincoace de Nistru, lumea încă nu şi-a venit în fire. Îndeamnă doi călugări de la mănăstirea Neamţu pe gospodari să-nchine tot ce au la sine şi împrejurul lor sfîntului lăcaş.

— Da' de ce? s-a hlizit Dominte, feciorul cel mai mic al Gîrbovului.

— Cum de ce? s-au mirat cei care întrebau; căci vine sfîrşitul lumii, oştene.

— Ba să vă spuie bădica mea Nechita, oameni buni, a grăit cu sfiiciune Dominte, că dacă s-a prăpădi lumea, apoi vite, straie şi bani n-or folosi nimănui, fie oşteni, fie călugări.

Oamenii ascultau cu mirare pe acel firoscos care rostea asemenea adevăr înțelept.

— Pe lîngă bădica Nechita, mai spunea şi măria sa Vodă Nicoară că oamenii din țara Moldovei să nu se teamă de moarte, ci mai degrabă de viață, dacă e vorba ca viața să rămînă aşa de rău întocmită precum este...

— Iaca şi asta-i adevărat... Îngînau oamenii.

La ceasul miezului nopții, cînd tabăra era luminată ca-ntr-un amurg, de la focuri, lună şi cometă, Nicoară a întrebat pe Elisei asaul, care priveghea lîngă sine, ce ştire poate să-i dea despre boierul de la Iampol.

— Căci am poftit să-i văd ochii şi să-i ascult glasul, a zis măria sa, ca să cunosc dacă-mi este ori nu cu priință.

Atunci Elisei bătrînul a făcut un semn lui Strămurare, care de mult aştepta în preajmă ca o momîie mută. Şi acel om de credință a păşit pînă la măria sa şi, punînd în pămînt genunchiul stîng, a tras dinainte-i, de la şold, o traistă roşie de lînă şi a scos căpățîna lui Gavril Pîrjol, spălată şi gătită cuviincios, şi a aşezat-o pe traista păturită, fără a spune nimic.

Nicoară s-a întors spre acea vedenie şi pe obrazul său s-a aşternut deodată aurul lunii. Vedea obrazul vicleanului şi ochii stinşi; dar glasul n-avea să i-l audă niciodată, în veci.

S-a întins asupra pămîntului şi cerului o întristare de piatră şi Nicoară a oftat. Apoi a făcut semn să se înlăture de lîngă sufletul său acel gunoi de om.

Tot în tăcere, Strămurare a coborît lîngă apă; a dat drumul căpățînei pe un talaz către sforul fluviului şi a rămas privind cum se duce, pînă ce s-a scufundat. Iar în vremea asta, asaul Elisei povestea cu glas domol măriei sale întîmplarea în care se prăpădise cuviosul Agatanghel.

Nicoară a ascultat cu luare-aminte; obrazul îi era pălit de mîhnire. După ce moş Pokotilo a tăcut, măria sa a înălțat privirea către bolta văzduhului.

— Vra să zică, a şoptit el, în noaptea aceea, cînd a fost ridicat, s-a uitat şi el la acest semn?

— Da... Ieşise şi ibovnica lui cu dînsul.

— Aceea, a dat lămurire pan Tadeus, e una Leonora Frumoasa. I-au trimis-o stăpînii lui de la Liov să-l privegheze.

— Da-da... a suspinat Nicoară. Acuma acea Leonoră se uită poate la semn singură şi nu înțelege nimic.

Cei doi prietini au privit nedumeriți pe hatman. Cerul cu stele era nalt şi depărtat ca niciodată.

Moş Elisei Pokotilo s-a sculat de la vatră şi luciul lunii i-a sticlit pe fruntea-i pleşuvă.

— Slăvite Voievoade, a zis el închinîndu-se, eu mă duc să poruncesc încălărarea sotniilor mele şi să trezesc pe fratele măriei tale. În noaptea asta cată să călcăm două poşte, să luminăm calea înainte. Cînd ajungi măria ta la Prut, eu pun stăpînire pe vămile de la Tazlău şi Oituz.

Nici Alexandru, nici Gînj bătrînul nu dormeau. Cel dintăi pleca cu moş Elisei şi era neliniştit ca un harmasaraş în primăvară. Al doilea rămînea cu măria sa.

Mezinul a sărutat pe Nicoară strălucindu-şi la lumina focului ochii şi rîsul, apoi a

primit mîngîierea şi îmbrăţişarea uncheşului, cuprinzîndu-l de după grumaz. În tăcere, unii au rămas, alţii s-au dus.

Se auzea ronţăitul şiragurilor de cai la conoveţe. Cineva cînta, singuratic, la un foc ce se stingea: Pentru tine, fa Ileana, A-nflorit iarba-n poiană...

Nu tîrzie vreme, Nicoară a ascultat tropotul înăbuşit al cailor depărtîndu-se pe calea stîncăriilor albe de sus. Cetăţuia Sorocei rămînea goală şi pustie la o parte. În tîrg era oarecare tulburare, dar crainicii măriei sale Nicoară dăduseră de cu sară înştiinţare de linişte şi pace.

Din dimineaţa de 13 noemvrie, grosul călărimii lui Nicoară Potcoavă s-a mişcat înainte, lăsînd în urmă privighetori. Mişcarea către scaunul ţării Moldovei era rînduită a fi cu popasuri dese, ca să fie vreme de înştiinţare a satelor şi de primire a veştilor de la căpitanul Cozmuţă Negrea, care urma calea Lipsei spre Suceava, şi de la hatmanul Costandie, care suia din Ţara-de-Jos spre Fălcii, Tecuci şi vărsarea Trotuşului în Siret.

La 16 noemvrie, vestitorii lui Şah arătau că cetatea Bender, pe Nistru, fusese deşertată de puţinii ismailiteni care o păzeau. N-aveau nici o putere; grămădiseră în căruţe calabalîcul şi se trăseseră în hotarul Bugeacului subt ocrotirea lui Demir-Han. Din acea parte nu era nici o nelinişte; Demir Ghirai îşi ţinea cuvîntul. Sotniile lui Apletin grăbeau spre drumurile Galaţului şi Brăilei şi spre vămile munteneşti, ţintind potecile de la Caşin. Se vestise pretutindeni venirea lui Ion Nicoară-Vodă. Neavînd nici o stricăciune, lumea sta cu pace la sălaşele ei. Au început a fi popriţi, după izvodul lui Cozmuţă, unii boieri din Ţara-de-Jos şi sînt trimeşi la grosul călărimii hatmanului Şah.

La Potîrnicheni, în hotarul de odinioară al ţinutului Iaşi, i-a sosit lui Nicoară vestire şi de la căpitanul Cozmuţă. Spun răzăşii din satele de către miazănoapte că la turcii din cetatea Hotinului s-a simţit intrarea de oşti în olatul moldovenesc, deci, după obicei, baş-buluc-baş a închis cu zăvoare porţile de fier şi aşteaptă. În satele din lungul drumului Lipsei, se ridică răzăşime tînără cerîndu-se la oastea măriei sale.

S-a vestit în toate părţile de îndemnul măriei sale Ion Nicoară, să fie popriţi şi daţi stăpînirii nouă boierii haini din războiul lui Ion-Vodă; iar acei care nu au avut păcat, nici mînia norodului pentru asupriri şi jăcuiri, să nu se teamă de nimic. Deasemenea satele să prindă şi să deie în mîna oştenilor măriei sale pe slujitorii păgîni care vor fi umblînd în ţară după dabile, peşcheşuri şi plocoane.

Se aleg în sate vornici dintre oamenii care au fost în războiul lui Ion-Vodă din Ţara-de-Jos în anul 1574.

Cei care doresc să iasă la oaste cu măria sa Ion Nicoară, să-şi caute cal bun, straie de iarnă, şi să-şi ia la ciochine merinde pe zece zile. Altfel, căpitanul Cozmuţă nu-i primeşte şi să se ştie că asta nu-i oaste de dobîndă şi sînt oprite cu străşnicie răutăţile, furtişagurile şi ucisurile. Cine pofteşte să intre în oastea măriei sale Ion Nicoară, apoi intră numai cu jurămînt.

Au venit veşti şi de la asaulul Elisei Pokotilo, în privinţa boierilor vînzători şi a liniştirii oamenilor. Fără să-l îndemne cineva, Dominte a cutezat să intre în ziua de 18 noemvrie, duminică, într-o biserică a unui sat şi, cu sfială, şi-a spus şi el părerea despre steaua cu coadă şi de mintea puţină a celora care socot că vine sfîrşitul omenirii. Vine numai sfîrşitul răilor, după ce se vor săvîrşi slujbele de pomenire ale răposatului Ion-Vodă şi se va deschide judeţul măriei sale Ion Nicoară la Iaşi. Aşa socoate şi bădica său Nechita, mare înţelept.

În aceeaşi zi de duminică, Elisei Pokotilo trecea cu sotniile sale Siretul la Scheia, grăbind spre Tazlău. Totîrnac, cu o sută de săbii, apucase în lungul Siretului, spre

Bacău, ca să închidă pasul Oituzului.

Lixandru mezinul a înştiinţat pe asaul că ar avea nevoie de o zi ca să treacă în grabă pe la un loc de domnia sa ştiut, la apa Moldovei.

— Cît mă duc şi mă întorc eu, asaule, oamenii pot face o zi popas de hodină.

A răspuns liniştit şi cu blîndeţă asaulul:

— Domnia ta, Alexandre, nu putem ieşi cu nici un chip din hotărîrile măriei sale. Peste cinci zile trebuie să fim amîndoi la Iaşi. O parte din oameni rămîn să privegheze la ţinuturi, cu sutaşii cei mai destoinici. Cu două sotnii trecem la Iaşi ca să ne facă rînduială nouă cum va socoti măria sa.

Mezinul a răspuns cu aţîţare:

— Nu se poate să nu mă duc, asaule, pînă unde am eu treabă.

— Fără învoire?

— Răspund eu faţă de măria sa.

— Nu cuteza a trece domnia ta peste hotărîrea de care îţi vorbesc.

Alexandru a privit cu mînie pe bătrîn; moş Elisei a înţeles că în acea mînie stă o mare primejdie, ca în nourul de furtună trăsnetul. A tăcut.

— Mă duc cu orice preţ! a izbucnit mezinul.

Asaulul a oftat. Ar fi putut da poruncă de oprelişte, dar s-a stăpînit. După cum îl prevestise măria sa, acel tînăr se scufunda într-o rătăcire, ca într-o arşiţă de friguri.

Alexandru a făcut semn călăreţilor celor mai de-aproape, scrîşnind:

— Veniţi după mine!

Oştenii au aşteptat semnul asaulului.

— Duceţi-vă, a grăit moale acesta şi a adăogit din ochi semn de întoarcere.

Ei au încuviinţat, înţelegînd, şi s-au luat cu repeziciune după căpitanul lor. Dar acel căpitan buiac nu mai avea nici o luare-aminte asupra lor şi-i uitase.

L-au urmărit îndelungă vreme. Au pus în pas cînd îşi domolea el fuga, s-au avîntat iar cînd l-au văzut pornind din nou viforos.

Unul din cei doi călăreţi ostroveni era Dominte Gîrbovu, care fusese cuvîntăreţ în biserică la Scheia. Al doilea era un om posomorit şi tăcut, unul Mitrea Bogza, fost cioban.

L-au dus pe mezinul Alexandru aşa cu domoliri şi iuţeli, pînă într-un loc unde se făcea în dreapta o pădure bătrînă. Acolo dintrodată căpitanul Lixandru a oprit năprasnic, punîndu-şi fugarul în două picioare. Apoi a săltat ca o lăcustă peste şleah, intrînd în luncă, sub lucirea asfinţitului.

Bogza a oprit, şi-ndată, după el. Dominte.

— Unde Dumnezeu s-o fi ducînd? s-a mirat ciobanul.

— Ştie dracu... a îngînat Gîrbovu cel mezin. Bogza a rînjit:

— Apoi n-om îndrăzni să intrăm şi noi unde se duce domnia sa, ca să nu dăm într-o primejdie, să întîrziem şi să ne prăpădim sotniile.

— Ba ne-om întoarce grabnic, a zis Dominte, ca să dăm sama cătră asaulul nostru; altfel se supără bădica Nechita şi mă mustră cu pumnul.

Capitolul 34

La scaunul țării Moldovei

În ziua de joi 22 noemvrie, fiind în preajma Sculenilor pe Prut, Nicoară Potcoavă a fost vestit de Costandie Şah cum că Petru Şchiopu-Vodă nu se află la Iaşi. A ieşit de două săptămîni de la scaunul său, trecînd Dunărea la Isaccea ca să închine daruri beilor din cetățile Dunării, avînd de gînd să-şi urmeze calea către Țarigrad. Străjile lui turceşti s-au dus cu el pînă la vadul Obluciței, iar de acolo s-au întors alene. La Iaşi încă n-au putut ajunge. E bine să fie apucat scaunul țării fără nici o întîrziere.

Deci în sara de joi 22 noemvrie, Nicoară Potcoavă a trecut Prutul şi la 23, vineri, privighetorii săi au suit cu repeziciune dealul Popricanilor.

Venea şi Şah-hatman pe drumul tătărăsc, răzbind pe la Răducăneni, pînă în dealul Ciricului.

De la Popricani, cu douăsprezece sotnii, Nicoară Potcoavă s-a desfăcut de uncheşul Petrea Gînj, şi, ocolind pe lîngă pădurea Copoului şi prin valea Păcurarului, a lăsat două sotnii la Galata.

Urmînd a ocoli prin Miroslava, a ieşit în valea Bahluiului şi-apoi la opustul iazului de la Frumoasa. A prins toate înălțimile şi drumurile de trecere de la Bucium, a pus oameni în mănăstirea de lîngă iaz şi a împresurat curtea domnească pe din vale. Şah venea de la Ciric, uncheşul Petrea dinspre dealul Copoului. Căruțele oştimii stăteau zăgăzuite la intrările tîrgului.

Cînd a pătruns cea dintăi sotnie descălărată a lui Nicoară dinspre valea iazului către poarta cea mică a curții domneşti, lîngă odăile siimenilor, au prins a ieşi din vecinătăți oameni feluriți, cu scări, topoare şi tîrnăcoape, ca să dea sprijin. Se îndemnau chemîndu-se unii pe alții şi au prins a bate în porți cu topoarele şi a dărîma cu tîrnăcoapele crăpăturile zidurilor.

Pe deal, la porțile cele mari din față, către Sfîntu-Neculai Domnesc, s-au auzit tunete. Potcoavă stînd în privelişte pe toloaca Frumoasei, a înțeles că uncheşul Petrea a ajuns la poarta cealaltă a cetății şi a pus sănețe în bătaie asupra turnului de deasupra intrării clopotniții paraclisului, unde se îmbulzeau de obicei străjerii.

Soarele, pe cer senin, abia se cumpănea către al şaptelea ceas al zilei. În tîrg, către valea de la Carvasara, unde se afla şi hanul neguțătorilor turci, pornise mare zvoană; bătea a primejdie clopotul cel mare de la Sfînta-Vineri. Tot de-acolo se înălța un fum des de la o casă aprinsă, şi adierea zilei îl purta de la vale spre deal, adică de la miazăzi spre miazănoapte. Vîntul arăta măriei sale Nicoară că vremea bună se prelungeşte.

Veneau către el din dreapta, prin laturea mănăstirii Frumoasa, călăreții zaporojeni, trimeşi de Costandie, ca să-i vestească apropierea. Călărețul din frunte avea dinaintea sa, în şa, o muiere despletită, călăuză veselă, care-i purta pe oşteni pe poteci cunoscute numai de localnici.

În vremea asta, în zidurile de la mănăstirea Sfîntu-Sava, se închisese cu mare grabă şi frică înalt prea sfinția sa mitropolitul Anastasie, aşteptînd de la credincioşii săi veşti, ca să înțeleagă ce are de făcut.

Soseau în pripă, unii după alții, preoți, călugări, diaconi, şi gîfîiau la uşa stăreției, aşteptîndu-şi rîndul. Iar egumenul Macarie se tot purta pe lîngă cămară, ținîndu-se de fălci şi tînguindu-se, parcă l-ar fi durut măselele.

— Înalt prea sfinte, a strigat subțire diaconul al doilea de la mitropolie, Cristea Sîrbu, îngenunchind lîngă prag, nici nu s-a mai văzut asemenea oaste în tîrgul nostru. Se umplu ulițile de oşteni călăreți.

— Înalt prea sfinte, s-a spăimîntat cu glas gros şi cumplit diaconul întăi, Anania Bîrlea, n-avem alta de făcut decît să ne-nchinăm şi noi cu cea mai mare grabă.

— De ce, Ananie? a zîmbit prea sfințitul Anastasie.

— Apoi, înalt prea sfințite, după ce i-au detunat pe darabani şi nemți cu sănețele oştenii lui căpitanu Petrea, de au căzut vreo doi din clopotniță ca ciorile, au pătruns asupra slujitorilor domneşti din vale pedestraşi ai lui Potcoavă, şi cînd au tras săbiile, ş-au început a-i sîngera pe ai noştri, gata — aman! Cădem la mila măriei sale Nicoară, să ne ierte şi să ne sloboadă în lumea noastră, unde om vedea cu ochii, ori să se milostivească măria sa a ne primi în leafă.

— Frumos război, n-am ce spune, a rînjit părintele Anastasie mitropolitul. Chiar acum i s-a năzărit lui Vodă să se ducă la împărăție, lăsînd țara de izbelişte. Asupra lui să cadă blestemele pentru prădăciuni şi pojaruri.

A îngenunchiat în fața înaltului şi preotul cel bătrîn de la Sfînta-Vineri, popa Chirică.

— Ba, înalt prea sfințite, să nu păcătuim, a înălțat sfinția sa glas; crainicii strigă de un ceas de vreme, prin toate părțile, că măria sa Ion Nicoară nu vine cu duşmănie asupra țării şi nu va fi asuprit, ucis şi prădat nimeni. Numai păgînilor de la Carvasara să le fie frică; pe aceia îi taie cît te-ai şterge la ochi.

— Strigă crainicii asta? s-a mirat părintele mitropolit.

— Strigă, înalt prea sfinte; fac cruce şi mărturisesc pe sufletul meu. Mai strigă acei crainici că măria sa vine cu oaste de țară şi cu ajutor de la frați creştini. Şi va întemeia judecată la scaunul țării.

— Ce fel de judecată?

— Să judece pe cei mari ai lumii, înalt prea sfinte.

— Se sumețeşte acest domnişor a se aşeza jude în locul lui Dumnezeu?

— Se sumețeşte, înalt prea sfinte, n-avem ce-i face. E plin tîrgul de călărime; tot năboiesc, tot năboiesc oşteni din toate părțile. Şi căruțe vin dinspre podul Păcurarului şi dinspre Sărărie şi de către Ciric; tună şi detună, şi nu înțeleg. Înalt prea sfinte, de ce se bucură aşa prostimea.

— I-a venit vremea să se desfăteze şi ea, a zîmbit a treia oară mitropolitul.

Diaconul cel subțire şi bălan, şi diaconul cel gros şi negru, şi popa Chirică cel cu barba căruntă şi ochii bulbucați s-au sculat în picioare şi au plecat frunțile către poruncile înaltului lor.

— Poruncesc să se tragă clopotele la mănăstiri şi biserici, a hotărît mitropolitul. Şi

arhiereul Gherontie să iasă înaintea biruitorului cu pîne şi sare. Şi dacă închinăciunea e bine primită, am să văd; socot că mă voi osteni şi eu pînă la curte, să îmblînzesc leul şi pardosul.

Îndată s-au sunat clopotele la Sfîntu-Neculai cel bogat, biserica domnească a curții, la mănăstirea Sfîntu-Sava, la Sfînta-Vineri, la Dancu şi la toate bisericile şi mănăstirile, pînă la Golia în capătul tîrgului.

Vlădica Gherontie, locțiitorul mitropolitului, a ieşit cu sobor de preoți şi călugări, venind cu icoane şi făclii la curtea domnească, să se plece lui Vodă cel nou, îngenunchind cu pîne şi sare.

Caimacanii şi dregătorii lui Vodă Şchiopu dăduseră dos la față. Se ascunseseră prin măhălăli, alții avuseseră vreme să iasă către pădurile de la Păun şi Repedea.

Căpitanii de la curtea domnească, cei care închinaseră armele, au cerut măriei sale Vodă cel nou milă şi ocrotire să intre sub mîna măriei sale, cunoscînd ascunzătorile boierilor dregători şi făgăduind să-i aducă de grumaz la picioarele prea slăvite al stăpînului Ion Nicoară-Voievod.

În vreme ce se aşezau zece sotnii de ostroveni la curtea domnească şi la mănăstirea Frumoasa, zaporojenii lui Costandie Şah străbăteau tîrgul la pas, cu căruțele cu covergă după fiecare sotnie. Cîntau şi-şi jucau caii.

Costandie a abătut la curtea domnească, găsind acolo îmbulzeală de curteni de rînd, monahi şi popor. Şi-a făcut loc călare, a oprit la treptele spătăriei celei mari descălecînd singur, pe cînd straja rămînea călare cu săbiile trase. Ion Nicoară-Vodă a coborît cu brațele deschise. Amîndoi hatmanii s-au îmbrățişat şi s-au sărutat. Mulțimea a dat glas de slavă, pe cînd Nicoară şi Costandie intrau la sfat în spătărie.

A venit vestire de la mitropolitul Anastasie că înalt prea sfinția sa e gata să se plece cu supunere în fața măriei sale şi să-l ungă domn, au a doua zi sîmbătă, au a treia zi duminică, aşa cum va porunci slăvitul stăpîn şi cum e gustul măriei sale.

Înalt prea sfințitul Anastasie s-a înfățişat, plecat din şale, în negreața rantiei şi a camilafcei; binecuvîntînd poporul îmbulzit, a suit domol treptele de la spătărie şi străjile i-au făcut loc să intre la măria sa.

Despre ce s-a grăit acolo, nu s-a ştiut şi s-a ținut taină, înalt prea sfîntul părea împăcat şi bucuros cînd a ieşit din spătăria cea mare. Şi-a făcut loc pînă în foişor, deasupra adunării poporului, şi, după ce a mai binecuvîntat o dată, înainte de-a începe vorba, a înghițit strîmb, răsucindu-şi capul de la dreapta spre stînga.

— Să trăiască măria sa! a cuvîntat înalt prea sfințitul Anastasie din cerdac. Măria sa porunceşte în ziua de duminică, 25 noemvrie, parastas şi praznic pentru odihna sufletului răposatului Ion-Vodă, fratele mai mare al măriei sale. Atuncea să se adune poporul la biserici. Iar ziua încununării măria sa o va hotărî la vreme, avînd alte treburi mai grabnice. Şi să se ştie că măria sa nu vine voievod din mila necredincioşilor ismailiteni, ci vine cu oaste creştinească şi cu puterea săbiei sale, aducînd norodului nădejde ca să trăiască slobod, cum au trăit şi moşii noştri din veac.

La vorbele prea înaltului s-au tălăzuit asemenea tunete de hăuliri, mugete şi chiote de bucurie, cum nu se pomenise niciodată la vreo domnie nouă.

Mitropolitul Anastasie, bătrîn încă în putere, cu plete negre, sprîncenat şi cu dinți albi, se îndreptase din şale şi asculta cu luare-aminte acele chemări prelungi, căutînd să-şi dea sama dacă-i bună şi din inimă zvoana aceea de glasuri şi de chiote. Căci înalt prea sfinția sa de mult era deprins să vadă oştenii cu cealma împrejurul norodului. Şi inima acelui norod era cu îndoială şi cu frică întocmai ca inima înalt prea sfinției sale.

A adaos înalt prea sfinţitul Anastasie:

— Măria sa mai porunceşte negustorilor şi breslelor să coboare obloanele şi să-şi scoată marfa. Nimănui nu-i va lipsi un capăt de aţă. Măria sa Ion Nicoară-Voievod vine ca părinte şi prieten al tuturor.

S-a învăluit iar furtună de glasuri. Clerici mulţi, adunaţi grabnic în foişor, au cîntat cu glasuri înalte:

Sfînt, sfînt, sfînt Domnul Savaot
Plin e cerul şi pămîntul de mărirea lui...

Cînd au contenit cîntările, înalt prea sfinţia sa mitropolitul Anastasie a mai îndemnat poporul să se înfăţişeze la slujba de vecernie, cînd se vor trage clopotele la toate bisericile tîrgului. Şi fiecare să umble cu linişte şi cuviincios, ca să nu-l supere pe măria sa.

Însă după slujba de vecernie, prostimea, purtînd făclii, s-a îmbulzit către curtea domnească. Acolo straja fiind în putere şi neclintită ca un părete de cremene, făcliile s-au îndreptat spre Sfînta-Vineri şi au umplut uliţa de la Carvasara. Lumea a stîrnit tumult, şi glasuri multe au strigat împotriva neguţătorilor păgîni.

A trecut o strajă de şase călăreţi şi a îndemnat lumea să se împrăştie căci, din porunca măriei sale Nicoară, neguţătorii ismailiteni au fost ridicaţi şi duşi la curte, în temniţa de sub turnul porţii. Dar lumea nu s-a liniştit. Aparii de la cişmea au înălţat coromîslele şi au poftit să bată cu ele pe dumnealui Sima Ghiorţ, mare armaş al domniei Şchiopului, care stă ascuns în beci între poloboacele cu vin, chiar acolo în casa lui de lînga biserică.

Aceste vorbe au zădărît care nu se mai află mulţimea; şi Şahîn, starostele breslei aparilor, s-a suit pe o scară pe care o ţineau alţii cu putere sub dînsul şi a grăit astfel:

— Oameni buni, acuma-i vremea noastră ca să plătim lui Sima Ghiorţ pentru toate răutăţile pe care le-a săvîrşit împotriva omenirii sărmane. Să-l pîrîm la măria sa Nicoară pentru urgia cu care ne prigoneşte.

— Să-l pîrîm, să-l pîrîm la măria sa! au încuviinţat unii mai vîrstnici, de-o samă cu starostele.

— Ba să-l răpunem acum! au răcnit bărbaţii mai tineri şi femeile.

S-a pornit o învălmăşeală în viermătul de oameni, tălăzuindu-se între chiote de mînie şi ţipete de durere.

Atuncea s-a arătat călare, lînga biserică, uncheşul Petrea Gînj, chemat de straja dintăi. Domnia sa era împresurat de oşteni încălăraţi, cu suliţi. Darabana a sunat, poruncind linişte.

Lumea s-a domolit cu greu.

— Ce poftiţi, oameni buni? a întrebat cu glas puternic căpitanul Petrea.

Nu s-a ştiut deocamdată ce poftesc oamenii cei buni. Deocamdată au poftit cu toţii să strige. Darabana a mai bătut o dată.

— Să vorbească cel de pe scară! a poruncit uncheşul Petrea. Pe cît înţeleg, e omul dumneavoastră.

— Aşa-i! au încuviinţat unii.

— Ba nu-i omul nostru! au răcnit alţii.

A sunat iar darabana a treia oară. Călăreţii ostroveni au aplecat suliţile.

— Eu nu-s nici al unora, nici al altora, a strigat starostea de pe scară; eu îs omul lui Dumnezeu. Şi ca un umilit ce mă aflu pe lumea asta, mă rog domniei sale căpitanul Petrea să-l judece pe Ghiorţ mare armaş, după tînguirea noastră ori să ni-l deie în labă,

să-l judecăm noi.

Se făcuse tăcere ca după alinarea unei furtuni.

— Ce aveți domniile voastre împotriva lui mare armaş? a întrebat căpitanul Petrea.

— He-he! Cîte avem noi! a rînjit starostea Şahîn, zbîrlindu-şi barba şi mustățile cărunte.

Deodată s-a auzit un glas subțire şi mînios cerînd loc, şi, dinaintea căpitanului Petrea, între făclii, s-a înfățişat o țigancă încă tînără, cu cozile împletite cu arginți atîrnîndu-i pe lîngă urechi.

— Asta-i Trandafira! ziceau bărbați şi femei din mulțime.

— Eu sînt, a țipat țiganca, rupîndu-şi dintrodată de pe piept cămaşa şi jucîndu-şi sînii goi. Una dintre țițe, cea din stînga, era neagră şi ciumpăvită. Of! a țipat ea. să se uite căpitanii şi voievozii ce ne face armaş mare.

A prins a lălăi un cîntec înfricoşat:

Ghiorț ne spînzură-n cîrlige
De ne arde şi ne frige
Sima Ghiorț!

— Unde-i Sima Ghiorț! a strigat cu mînie căpitanul Petrea.

— În palatul lui de lîngă biserică, a răspuns Şahîn starostea. Între poloboace, în pivniță; aşa îl pîrăsc slujitorii lui.

— Să mi-l aduceți! a poruncit uncheşul.

— Aista-i venit de la căpcăuni, a înştiințat starostea de pe scară. Cine intra la armaş mare nu mai ieşea, ori ieşea împuținat ca această biată Trandafira.

— Să-l aducă aici, striga ca într-o nebunie țiganca; să-l pălească slăvitul căpitan cu sabia.

O parte din poporul adunat a intrat în palatul marelui armaş. dărîmînd în puține clipe totul. Cu lemne, cu topoare, au răzbit. L-au adus pe armaşul mare, boțit, ghiontit şi suduit dinaintea căpitanului Petrea.

Trandafira s-a repezit asupra lui ca o gaie cu ghiarele, țipînd iar:

— Of! păgîne şi căpcăune,

Tu la țițe ne înjunghii
Şi ne bați pene subt unghii...
Sima Ghiorț!

Mare Armaş Sima Ghiorț nu era om mare, nici voinic. Era un slăbănog spîn, cu petec negru de catifea peste ochiul stîng. Tremura subt amenințarea mulțimii, cu mînile legate la spate, încovoiat cu umilință dinaintea stăpînirii noue.

Trandafira s-a zvîrlit cu ghiarele asupra ochiului sănătos. Lumea s-a tălăzuit iar. Darabana a cerut întărîtat linişte.

— Vi-l dau! a strigat uncheşul.

Într-o clipă, balaurul cu o mie de capete a rupt şi a mistuit jertfa.

Capitolul 35

Temelii ale puterii domneşti

Duminică, în 25 noemvrie, au sunat toate chimvalele bisericilor şi mănăstirilor din tîrgul de scaun, vestind slujbă mare cu parastas şi pomenire a răposatului Voievod Ion.

Fuseseră poruncite deasemenea din tîrg în tîrg şi din sat în sat, în tot cuprinsul ţării, slujbe la fel şi praznice. Aşa că pe acea vreme lină de toamnă, cum nu mai fusese niciodată în veac, cîntau sonurile revărsîndu-se în văzduh şi plutind pe aripi nevăzute. În margine de crînguri înfloriseră alunii şi îmbobociseră cornii. La curtea domnească slobozise floare o creangă de liliac, lîngă fereastra unde odihnea Ion Nicoară.

Măria sa nu prea avea somn. Ardeau făcliile în cămara sa pînă la miezul nopţii şi revărsarea zilei îl afla umblînd la odăi şi la oşteni în tot cuprinsul cetăţuii. Sîmbătă, cu strajă tare, a ieşit călare spre dealul lui Păun, şi a coborît prin viile de la Bucium.

Duminică, în tot cuprinsul curţii domneşti, s-au întins mese de praznic pentru oşteni şi la toate bisericile şi mănăstirile s-a îmbulzit lume sărmană la ospeţe. Măria sa a privegheat din cerdacul spătăriei şi, la închinarea oştimii, a ridicat deasupra frunţii sale pocalul, sorbindu-l pînă la cea din urmă picătură. Altă mîncare decît puţină colivă într-un talger de lut, măria sa n-a gustat în acea zi.

În alcătuirea străveche a acestei mîncări se amestecă grîul, mierea şi laptele, de care nu trebuie să fie lipsită fiinţa omenească. Cei din viaţă cinstesc morţii, împărtăşindu-se din ea, mărturisind astfel că n-ar fi lipsiţi de bunurile vieţii. Dar coliva e o mîncare dulce numai a praznicelor. Sărmanii nu mai pot s-o aibă în toate zilele vieţii, de şi muncesc şi robesc de la leagăn pînă la mormînt.

La al patrulea ceas al dimineţii, Nicoară a coborît scările spătăriei şi popa Chirică s-a suit în foişor şi a binecuvîntat pe ostrovenii Domniei, cu braţele întinse, ca şi cum ar fi vrut să le potolească lăcomia. Sfinţia sa a rostit închinare de laudă Voievodului, şi atunci oşteni aşezaţi în lungul zidurilor pînă hăt de vale, la odăile siimenilor, au prins a detuna unul după altul din sănețe, aşa că au fost fulgere şi trăsnete, de s-a uimit şi s-a mirat, cum nu se poate spune, prostimea aburcată pe ziduri ca să vadă petrecerea de la Domnie.

Cătră ceasul al cincilea al zilei, măria sa Ion Nicoară a ieşit cu Costandie hatman şi cu uncheşul Petrea, avînd în jur o sotnie de oşteni cu suliţi. Au trecut pe la praznice, ca să vadă petrecerea mulţimii. Unde ajungea măria sa, numaidecît prindeau a bate clopotele bisericii, şi norodul dădea glas de slavă, iar psalţii cîntau aşa de năprasnic

încît le erau obrazurile ca de postav roş.

La Sfînta-Vineri, sărăcimea a îngenunchiat înaintea calului alb al măriei sale; numai starostea Şahîn a rămas în picioare şi, închinîndu-se de trei ori către Voievod ca la o icoană, a arătat care-i ruga poporului:

— Să ne dai stăpînitor drept, măria ta, care să nu rîdă de schilozi şi cerşetori, cum rîdea Ghiorţ; să nu-i anine în cîrlige şi să-i ardă cu frigări înroşite; să nu străpungă sinii muierilor şi să le farme palmele în ţîţîna uşii, cum se arată în cîntecele alcătuite de cobzarii noştri; pentru care Ghiorţ şi-a primit întăia osîndă, iar cea de-a doua are a o primi de-acum înainte în veac şi pururea în fundul tartorului. Ci măria ta binevoieşte a ne da un dregător milostiv; şi-l cerem pe căpitanul Petrea care se află acum în stînga măriei tale, lîngă inima măriei tale. Şi noi l-om asculta şi din poruncile Domniei nu vom ieşi.

— Încuviinţez cererea norodului, a zis Potcoavă. Şi cum te chiamă pe domnia ta?

— Eu îs Şahîn, starostea aparilor, şi oricînd slujitor al măriei tale. Ţi-or pomeni veşnic numele sărmanii, pentru bunătatea ce le-o arăţi, prea slăvite stăpîne!

— Am aflat, staroste Şahîn, de întîmplarea de vineri şi de mînia norodului împotriva lui Ghiorţ. Unde-i Trandafira?

— Aici, Doamne! a răspuns cuviincios ţiganca, ridicîndu-se din genunchi. Era curat îmbrăcată şi-i sunau argintii cosiţelor.

Măria sa Ion Nicoară s-a uitat o clipă la ea, apoi a întors în loc şi s-a dus.

Calicii fără mînă ori picior, strîmbii şi orbii au bătut metanie în pulberea medeanului şi-au prins a se jelui, cîntînd:

Doamne, miluieşte-ne,
De păgîni păzeşte-ne,
Bunătate să ne-ngădui,
Altă pită nu ne trebui...

Cînd s-a întors alaiul la curtea domnească, îl aştepta descălecat sub foişor pe măria sa un sol grabnic de la asaulul Elisei. S-a închinat cu cuşma în mînă. Era Mitrea Bogza, cel ce fusese în tinereţa sa cioban.

— Ce ţi-i voia? a întrebat Nicoară.

Oşteanul s-a apropiat, plecîndu-şi fruntea. Nicoară a priceput că i se aduce o veste tainică şi a chemat pe sol după sine, ducîndu-l sus în pridvor.

— Acuma spune.

— Slăvite stăpîne, a răspuns Bogza, mă trimete asaulul nostru ca să vestesc cum că Alexandru coconul, fratele măriei tale, a ieşit fără voie de sub mîna asaulului nostru şi s-a răzleţit singur, în colo, către Moldova. Am umblat o vreme după domnia sa coconul, fiind cu mine şi Dominte Gîrbovu, pînă-ntr-un loc, ce-i zice „Sub Boura", după cît am aflat. Acolo l-am lăsat, avînd datoria să ne întoarcem la sotniile noastre.

— Da. Şi pe urmă?

— Pe urmă — nimica, slăvite stăpîne. Asaulul nostru trimete vestirea asta şi atîta-i.

Nicoară a privit pe oştean fără să clipească.

— Bine, a zis măria sa încet. Acuma du-te la cuhnii, să te ospăteze. Aşteaptă pînă ce-ţi dau răspuns. Unde-i acuma asaulul Pokotilo?

— Slăvite stăpîne, asaulul nostru a intrat în munte, nici nu-l mai pot găsi; mi-a poruncit să rămîn aice la curte pînă ce-a veni şi domnia sa cu unii boieri pe care i-a apucat de grumaz.

— Bine. Înfăţişează-te căpitanului Petrea; spune-i şi lui ce mi-ai spus mie. Du-te!

Potcoavă grăia c-o voce blîndă, dar îndată ce Bogza a coborît din pridvor, tot lăuntrul său i s-a cutremurat de furtună. S-a învîrtit în juru-i, cătînd ceva. După aceea a intrai în cămara unde îşi avea patul de odihnă şi s-a trîntit cu faţa în jos pe poclăzi. După o clipită a săltat în picioare şi a căutat cingătoarea cu armele de război. A prins-o cu repeziciune, apoi a aruncat-o.

— Ce-mi folosesc toate? mormăia el înăbuşit, ca într-o rătăcire fugarnică. Toate se împlinesc bine, şi deodată vine acest prag la care mă poticnesc. Omeneşti slăbăciuni pe care nu le pot birui!

S-a aşezat într-un jilţ şi s-a scobit la chimir, scoţînd cartea presviterei şi ţinînd-o între două degete ca pe ceva de preţ. A privit-o lung ş-apoi a aruncat-o cu aţîţare pe duşamea, ridicîndu-se şi umblînd în neştire, între uşă, pat şi masa de abanos, înfloritä cu sidef. În cămara aceea strîmtă, cu puţine lucruri amestecate, unele scumpe, altele de rînd, numai c-o icoană în colţul răsăritului, cu candela stinsă, fără scorţuri pe păreţi şi lăvicere pe jos, ca şi cum într-un ceas al zilei de vineri toate ar fi fost luate de un val, i se părea că se înăbuşă, ca într-o străinătate pustie, într-o închisoare. Lovi cu mînie sunducul înflorit de sub fereastră. După sunet a înţeles că-i gol.

— Ah! a gemut el, lovind iar cartea de jos cu cizma şi trimeţînd-o sub măsuţa de abanos.

S-a oprit. Auzea îndărătul uşii tusa uncheşului Petrea. S-a îndîrjit asupra sa însuşi. S-a întors, dar n-a izbutit să zîmbească bătrînului care intrase.

Oşteanul cel vechi îl privea cu îngrijorare.

— Ce se va fi întîmplat, măria ta? Mi-a spus Bogza de Lixandru al nostru. Fii cu îngăduinţă; nu-l judeca prea aspru; ţi-i frate şi s-a purtat întotdeauna ca un viteaz.

— A călcat poruncile Domnului său... a zis domol, însă cu străşnicie, Potcoavă, privind aţintit la mare armaş.

Ca şi cum ar fi fost lovit în piept, bătrînul a şovăit înspre Domn, căutîndu-i mîna; ochii i s-au aburit de lacrimi.

— Măria ta, nu-l osîndi pînă ce nu se va afla ce este. În clipă încalic cu cîţiva oameni şi purced. Pînă mîne sară ţi-l aduc aici. Fii blînd şi milostiv; sînteţi prunci dintr-o mamă.

Nicoară a oftat; a părut că se îmblînzeşte; însă privirea îi era aceeaşi.

— Du-te, mare armaş, adă-l aici pe acel rătăcit. Bătrînului îi curgeau lacrimi în mustaţa sură. Nu se clintea încă din loc.

— Du-te, uncheşule, a adaos Nicoară cu blîndeţă, punîndu-i mîna pe umăr.

Uncheşul a plecat fruntea şi a ieşit numaidecît. I s-a lovit sabia de uşă.

„Semn rău”, şi-a zis în sine Potcoavă; a zîmbit el singur de asemenea eres, care-i dovedea slăbăciunea sa în acest ceas.

A deschis uşa şi a strigat caraulei:

— Dă înştiinţare să vie logofătul Radu.

Pe urmă Nicoară şi-a adus aminte că vel-logofătul cel nou e împovărat de treburi. De şi era zi de sărbătoare, Radu Suliţă avea cămara logofeţiei, împrejurul său, pe meşterul de scrisoare moldovenească şi pe cei doi ucenici ai lui, pentru întocmirea şi trimeterea la scaunele de ţinuturi a poruncilor măriei sale. Cu cea mai mare grabă şi fără întîrziere, jupînii starosti pîrcălabi aveau a trimete la curtea măriei sale Ion Nicoară pe cel mai vîrstnic dintre căpitanii de mazili şi răzăşi, ca să intre în divanul de judecată al Domniei, care îşi începe treburile cît de curînd.

— Dacă n-am fi noi, se tînguia diacul de moldovenie, bătrînul Ştefan Hristofor,

ce-ar face domniile? Ar fi întru mare nevoie. Pe cînd aflîndu-ne noi aici, scriem poruncile şi le trimetem, şi toată lumea trebuie să deie ascultare. Să ştii, măria ta, că Ştefan Hristofor e stîlpul logofeției încă din vremea răposatului Petru Rareş-Voievod. Se schimbă măriile lor destul de des, după ale lumii năcazuri şi nevoi, pe cînd logofeția rămîne statornică, slujind Domnia. Nici Turcul n-are ce ne face; nici măria sa n-are ce ne face; noi n-atîrnăm de schimbări; noi sîntem logofeția şi cunoaştem toate încheieturile şi rînduielile țării Moldovei. Aşa acuma, dacă am scris poruncile, treaba merge strună. Aceşti ucenici, Mîțu şi Codoman, n-au altă treabă decît să taie şi să ascută pene bune de gîscă; eu scriu şi Domnia țării n-are nici o grijă.

Moş Hristofor se purta cu greu de colo pînă colo nu numai din pricina anilor, ci şi dintr-a unei omeneşti slăbăciuni, plăcîndu-i foarte vinul din viişoara domniei sale de la Bucium, din care îşi aducea în fiecare zi la curte un clondir de-o ocă. Adevărurile pe care le dovedea tuturor celor ce pofteau să-l asculte şi îndrăzneala pe care o arăta mai-marilor săi, în puterea acelui clondir trebuia căutată. Altfel era om bun, cu nasul mare şi ruşinos. Nu s-amesteca în treburile politiceşti. Era Ştefan Hristofor pană-de-gîscă, cu ființa domniei sale închinată logofeției Moldovei.

Mîțu şi Codoman, ucenicii, slabi şi firavi ca şi meşterul lor, însă tineri, îl înştiințaseră pe moş Hristofor că vel-logofătul cel nou e cărturar şi scriitor mai mare decît toți cărturarii şi scriitorii de pe lumea asta. He-he! De asta nu-i păsa domniei sale! Pe Ştefan Hristofor nu-l putea birui nimeni.

— Ascultă, măria ta:

„Jupîne pîrcalabe" de la ținutul Covurluiului, cel ce ai fost aşezat la Domnia nouă a măriei sale Ion Nicoară, scoală-te, ia aminte şi trimete la scaunul Domniei măriei sale pe căpitanul de mazili cel mai cuminte şi mai bătrîn de la ținutul domniei tale cu grabă şi aşa să faci iar nu altfel.

Măria sa Vodă a poruncit, vel-logofăt şi-a pus pecetea, Ştefan diac a scris."

— Ei bine, moş Hristofor; să se trimeată poruncă la fel la celelalte douăzeci de ținuturi.

— N-am spus eu? a rîs blînd moşneagul, cu gura-i ştirbă, foindu-se în rantia-i sură. Le facem toate. Dar mai întăi şi mai întăi să scriu acea carte pe care mi-a poruncit-o însuşi Vodă. Căci, dacă n-oi scri-o azi, se supără măria sa. Cartea aceea cu iazul de la Miroslava, unde este neînțelegere între nişte călugări şi mişeii țărani. Le spun eu acelor țărani şi-i amenințcă dacă nu se astîmpără, apoi au de-a face cu sabia măriei sale.

— Moş Hristofor, a răspuns Radu vel-logofăt, măria sa a poruncit pentru jalba sătenilor de la Miroslava, că intră călugării de la Goruni fără dreptate în iazul lor cu năvodul, şi-l pustiesc.

— Atuncea să-i amenințpe călugări?

— Se-nțelege.

— Bun! Las' pe mine, măria ta, într-o clipeală i-am amenințat. Ce se pricepe Evantie Simandra, diac de elină şi latinie, dragă Doamne! Ce se pricepe Radomir Koțmanski, cel de sîrbie şi leşască? Dumnealor nu dau pe aici cu săptămînile. Numai cînd şi cînd îi chiamă Domnia. Iar Ştefan Hristofor e stîlp!

Turnați cerneală în ulcică, băieți.

Pana de gîscă e roasă şi cam scîrțîie, dar pentru nişte monahi urgisiți, merge.

Ascultă, măria ta vel-logofete:

„Cuvioşia ta părinte stareție de la schitul Goruni, să nu cumva să vă mai vîrîți cu

voloacele în iazul de la Miroslava al răzăşilor şi vecinilor de la Miroslava, căci dacă mai cutezaţi, apoi nici dracu nu vă scapă din mîna lui mare armaş.

Măria sa Vodă a poruncit, vel-logofăt şi-a pus pecetea, Ştefan diac a scris."

Cînd şi-a ridicat ochii tiviţi cu roş de pe carte, moş Hristofor a clămpănit de două ori din fălci goale şi a prins a tremura. Văzuse, oprit în uşa deschisă, pe Vodă. Nicoară ascultase cartea de amenințare cu sprînceana încă mînioasă, dar cînd diacul cel bătrîn s-a spăimîntat, măria sa a prins a se însenina şi a zîmbit.

Aprodul care trebuia să vestească vel-logofătului porunca era în dosul măriei sale, cu umerii ridicaţi pînă la urechi de groază. Cum s-a înseninat măria sa, ochii lui moş Arvinte aprodul s-au bucurat.

— Bună carte! a încuviinţat Vodă. Pe cît înţeleg, acesta-i diacul cel bătrîn de care mi-ai vorbit, logofete Radule...

— Da, măria ta, a răspuns Radu Suliţă zîmbind, acesta e vestitul în toată lumea Ştefan Hristofor, diac de moldovenie la logofeţia cea mare a ţării Moldovei.

— Eu sînt, măria ta, a suspinat cu lacrimi în ochii bulbucaţi, bătrînul. Învrednicitu-m-am să văd faţa măriei tale, viteazule; acuma aş putea să mor, dacă n-aş avea de scris atîtea în astă cămară domnească...

Nicoară a privit cu milă spre edecul logofeţiei, apoi s-a îndreptat spre vel-logofăt.

— Dacă aţi isprăvit, Radule, aş avea ceva să-ţi spun. Vino după mine.

Bătrînul şi ucenicii s-au închinat cu mare smerenie către faţa măriei sale. Vodă şi vel-logofătul au ieşit.

— Am fost prea tulburat şi mîhnit, prietine, a zis Nicoară după ce au ajuns în cămara sa de odihnă.

Diacul a băgat de samă un jilţ răsturnat pe duşamea. După aceea s-a dus drept la măsuţă, s-a aplecat şi a cules de jos cartea presviterei. Nicoară i-a luat-o din mînă şi a vîrît-o cu grijă în chimir, la locul ei, ca pe un odor scump. Au ridicat amîndoi jilţul; diacul l-a tras către fereastră; Nicoară s-a aşezat în el; vel-logofătul a rămas în picioare.

— Îmi pari tare îngrijorat, mărite Doamne, a vorbit Radu Suliţă, privindu-l cu luare-aminte pe stăpînul său.

A ascultat apoi cu fruntea plecată răspunsul, cumpănind în sine ce putea face şi ce putea spune.

— Socot, a grăit el cu linişte, că greşala fratelui măriei tale nu-i nici din duşmănie, nici din uneltire. E o greşală de tinereţe. Fii îngăduitor, slăvite, căci sîntem oameni, şi toate cele omeneşti nu ne sînt străine.

— Acuma sînt mai liniştit, prietine, a răspuns Nicoară, căci şi eu sînt om, cum spui, şi-l înţeleg; şi mînia mea a fost firească deoarece, cum să-ţi spun? Să ştii că n-am alt prietin lîngă mine, diece, şi-ţi cunosc înţelepciunea, de aceea am dorit să te văd, în asemenea împrejurare... Cum să-ţi spun? S-ar fi cuvenit să fiu eu mai nerăbdător decît Lixandru şi să mă duc grabnic unde s-a dus el, deoarece am fost chemat; iar Lixandru nu-i aşteptat. Şi cu toate acestea m-am înfrînat şi stau aici, unde mi-i datoria.

Diacul a plecat fruntea:

— Măria ta, dacă dumnealui coconul Alexandru se înşală, atunci chiar înşelarea îi va aduce pedeapsa; ochii care îl vor întîmpina vor fi săgeţi înveninate. Să ne fie milă de el. Se va întoarce cu inima frîntă.

Nicoară a luat mîna diacului.

— Prietine, ai dreptate, a şoptit el, cu ochii duşi pe geamul ferestrei, departe. S-aşteptăm.

Vel-logofătul Suliță a simțit fierbințeala de friguri în acea mînă puternică.

— Pînă vinerea viitoare, mărite stăpîne, nădăjduiesc că se vor tocmi toate; şi fratele măriei tale se va întoarce cu uncheşul Petrea. În acea zi de vineri se va deschide în spătăria cea mare judecata vinovaților vînzători.

Joi, c-o zi înaintea deschiderii divanului de judecată poruncit, măria sa a fost înştiințat că marele armaş Petrea Gînj a sosit de la Dăvideni cu alai. Nicoară s-a repezit în foişor. A privit dinaintea treptelor spătăriei. I s-au înegurat privirile. Ceea ce aştepta el nu se vedea. În trăsura uşoară a dăvideanului se afla Iorgu Samson cu presvitera Olimbiada. Din căruța cu covergă a Domniei, cobora uncheşul Petrea şi badea Ghiță Botgros, trăgînd după ei umbra firavă şi trudită a mezinului Alexandru. Ile Caraiman a sărit şi el din chilna de dinainte lăsînd caii în grija slujitorilor de la odăi şi s-a alăturat ca să dea sprijin celui bolnav.

Se vedea fără nici o îndoială că mezinul e împuținat şi pierit. Îşi înmlădia moale trupul, sprijinit şi dus de subsuori. Obrazul lui frumos şi alb ca fildeşul i se prăvălea cînd pe-un umăr, cînd pe altul, cînd în piept.

Presvitera a băgat de samă că măria sa aştepta sus, în foişor; a păşit repede în straiu-i negru şi îmbrobodită strîns cu matasă cernită; a ridicat pripit cele cîteva trepte şi, cu mînile la tîmple, s-a repezit abia stăpînindu-şi bocetul de jale; a cuprins dreapta lui Nicoară şi şi-a plecat asupra ei fruntea.

Nicoară o întreba numai cu ochii înfricoşați ca de-o vedenie cumplită. N-avea glas, dar cu acei ochi cerea o lămurire. A făcut un semn aprozilor şi caraulelor să lipsească din jurul său.

— Ce s-a întîmplat cu Lixandru? a gemut el cu fundul gurii uscat de arşiță.

— Era să moară, mărite stăpîne; a stat fără răsuflare multă vreme; abia l-am scos din umbra morții, dar nu mai are nici o legătură cu lumea asta.

Presvitera vorbea încet şi repede, privindu-l cu agerime.

Nicoară a mai încercat o întrebare, al cărei sunet Olimbiada nu l-a auzit, dar a dat răspunsul ce i se cerea.

— Cum a ajuns la casa mazîlului nostru, Lixandru s-a repezit să vadă pe copilă. A chemat, a întrebat. Casa pustie. Bătrînii se aflau la cină la logofătul Iorgu. El nu căuta decît o singură ființă — aşa cum o visase în rătăcirea lui de dragoste. Dar copila nu mai era pe astă lume, mărite stăpîne. De la Sîntilie a adormit de veci şi se află îngropată lîngă lespedea lui David Călărețul...

Presvitera s-a oprit. Nicoară o privea ațintit şi fără mişcare.

— Spune, presvitera...

Abia a şoptit; ea ştia ce trebuie să răspundă:

— Cînd a înțeles, Lixandru s-a repezit pe poteca livezii, a găsit mormîntul proaspăt... Căzuseră din pomi cîteva mere în țărîna încă moale. A dat un răcnet, a căzut cu fața în jos; s-a zvîrcolit pălind cu fruntea lespedea mormîntului celui vechi. A rămas pierit, abia după două zile s-a deşteptat în el puterea vieții. Dar l-ai văzut singur, măria ta, că nu mai trăieşte cu oamenii; trăieşte cu închipuirile lui bolnave.

Nicoară Potcoavă a tăcut, c-o silință ca să scuture de pe el negura acelui ceas al desnădejdii. A ieşit cu presvitera Olimbiada după el, a auzit glasuri, a înțeles după mişcarea slujitorilor unde se află bolnavul, a trecut şi a deschis o uşă, a văzut pe uncheş la marginea unui divan şi alături mezinul, secătuit şi senin, întins subt o pocladă, cu tîmpla pe un puişor de pernă.

S-a dus la el; i-a pus mîna pe frunte. Ochii bolnavului s-au deschis fără să-l vadă.

— Frăţioare... a şoptit Nicoară, ca în anii de demult, cînd trăia maica lor Calomfira...

— Puiule, te chiamă bădiţa tău... a mormăit uncheşul. Bolnavul a tresărit la chemarea fratelui său. Era sunet cunoscut, dar stîns şi depărtat; n-ajungea nimic la înţelegerea lui.

Nicoară s-a ridicat domol; parcă nu i se mai isprăvea timpul cît i-a trebuit să se înalţe în picioare.

— Presviteră Olimbiada, a şoptit el; rămîi aici şi-l priveghează pe acest copil sărman. Uncheşule, te aşteaptă treburile armăşiei. Mai stăm de vorbă după ce mă liniştesc.

Cum a trecut de prag, Nicoară a fost ajuns de suspinele stăpînite ale bătrînei. Bolta pe sub care trecea era goală şi pustie. Slujitorii se retrăseseră în cotloane, ca să lese loc slobod durerii şi tînguirii.

Potcoavă a trecut spre cămara sa cu pas nesimţit. Cînd a ajuns la uşa deschisă, a auzit glasuri. Vorbea diacul; îi răspundea ca într-o îngînare de priveghi cineva, care nu putea fi decît Ghiţă Botgros.

Domnul s-a oprit, întorcînd urechea.

— Domnia ta, diece, se ruga Botgros, fie-ţi milă de mine şi închină-mă măriei sale ca să-i fiu slujitor ohavnic. După cîte prăpădeşte, să cîştige măcar un suflet ce-i va fi cu priinţă.

— Bade Ghiţă, nu lăcrima, că nu eşti muiere, a grăit vel-logofăt Radu. Închinarea domniei tale, măria sa o va primi cu bunăvoinţă. În asemenea ceasuri numai prietenii îi pot aduce mîngîiere.

— Aşa-i, diece. Degeaba ne-om tîngui, degeaba ne-om zbuciuma, degeaba om întreba; răspuns nime n-o da. De ce se veştezeşte floarea, de ce tace privighetoarea, de ce sacă izvorul... Iaca, m-aude măria sa. În genunchi te rog, slăvite, nu mă lepăda de la faţa măriei tale.

Capitolul 36

Divan de judecată

După porunca măriei sale, în ziua de vineri 30 noemvrie, s-a deschis, în spătăria cea mare din palatul domnesc, divanul de judecată al țării împotriva boierilor vînzători din anul 74.

Se aflau juzi douăzeci şi doi de răzăşi din cei mai bătrîni de la ținuturi, şase dregători ai Domniei şi înalt prea sfinția sa mitropolitul Anastasie, cap al divanului. Măria sa Ion Nicoară-Voievod a privegheat deschiderea, stînd cu spada şi buzduganul în tronul său, avînd îndărăt doisprezece din ostrovenii săi, cu săbiile goale.

Porțile cetățuii erau deschise şi se dăduse învoire norodului să umple ograda, numaicît să fie cuviincios şi paşnic, şi să nu tulbure divanul măriei sale cu chiote, larmă şi sudălmi asupra ticăloşilor aduşi la județ. Paza ogrăzii o îndeplineau două rînduri de oşteni cu suliți.

Vremea urma a fi lină şi blîndă. La al treilea ceas al dimineții soarele a bătut cu putere în ferestrele spătăriei. Divanul cel mare se deschisese şi mitropolitul Anastasie rostise rugăciunea „împărate ceresc". Juzii s-au ridicat în picioare. Cînd rugăciunea s-a isprăvit, Vodă s-a aşezat în tron, iar judecătorii au urmat a sta drepți, închinîndu-se apoi odată toți către stăpînitorul țării.

Mitropolitul Anastasie a grăit:

— Fraților drepți creştini, măria sa Ion Nicoară ne îndeamnă să începem a judeca, astăzi şi în zilele următoare, pînă la 20 dechemvrie, o samă de boieri vinovați de vînzarea Domnului lor şi a Țării, acum trei ani, în vremea războiului lui Ion-Vodă cu otomanii. Zice măria sa aşa, că nu se află păcat mai cumplit decît acela săvîrşit de aceşti boieri pămînteni; e mai mult decît omorul tatălui, mamei şi fraților, e vînzarea Țării, păcatul lui Iuda, cu blăstăm pînă la sfîrşitul lumii.

Iar măria sa porunceşte să vadă noroadele pieirea acelor boieri acuma, săvîrşindu-se pedeapsa lor în această scurtă a noastră viață, fără a se îndelunga pînă la sfîrşitul veacului.

Mitropolitul Anastasie s-a oprit privind la măria sa. Fața Voievodului era mîhnită şi pălită de veghere.

— Acestea sînt întocmai poruncile mele, a zis măria sa cu glas limpede.

Atunci părintele mitropolit s-a aşezat în jîlț. A venit în fața divanului Radu, logofătul cel mare, îmbrăcat ca oştean şi cu sabia la şold; a deschis condica vinovaților, întocmită după izvodul căpitanului Negrea, şi a pus-o pe masa judecății. A adaos şi o însemnare a acelora care aveau a fi cercetați în ziua aceea.

S-a închinat:

— Cinstiților juzi, măria sa mai adaogă încă ceva, pe lîngă cele spuse de capul cinstitului divan. Dreptatea e legată la ochi; paloşul ei loveşte fără milă!

Divanul s-a înfiorat, în tăcere.

S-a strecurat în stînga înalt prea sfințitului Anastasie diacul de moldovenie Hristofor şi a arătat, c-o unghie tivită negru, pe însemnarea de pe masă, pe cel dintăi chemat la județ, rostindu-i numele cu glas tare:

— Domnia sa pîrcalabul Irimia!

— Lipseşte! a dat răspuns aprodul de la uşă. Divanul a rămas o clipă nedumerit.

— Nu-i nimica, a grăit blînd Hristofor. Măritul divan să hotărască — chiar înainte de a fi prins domnia sa pîrcalabul.

Părintele mitropolit a grăit:

— Împotriva acestuia mărturiseşte țara întreagă. Juzii au ridicat mînile: Aşa este!

— Atuncea îl osîndim la pieirea prin sabie, a hotărît moale şi tremurat părintele mitropolit.

Juzii au înălțat brațele, încuviințînd.

—...Aşa că îi punem cruce, s-a smerit diacul de moldovenie Hristofor.

Foindu-şi şalele în halatu-i sur cu guler de blană de rîs, Hristofor s-arăta mai grăbit decît se cuvenea. Vel-logofăt Radu l-a poprit din ochi, strunindu-l oarecum ca pe-un cal bătrîn şi nătîng.

— Acuma cine vine la rînd? s-a tulburat diacul Hristofor. Acuma vine la rînd, a răspuns tot el, dumnealui pîrcalabul de Crăciuna, Haralambie Panțu. Pe acesta, s-a jîmbat el, l-a prins ca pe o găină în cuibar dumnealui asaul Grigore Apletin zaporojanul. Să vie Haralambie Panțu!

— Vine! a răspuns moş Arvinte, aprodul de la uşă, foindu-şi şi el umerii gîrbovi, c-o bucurie ciudată. Pe-aicea, boierule, l-a îndemnat el pe pîrcalabul Haralambie.

Acel pîrcalab era numai o umbră jalnică. Abia se tîra pe arcurile moi ale picioarelor. Se uita spăriat, clipind din ochi, cînd la divan, cînd la măria sa.

La întrebarea părintelui mitropolit, a dat din cap încuviințînd că într-adevăr şi el a fost în steagul de călărime boierească ce s-a închinat păgînilor la anul 74.

Diacul Hristofor a şoptit ca pentru sine:

— Îi punem cruce, şi să-l descăpățîneze, şi-l şterg cu cerneală de pe însemnare. Gata!

Părintele mitropolit Anastasie a rostit osînda.

Pîrcalabul de Crăciuna a privit rătăcit în juru-i, a dat să cadă în genunchi, tinzînd un braț spre măria sa. Aprozii l-au luat şi l-au dus. Moş Arvinte a clătinat din cap în urma lui.

S-a auzit din foişorul de-afară glasul puternic al crainicului, vestind:

— Haralambie Panțu, pîrcalab de Crăciuna, să i se ia capul.

Un tunet prelung de glasuri ale mulțimii de-afară a pătruns pînă la cinstitul divan.

Au mai fost judecați cu aceeaşi rînduială boierii vinovați de la ținutul Putnei — Anastasie Trotuşanu, vornic al doilea, Ştefan Dîmbu, vistiernic şi strîngător de dabile, plocoane şi peşcheşuri, Vasile Belei, Costandin Mîndru şi Niță Bou, vornici de poartă, Zaharia Frîncu şi Zaharia Stegaru, foşti vornici de Focşani, şi în sfîrşit Costea Lăpădatu, spătar la domnia lui Petru-Vodă Şchiopu.

S-au aflat cu toți de față la chemarea divanului, au mărturisit şi au suferit mustrarea înalt prea sfințitului Anastasie, după aceea au trecut către o mustrare mai

aspră, în tumultul de amenințări şi sudălmi ale norodului.

Străjile ogrăzii aplecînd sulițile, norodul s-a potolit întrucîtva.

Pe podina din fundul ogrăzii, dincolo de odăile Doamnei, s-a arătat gîdea Ismail Harapu, cercînd tăişul paloşului cu puricarul mînii stîngi; după aceea, suflecîndu-şi mînicile cămăşii roşe, a țipat subțire şi gîngav:

-— Bîr-bîr — bîr-bîr!

— Berbecii! Berbecii! a urlat mulțimea, desfătîndu-se de priveliştea acelui gealat mare şi blînd, de o sută de ocă greutate, adus din țara Abisiniei de turci, şi vîndut curții Moldovei la domnia Lăpuşneanului.

N-avea nevoie de altă mîncare decît de-o ocă de chebap de berbec pe zi şi nu făcea nici un fel de altă slujbă, nici se pricepea la altceva pe lumea asta, fiind cu puțintică minte şi mut. Dormea cu satîrul lui alături, şi, în lungul zilelor de lene, îl tot ascuțea pe o lespede de grezie şi-l ungea după aceea cu seu de oaie. Ismail Harapu rămăsese neschimbat, necunoscîndu-şi anume stăpînii, fiind numai brațul puterii domneşti, fără auz şi fără cuvînt.

După puținul răstimp de linişte, norodul a zvonit iar:

— Berbecii! Să-i taie!

Un stol de rațe sălbatice a trecut vîjîind prin lumina de sus către iazul de devale.

— Babă Mărie, a strigat cineva din norod, ți se duc rațele la baltă.

Mulțimea a hohotit; tocmai în acea clipită a tresărit al doilea țipăt al gealatului:

— Ai, ai!

Ismail Harapu dădea o singură lovitură osînditului îngenunchiat, şi capul se desfăcea rostogolindu-se pe podină. Gîdea îl ridica numaidecît, în priveliştea poporului, hîrîind cu colții lui albi ca de tigru.

În linişte apăsătoare a divanului juzilor, s-a simțit, după hăulirile şi tăcerile mulțimii de-afară, că a început lucrarea cea crîncenă.

Între mila de om ce-i frămînta şi hotărîrea înghețată a dreptății, i-a nălucit lui Nicoară un gînd de întristare:

— Întîia putere statornică la Domnia Moldovei e diacul, îşi zicea măria sa; iar a doua, gîdea.

Cu un ceas înaintea amiezii, Domnul s-a ridicat din tron şi a zis către jupînii juzi surîzînd lînced:

— Destul. Ajunge fiecărei zile răutatea ei. Mîni, sîmbătă, aveți mai multă muncă, şi tot astfel şi-n alte zile, ca să se istovească izvodul. Ne vin prinşi şi de la scaunele de ținuturi.

— Măria ta, a grăit vel-logofăt Radu, am dat înştiințare la ținuturi că leşurile celor tăiați le pot ridica femeile şi pruncii lor, ca să le îngroape la bisericile unde vor găsi de cuviință. Stăpîne, a adaos în şoaptă vel-logofăt, înainte de prînzare te pofteşte presvitera să treci pe la cămara fratelui măriei tale, să-l vezi. A prins a se înfiripa.

— Aud şi-un cuvînt de bună-vestire... a suspinat Potcoavă.

A dat drumul străjii. Numai cu vel-logofătul Radu, a intrat în cămara mezinului. Într-o tăcere neclintită, unde nu răzbătea de-afară vuietul mulțimii, şi-n umbra uşoară ce se strecura de la văzduhul asfințitului prin fereastra îngustă, presvitera veghea dintr-un jilț. Mezinul era îmbrăcat în straiul lui de oştean, fără cingătoare şi arme; şedea în fundul patului, cu spatele rezemat în perina de părete. Avea un zîmbet veşted, fără lucire. Nu cugeta la nimic. Întristarea lăuntrică sta în ochii lui ca într-o apă moartă.

Cînd a intrat Nicoară, bolnavul totuşi s-a mişcat. I-a auzit glasul şi a întors puțintel

fruntea. Fratele mai mare s-a aşezat cu luare-aminte lîngă el şi i-a cuprins mîna.

— Lixandre, a şoptit foarte încet Nicoară... Lixandre...

— Da... a îngînat mezinul.

— Lixandre. spune ce doreşti...

— Bădiță, bădiță! a țipat pe neaşteptate nefericitul.

— Spune, l-a îndemnat dulce Nicoară. cuprinzîndu-l de după grumaz.

Ochii bolnavului s-au umezit, lucind ca două stele în ceață. Obrajii lui Nicoară au fost cuprinşi o clipă de palmele reci ale bolnavului.

— Bădiță, m-am coborît în vîrtej... sub fața pămîntului... la nepoata bătrînilor... cum o chema? Am uitat... Şi, cînd am coborît eu în vîrtej, ea s-a înălțat, ş-am văzut-o plutind departe... departe... departe... către cometă. Atuncea n-am putut ieşi de unde mă aflam; dar acuma trebuie să mă duc şi eu acolo, după dînsa...

Trudit, şi-a plecat tîmpla pe umărul stîng. Din ochii închişi picurau lacrimi. Presvitera Olimbiada asculta, umbrindu-şi privirile cu năframa.

— Măria ta, a şoptit ea, dacă a început a-şi aduce aminte, putem avea nădejde de însănătoşire.

— S-ar putea asta?

— Fii încredințat, mărite stăpîne.

— Trebuie să ne mulțămim şi c-o nădejde. Presvitera. Olimbiada l-a privit şi i-a văzut ochii înghețați. S-a spăimîntat, frîngîndu-şi mînile.

— Cel care împlineşte ce are poruncit, a urmat Vodă, apoi să-şi primească partea; numai să nu fie împovărat mai mult decît poate răbda.

Presvitera şi-a plecat fruntea asupra mînii cu inelul domnesc:

— Slăvite stăpîne, fii tare pînă la urmă. Domnul Dumnezeu te va încununa.

— Ce spui, presvitera Olimbiada? a rîs amar Nicoară.

— Stăpîne, nu păcătui şi nu huli împotriva celor sfinte.

— Ah, presvitera, dacă ar fi milă şi dreptate dincolo de stele... Dar nu-i. Cerul e pustiu şi nu răspunde desnădejdii noastre. Puterea cu care biruim pustia morții nu e decît în noi, mişeii pămîntului.

— Vai, grăieşti ca un păgîn, stăpîne, nu ca un creştin.

— Vorbesc ca un biet om, presvitera.

Capitolul 37

Prietinul şi cumătrul Neculai Strămurare

În una din nopțile fără sfîrşit care au urmat, stînd treaz în chilie şi singur numai cu sufletul său, Nicoară Potcoavă a auzit zvon în pridvor şi glasul caraulei:

— Măria sa, hodineşte.

— Vin de la domnia sa Grigore Apletin asaul. Vestire grabnică!

Nicoară a bătut cu buzduganul în foaia de aramă de lîngă crivatul său. Tunetul a izbucnit. Măria sa l-a năbuşit cu palma.

Caraula a strigat:

— Pas la măria sa!

Potcoavă s-a ridicat în capul oaselor în aşternut. Caraula a intrat cu făclie aprinsă, făcînd loc solului. A întărit făclia în sfeşnic şi s-a dat înapoi, către lucirea slabă de candele a pridvorului.

Vodă a cunoscut numaidecît pe sol:

— Dumneata eşti, Strămurare?

— Eu sînt, Doamne, şi-s bucuros c-am putut veni într-un suflet pînă la măria ta.

Vorbind, Strămurare îşi aruncă lîngă uşă dulama, apoi îşi feri de privirea măriei sale buzduganul, sucind pe sine chimirul de piele.

— Se vede că eşti grăbit, Strămurare? a întrebat Potcoavă.

— Apoi, măria ta, dacă am pătruns aicea, le-oi spune pe toate dintrodată. Cînd ne-am aşezat la Domnie, uncheşul Petrea m-a mînat la ținutul Putnei ca să aduc de la asaul Apletin veşti. Puțin am stat; asaul Grigore Apletin m-a chemat şi mi-a spus s-aduc măriei tale vestea cea mai bună, cum că s-a aflat urma pîrcalabului Irimia.

— Spune! a strigat Vodă sărind la Strămurare şi zguduindu-l de umeri.

— Asta fac, slăvite stăpîne. S-a aflat urma pîrcalabului.

— Vra să zică nu-i ieşit din țară?

— Nu, stăpîne. S-a ajuns cu străjile Şchiopului, care se întorceau de la vadul Obluciței întîrziind prin sate, cătînd mîncare şi muieri, după năravul lor. Cinci sute de năvrapi cu baş-buluc-başa lor se chiamă că-i un început de putere, la care s-au adăogat unii boieri de țară cu slugile lor şi oameni de strînsură. S-a făcut o oaste de două mii de călăreți. Pe lînga asta, credincioşii pîrcalabului chiamă în leafă şi dobîndă pe oameni mai vechi care s-au oştit în Țara-de-Jos, acu trei ani; şi năimeşte ori ia cu sila pe ciobani şi pe fugarii de prin sate de sub mîna boierilor. Aşa că tot sporindu-şi oastea, pîrcalabul a ajuns destul de grabnic din ținutul Bacăului în ținutul Vasluiului şi eu sînt numai cu trei zile înaintea lui, arătîndu-ți măriei tale, după cîte am priceput şi chibzuit cu asaulul Grigore, că acel îndrăzneț ar avea încredințarea cum că la scaunul Iaşilor măria la ai puține sotnii, iar celelalte sînt împrăştiate la ținuturi. Deci ferindu-se de drumuri mari şi ascunzîndu-se de vederea călăriților noastre, pîrcalabul Irimia rîvneşte să ajungă

numaidecît la Iaşi, căutîndu-şi drum printre dealurile de sub codru şi pe potecile cotite; şi numai ce s-a arăta în preajmă şi va lovi prin spate: căci măria ta adicătelea, stai numai la față în priveală şi n-ai nici o grijă de primejdia dinspre miazăzi.

— Aşa socoate el? s-a mirat Nicoară. — Da, aşa socoate.

— Apoi, Strămurare, să ştii că cel care purcede la pieirea sa întăi şi-ntăi îşi prăpădeşte mintea. Mie nu mi-i grijă de oastea lui. Poftesc să-l am viu în puterea mea.

— Cred că s-ar putea, mărite stăpîne. Am eu prietini şi cumetri în calea lui, la Tomeşti, la Goruni şi mai încolo în Boroseşti. Mă înțeleg cu dînşii. Cum simțesc ei apropierea pîrcalabului, ne înştiințează. Cu voia măriei tale, ne-om pricepe să-l închidem într-o capcană.

— Să vedem, a zis pe gînduri Vodă.

Cît îi vorbise şi-i povestise Strămurare, Nicoară trăsese pe el straiele, îşi încălțase cizmele şi încinsese sabia. A deschis fereastra spre cetățuia tăcută a curții. Apoi s-a întors la aşternutul învălmăşit şi a bătut iarăşi în foaia de aramă.

Caraula a intrat.

— Deşteaptă aprozii, a poruncit măria sa. Să vestească adunare în spătăria cea mică, chemînd pe mare armaş Petrea Gînj, pe vel-logofăt Radu, pe hatman Costandie. Dacă a sosit în noaptea asta, precum vestise, asaul Elisei Pokotilo, să fie chemat şi domnia sa. Am nevoie în clipă de toți şi în noaptea asta nu mai doarme nimeni. Să purceadă călăreții în vecinătăți să dea vestire sutaşilor, ca să steie gata şi cu caii în bună stare pe la gazdele lor, aşa ca să se poată ridica îndată la porunca noastră şi s-aştepte a doua vestire de la noi. Du-te şi dumneata, Strămurare, şi vezi să se îndeplinească întocmai poruncile mele. Se pare că vestirea ce mi-ai adus îmi va linişti sufletul.

De cînd îl cunoşteau credincioşii săi, rareori dovedise Nicoară Potcoavă o aţîțare asemănătoare ca aceea din noaptea de luni 15 dechemvrie. Ieşise deodată din tăcerea-i posomorită; dădea iarăşi preț zilelor vieții sale.

Aprozii au petrecut pe măria sa în spătăria cea mică, aprinzînd douăsprezece făclii în sfeşnicul cel mare atîrnat în bagdadie. Nicoară s-a aşezat în jilț, avînd lîngă sine deocamdată numai pe Strămurare şi Ile.

În tăcerea cămării a răzbit trîmbițarea cucoşilor celor bătrîni de la curtea domnească.

— Aceştia-s cucoşii Chiajnei, a zis Ile Caraiman.

Măria sa a rîs, şoptind mai mult către sine:

— Se adaogă şi aceştia la cele statornice ale Domniei Moldovei.

Cei doi credincioşi ai lui Vodă s-au privit nedumeriți, nepricepînd tîlcul vorbirii lui.

— Erau optsprezece, a lămurit Ile. Am jertfit pînă acuma şase pentru prînzurile măriei tale.

— Acuma înțeleg de ce i-am dovedit atît de greu, a zîmbit măria sa. Samănă cu baba, stăpîna lor.

Aprodul cel bătrîn, moş Arvinte, a clătinat din cap.

— Mărite Doamne, a îndrăznit el, aceşti trîmbițaşi ai Demonului o chiamă în toate nopțile pe Chiajna. Dacă nu i-om jertfi pe toți, nu facem bine. Unul dac-a rămînea, să se ştie că acela are s-o cheme şi din gropnița ei. La domnia sfînt răposatului Ion-Vodă, era vorba să fie aduşi nişte meşteri nemți de la Olandia, ca s-aşeze ornic în turnul de la poartă...

— Vremea trece şi ne alungă şi fără ornic, a zîmbit cu blîndeță măria sa către

aprod.

Moş Arvinte s-a înfricoşat de asemenea cuvinte şi-a tăcut lîngă uşorul uşii. Apoi urechea lui, obişnuită cu sunetele şi răsunetele pridvoarelor, a auzit înaintea tuturor sosirea credincioşilor măriei sale.

— Vin şi dumnealor... a îngînat el.

— Bătrînule, a grăit iar măria sa, privind gînditor pe aprod, pare-mi-se că te cunosc.

— Aşa-i, măria ta, am slujit la răposatul Ion-Vodă. Pe urmă postelnicul lui Vodă Petre m-a alungat; iar acuma m-am înfăţişat eu singur din voia mea la uşa măriei tale. Încă de-atuncea, pe cînd stăpînea cu milă pentru noi, sărmanii, răposatul Vodă Ion, eu am spus de cucoşii Chiajnei, să-i taie pe toţi.

A intrat Costandie Şah cu asaulul său Mircio Popovski, apoi Agapie Lăcusteanu şi Alexa Vulpea căpitan, mare armaş Petrea, vel-logofăt Radu, şi, la urmă, mai grăbit decît toţi, căpitan Cozmuţă Negrea, abia descălecat la curte înaintea miezului nopţii. Acesta a păşit pînă la jilţul domnesc, închinîndu-şi fruntea pe dreapta măriei sale. Îi erau ochii ca într-un abur şi-i bătea inima, cunoscînd năcazul cel mare al stăpînului său, de care auzise în clipa cînd descălecase. Dar toţi ceilalţi credincioşi, care se tulburaseră atunci la întoarcerea mezinului, erau liniştiţi; şi însuşi măria sa părea că depărtase de sine negura acelei urgii.

Cînd Nicoară a făcut semn lui Strămurare să vorbească, moş Arvinte aprodul a ieşit, după rînduială, de la sfatul de taină.

Solul lui Apletin a început a vorbi cu glas gros şi cumpănit, arătînd ieşirea la lume a pîrcalabului Irimia.

Într-un răstimp scurt, în vreme cît istorisea Strămurare, Nicoară a simţit că se cufundă într-o întunecime adîncă şi binefăcătoare. Cînd s-a trezit, i s-a părut că adormise lungă vreme. Dar solul încă nu isprăvise ce avea de spus. Adunarea îl asculta cu multă luare-aminte.

Cînd toate au fost ştiute, Costandie Şah a primit îndemn să arate către măria sa ce crede.

— După cît socot eu, a răspuns hatmanul, e bine să trimetem vestire lui Grigore Apletin să umble în urma pîrcalabului fără a ieşi la vedere şi la bătălie. Să fie umbletul lui ca o nelinişte care să-l grăbească pe pîrcalab. Deasemenea zaporojenii mei dinspre ţinutul Bîrladului şi ostrovenii măriei tale de către Siret să privegheze, mişcîndu-se după împrejurări, cum le vom trimete noi poruncă, aşa ca drumul acelei oşti pe care o aşteptăm să nu se schimbe. Să fie împinşi neprietinii aşa cum împing hăitaşii vînatul la ţiitori.

— Bună poruncă şi bună socoteală, s-a învoit Nicoară. Toate trebuie să fie întocmite aşa încît să aşteptăm fără a ne pripi. Bine este iarăşi, după a mea părere, chiar dimineaţă în revărsarea zilei, să ieşim cu toţii în partea cealaltă a dealului Păun, să cunoaştem cu ochii noştri poienile, pădurile şi rîpile din partea aceea a locului; şi-apoi după noi să vie să le cunoască şi căpitanii şi asaulii cu anume oameni.

Astfel, dragilor mei, a încheiat Vodă, s-ar putea ca, din jocul întîmplării, să iasă pentru noi o bucurie pe care să n-o poată birui nici obida cea mai neagră.

Mai avem vreme, a adăogit Domnul, să dormim cinci ceasuri...

„Trudit trup şi trudit suflet...” a suspinat către sine însuşi Radu vel-logofăt.

În aceeaşi zi, prietinul Strămurare a suit iarăşi printre vii, călare, la Păun în deal, şi-apoi a coborît de ceea parte, spre răzăşii de la Tomeşti. Prin stejarii cei vechi de sub

care trecea el, şuşuia domol adierea statornică de ia miazăzi.

„Şi asta-i o minune a vremii de-acuma, gîndea în sine călărețul, ca şi minunea stelei ce a ieşit în cer; nu vrea să se-ntoarcă din crivăț vîntul cu nici un chip. Se vede că întăi trebuie să isprăvim lucrarea ce avem noi aici, la Iaşi, şi după aceea —

Vină, iarnă, nici nu-mi pasă!"

Fluiera un viers de voinicie, străbătînd poienile deşarte. Copitele calului foşneau prin frunzele moarte.

Asta era poteca veche din vremea hoției, în preajma scaunului domniei lui Petre-Vodă Şchiopu, cînd se ducea să-şi caute ascunzătoare şi sălaş la gazdele sale de la răzăşia Tomeştilor. Acuma, subt aripa măriei sale Nicoară, Strămurare, hoțul de altădată, are altă putere şi altă inimă.

A călărit în pas, de-a coasta, vreme de trei pătrare de ceas, pînă ce-a ajuns la bordeie săpate în malul de lut galben. Deasupra malului de lut galben, se apleca streşină de pădure.

Strămurare a descălecat la al nouălea bordei, a dus calul subt un sărai şubred de stuf, şi cînd s-a întors în bătătură, boldeiul cu coada cîrligată i-a lins mîna; şi-n uşa deschisă îl aştepta cumătrul Timofte, prietin bun.

— Cumătre Neculai, i-a strigat cu voie bună Timofte, scuturîndu-şi pletele cărunte şi arătîndu-şi numai un colț alb în gura-i neagră, te-am socotit pierit şi, iaca, ne-a ajutat Cel-de-sus să ne vedem iară. Te-a visat baba Maranda as' noapte, ş-a dat în bobi, arătîndu-i-se că numaidecît soseşti de la drum lung.

— Drum lung, bade Timofte — lung de la curtea domnească din Iaşi pînă aici.

— Aşa? s-a mirat cumătrul Timofte. Iaca-i bun. Decît să te vîneze alții pe domnia ta, mai bine îi vînezi domnia ta pe alții. Hai, intră; aşează-te pe marginea vetrei, că pe laiță boleşte de inimă rea săraca mea babă Maranda. Eu mă duc să dau o leacă de orz calului dumnitale şi numaidecît mă-ntorc.

Timofte a ieşit. Baba Maranda s-a răsucit pe laiță, gemînd.

— Ce-i, lele Maranda? De ce-i fi fiind dumneata bolnavă? a întrebat cu blîndeță omul domnesc.

— Vai şi of şi iar vai, cumătre Neculai, a gemut baba întorcînd spre oştean obrazu-i veşted. Trei feciori am avut şi unul, precum ştii, a pierit la oaste în Țara-de-Jos; iar aceştialalți doi au intrat de optsprezece luni în tagma în care erai şi dumneata, cumătre Neculai, în voinicie şi răutăți. Şi s-aude că acuma s-a aşezat putere mare la Domnie, de-i sparge pe cei ce săvîrşesc blăstămății; ş-or pieri şi bieții noştri feciori în furci, cu juvăț de gît, cumătre Neculai. Vai de zilele noastre cele pustii! Cam de pe cînd te-ai tras dumneata de-aici spre munte, am mers tot în scădere. Iar de cînd s-au pustiit băieții, am lăsat casa din sat şi ne-am aşezat aicea la bordeiul de la vie... Ca să ne putem vedea batîr din cînd în cînd băieții... Viețuim aicea ca sălbătăciunile, dar am fi de pieirea capului dacă rămînem fără băieți.

— Călin şi Florea?

— Întocmai cum spui, cumătre Neculai. Poate te-i întîlni cu dînşii, cînd dau pe-aici din săptămînă în săptămînă; sfătuieşte-i să se întoarcă pe căile dreptății. Poate s-a găsi şi pentru ei pită la domnia lui Ion Nicoară-Vodă...

— Măi babă Maranda, a grăit din prag cu supărare moşneagul; nu mai boscorodi atîta: că iaca îți stă răsufletul. Mai bine închide ochii ş-ascultă. Iaca aşa o ducem noi, cumătre Neculai, a îngînat cu glas scăzut Timofte. Trăim zile grele şi baba nu mai are mult. Apoi cînd n-a mai fi nici ea, nu ştiu ce m-oi face. Doar să mă întovărăşesc cu lupii

din codrul Broseştilor.

— Ba este acolo schit, moşnege, a țîrîit baba. Te-i face monah şi mi-i ceti pomenirile şi iertarea înaintea împărăției de sus.

Strămurare a tuşit cu hotărîre şi a stupit în cenuşa din vatră, ca şi altădată cînd poposea acolo, pribeag.

— Luați aminte, cumetre şi cumătră, a vorbit el cu glasu-i lin. Dacă trec cumva flăcăii voştri pe-aici...

— La noapte... a țîrîit baba Maranda.

— Dacă trec la noapte Călin şi Florea pe-aici, atuncea eu i-aş povățui cum să se răscumpere. N-am venit pentru dînşii anume, dar văd că ar putea folosi şi ei în treaba pe care vreau s-o pun la cale cu badea Timofte.

Baba s-a tînguit:

— Ba povățuieşte-i, ba povățuieşte-i, cumătre Neculai, să mi se îndelunge viața şi să mai apuc o primăvară.

— Mai taci, babă, şi închide ochii dracului, a icnit bătrînul. Dacă or veni, i-a povățui şi pace bună. Iar dacă n-or veni, m-a povățui pe mine şi-i tot aceea. Nu-ți uita vorba, cumătre! Şi spune-ne ce se petrece la curtea domnească. S-aude că acolo-i mîna lui Dumnezeu. Harapu de-abia îşi trage sufletul de atîta căsăpie. Îi taie pe boieri?

— D-apoi pe cine?

— L-a tăia oare şi pe ceauş Drăghici, carele ne-a asuprit?

— De ce să nu-l taie? Pîrîți-l la măria sa şi gata!

— Auzi dumneata? Măi, măi, măi! se schimbă lumea; asculți tu, ori dormi, babă Marandă?

— Ba dorm... dormire-ar acel Drăghici somn de veci. Strămurare a tuşit iar ş-a stupit în şperlă, după aceea a vorbit:

— Luați aminte, măi cumetri. La Domnie s-a deschis divan de judecată împotriva boierilor care au vîndut pe măria sa Ion-Vodă.

Baba a murmurat:

— Pieri-le-ar sămînța...

— Şi-i taie Ismail gîdea cu satîrul, a urmat cumătrul, de i-a ostenit brațul şi a slăbit Ismail gîdea. Aşa că ă ieşit poruncă de la medelnicerul cel nou Mitrea Lăcusteanul să i se adaoge Harapului la tainul de-o ocă de carne încă o halcă de-o litră.

— Şi-i taie unul după altul? Mira-m-aş!

— Îi taie după cum îs judecați, bade Timofte.

— Măi, măi, măi! Să ştii că toate-s din pricină c-o ieşit steaua cea cu coadă.

A țîrîit iar baba:

— Steaua-i cu coadă, dar măria sa-i cu paloş. Numai pe feciorii noştri să nu-i taie...

— Babă, a răsărit în sus moşneagul; dacă nu taci, îți pun căluş.

— Da că tare-mi pasă mie de căluşul dumnitale! Şi nu-ți uita, cumătre Neculai, vorba!

Atuncea Strămurare le-a spus ce avea de spus, în mare taină. Şi după ce s-a despărțit de bătrîni, făgăduindu-le să se întoarcă în curgerea nopții, a încălecat şi a purces să caute tocmai în sat la Goruni nişte cuscri şi alți cumătri, oameni cumsecade şi mai cu samă vrednici la treburile pe care le punea el la cale.

Capitolul 38

Aici, la cartea veche...

Aici, la curtea veche.
Sub nouă pojaruri şi nouă cenuşi
Spulberate-n tumult,
Tu, omule, scurmă
Din urmă în urmă,
Spre inima vie a pămîntului,
Pînă la palida piatră nestemată.
Lacrimă înghețată
A unor crunte dureri de demult...

La cîteva zile după aceea, în 19 dechemvrie, cu puțin înainte de a se lumina dimineața, în preajma locurilor pe care le călcase Strămurare, umblînd cătră bordeiele de lînga răzăşia Tomeştilor, s-a simțit un zvon ca de albine cînd se învălmăşesc la roit. Dar era toamnă tîrzie şi ştiubeiele se aflau coborîte în temnice, şi albinele nu ies la nunta lor decît în soare şi-n primăvară; era roit şi zvon de oameni, sosiți în pripă între păduri şi corhane. pe poteci ferite şi singuratice. Era oastea unui îndrăzneț cunoscut, cu numele Irimia pîrcalabul, vestit la domnia lui Ion-Vodă.

Irimia pîrcalabul sosea cu năvrapi şi pămînteni de strînsură, bine călăuzit de oameni iscusiți din partea locului, avînd în juru-i şi un steag de boieri şi boiernaşi moldoveni. Boierii şi boiernaşii aceştia de țară, cum se ştie, sînt cei mai aprigi oameni de gîlceavă şi harț, dintre toți oamenii trăitori pe lumea asta. Umbletul lor călare este fală în straie scumpe. Şi aceştia se bucurau că vor apuca vînătoreşte şi năprasnic curtea domnească şi scaunul, zdrobind cele douăsprezece sotnii ale lui Potcoavă, cît e el de Potcoavă şi de hatman!

Poate să aibă şi douăzeci de sotnii şi tot atîta-i. Şi chiar şi treizeci; dar atîta n-are, hoții lui fiind împrăştiați în dobîndă la ținuturi. Nici n-apucă oştenii lui Potcoavă să-şi spele ochii la cişmele, şi boierii cu năvrapii dau năvală tăcută la curte şi la Carvasara şi împresură mănăstirile țăpuindu-le vîrtos. Abia se va însenina vremea de prînzişor, şi stăpînirea se schimbă în mîna boierimii, trimețindu-se numaidecît vestire şi poftire lui Petru-Vodă, să vie fără întîrziere la scaunul său, împreună cu ismailitenii ce i s-au mai dat de cătră beii din cetățile Dunării.

Acel murmur şi zvon de roi era sporit şi de uimirea nouă a oştimii pîrcalabului pentru schimbările din catapiteazma cerului, vestind fuga şi depărtarea duşmanului. Era a treia noapte de cînd cometa pălea şi se-nvălea ca într-un hobot de aur în

străfundurile văzduhului. În zorii ce se revărsau, au prins a trece cu grabă, către acel hobot de aur, stoluri de rațe sălbatice din balta Cristeştilor, unde-i vărsarea Jijiei în Prut.

Pîrcalabul a încălecat ca să suie cu năvrapii şi boierii în pisc, la Păun. A trimes pe Ioniță Zbierea cel tînăr şi pe Costăchel Turcea să urnească oştimea pedestrită pe drumul văii, împingînd-o cu luare-aminte, aşa ca să ajungă şi gloatele cu toată puterea furcilor, şi topoarelor, şi coaselor, şi ghioagelor țintuite la iaz, lîngă mănăstirea Frumoasa, drept sub curte. Şi după ce or urni prostimea, să vie după domnia sa.

Pîrcalabul purta cuşmă cu surguci şi pene albe care i se învăluiau în jurul frunții. Era un bărbat încă sprinten şi se ținea tare în şa, cu toate că trecuse de al cincizecişidoilea an al vieții. Chica şi barba îi erau încă negre corb şi ochii scăpărători.

La dreapta şi la stînga lui se aflau Moghilă paharnic şi Jurja vistiernic, bărbați greoi şi plini ca nişte saci. Grăbind la deal, gîfîiau şi ei ca şi caii.

„Cei cu tragăn n-ar trebui să iasă la război...” a mormăit pîrcalabul ca pentru sine ş-a apucat înainte. Călăuzii țărani, proaspăt năimiți la Tomeşti, s-au luat îndată după „măria sa” pe căluții lor mărunți dar vrednici. Stăpînindu-şi o clipă fugarul, boierul Irimia a întrebat:

— Care-s feciorii moşneagului?

— Noi sîntem, măria ta, Călin şi Florea, cei care am venit acuma din voinicie la bătrînii noştri.

— Cunoaşteți bine potecile?

— Ca nişte căpriori sălbatici, a rînjit Florea.

— Atuncea-i bine. Boierii au poruncă să iasă în Tomoroagă, cum îi spune Brudea pădurarul. Acolo să mă duceți pe mine mai întăi şi mai întăi. Da' tu cine eşti, măi? a strigat el către un om zbîrlit şi c-un căciuloi dintr-o oaie în cap, cu buzdugan plumbuit atîrnat la încheietura mînii drepte.

Acel zbîrlit călărea pe un cal pag care-şi tot muşca zăbala.

— Dar voi ceilalți care sînteți? a adaos pîrcalabul către un şirag de alți călăreți țărani.

— Noi sîntem straja măriei tale şi te ducem unde pofteşti! a răspuns cel călare pe calul pag. Ne-au năimit domniile lor Vascan şi Dinga. Cu noi ajungi numaidecît la curtea domnească, măria ta. Las' că ştim locurile, dar ne pricepem şi la harț, stăpîne. Sîntem vechi întru acest meşteşug.

— Cum te chiamă pe tine?

— Eu îs Strămurare. Vei fi auzit măria ta de mine.

— Eşti cumva Strămurare cel pe care urma sa-l suie în furci Ghiorț armaşul?

— El, măria ta.

— Acuma-i vremea să te răscumperi tu, măi Strămurare, ca să intri iar în rîndurile oamenilor şi-n slujba Domniei.

— Da, măria ta. Iar aceştialalți sînt oameni tot de-ai noştri, aleşi pe sprinceană.

— Bun; hai fără întîrziere, că se face ziua mare.

— În jumătate de ceas sîntem unde trebuie, măria ta. Cum porunciți domnia voastră? Să se ducă unul dintre ai noştri să abată şi pe boierii din urmă pe poteca asta?

— Să se ducă. Iar noi suim ca să fim înaintea lor. Doi dintre călăreți au rămas în urmă. Ceilalți l-au dus mai departe pe pîrcalab.

Cei doi au abătut la vale pe boierii bătrîni rămaşi în urmă. Au dat apoi vestire care-i drumul cel bun către dumnealor Turcea şi Tudoran, căpitenii ale steagului.

— Tot la dreapta, tot la dreapta, au îndemnat ei; şi grăbiți, că se face ziuă!

Cum s-a făcut ziuă, a izbucnit deodată cu strășnicie un muget de corn de bour; au detunat sănețe; ostrovenii au ieşit bulucuri-bulucuri din vii, dînd glas mare, învîrtind deasupra capului săbiile şi pălind în coastă gloata lui Irimia; au prăvălit-o la vale şi-au pus-o în risipă. A fost o nălucire a unui prăpăd de puhoi. S-a împînzit în văzduh un răcnet al pieirii, care a poprit steagul de boieri şi l-a întors în loc. Turcea şi Tudoran au trimes cu grabă pe cei doi călăuzi pe urma pîrcalabului, iar ei au poruncit intrarea în harț cu săbiile.

După cum spune la istorisirea împăratului celui mare Alexandru Machedon, ostrovenii năboiți din văi tăiau în pedestrimea vrăjmaşă „precum se taie". Şi în urma steagului de boieri au zvîcnit de sub poală de pădure zaporojenii cu arcanele pregătite. Ei aveau nevoie mai mult de călăreți vii, doborîți din şa, şi de caii şi straiele acelor călăreți. Au făcut cerc înspre şes alte sotnii, sprijinind pe cei ieşiți de sub poala de pădure.

Era o vînătoare grăbită a cărei privelişte, din poteca ce ducea în pisc la Păun, boierul Irimia n-o vedea, dar îi auzea tumultul.

Năprasnic, în pădurea goală, l-a apucat pe pîrcalab spaima, ca şi cum s-ar fi aşezat îndărătul lui, în şa, moartea, schelet cu hîrca rînjind. Cu toată înfiorarea şi greața, boierul a întors peste umăr barba-i neagră, o dată din dreapta şi-o dată din stînga, holbînd ochi rotunzi şi sîngerînd în acelaşi timp cu pintenii calul de subt el. A văzut pe feciorii lui Timofte şi pe Strămurare cu soții lui, dîndu-i ocol prin pădure cu caii lor mărunți şi aținîndu-i calea.

Era călăuzit şi dus, cum i se făgăduise.

A hohotit cu amar, trăgînd sabia. În pisc, la Păun, se întrețeseau umbre printre mestecenii albi. A cotit de către ele tocmai cînd îl ajungea din laturea stîngă Strămurare, care a zvîrlit asupra lui arcanul; şi îndată au prins de coardă alți doi călăreți, ca să oprească avîntul năprasnic al calului. Au descălecat şi s-au năpustit primindu-l pe boier în brațe. El se zbuciuma cu mînie, bătîndu-i în cap cu straja săbiei; însă acei țopîrlani neruşinați rîdeau de sub căciuli buhoase şi-l cetluiau cu luare-aminte şi fără grabă.

— Hai şi te închină lui Vodă Nicoară! i-a poruncit rînjind Strămurare.

Pîrcalabul a privit cu trufie în jur, pufnindu-şi pe nas mînia. L-au purtat mai mult de subsuori pînă la mesteceni. Acolo aştepta măria sa Nicoară, avînd alături pe mare armaş Petrea, iar mai încolo alți dregători şi Costandie, hatmanul zaporojenilor.

Din şa, Nicoară l-a privit în tăcere cu ochi înghețați pe pîrcalabul vînzător. L-a privit îndelung şi i s-a schimonosit obrazul de răutate.

Pîrcalabul şi-a sucit într-o parte barba neagră şi ochii bulbucați scrijelați de sînge.

A gemut, mestecînd clăbuci crunți:

— Hingherilor!

— Într-adevăr, s-a înveselit moş Petrea, am prins cînele.

Larma harțului dintre ponoare şi de la cîmp se depărtase, domolindu-se. Soseau în pripă pîlcuri de ostroveni şi de zaporojeni împresurînd piscul de la Păun, făcînd alai măriei sale.

În ceasul al cincilea al dimineții, domnia sa pîrcalabul Irimia era lepădat ca un sac de grăunțe dinaintea treptelor de la spătăria cea mare, şi pardoseala de cărămidă a ogrăzii a sunat de greutatea lui.

Mulțimea îmbulzită lîngă ziduri şi pe ziduri a slobozit răcnete şi sudălmi spurcate; iar clopotul din turla porții a bătut numai într-o dungă, de trei ori.

Slujitorii lui mare armaş au slobozit din legături pe pîrcalab şi l-au pus pe picioare.

— Hai la podină! Hai la podină! urla norodul.

Irimia s-a îndîrjit între braţele celor care îl tîrau şi s-a trîntit la pămînt. Armăşeii l-au purtat pe sus.

Cînd a bătut iarăşi de trei ori clopotul în dungă, s-a arătat un crainic în firida clopotniţii care da spre tîrg şi a răcnit cu glas înalt:

— Oameni buni, astăzi îşi primeşte osînda, după hotărîrea înaltului divan, Irimia vînzătorul. Blăstămat fie în veac!

Mulţimea de tîrgoveţi s-a îmbulzit piept lîngă piept, sub boltă. Unii pluteau. Înotînd pe deasupra celorlalţi. Ţipau muieri; cîntau jalnic cerşetori orbi; puhoiul omenesc se adăogea mereu.

În foişorul spătăriei celei mari s-a arătat deodată mezinul; şi-a aplecat, o clipă, peste parmaclîc, obrazul supt şi pălit, apoi s-a desfăcut de vederea celor de jos. După ce-a ajuns pe pardoseala ogrăzii, a trecut furiş spre podină. A întors urechea spre strigătele întărîtate ale poporului.

Dintrodată, a răsărit în fund Ismail gîdea; a ţinut dinaintea obrazului său lustruit negru paloşul şi, scoţînd o limbă mare, a lins oţelul luciu. Mulţimea se bucura totdeauna cu vîlvă de şăgile harapului. Într-acolo s-a îndreptat mezinul Lixandru, tot scuturîndu-şi fruntea cînd auzea acel nume pe care-l uitase: Irimia! Irimia pîrcalabul! Străjile îi făceau loc cu milă, căci săracul nebun era fratele măriei sale.

Dintre dregătorii ce se aflau în privelişte lîngă Vodă, a întors fruntea mare armaş Petrea Gînj şi l-a văzut venind pe mezin. Părea într-o aţîţare nemaipomenită.

Barabancii şi-au bătut dobele. Ismail gîdea a ridicat pe neaşteptate paloşul.

Mezinul a făcut un salt înainte şi s-a înălţat în vîrful degetelor ca să vadă mai bine. În el era un vălmăşag fioros de întîmplări adevărate, amestecate cu visuri ale somnului şi visări ale treziei.

Uncheşul a venit grabnic lîngă el oprindu-l cu pieptul.

— Unde te duci, copilul©?

Mezinul n-a răspuns, ca şi cum n-ar fi auzit. A întrebat el însuşi, tainic:

— Acolo-i Irimia?... Tatăl fetei mele?

— Puiule, tu n-ai ce căuta aicea, l-a mustrat uncheşul. Întoarce-te la chilia ta.

Nebunul n-auzea.

— Acuma ştiu că o chema Ilinca, a şoptit el. Şi tatu-său se duce după dînsa. Mă duc şi eu.

— Nu se poate.

Uncheşul i-a pus mîna pe umăr şi l-a oprit. S-au apropiat doi aprozi să-l ajute.

Mezinul şi-a arătat colţii; s-a smuncit cu putere; s-a ferit din braţele slujitorilor şi s-a abătut la pieptul bătrînului. C-un răcnet de mînie a tras de la chimirul lui mare armaş jungherul din teaca de fildeş şi l-a fulgerat sub coasta stîngă a bătrînului; a privit o clipă cu mirare sîngele ce-i răzbise sub pumni şi, cu aceeaşi repeziciune, a întors fierul asupră-şi.

Uncheşul a şovăit, cuprinzîndu-l cu braţele. Fapta n-a fost înţeleasă de cei din jur decît în clipa cînd mezinul a căzut la picioarele lui moş Petrea, zgîrcindu-se ca un vierme. Peste el a căzut şi uncheşul horcăind, cu trandafiri pe buze sub mustaţa-i albă.

Pokotilo se zvîrlise de lîngă măria sa.

— Ce este? a strigat Nicoară.

— Mărite Doamne, l-a înjunghiat pe moş Petrea. Nicoară s-a oprit; obrazul i s-a

făcut alb ca varul.

Moş Elisei îngenunchiase şi ridicase către sine, pe braţul stîng, capul marelui armaş. Mezinul îşi contenise spasmurile.

— L-ai omorît pe tatu-tău, a hîrîit dojana către mort zaporojanul cel bătrîn, ridicînd pumnul.

Puțini au înțeles acele cuvinte rostite într-o limbă străină.

Pokotilo s-a întors apoi cu glas schimbat către prietinul său:

— De-acuma-i gata, feciorule, i-a şoptit, le-ai isprăvit pe toate...

Şi-a plecat fruntea suspinînd. Gînj s-a întins ş-a rămas înlemnit în brațele zaporojanului.

— Pokotilo, a îngînat Nicoară, nu cutez a înțelege ce-ai spus.

— Nu mai ştiu, măria ta, poate am rostit vorbe nesăbuite. Nu le băga în samă.

Moş Elisei a privit pieziş în jur. Cei de față stăteau încremeniți; încă nu-şi veniseră în fire.

Nicoară şi-a adus palmele deasupra ochilor, apoi şi le-a smuls în jos. Din locul unde se afla. s-a repezit spre treptele spătăriei. Vel-logofătul Radu l-a urmat. Nicoară s-a răsucit cu privirile uscate:

— Radule, porunceşte să fie ridicate trupurile şi să fie aşezate în pridvorul de la casa Doamnei şi să li se dea îngrijirile de cuviință.

— Da, mărite stăpîne.

Radu s-a oprit; Nicoară a pătruns în pridvor prin învăluirea de slujitori, bărbați şi muieri care alergau din toate părțile, frîngîndu-şi mînile. La trecerea Domnului rămîneau înlemniți pe unde se aflau.

— Lipsiți cu toții de aicea! a poruncit măria sa. Slujitorii şi slujnicele s-au îmbulzit la ieşire. În tăcerea ce s-a aşezat, Nicoară auzi gemetele şi tînguirile presviterei. A pătruns în cămară. Bătrîna se învîrtea în neştire, ca şi cum ar fi orbit deodată; îşi tremura pumnii la tîmple. S-a oprit, simțind intrarea lui Nicoară.

— Vai, vai, vai! se tînguia clătinîndu-şi fruntea.

— Spune, presvitera Olimbiada, i-a poruncit Nicoară. Dacă ştii, nu mă lăsa în îndoială.

— Ce să spun, măria ta? s-a ferit bătrîna. Spun că mare păcat s-a săvîrşit!

Băgînd de samă privirea aținti tă şi grea a lui Potcoavă, şi-a lepădat brațele în hangul trupului şi abia i s-a auzit şoapta înspăimîntată:

— Din ce-ai înțeles, măria ta? Cine ți-a spus?

— Nu întreba, presvitera! Vorbeşte, spune adevărul.

— Adevăr, măria ta; îndoită nenorocire, măria ta, căci fiul şi-a omorît părintele.

— Presvitera. nu se poate... nu se poate! a gemut Nicoară înfricoşat.

Olimbiada a tremurat din cap de sus în jos, privindu-l prin lacrimi. A adăogit în şoaptă, aprig:

— Toate se trag din trufia mamei domniilor voastre. Jupîneasa Calomfira n-a vrut să aflați că vi-i tată un om din prostime. S-o judece Dumnezeu!

— N-o va judeca nimeni în veci, a răcnit cu îndîrjire Nicoară privind-o duşmănos. Plătesc eu pentru toate, eu, cel mai nefericit!

— Vai, stăpîne, a țipat îngenunchind presvitera, îți agoniseşti pedeapsă la scaunul împărăției din veac. Ce-ar putea să te lumineze? Cine ar putea să te mîngîie? Căci primăvara măriei tale e veştezită şi pierită...

Descîntîndu-i parcă, presvitera i-a şoptit cu desnădejde două stihuri elineşti:

Peste pustiul inimii,
Apune soarele-amintirii...

Potcoavă a rîs rătăcit:

— Ha-ha! Presvitera Olimbiada, vorbeşti ca Haricleea din cartea lui Heliodor; dar eu nu sînt o jucărie ca Teaghene; sînt luptător care mi-am împlinit hotărîrea şi mai găsesc în mine putere de-a merge pînă la sfîrşit. Ha-ha!

Bătrîna s-a ridicat şovăind şi apărîndu-se ca de-o iazmă.

În pridvor au sunat paşi. Nicoară s-a întors către uşă:

— Dumneata eşti, vel-logofete Radule? Intră! Diacul s-a oprit în prag ca lovit în piept de-o spaimă nouă în acel ceas al spaimelor. Cum putea fi Domnul său atît de liniştit? Trecuse dincolo de desnădejde şi i se rătăcise mintea?

— Vel-logofete Radule, s-a aflat că bătrînul a fost părintele nostru, al meu şi al lui Lixandru.

Diacul s-a închinat şi a sărutat dreapta măriei sale.

— Vel-logofete, a poruncit Domnul, să se adune divanul. Izvodul nostru cu cei vinovați s-a istovit. Dar mai avem jalbe ale sărmanilor împotriva nesățioşilor. Să se judece şi să se aleagă dreptatea.

Diacul s-a închinat:

— Se va săvîrşi întocmai, slăvite Domn.

— Şi mai am de împlinit una, vel-logofete Radule, în ziua de duminică 21 dechemvrie, să se facă pomenirea fratelui nostru răposat Ion în toate bisericile, la Iaşi, la ținuturi şi în oricare sat va ajunge porunca noastră, cinstindu-se astfel de către norod jertfa măriei sale.

— Da, stăpîne, se va da vestire.

— Şi încă ceva, vel-logofete. Tot în acea zi să se adune la ospăț domnesc dregătorii noştri şi căpiteniile de răzăşi din sate care se vor afla atunci în tîrgul de scaun.

Aşa să se facă!

În ziua de 21 dechemvrie, barabancii sunau dis-de-dimineață dobele pe uliți şi crainicii strigau la răspînteni:

— Ascultați, ascultați poruncile măriei sale!

Lumea se strîngea buluc împrejurul slujitorilor şi ațintea urechile cu luare-aminte. Ajunsese pînă în cele mai depărtate măhălăli vestea întîmplărilor înfricoşate de la curte.

— Măria sa porunceşte ca trupurile celor doi morți iubiți ai săi, mare armaş Petrea şi Lixandru mezinul, astăzi la al patrulea ceas, să fie îngropate cu alai şi pomeni înafara tîrgului, sub dealul Copoului, la bisericuța de lemn a lui Sfîntu-Neculai cel sărac, la stejarul vechi, în dreptul altarului. Să doarmă acei oşteni, tînărul şi bătrînul, în apropierea oamenilor sărmani pentru care şi-au pus viața şi să nu li se stîngă pomenirea. Şi strigau iar crainicii:

— S-audă tot omul, şi tîrgovățul şi țiganul, că în bisericile tîrgului se împart colaci şi colive nevolnicilor, văduanelor şi calicilor, din dania măriei sale, pentru pomenirea răposaților săi.

Nicoară a ieşit apoi în privelişte umblînd călare pe ulițile tîrgului, cu oştenii săi credincioşi împrejur. Era în straiele-i scumpe, dar surguciul cu pană îi lipsea de la cuşmă, şi îi era obrazul slăbit şi ca dăltuit în grezie.

Întorcîndu-se la curtea domnească, printre noroadele care prăznuiau la biserici, în zvon de clopote, măria sa a intrat la ospăț.

S-a aşezat în capul mesei şi a privit în juru-i, numărînd cu strîngere a inimii, în

jilțuri la masa lungă, pe prietinii săi. Unii lipseau. Cei de față au băgat de samă umbra de amurg ce se aşternuse pe fața Domnului, înalt prea sfinția sa mitropolitul Anastasie a rostit rugăciunea de lucrare a dinților. Nicoară s-a închinat către meseni şi i-a poftit, cu mîna, să şadă.

După ce s-a vestit la cuhnii că cinstiții meseni aşteaptă, stolniceii s-au înfățişat cu tot şiragul de vase de aramă cu capac, după datina curții, trecîndu-le întăi pe dinaintea măriei sale şi descoperindu-le o clipă.

Cînd Vodă poftea să guste dintr-un fel de bucate, apoi stolnicul cel mare, Alexa Vulpea, c-o lingură nouă de lemn gusta mai întăi.

După stolnici au urmat cuparii. Şi paharnicul cel mare al acelui ceas, moş Elisei, luînd credința din cupă ca şi stolnicul cel mare din lingură, a închinat măriei sale băutura.

Nicoară a gustat puțină mîncare şi vin, dar a îndemnat pe Costandie şi pe asaul, pe căpitanii săi ostroveni şi pe căpitanii răzăşimii de țară să se îndestuleze cu prisosință.

Cînd s-au istovit bucatele ş-au mai umplut o dată cuparii pocalurile, toată lumea ospățului a stat în picioare şi Vodă a pomenit pe răposatul Ion-Voievod. După asta a adăogit:

— Iubiților mei frați şi oşteni, împlinindu-ne datoria cuviincioasă către măria sa pentru liniştirea inimii noastre, acuma petrecerea ce-am avut la scaunul țării Moldovei conteneşte. Bem picătura din urmă pentru domniile voastre care rămîneți, şi noi ne-om duce la Praguri, unde-i slobozia noastră.

O uimire mîhnită s-a arătat pe multe obrazuri. Cei mai mulți însă aflaseră în cursul dimineții hotărîrea Domnului şi erau mai puțin uimiți.

S-a ridicat Mitrea Lăcusteanul, care fusese, în acele patru săptămîni cît ținuse trecerea măriei sale, dregător jitnicer şi pitar: şi-a mîngîiat barba căruntă şi pletele albe şi a răspuns pentru toți răzăşii ce se aflau de față:

— Doamne, bucuroşi fost-am noi pămîntenii de venirea măriei tale; şi mîhniți ne aflăm că te duci. Ne-ai învățat dreptatea, ne-ai împuținat asupritorii şi ne-ai îndemnat spre volnicia ce au avut părinții noştri în veac. Nemilostive vremi stau încă asupra noastră, dar ne rămîne de la măria ta nădejdea izbăvirii: credem într-însa ş-o vor cunoaşte alt rînd de oameni, cînd fi-vor vremi mai prielnice.

Mitrea Lăcusteanul a venit la Voievod, punîndu-şi buzele pe inelul cu pecete şi măria sa l-a îmbrățişat.

Duminică seara, Radu vel-logofăt, care ținea şi vistieria măriei sale, a pus în mîna căpitanilor şi asaulilor leafa sotniilor, cîte doi taleri de oştean. S-a vestit că alți trei taleri de cap se vor plăti la Brațlau ori la aşezările de la Dnipru, de către Iacob Lubiş, zaraful măriei sale.

Deasemeni Nicoară a binevoit a dărui cîte jumătate de taler tuturor slujitorilor vechi ai curții domneşti, care-l slujiseră cît trecuse măria sa pe la acea domnie.

În dimineața de luni 22 dechemvrie, călărimile lui Nicoară Potcoavă s-au mişcat cu aceeaşi rînduială strînsă cu care veniseră.

Au rămas patru sotnii la Iaşi, cu căpitanul negrean Cozmuță, şi alte sotnii în alte părți, ca să privegheze un răstimp tihna țării. Iar grosul oştirii a trecut înainte de amiază Prutul.

Presvitera Olimbiada Filipeanca a făcut măriei sale o rugăciune pentru amărîtele ei zile:

— Măria ta, m-aş ruga să nu mă laşi aici de izbelişte şi singură. Ci să-mi îngădui să

trec şi eu în Ucraina, ş-apoi poate mi-oi găsi popas şi alinare la o mănăstire de maici, lîngă cetatea cea vestită a Kiului. Dacă încuviinţezi asta, apoi înainte de toate m-oi duce la mine acasă la Filipeni, ca să-mi strîng şi să iau cu mine puţine straie, precum şi unele lucruri şi odoare rămase de la soţul meu preotul.

— S-a face şi asta, presvitera, a răspuns Nicoară Potcoavă. Să mă aştepţi la Filipeni.

Presvitera a ascultat cu inima bătînd aceste vorbe nenădăjduite. Deci măria sa Nicoară se ducea să mai vadă locul unei primăveri şi al unei iubiri.

L-au însoţit pe Nicoară Potcoavă, în această călătorie scurtă, şi tovarăşii de odinioară, mai împuţinaţi acum şi mai întristaţi decît în anul 76.

Bătrînii au întîmpinat cu lacrimi şi suspine pe măria sa. Pe urmă Nicoară a dorit să fie singur şi a ieşit în livada casei cele mari a mazîlului Dăvideanu. A căutat lespedea de pe mormîntul strămoşului David Călăreţul şi a găsit alăturea, lîngă tufe de bărbănuc verde, cu foi grase şi lucii, ţarină proaspătă sub care dormea acel „sufleţel” de care îi vorbise presvitera Olimbiada într-o carte. Cartea aceea Nicoară o mai purta cu sine.

A stat singur în tăcere trimeţînd acelei copile, pe veci pierdută, un gînd zadarnic, ce plutea după cometă, în străfundurile îngheţate ale cerului.

Presvitera s-a dus la Filipeni ca să-şi adune lucrurile de care nu voia să se despartă şi a făcut danie ucenicei sale Safta curtea şi sălbătăciunile.

Cînd Olimbiada şi Nicoară Potcoavă, cu sotniile care străjuiseră în preajma Dăvidenilor, au ajuns la vadul Lipsei, au găsit pe ostroveni năcăjind la trecerea Nistrului. Miazănoaptea se încununase de neguri şi zvîrlise din crivăţ asupra lumii harmasarii rotitori ai celui dintîi viscol al iernii.

— Vă cunosc, a rîs amar Nicoară, am mai luptat cu voi şi v-am biruit!

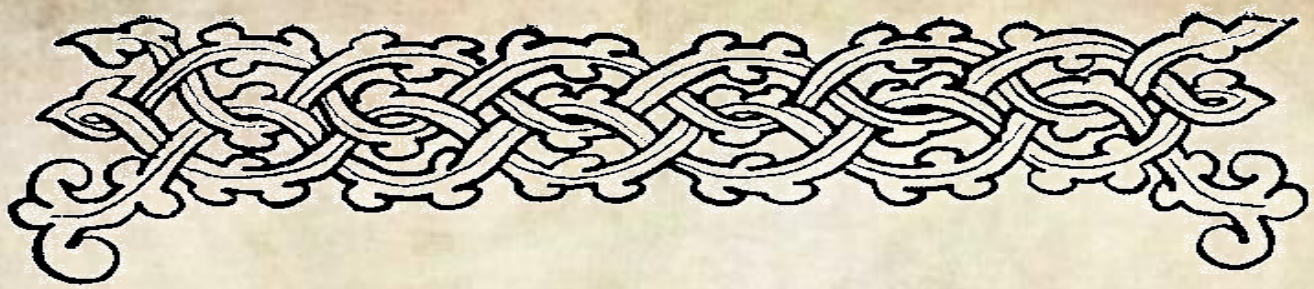

Capitolul 39

Istorisirea cumătrului Neculai

Soarele lunii lui cuptor a anului 1578 era în toiul arşiței, pe o vreme de secetă, cînd începe în Moldova secerişul holdelor.

La hanul lui Goraşcu Haramin, răspîntene de drumuri spre Suceava, Iaşi, Piatra şi Roman, se adunaseră cîțiva călători de departe, căutînd ocrotire de zăduf subt umbra nucilor. În jurul acelor călători se adăogaseră şi localnici, ca să-şi mai aline truda şi să adie asupra lor răcoarea locului. Şi mai ales să afle veşti din lume.

Era într-o zi de joi, 22 a lunii. Călătorii se puseseră subt ocrotirea hanului în două răstimpuri. Întăi sosiseră de cătră miazănoapte, urmînd drumul cel mare al apei, doi călăreți pe cai mărunți, veniți după cît se vedea de departe, avînd la tarniță o parte din tarhat, iar cealaltă parte în desagi mari atîrnați pe cai de schimb, pe care îi mînau alături.

Haramin i-a privit lung şi a dat din cap. Îi plăceau caii robaci şi totodată buni umblători, pe care îi băgase de samă în cealaltă toamnă, cînd intrase în țară Vodă Nicoară cu oaste de moldoveni şi cazaci de la Praguri. I s-a părut chiar că ar fi cunoscut pe acei călăreți, dar nu-şi mai aducea aminte cînd i-a văzut, cu ce prilej şi unde. Poate la Roman, cînd au fost tăiați frații Grumeza, dregători ai lui Petru-Vodă Şchiopu.

După aceşti doi străini sosiră la prînzişor, pe calea Războienilor şi Tuchilaților, trei ciobani de la munte, după socotința hangiului. Purtau la şold glugă şi în cap pălării late în bouri, chimir de piele peste cămăşi spălate în zer şi opinci cu boturile întoarse în laturi. Arme aveau, ca şi ceilalți, însă nu la vedere. Saricile le purtau în dosul tarniților; în acele sarici aveau ascunse, de bună-samă, baltagele cu coadă scurtă.

Aceştia din urmă s-au odihnit o vreme, despovărîndu-şi, ca şi cei dintăi, caii. S-au uitat la umblătorii căzăceşti care se desfătau slobozi în pajişte, rupînd cu hărnicie smocuri uscate de iarbă.

— Buni cai, a grăit cel mai vîrstnic dintre ciobanii munteni, ştiu să-şi agonisească singuri. Îs buni la asemenea lucrare şi huțanii noştri. Domniile voastre nu sînteți din partea locului?

Unul dintre bărbații cei sosiți din miazănoapte a clătinat din cap. Aşa-i, nu erau din partea locului. Însă n-a întors răspuns.

Unul din ei era cărunt, cam zbîrlit şi cu privirea înceţoşată. Tovarăşul lui era mai

tînăr, smead la față şi cu ochii sclipind ca picături de păcură.

Ciobanul cel vîrstnic s-a aplecat spre soții lui, unul de-o samă cu el şi celălalt încă fecior tînăr, şi le-a spus cîteva vorbe în şoaptă. Aceia au încuviințat.

— Poftim pe jupîn gazda să se apropie de nişte oameni flămînzi, dar mai cu samă însetați, a grăit el înspre partea unde se afla hangiul, între gospodarii din partea locului.

Haramin s-a grăbit numaidecît:

— Pită am, a dat el încredințare, iar păpuşi de brînză aveți domniile voastre.

— Aşa este, jupîne gazdă, dar ne-ar mai face trebuință un ulcior de vin.

— Se poate.

Hangiul s-a întors către oaspeții dintăi:

— Dar domniile voastre ce-ați pofti?

— Am pofti şi noi cîte ceva; însă n-avem parale mărunte.

— Nu-i nimic. La hanul lui Haramin călătorul îşi poate potoli setea şi foamea şi fără de-a schimba zloți.

— Taleri de argint, jupîne Haramin.

— Fie. Şi fără de-a schimba taleri de argint. Străinul cărunt a rîs:

— Multe rînduieli bune sînt în țara Moldovei.

— Adevărat, a încuviințat hangiul. Afară de rînduială domniilor... Cam de unde veți fi venind domniile voastre?

— Unui om detreabă cum eşti dumneata îi putem spune. Venim din Țara Leşască.

— Aşa? Veți fi fiind prietini? Căci frați n-aş crede...

— Ba frați sîntem. Nu frați dintr-o mamă, ci frați dintr-o durere.

Haramin şi-a şters de sudoare fruntea cu mînica de la cămaşă şi s-a uitat la el cu mirare.

— Pe dumneata nu ştiu unde te-oi fi văzut, om bun, dar tovarăşul dumnitale a mai umblat pe aici şi a stat şi în popas la noi

— Se poate, a zis străinul cel cărunt.

— Aşa este, bade Goraşcu, a dat celălalt încredințare; văd că ai bună țiere de minte.

— Îți cunosc viersul, s-a bucurat hangiul, căci şi eu fost-am cîntăreț în zilele mele. Te chiamă Ile şi ai trecut pe aici în altă vară, c-un diac. Acela ne-a spus întîmplări de care-şi aduc aminte şi azi oamenii de pe la noi.

Ciobanii ascultaseră cu ochii boldiți asemenea schimb de vorbe. Şi-au părăsit îndată locul şi au venit dincoace.

— Jupîne gazdă, a poruncit cel vîrstnic, nu ne lăsa mai mult întru suferință. Adă-ne degrabă ulciorul, căci vrem să cinstim cu aceşti frați dintr-o durere.

Haramin a strigat:

— Dusu-m-am şi m-am întors numaidecît.

Nu tîrzie vreme s-a întors gîfîind, cu două ulcioare de cîte trei ocă. Unul l-a aşezat în stînga sa, iar pe celălalt l-a împins dinainte.

— Îngăduiți, oameni buni, a grăit el, să chem şi pe aceşti gospodari din valea Moldovei să cinstească din ulciorul meu. Iar după ce l-om istovi pe acesta al meu, vi-l slobod şi pe al domniilor voastre.

— Asta să fie, a încuviințat ciobanul cel vîrstnic. Om scoate şi păpuşile de brînză afumată, şi jupîn gazda ne-a da pită, ş-a binevoi să poruncească slujitorului său cel numai c-un ochi să frigă la grătar o halcă de slănină potrivită pentru o adunare ca a noastră. Şi să afli, cinstită gazdă, că aicea în acest chimir se găsesc bani schimbați.

Fratele mai tînăr din aceeaşi durere, Ile Caraiman, s-a uitat cu luare-aminte la

ciobani şi s-a trezit în el un viers cu harţag, cîntîndu-l cu dulce glas:

Astăzi beau şi mîne beau,
Mă mir bani de unde iau.
Nici cu coasa nu cosesc,
Nici cu sapa nu prăşesc,
Banii la chimir sporesc...

— Of-of! a suspinat el, de multă vreme nu mi s-a dezgheţat inima.

Ciobanul cel cărunt i-a răspuns numaidecît, detunînd cu glas gros:

Băui azi şi băui mîne,
Băui patruzeci de zile;
Băui preţ de nouă cai.
De vin nu mă saturai...

— De-aceştia mi-ai fost, măi frate? s-a bucurat călătorul cel zbîrlit din Ţara Leşască. Bate palma; şi poftesc a cinsti vin dintr-o cupă cu dumneata.

După ce s-a istovit ulciorul cel dintăi, păstorul cel bătrîn a dat în el cu piciorul depărtîndu-l şi a tras spre sine ulciorul său, făcîndu-i începătură.

— Uiu-iu! fraţilor, a chiuit el, să ştiţi că eu îs Pahomie cel vestit, cioban de la Piatra Teiului pe apa Bistriţei; şi acesta e frate-meu dintr-o mamă, iar acestalalt e fecior lui şi nepot mie. Noi ne-am ridicat de la locurile noastre şi ne ducem încolo, peste Nistru, unde am auzit că s-ar afla un viteaz cu faimă ieşit din părţile noastre, iar numele lui e Botgrozna.

— Am auzit şi noi de dînsul... a întărit hangiul.

— Apoi eu vă voi spune domniilor voastre, a încuviinţat călătorul cărunt, că partea aceea de lume de unde vin eu cunoaşte cu frică ori mirare pe acel călăreţ fără trudă, cu sabie cutezătoare, căruia zaporojenii i-au pus nume Iuri Botgrozna.

— Va fi avînd şi altă poreclă?

— N-aş crede, oameni buni şi fraţilor. Între oamenii de la apa Moldovei, îi zicea badea Ghiţă Botgros.

— S-ar putea una ca asta? s-a umflat, holbîndu-se, hangiul.

— Se poate, a strigat Pahomie ciobanul de la Piatra Teiului. Dacă n-ar fi, nu s-ar povesti; şi nu s-ar umplea lumea de faima lui. Numaidecît, chiar azi, purced să-l caut.

Străinul venit de la leşi a zîmbit:

— Bine faci; toţi cei din breasla ciobăniei, pe care aveţi să-i întîlniţi pretutindeni în şesuri, au să vă arate potecile care duc la sălaşul acelui viteaz. Unii au să vă călăuzească într-un codru, alţii într-un munte.

— Dar, dumneata, prietine străine, l-ai cunoscut? a grăit cu aţîţare Pahomie, înfăţişînd călătorului de departe ulciorul.

Bînd, străinul făcea semn de încuviinţare cu ulciorul.

— L-am cunoscut şi eu! s-a lăudat hangiul. Ciobanul a întors numai o clipă un ochi spre Haramin, apoi iar s-a răsucit la omul său.

— Dacă domnia ta, prietine străin, l-ai cunoscut, atuncea spune ce ştii, ca să ne întăreşti inimile.

— S-ar putea, a răspuns străinul, copleşit de arşiţa zilei şi de închinări, numai cît n-am vreme. Mai am de umblat depărtată cale pînă la o soră ce-am avut, să văd dacă se mai află pe lume.

— Dar mă rog, unde te duci domnia ta?

— Mă duc tocmai la apa Tazlăului, sub Duruitoare.

— Aşa de departe?

— Aşa.

— Şi numai pentru o soră, ca s-o vezi o clipă, baţi dumneata atîta drum?

— Soră-mea poate nu mai este, a răspuns cu mîhnire călătorul; dar vreau să-mi alin sufletul la un schit în pustie. M-a ajuns dorul de munţi şi ape de la noi; m-am proslăvit şi eu în tagma cîntecului de mai nainte.

— Dacă-i aşa, îţi sărut mîna, bădica; şi eu ţi-oi spune, după cît te văd, că încă nu ţi-a venit vremea să te faci schivnic. De aceea, după ce ţi-am sărutat dreapta, te întreb, creştine, dacă n-ai putea dumneata, din dragoste pentru fraţi, să jertfeşti un ceas ca să mai stai cu noi, ţinînd sfat şi povestind întîmplări de pe lume.

— Ba aş putea.

— Atunci te poftesc s-apuci cu stînga ulciorul, ca să te mai întăreşti şi să mai îmblînzeşti pe maica domniei tale durerea.

Astfel, la hanul lui Haramin, badea Neculai, cel fost în voinicie lîngă Pobrata şi lîngă Iaşi, a spus istoria lui Iuri Botgrozna viteazul.

— Să ştiţi domniile voastre, oameni buni şi fraţilor, că atunci cînd l-au adus cu viclenie slujitorii crăiei leşeşti la Liov pe măria sa Nicoară şi l-au pus la închisoare în tainiţa cetăţuii...

— Aha-aha! a mormăit Haramin. Am oblicit noi de blăstămăţia asta, dar n-am crezut.

S-a uimit ciobanul Pahomie de-a rămas mut, clătinîndu-şi numai fruntea.

— Făcut-au acei catolnici asemenea mişelie?

— Făcut-au, căci stăpînul lor cel negru de la Ţarigrad le-a poruncit. Cînd l-au prins, cum spun, la închisoare pe măria sa Nicoară, la dumnealui şoltuzul Liovului s-a înfăţişat, ca să primească preţul vînzării, un oarecare boier leah cu numele Roman Barbă-Roşă. Pe acest Roman Barbă-Roşă la o nevoie, cînd el pusese zălog la zarafi biserica Uspenia din Moghilău, îl răscumpăraseră de la pedeapsă măria sa Nicoară, împrumutîndu-i douăzeci şi cinci de taleri...

— Şi tocmai acel Barbă-Roşă l-a vîndut pe măria sa?

— Tocmai acela.

Ciobanul Pahomie a stupit cu greaţă şi a scrîşnit o sudalmă înfricoşată. Apoi s-a grăbit să-l îndemne pe badea Neculai:

— Nu-ţi uita vorba, bădica... Zădărăşte-ne, ca să ne doară.

Pribeagul de la Lehia a urmat:

— Cînd s-a întîmplat treaba asta, noi care ne-am aflat în partea aceea de lume am scrîşnit şi am suduit ca şi fratele Pahomie. Iar Botgrozna n-a scrîşnit, nici n-a suduit. A luat cu sine pe feciorii Gîrbovului, Nechita şi Dominte, şi cum se aflau călări pe cai, l-au aşteptat prin norod pe Roman Barbă-Roşă. Cînd a ieşit a doua oară de la şoltuz acel boier Roman, tot cu buzele umflate, şi a trecut prin norod mormăind supărat că-i tot purtat cu vorba, Nechita şi Dominte l-au prins în juvăţuri şi-au pornit cu repeziciune în lungul uliţii, tîrîndu-l prin colb, cu Botgrozna pe urma lor.

— Nu lăsaţi, nu lăsaţi! răcnea Botgrozna dînd pinteni şi trăgînd paloşul.

Are un paloş de pe vremea potopului. Au ajuns din urmă pe feciorii Gîrbovului, a dat cu paloşul numai o dată şi i-a lăsat să se ducă înainte cu capul, iar trupul a rămas în medean. Îndată s-au grămădit în jur noroadele, hătcăind leşul.

În vremea asta se făcea judecata măriei sale Nicoară. Dar ostrovenii s-au adunat împrejur de Liov, sfătuindu-se cum să-l scape. În ziua hotărîtă să i se ia capul, măria sa

a fost adus pe podina cetățuii şi s-a uitat la lume fără supărare şi fără frică.

A strigat măria sa de sus către norodul îmbulzit cîtă frunză şi iarbă:

— Să ştiți, oameni buni, că pieirea mea e poruncită de turci; şi ne aflăm într-o vreme cînd păgînii sînt mai tari decît Craiul, iar Craiul doboară pe un luptător al creştinătății. Oare va mai putea ridica fruntea Ştefan-Crai de subt asemenea ruşine? Făcutu-mi-am datoria ce aveam, a mai zis măria sa; acuma pot să mor. Din sîngele meu va creşte răscumpărarea cum creşte grîul dintr-o sămînță. Nu voi pieri întreg. Rămîneți cu bine şi aduceți-vă aminte de mine!

Aşa a grăit măria sa Nicoară şi asemenea vuiet s-a stîrnit şi atîta s-au tălăzuit mulțimile, încît gîdea a fost cuprins de sfială şi a pregetat să-l lovească pe măria sa. Apoi, şovăind, a pălit de două ori, cum nu i se întîmplase niciodată.

Atuncea au dat năvală ostrovenii întîrziați. Au suit pe sute de scări şi s-au înălțat la podină. Iar Iuri Botgrozna şi feciorii Gîrbovului şi unul Strămurare, pe care dumneavoastră nu-l cunoaşteți, dar eu îl cunosc, şi căpitanul Cozmuță, şi vatamanul Agapie băteau în lănceri cu săbiile şi-i alungau.

A fost la Liov o răsmeriță cum nu s-a mai pomenit. A curs mult sînge şi au pierit destui dintre ai noştri; mai mulți decît la Moldova. Şi acel viteaz cu soții lui a răpit trupul şi căpățîna măriei sale Ion Nicoară. Au cercat stăpînitorii vremelnici de la Liov să încredințeze lumea cum că Potcoavă ar fi fost îngropat la biserica moldovenească; dar Domnul nostru Nicoară a fost luat cu puterea de vitejii lui. Aceştia au pus pe vraciul cel vestit Bilboe să-i deşerte cinstitul trup, ca să-l spele cu fierturi de buruieni şi să-l ungă cu undelemn. Făcîndu-şi loc cu puterea au izbutit să treacă pînă la pămîntul slobod al zaporojenilor şi au dus pe măria sa la Zid Negru, îngropîndu-l într-o peşteră tăinuită în stîncăriile Dniprului...

Badea Neculai s-a oprit şi s-a uitat cu mînie în juru-i. Săracii țărani vărsau lacrimi în colbul bătăturii.

La întrebat cu blîndețe ciobanul cel cărunt:

— De ce te-ai supărat, domnia ta?

— M-am supărat, căci văd pe unii ducîndu-se acolo de unde mă întorc cu. Vă rog să-mi spuneți domniile voastre ce-am să fac eu în pustia unde mă duc?

Să-mi pun fustă şi tulpan? Să lepăd sabia şi s-apuc mătura? Să văd iar răutățile şi asupririle? Pe cînd în slobozia noastră trăiesc oameni volnici. Fără această rînduială pe care am cunoscut-o, viața mea n-are nici un preț.

— Faci cum vei binevoi... l-a ispitit ciobanul Pahomie cu viclenie.

— Am să fac cum voi binevoi... a rostit cu tărie badea Neculai privind ațintit. Eu am rîvnit la tihnă. Alții au intrat oşteni în leafă la curtea craiului şved Iuhan, ori la împăratul nemților. Au stat ce-au stat şi acu prind a se întoarce. Nu le place mîncarea de pe-acolo, nici cum clămpănesc oamenii din gură. Socoteam şi eu să mă alin la Tazlău. Dar mai bine aş face altfel.

— Crezi domnia ta că te-ai putea întoarce la Praguri? Badea Neculai a strigat cu întărîtare:

— Proclet şi treclet să fie cine va face altfel! Pahomie a venit iarăşi la străinul cel cărunt şi i-a apucat dreapta, sărutîndu-i-o.

Cei doi străini călători, care veniseră din sus şi-au scînteiat unul spre altul privirile.

Badea Neculai s-a aşezat pe tarniță.

— Aici ne-a fi masul, frate Ile, a grăit el; şi-n trei săptămîni om bate în poartă la Zid

Negru, cerînd găzduire presviterei Olimbiada, la chinovia nouă ce se întocmeşte întru pomenirea răposatului Ion Nicoară-Voievod. Acolo găsim şi pe diac, care ceteşte în cărți şi străjuieşte mormîntul din stîncă.

A adăogit privind departe:

— Fraților ciobani şi fraților țărani, ne-a spus nouă diacul Radu că măria sa Nicoară a trecut ca un vis al noroadelor. Din duhul său care nu se stinge ne-om aprinde noi şi alții de după noi cum se aprinde lumina din lumină.

☆

☆ ☆

Sfîrşit